

D 4114

ქრონოლოგიური
ბიბლიოთეკა

საქართველოს სსრ მუცნიერებათა აკადემია

ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

საქართველოს
სსრ მუცნიერებათა აკადემია

თემა. უ მ ე ნ ი ა ნ ი ა

ქართული ენის შინა ქოცება უმცირესი

სწავლება სკოლაში და უნივერსიტეტში

შემაჯავრობი

7114
D

საბუნებისმეტყველო ნაშრომი ფილოლოგიურ
მეცნიერებათა დარგის სამეცნიერო
ხარისხის მონაპოვებლად

თ ბ ი ლ ი ს ი

1 9 6 8

საქართველოს
სსრ მუცნიერებათა
აკადემია
ბიბლიოთეკა

დობრე ქვარაღობას დიდი ხნის იხუმრია აქვს. უკანასკნელ ხანს
 ყველამდენ დობრე ქვარაღობა შეინახავდნენ სტრუქტურული მეთოდით.
 უკანასკნელის სიტყვით, ცნობილიყო დობრე ქვარაღობასა და სტრუქ-
 ტურული დობრე ქვარაღობას შორის ნიშნად მდებარეობა მოგვარდება, თუ
 იხილით თავის თვლილია ადგილს მონახავენ მთავრე მოძღვრებისთვის
 და უნდა იხილოს ვარაუდებს განიხილავდნენ, რაგონს სხვადასხვა
 ახსენებდნენ უნდა და იმავე ობიექტის მიმართ. უკანასკნელმა
 1954 წელს დასვა კითხვა: "ანის თუ არა შესაძლებელი სტრუქ-
 ტურული დობრე ქვარაღობა?" ხაკობი მან დადებითად გადაწყვიტა.
 ამ წერილის ყველა დეტალს ან შევსებებით, ვიშსჯდებით იმ
 დებულებების მიხედვით, რომლებიც უკავშირდება სტრუქტურული
 დობრე ქვარაღობის მეთოდს.

მეთოდი ვმხარება შემდეგ დებულებებს: (1) კვლევის პრინციპის
 საშუალო პირობებში ალან მოთხოვნის ობიექტის აბსოლუტურ უნიკალ-
 მადობას და (2) სტრუქტურული დინამიკისთვის თვლიდა ხაჭირობს
 ისეთ მეთოდებს, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელი გახდება
 უკან მდებარე დონის სიტყვების აგება დინამიკური და პირობების
 სიტყვებისგან, რომელთაგან თითოეული თავის მხრივ გამოიყვანე-
 ბა ყარკველი, სხვებისაგან განსხვავებული, ფორმალურ-მინიანს-
 ბრივი ორგანიზაციის აღწერიდან.

უ.ო. (7) კვლევის აუცილებელი პირობას ან ნაწილად ვენს
 მახარის აბსოლუტური უნიკალმადობა: ან უნდა ვინდობთ დობრე ქვ

1 H. Weinreich, Is a Structural Dialectology Possible?

"Word", v. 10, № 2-3, 1954, გვ. 388.

2 ი. ი. ი. ი., გვ. 389.

3. ი. ი. ი. ი., გვ. 390.

მეცნიერების მეცნიერული ბუნების გამო, ჩაბრუნებული სხვადასხვა
 ვერ აუცილებლობა იძლევა მათთვის განსაკუთრებით. ბუნებრივად, სხვადასხვა
 უფრო ძირითადი იქნება ახლო მდგომარეობის მონაცემები; (2) ციხე-
 ციხე სიხვედრითა და მდგომარეობა უფრო მაღალი დონის (რთული უფრო
 მეტი განმარტებული) სიხვედრის აგების საშუალებას იძლევა.

მსგავსი სიხვედრის დაბალი შექმნილი სიხვედრის ენობა
ციხის სიხვედრა.

ციხის სიხვედრა, ჩაბრუნებული მისი აგების საფუძველი არის მისი
 შექმნილი სიხვედრით ნაწილობრივი მსგავსება, გამოდგება როგორც
 მონათესავე სიხვედრის საფუძველი, რომელიც უფრო იქნებიან
 მსგავსი (მსგავსების ხარისხი, რა თქმა უნდა, სხვადასხვა
 სიხვედრის მონაცემების სხვადასხვა იქნება), ასევე არამონათესავე
 სიხვედრის საფუძველი, რომელიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვან
 მსგავსებას აქვს სიხვედრის განსაკუთრებული ნაწილი.

ყარვე სიხვედრა უ. ვინჩაიხთან ნაწილობრივი | | ნიშ-
 ნით, ხოლო ციხის სიხვედრა - || || ნიშნით. იგი სიხვედრის
 შეიქმნილი ყარ-ყარვე, შექმნილი მსგავსების საფუძველი აგებს
 ციხის სიხვედრას. ასე მაგალითად, ღივი (Jidich) ხაზი ციხის
 ციხის საფუძველი ასევე იქნება:

$$\left| \frac{1/a \sim 1}{1/b \sim 1} \right| \approx e \approx \frac{1/a \sim a}{2,3 a} \approx 0 \approx u \left| \right|$$

1, 2, 3 იხილეთ გამოხატული ციხის ციხის. პირველი
 ციხის ციხის აგებს ციხის და მთლიან $i = a$ და $a = b$
 და მონაცემები: $1/a \sim 1$ | და $1/a \sim a$ |; მეორე
 ციხის ციხის მთლიან ფონეტიკური არ ემთხვევა
 ენობისთვის, ზოგადი აგებს $1 \sim 1$ მთლიანობა: $1/a \sim 1$ |;
 მესამე ციხის ციხის მთლიან $1/a \sim 1$ ფონეტიკური აგებს, მეორე და

26.03.57
818-1110333

შესამე დიარექტივი ა ლთან არა გვაქვს სიგრიდით დაპირისპირება, გვაქვს მხოლოდ / a /; სხვა ფონემები (/ e o u /) ერთნაირ სურათს გვიჩვენებს სამსავე დიარექტივი.

უფრო გვიან გამოხურ შრომებში სხვა მკვლევარნი მიუთითებენ შოკოტიან ბარევიჩისა თუ ნაქრის შესახებ უკანონოებს თეორიანი, კერძოდ, G.R. Cochrane მიუთითებდა ანარტიის ორი სიფხურის აუცილებლობაზე სიფხურულ დიარექტივოლოგიაში, კერძოდ, დიდიფონიკურ და დიდიფონემიკურ სიფხურებში. დიდიფონიკური ნიშნავს სუბფონოლოგიურ დიასისტემის დონეზე. ანარტიის ამ დონეზე აღინიშნება არაფონები თითოეული ფონემის დარგებში, აქ შესაძლებელია, მაგარიტად, რაშიღიში სისტემის ერთი ფონემად არაფონებით გადაყაროს შიღიანად შიღი სისტემის ორი ფონემა. იმის გამო, რამ აქსიარტიური ინგლისურის / ɒ / უწყვეტება [+] არაფონიდან [3] არაფონამდე, რაც დარავს ამერიკული ინგლისურის / ɒ̄, ɒ / ფონემების არაფონთა გავსებების არეს, სქემა მიიღებს ასეთ სახეს:

$$Au, Am \parallel \frac{Au \ 1/2}{Am \ 1/6 \sim 1} \approx a \parallel$$

რაცავე სქემიდან ჩანს, აქსიარტიური და ამერიკული ინგლისურის / a / ორსავე სიფხურში იქნეფრია. ამ ნიღიში განხილულია სხვა შემთხვევებიც.

დიასისტემებში მსჯელობის დროს W.G. Houlton² სუბფონოლოგიური დონის წარმოდგენა აუცილებლად შიღინია და გ. კოქრანის ამ ყრას წინ გადადგმულ ნაბიჯად თვლის.

1 G.R. Cochrane, The Australian English Vowels as a Dialect; "Word", v.15, n 1, 1959; p. 72.

2 W.G. Houlton, The short Vowel System of Northern Switzerland; "Word", v.16, n 2, 1960, p. 176.

საქართველოს
უნივერსიტეტი

3. მოკლეხანი ექვის ქვეშ აყენებს დიპლოსომის ხანკვადრობის
ბას დიპლოქრომატიზმის, კერძოდ, მიუთითებს იმ $0 \approx 1 \approx 2 \approx 3 \approx 4$
ე. პინჩინი არაყრის ამბობს ექვსიკური შესაფერხობის შესა-
ხებ დიპლოქრომატიზმის მიხედვით დიპლოსომის ავტობის დროს და კოიქრომატიზ-
მის სრულიდრონი მივიღოთ იგი მიხედვითაში თუ არა ?

კონკრეტული მაგალითის მიხედვით პასუხს თვითნავე იძლევა.
ხანიმუშად იღებს შვითყარითლის თრ დიპლოქრომატიზმს IAU (სეპოკლებით IAU) და Apenzell (სეპოკლებით AP),
შეძრვ ავებს დიპლოსომებს. ერთ მიმთხვევაში ექვსიკურ შესა-
ფერხობას ყურადღება არ ექცევა, დიპლოსომთა ავტობიდან ფონ-
ოლოკური კონკრეტობის მიხედვით, მეორე მიმთხვევაში კი
ექვსიკური შესაფერხობა დაყრია (ე. ი. მახარა ხაყრომა).
სურათი განსხვავებულია:

IU, AP დიპლოსომთა, როცა ექვსიკური შესაფერხობა არ
არის მიღებული მიხედვითაში
I IU, AP $\| \xi \sim \xi_1 \sim \xi_2 \sim \xi_3 \sim \xi_4 \sim 0 \approx 1 \approx 2 \approx 3 \approx 4 \|$

IU, AP დიპლოსომთა ექვსიკური შესაფერხობის ვათარისნი-
ნებში
II $\| \frac{IU / \xi \sim \xi_1 \sim \xi_2 \sim \xi_3 \sim \xi_4}{AP / \xi_1 \sim \xi_2 \sim \xi_3 \sim \xi_4} \sim \xi_4 \frac{IU / \xi_2 \sim \xi_1 \sim \xi_0 \sim \xi_1 \sim \xi_2}{AP / \xi_2 \sim \xi_1 \sim \xi_0 \sim \xi_1 \sim \xi_2} \|$

ინდექსები 0, 1, 2, 3, 4 მიუთითებენ ბგერათა ნაჩმამავრობაზე;
მაგალითად, IU | ξ_2 | ხანიჩინჩირად AP | ξ_3 | ისა
(იხ. II დიპლოსომთა) ნიშნავს იმას, რომ თუყა ეს ფონემები
იღვნყროა როგორც მათყროდრონად (ე. ი. აღოფონების დონეზე),
ინე ხმოვანთა სისყრეში ფონოლოკური კონკრეტობის მიხედვით,
მათი II B II-ში ნაჩმოდგენა მანის აჩ შეიძლება, რადგან
აჩ დასყრდება ხაყრო ექვსიკურ მახარაში. ამ მიჩივ ხაყრე-
ღებოა აყრონის შენიშვნა მეორე ხყემის | ξ_3 | და | ξ_2 |

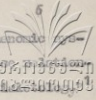

დონეშიადა ურთიერთობის შიდახედი რისავე ხიხვედიაში: " Since
/ ɔ̣ / and / ɔ̣̣ / are listed here for both LU and AP, it seems
soon of first glance to constitute the fully shared diaphonem
// ɔ̣ ɔ̣̣ //. This is not the case, however. Whereas all the lexical
items identified by subscript #2/ belong to LU / ɔ̣ ɔ̣̣ /, on-
ly part of them belong to AP / ɔ̣ ɔ̣̣ /, the rest belonging to AP
/ ɔ̣ ɔ̣̣̣ /." 1

მაშასადამე, / ɔ̣ ɔ̣̣ / ორივე დიალექტშია უფრო მსგავსება
// ɔ̣ ɔ̣̣ // დიალექტებში, რადგან მათი ნაწილობრივად
მხოლოდ ნაწილობრივ უმთხვევა.

ქართული მხარის მიხედვით ეს დიალექტები უფროსი შიდახედი:
არ შეიძლება // n // ში გავაგრძელოთ ქართულის [ნ] ხე-
ყვანის [ნ] და, უმთხვეა, კახულის [ნამა] და [ადამიანი] ხეყვანის
[ნ], რადგან პირველი იქნება [ნ], ხოლო მეორე [ნ] (უნე =
ღვეხით გამოხატულია [ნ] = ნაწილობრივად). შარტალია, [ნამ],
[ნამა] "უამა", [ადამიანი] ხეყვანის ე ხმოვანი ხედიდან მეორე
და დონეშია დონეშია იტალიური ქართულისა და კახულის ხიხვე-
ძებში, მაგრამ მათ უფრო გავაგრძელონებთ // n // დიალექტში, თუ
კი დიალექტია უმთხვეა დიალექტოლოგიის (რშილიც ხნავლობს,
მოუღწონის მიხედვით, ერთი უნის ფარგლებში შეიქცა ახლო
მდგომი მონათესავე უნობრივ ურთიულებს) მიხედვით. შედარების
დროს თუ ხედავსხვა ღვეხიკურ ურთიულებს გამოიყვანებთ, დონის-
ყვიმას ეტყობა ნათესაობის ხაფუქველი, რამე აუგრიდებელია დიალექ-
ტოლოგიისათვის, რშილიც მხოლოდ მონათესავე დიალექტებს ხნავ-
ლობს ერთი უნის ფარგლებში. ხნარეფ აშით არის გამოხეველი
ვ. მოუღწონის შედეგად განუხადება: " It remains of course a high-

ly useful concept where we wish to compare the phonetic systems of two languages which are unrelated, or where relationship does not concern us. But this is no longer

2. Երեցհամ (Ernst Pulgram) սերումն ժամանակի ճանաչողությանը չհարմարեցնելով իր քաղաքագրական աշխատանքները, համարում էր, որ լեզուների միջև կա մի քանի ընդհանուր հատկանիշներ, որոնք կարող են լինել լեզուների միջև կապի արդյունք։ Երեցհամը համարում էր, որ լեզուների միջև կա մի քանի ընդհանուր հատկանիշներ, որոնք կարող են լինել լեզուների միջև կապի արդյունք։ Երեցհամը համարում էր, որ լեզուների միջև կա մի քանի ընդհանուր հատկանիշներ, որոնք կարող են լինել լեզուների միջև կապի արդյունք։

Երեցհամը համարում էր, որ լեզուների միջև կա մի քանի ընդհանուր հատկանիշներ, որոնք կարող են լինել լեզուների միջև կապի արդյունք։ Երեցհամը համարում էր, որ լեզուների միջև կա մի քանի ընդհանուր հատկանիշներ, որոնք կարող են լինել լեզուների միջև կապի արդյունք։

1 Երեցհամ, 177 [ընդհանուր լեզուների միջև կա մի քանի ընդհանուր հատկանիշներ, որոնք կարող են լինել լեզուների միջև կապի արդյունք։ Երեցհամը համարում էր, որ լեզուների միջև կա մի քանի ընդհանուր հատկանիշներ, որոնք կարող են լինել լեզուների միջև կապի արդյունք։

2 Ernst Pulgram, Structural comparison, Diacystems and Dialectology, "Linguistics", 4, 1964.

3 Երեցհամ, 80 [լեզուների միջև կա մի քանի ընդհանուր հատկանիշներ, որոնք կարող են լինել լեզուների միջև կապի արդյունք։ Երեցհամը համարում էր, որ լեզուների միջև կա մի քանի ընդհանուր հատկանիշներ, որոնք կարող են լինել լեզուների միջև կապի արդյունք։

დიალექტთა ჯგუფები მსგავსებას სხვადასხვა ხაზის მატარებელ
ებს მსგავსება მოეხერხება სხვადასხვა ხაზის მატარებელთან, ან
მოეხერხება კი იგი სხვადასხვა ხაზის მატარებელთან ენათა მრავალ
გობა. ამ მხრივ საყურადღებო უნდა იყოს გ. პეტრიაშვილი,
კერძოდ, ავტორი დიალექტთაგან მოგი უფრო ახლოს გვახსენებ
დიალექტებთან, ვიდრე ავტორთან: "So-called French dialects of
the Alpine regions ... are in fact more closely related to Tur-
nines than turinics is to Tarantins", ამიტომაც "The
name 'Italian dialects' has therefore, in some instances, no
more than geographic or political justification."¹

მაშასადამე, დიალექტოლოგის წინაშე მათთვის ყოველთვის
გვახსენდება დიალექტთათვის დამახასიათებელი მოვლენები
განსაკუთრებით ნათესაობის მიხედვით, ე.ი. დადგინება, რა ანის
სათავიდან მომდინარე (ნათესაური მსგავსება) და რა ანის სხვა
ენასთან მრავალ მრავალ მიღებულ (ანანათესაური მსგავსება).
სწორედ ამ შემთხვევაში უნდა იყოს შესაბამისი: "A
specifically structural dialectology would look for the struc-
tural consequences of partial differences within a framework
of partial similarity."²

მაშასადამე, სტრუქტურული დიალექტოლოგია უნდა შეინდგ-
ღოს დიალექტთა არა მარტო მსგავსება, არამედ განსხვავებაც.

---

1 იქვე, გვ. 76-77 [დიალექტის მხარის ე.ი. განსჯილი დიალექტები
ფორმების უფრო ენათესაურობან, ვიდრე ფორმული-ფორმ-
ულურს. საბუნებრივად ავტორი დიალექტები მოგი
თვალსაზრისით უფრო გეოგრაფიული ან პოლიტიკური დამა-
ტებია აქვს].

2 U. Weinreich, Is a Structural Dialectology Possible? "Word",
v. 10, № 2-3, 1954; გვ. 390 [ნანერძრვი განსხვავებუ-
ლობის სტრუქტურული მრავალ ენა განსხვავობს სტრუქ-
ტურში სტრუქტურული დიალექტოლოგია ნანერძრვი
მსგავსების განსჯილი].

ყოველივე ბრძოლთა თქმურს შიგძლებდა დავსძინოთ კიდევ შედეგები
 დიდიფრთა შორის მსჯავსება=განსხვავებასთან დავნივრდობა
 წარმოიქმნება რიგი სიძნელეები, რომელთა დაძლევა უწყოდ
 მოითხოვს ძალის მოქმედ შეთარს, რომელიც, რვენი აზრით,
 დიდიფრთა სისხრეშია სხვარეფრთა თვისებებს უნდა დაემყაროს;
 მხედველობაში გვაქვს შემდეგი: (1) დიდიფრთა შორის საფრთხი
 ყოველთვის ვერ წაიხველება საფრთხი უნიდან წარმოშობადად,
 რადგან სხვა უნიდან წასვსხებში ღვესიკვა ზოგჯერ დასაღვეფრად
 გავწყვეტებულია ამა თუ იმ უნის ფარგლებში, ვ.ე. შესუღია
 რადგან დიდიფრთა უნაში, ისე დიდიფრთაში. სიფრვეებს კი
 შიგძლება მომყვეს ისეთი ფონოლოგიური მოდელები, რომელთა
 მსვსხებელი უნა აღე არ იყნობდა; გარკვეული ხნის შემდეგ
 უნაში ეს ახალი მოდელები შეადგება და საფრთხი ყველა მონათესა-
 ვი სისხრეშისათვის. მაშასადამე, წინება კითხვა: თუ სვსხებში
 ფაქტი არ არის ყნობილი, რა გზით შიგძლება წასვსხებში მოდელების
 გამოყვენა? ან რადგნად გამოხატებელი იქნება ასეთი მოდელების
 მოთავსება საფრთხი წარმოშობობის სხვა მოდელების გვერდით იმ
 საყუძველი მხოლოდ, რომ იგი საფრთხი მოდელები დიანისიფრთის
 წვენი ყველა სისხრეშისათვის.

(2) შესაძლებელია, რომელიც მოდელები გვაქვს მდებს უნი ან
 რადგნების სისხრეშია ლონდ არ იყნოს დიანისხვეში წვერთა
 უმიჯველებობაში. ამავი დროს არ არის გამოჩენილი ამ მოდელების
 სახით საქმი გვერდებს უძველესი უნიდან გამომწამითან.
 მაშასადამე, გვება კითხვა: რა გზით შიგძლება ნათესაობის გამო-
 ვლენა, თუ თავდაპირველი უნიდან მხოლოდ წამით ანსებობს
 დიანისხვეშის ზოგიერთ სისხრეშია?...
 ...

9. ი. საქიჩოა შემუშავება ისეთი შეთქმობის, რომელიც სხვაგვარად
 ში გამოგვაყოფინებს ნათესაურს ანაწათესაურისაგან. ეს კი
 ვარაუდობს მსგავს სიხვედრითა ორ ქვეყნს, რომლებიც თავის მხრივ
 ერთმეორისაგან განსხვავდებიან. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ
 დავექირდება ორი დიასხივების აგება: პირველი დიასხივითა
 იქნება განზოგადება საერთო ნათესაური ვრემენცებისა ერთ
 ენის დიარქივების ფარგლებში, ხოლო მეორე დიასხივითა-განზო-
 გადება იმ ვრემენცებისა, რომლებიც ვარგნილია ერთერთ დიარქი-
 ვით სხვა ენასთან შერევის ნიღაგებზე, 9. ი. ეს მეორე დიასხივითა
 მოიყავს მხესხებზე დიარქივსა და გამსხესებზე ენას. სხვა
 ენასთან შერეული დიარქივი (შესაძლებელია დიარქივითიც, თუ
 ეს სხვა ენა ვარგაოდად რომელიმე დიარქივზე ახვედდა
 გვერდნახლამ მეორე დიასხივით განსხვავდება ყველა დანარ-
 ჩენი მონათესავე დიარქივისაგან.

თუ ყოველივე ბეშოთ თქმული ვათვარისნივბური იქნება,
 სერეუქურელი დიარქივოლოგისი შეთქმობი მთლიანად შევა
 იხლონივ-შედაჩებოთ ძიების ფარგლებში. სერეუქურელი დი-
 არქივოლოგისი შედეგები მთლიანად გამოიყენება ნიწარე ენის
 რეკონსტრუქციისას, რომელსაც ერთმეორეს უდარდება ენები. თუ
 თითოერთი შესაღარებელი ენის დიარქივები შესწავლილია ამ
 გზით, ნიწარე ენის რეკონსტრუქცია უთუოდ რადურ ხაფუძვერს
 დაემყარება: ნიწარე ენის რეკონსტრუქციური სიხვედრითა, შაშა-
 ხადაშე, ნარშობაღვენს განზოგადობის ყვერამე შალარ ხაფუხურს,
 რომელნადაც შახნი შედის ორ ან ორზე მეტ ენაში შემავალი
 ყველა სიხვედრითა.

+ +
+

Քիչնի յըրոյն խնայելոս լիարարժեքն ցնի ժոտն յուրոսա գաղեմազարհի
ստիպելիքնա: Ես սինն նանրի յհոմըմնիս, հոմըմնապ յիջոս լիարարժեքն
ցնիս գաղեմազարհի ստիպելիքնա, Ես յլանանկնըր յո տարն ժիհոյ
նահնաղըցն նանրն յհոմըմնիս- լիարարժեքն ցնեմն գաղեմա-
զարհի ստիպելիքնա:

լիարարժեքն ցնիս ժոտն յուրոսա գաղեմազարհի ստիպելիքնա իշն
ժիլոննալոտ սարկոզարհիքն լիարարժեքն (^{ՀՊԻՆ} ցնիս ցնիս)
գաղեմազարհի ստիպելիքնա յիմարտիժոտ: Ես, հո տլիմա ցնըս, սհ
նիժնալն, հոմ սոսնալարոս սարկոզարհիքն լիարարժեքն իշնըմն ըս
սլըրըմն մոժնըմն յիտարըմնըմն; սհյ յոհոյիտ ոյհարադ-
ըմնա: սոսնալարոս ըս ճիլանըրըր (^{ՀՊԻՆ} սնայսլըրըր) գահիլըմն
ճնեքըմն հոգահս ըսարկոզարհիքն, ոսը ըրկոզարհիքն ցնա՞հ: Միսն-
ժըմնըրըր ոսոս, հոմ ոհոյըցն ցնեմնըմնըմն ճիլոնըմն ճիլանըրըր
սն տըլըմն յոհոյըրըր գահիլըմն:

Յիմարտիժոտն սարկոզարհիքն լիարարժեքն ցնիս սըրըմն ճանձո-
հոմըմնըր ոհոյ յիժիլըր: (1) յըրոյնն սնալարոս յիժնոտ-լիարարժեքն
ցնիս գաղեմազարհի ստիպելիքնն ճարկոյըրըր ըս (2) յըրոյնն յսհո
հոսոնարըրըր ճիլոտ նահնահայնն յահարըրըր: ժոտն յուրոսմն գաղեմա-
զարհի ստիպելիքնն յըրոյննա իշն յիցըրըմն ճահիլըրըրըր ցնա
ցնա: ժոտն մատըմն ըս ըսնահիլըմն ճահրըրըր մաստն յիմարտիժոտ,
մըցնա մ յիժիլըրըրըր ըս ճարկոյըրըրըր սնայըրըր մասնըրըր ճարկոյ-
ըրըր սոսնայըրըր ըսարկոզարհիքն մ "ճահիլըրըր" ըսարկոզարհիքնն յիժիլըրըր:
հարըմնապ "լիարարժեքն ցնիս ճանձահիլըրըրըր ըրիսնոյնն" մ յիժիլըրըր-
ըմնն սնայըրըր մ յիժիլըրըրըրըր, յլանոս յիմարտիժոտն ստիպելիքն
սնոհըր մ ըրիսնոյնն յիժիլըրըր յիժիլըրըր: յիժիլըրըր ցն ստիպելի-
քնն յիժիլըրըրըր իշնտըրըր սնայըրըրըր յիժիլըրըր:

რომ ქართულში ან შეიძლება **სხვ.** = თავკიდურად მონაწილეობაში, თუ ამ კომპლექსის თანხმობუნიანი არიან კომპიუტერული (დანიშნულებითი ინსტრუქციები, მაგრამ საღიფრიაფრის ქართულში გვაქვს მეფე. ძირითადი ამ შემთხვევაში გადარის უკვე მონაწილეობაში სიბრძნეობა: ინსტრუქციად ამ კომპლექსში გვაქვს მონაწილეობა ბრუნაო, კერძოდ, მეფე. მონაწილეობა შეხატულების შედგენად მივიღეთ [მეფე] = კომპლექსი, რომელიც წარმოადგენს აღფრანცუზიან ქართულში დაშვებულ ძირითადი მოდელების მიმართ. შედარება ქართულის სხვა სისხვემდებარე შიშინვე გამთავლებს [ნეფე] =, რომელიც უთუოდ შიშის [მეფე] ფორმადან, რადგანაც ნე-ე = ქართულში ახსნა არა აქვს, მაშასადამე: მეფე > ნეფე.

მ/შ მონაწილეობა უკვე აღვიღო ანახსნელოა, თუ გავითვალისწინებთ ქართული ენის სტრუქტურულ მონაწილეობას.

მაშასადამე, სხვადასხვა სისხვემდებარე სტრუქტურული მოაღებობის შევიჩინებობა, ხსნის რა კონკრეტული მოვლენებს, რომელიც გაურკვევრელიც ან, უკიდურეს შემთხვევაში, ბუნებრივად ერთი რომელიმე სისხვემდებარე ფარგლებში, უთუოდ წარმოადგენს ენის ფონემატური სტრუქტურის გარკვევებს ხშირ გზას.

ენობრივი ანადომი თავიდანვე გარკვეულ მიზანს ისახავს: იგი ან სინტაქსურ დებობა აღნიშნავს კონკრეტული ენისა თუ დიდიფრუქსი მოქმედ სისხვემდებარე, ანდა ახლებს ამ გზით შესწავლილი სხვადასხვა ენობრივი ერთეულების¹ სისხვემდებარე, რის შედეგადაც შესაძლებელი ხდება ენობრივი მოვლენათა განხილვა დიდიფრუქსურ პლანში, კერძოდ, იუარადეობა მოვლენათა წინანვე სახეების რეკონსტრუქციები, ენათა ინტრაფრენციკის სანციისი ეთადობის აღდგენა და, რა თქმა უნდა, ყველა იმ ყველიებათა გათვალისწინება, რასაც აღვიღო აქვს სანციის და ბოლო მდგომარეობებს შორის.

¹ ყველვე ერთეულია იუარადეობა ერთ ენის განვითარების სხვადასხვა საფეხურები, ე. ი. რომელსაც იხილოთ ხანდაზმობიან განსხვავებულ სისხვემდებარე.

უპირველეს ყოვლისა, მათხანადარე, ხაჭირა ყაღვიანი...
 მებნ მენხადრდ სონქრონოლ დონეზი. ამ მენქევენი-
 პერე მნქმენვრეობა აქვს ხაქვერევი ვნობქოვი ვრთველის მახადის
 მემოფარგვრდს. ჩვენნი მახადი არ უნდა სყოლდებოდეს მახ (მენახ-
 ნადრ სონხეშახს); ასე მადარითად, თუ ვოკვერევი თანადმედროვე
 რთვერადევერე ქართველი მოქმედ ფონემადევი სონხეშახს, არ მემოდებ
 მხვერეობა დავამყარით ქველი ქართველი ვნისა და ქართველის თანად-
 მედროვე დიადვერევი მონახევერეობსაყ.

სხვადახხვა ნარმოშადელების მონახევერეობა ვრთად თანმოყრდ
 კერძ სონხეშახს მხვერეობის დროს უთვერ უხერხულია, ნადვან ვს
 მონახევერეობი რომველივე მოქმედ სონხეშახს კი არ ავერნვერენ,
 არავე - თვითნებურად ვადრთადნებვერ ვნობქოვი ვრევერევერეობა და
 მით ურთოვრეობებზე დამყარებვერ ხვერევერე სონხეშახს, რომველივე
 სონადმედვერეობი არ არხებობს. ვს მამონ, როდესაყ რ სონხეშახს
 სავრთო ფონევეკვერე ვრევერევერეობის არხებობა ქვი კიდევი არ მითო-
 თვბს მით ფონოლოგვი რვერეობაზე. ვავრხხენით თენდაყ

მანქონის ვანეხადება: The extant phonological literature
 is full of examples, showing that phonic differences are per-
 ceived by natives not on account of their degree of acoustic
 distinctness or muscular dissimilarity, but on the basis of
 their functional relevance in the system."¹

ამრეოდ, არხებობთა ის ფუნქციონი, რომვერე მენხევერეობაყ
 უხედბა კონკრევერე სონხეშახსი დადახვერევერე ვრევერევერეობს.
 ნათად რანს, რომ აუყოლბებელი მონახევერეობა მადყრი მემოფარგვრდა
 კონკრევერეი ხაქვერევი ლივერეობ. მემოთ ნარმოდევერეი რებვერეებ.

¹ A. Martinet. Phonology as functional phonetics,
 1950, 83-6.

კონკრეტული მადგალითების მიხედვით ასე გამოიყურება
 ქართული ენის «მრ» კომპლექსზე მსჯელობის დროს ერთდროულად
 მიმართავს როგორც ლიტერატურულ, ისე დიდალექტურ ფორმებს. იგი
 წერს, რომ "სეგმენტო მრ" არის... მიღრეკილებაა შეფუთვითობა-
 დმი. ნათესაობით ბუნების ფორმებს ქმრ-ის და ძმრ-ის (ქმრ-ი
 და ძმრ-ი აქვთ დიდიფორმები ქმრის და ძმრის- ნამდვილად იმიტომ,
 რომ ფუძის ხმოვნის ამოვარდნით წარმოქმნილი «მრ-სეგმენტო
 სხვაგან უწყობია, მაშინ როცა შეფუთვითობა წარმოქმნილი სეგმენტო
 (მრმ) და მონემბეულია ისეთ ხმარებულ სიტყვებში, როგორც აა: ბრმა
 და ლრმა".

საქმე ის არის, რომ [ქმრის] და [ძმრის] ლიტერატურულ ქართულ
 ენაში არ იხმარება, რომ აღარაფერი ვთქვათ ზოგიერთ ქართულ
 დიდალექტზე, სიდაყ, მსგავსად ლიტერატურული ქართულისა, იხმარება
 [ქმრის], [ძმრის]; უფრო მეტი: ზოგან კუმშიაყ არ ხდება; ასე
 მადგალითად, ხევსურულში, როგორც წესი, გვაქვს [ქმრის]: ქმრის
 ძმა (სვს. მახ., 172, 10, 21; 210, 31), თუმცა კილში კი ივე-
 ლებნიკია შეუკუმშიაყ ფორმა [ქმრის]: ქმრის ძმა (თუშ. კილ.,
 § 36, 1, 2, 7; § 129, 3). მეორეც, შესაძლებელია დავასახელოთ
 ფუძის ხმოვნის ამოვარდნით მიღებული «მრ», რომელიც საერთოდ
 ქართულში არ განიყრის ყველგან: [ქამარი] - [ქამრის]; შე-
 სამე, მრ = დადასტურებულია თავკიდურად (მრეველი, მრევე, მრედი...)
 მაშინ როცა რმ-თავკიდურად არსად არ გვხვდება. თუ ამ უკანასკნელ
 ფაქტს კავშირი აქვს [ქმარ] ფუძის უკუმშივარდობასთან, მაშინ ამ
 ფორმის მიხედვით შესაძლებელია იხსოვებოდეს მრ = თანამიმდევრო-
 ბის არსებობაყ ერთი მონაფუძის ფარგლებში. უნდა აღვნიშნოთ ისიც,

1 ქ. ფაფავი, ქართული ენის ფონემატური სტრუქტურა (ქართული
 თარგმანი, 1961, 82. 17.

რომ [ბრძა] აქ ვერ გამოდგება =ბრ= და =ბძ= კომპლექსების
ენის მიღწეობის საბოძარ. [ბრძა] დაუშვებელია ქართლის
ფონემატური სტრუქტურით, რადგანაც [ბძ] ერთ მონათვის დანერგვ-
ში აკრძალულია (იხ. ქვემოთ).

საქმიანობის და სახელმწიფო კვების

ვიღებთ ფინანსურ დახმარებას და ვინაობის მიხედვით,
საქმიანობის სისტემებში მოქმედებს ფინანსების დახმარება. კარგად არის
ცნობილი, რომ თანამედროვე სალიცენზიურა ქართულ ენას აქვს
33 ფინანსი, რომელიც 5 ხმადანია, ხოლო 28-თანხმადანი.

ჩვენ წინამდებარე შრომაში განვიხილავთ ბევრათა ფინანსურ-
ურად რეგულაციურ სპეციფიკურ თვისებებს. ყარ-ყარკვ აღვნიშნ
თი ფინანსებს, რომლებიც განსხვავებულად არის ნაჩვენავნილი
ჩვენს სისტემებში: (ა) განსხვავება გვაქვს აღოქმების მიხე-
დვით, (ბ) ესა თუ ის ფინანსი მოგ სისტემაში / სისტემებში
არის, დანაჩვენებში არ გვხვდება.

1. კ ვ ა რ ი ბ ი

ფინანსური აღნიშნული განვიხილეთ საენათმეცნიერო ლიცენზი-
ურაში არსებული ფინანსური დახმარება ქართული სალიცენზიურა
ენის ხმადანობა და გამოყვით ის ძირითადი სუბსტანციონალური
თვისებები, რომელიც ვეშვარებთ ფინანსური კვლიეკვაყობის
დროს. ამის შემდეგ კი ვიხსჯებთ შთის კლითა ფინანსური ფინანს-
ური თანსებებებში სალიცენზიურა ქართულთან მიმართებით.

თანამედროვე სალიცენზიურა ქართულში ხუთი ხმადანია: ა, ბ,
გ, დ, ე. ეს ხმადანები შინადალი შკვლევიის ექსპერიმენტული
ძიების ობიექტი იყო.

ა, ბ და გ, დ ხმადანთა ფინანსური ბუნება საენათმეცნიერო
ლიცენზიურაში თთქმის არ იხევეს და ვახს: პირველი ონი მიჩნეულია
წინა ნაჩვენების (ნიგის) ხმადანად, ხოლო დ და ე - უკანა ნიგისად.

უ=ს ნაწილები ადგილთან დაკავშირებით განსხვავებული
 ვაშოთქვა შ.გაფრინდაშვილი, კერძოდ, მისი უქსეტიშვილი
 მონაყვამებით უ მოგყრ ნვარიბებმა რგორც შუა რიგის ხმოვანი.
 ეს მონალობნელი ჩანს. ამ მონაყვამის თაობაზე ქვემოთ
 გვექნება მსჯელობა.

ანუელობის მიხედვით ი და უ განსხვავდება ი-სა და უ-სგან,
 რგორც შალაღი აწიუელობის ხმოვნები ხაშუაღი აწიუელობის ხმოვნე-
 ბისაგან. დავას არ იწიუებს ამ ხმოვანთა კრასიფიკაციის დაბიბი-
 ბის ნიშნის მიხედვით: ი და უ აწიარაბიბიბი ხმოვნებში, ბიბი
ი და უ — დაბიბიბი.

ჩაყ შიუებმა ამ ხმოვანს, სპიუიბიბი რიუიბიბიბი მის აწი-
 კრასიბიბთან დაკავშირებით აწიბებმა აწიბა სხვადასხვაობა:
 ურთი ვაწიბიბი ამ მიწიბიბი შუა რიგის ხმოვნად (უ შაბიბის
 ნიბა რიგისაბა), მოგყრ-შიუა რიგის ნიბ ნაწიბი ხმოვნად
 (გ. აბიბიბიბი, ს. ურეწიბი); შიბიბი ვაწიბიბი უ უკანა ნაწი-
 ბის ხმოვანბა, ი-სა და უ-ს რიგისა (ჩ. რიბიბიბი და ნ. ვაბიბი-
 სიბი, შ. გაფრინდაშვილი, თ. ბაწიბიბი).

ქაწიბიბი შიბიბიბი უ-ს რიგზე მსჯელობენ რეწიბიბიბი-
 ბიბი მონაყვამების მიხედვით და, რგორც ჩანს, ეს მონაყვამები
 სხვადასხვა ვაწიბიბის ხაშუაღებბაბ იბიბიბა. ხმოვანთა სიბიბიბი
 შუა რიგის უქსელობა უ-ს შიბაბიბიბიბაბს უქსეის მოგყრ
 რვარიბებბიბიბი უბიბი ნიბ, უბიბი რიბიბიბიბი შიბიბიბიბი
 რიგის უ-ს, შიბიბი შიბიბი, აწიბი (შიუა რიგისკენ) შიბიბიბი
 ბაბიბიბიბის ნიბა რიგის უ ხმოვანბა (იბ. ბიბიბი).

ჩაყ შიუებმა ჩ. რიბიბიბიბა და ნ. ვაბიბიბიბის, უ-ს რიგზე
 იბიბი მსჯელობენ ნიბაბიბიბი ბ-ს მიხედვით. კერძოდ:

საქართველოს
 აკადემიის
 ბიბიბიბი
 ბიბიბიბი

Handwritten number 18 and a stamp with the number 261435320 and 2002011101030

"l voiced, alveolar lateral l (ლ, ალ) was pronounced with a decided "dark" velarized quality in all positions except before ə and i; its dark quality before a is phonological justification for grouping ə with o and u as a back vowel. Before o and u a very "dark" variety of l more velarized than standard English "dark" l was heard.

Before ə and i a clearer l was used".¹

ეს დაკვირვება უთუო სიძვერის მეთოდურად: [ლ] = ს უკანა ნახმოებას, ბუნებრივად, თან უნდა ახერხეს [ლ] = ს ვერაინიდან ანუ ამ ბგერის "ბნელი" ვარიანტი.

ს. ჯღერცხის ქართული [ლ] = ს მუა ჩივის სინ ნანუერ ბგერად მიჩნევა აჩვეუბუნებრივად აქვს ს... ჩანაძიას უსობორი დაკვირვებოთ: ქართული [ლ] გუზნადიერ და საკუთარ სახერებში რუსულში [l] = თოდა ვარძიუემერი, კერძოდ: მაქავანიანი-Мезеверьянов, რიადინი-Осипов, ნავემინი-Зезел და სხვ. მკვევრით მიერ სანიმუშოდ მოყვანილი ყველა ფონემათი, სარდს ქართულ [ლ] = ს რუსულში [l] ყველს, ეს ხმოვანი ნახმოებუნებრივად სინა ნახმოებობს თანხმოვანთა მობრუნოდ, რკუმრინუდა მ, ნ, ბ ... მამასადამე, [ლ] = ს მარდვარებება ამ კონიუნიში სრულიად ბუნებრივად და ვფუქსი სათანადოდ ათსახება რუსის აღქმაში, მის კომბინაციურ ჩვევასა და ვანწყობაში. ვაფრისონისა და რობინის დაკვირვება სანუერებობა იმითად, რამ იქ ხმოვნებში აღებური ვრთა და იმავ კონიუნიში- [ლ] = ს მობრუნოდ და ჩივი ვანსადვრერი [ლ] = ს

1. A. H. Robins and H. M. Waterson: Notes on the phonetics of the Georgian word; BSOASUL, 1952, vol. XIV, par. I, p. 63.

2 "ბნელი" და "ნათელი" (რედ. ვერაინი და მარდვარერი) [ლ] = ს მუნებებ იბ. А. Л. Трахтенов, Английская фонетическая терминология Москва, 1962.

3 ს. ჯღერცხი, ქართული ენის ფონეტიკა, 1956, 83. ✓

1
 ბუნებრივ მთხვევით. ხმოვრ თანაბარ ჰარმონიკაში უნდა
 ბუნებრივ მთხვევით იხსნება, რომელიც ხარისხობრივ მთხვევით
 ხარისხობრივ, უ.ი. ხმოვანი მთხვევითაა პარალელურად იყოს, მაგრამ
 პარალელურად არ გამოვყავრებს ხარისხობრივ ნიშნად და ა.შ.

ქართული ენის ხმოვნები, რომლებსაც ჩვენს ხსენებულ ხარისხობრივ
 ფონის გვიჩვენებს. [ა] -ს მხარეზე ხსენებულ ჩ. ავანესოვი ხსენს:
 "Таким образом, гласный [а] определяется как: неслэбифицированный,
 низкого подъема нелокализованный по месту подъема, но обычно от-
 носимый к заднему ряду."²

მ. ბაქრაძე ასევე რახვევებს აქვთებს ქართულ ხმოვანთა
 ანტიკუორადივ მხვევებებს რახხარებს: "В целом для артикуляционной
 базы грузинского языка характерны следующие особенности:

I. Преобладание заднеязычной артикуляции, вследствие чего в
 системе гласных фонем грузинского языка преобладает гласные зад-
 ного ряда. . . . .

Связь оглубленных артикуляций с заднеязычными артикуляци-
 ями (исключенно составляет фонема [а])."³

1 ვაჟახტანისა და ჩოქონის ურს ჰინ უმარა ქართული ენის
 გნაღრა გუგუზური, რომელსაც რხმონში უხმოვრად 20 ხერს და
 ხარისხობრივ სინაქსურის მონეუვური უმარა მუთხვევ ხარისხობრივ
 მხვევ ხანს. ამოვრად ვუხუვრის ანტიკუორადივ ქართულად მთხ-
 ძეგად უქონს ქვეშ დავუხმოს, მთხ უხვევს, რომ "მხვევ" და
 "ხმოვრ" [ა] = ხ იხვევს უნდა ანხვევს ხანს ა, ი, ე
 და ე, [ა] ხმოვნების ხანს. მხვევად ანტიკუორადივ მთხვევს
 ურად უნდა მხვევს რხოს დავუხმოს უნდა და აქ ხარისხობრივ
 ანაღრა. უმარ ანტიკუორადივ უმარად რახხარება მთხვევრად
 უნდა ქართულად (პარალელურად უნდა და რადივრადივ), ამოვრად
 იხვევს მხვევრად და ანტიკუორადივ უნდა და ანტიკუორადივ
 უნდა, რომ [ა] = ხ და [ა] = ხ ხანს [ა] ქართული ურად
 "მხვევრ" დამოხვევრად, ხმოვრ [ა] = ხ და [ა] = ხ ხანს-
 ურად "ხმოვრ", ვარეხ იხვევს უნდა.

2 Р. И. Аванесов, Фонетика современного русского языка, 1940, 1956.
 3 Т. В. Бахрадзе, Экспериментальное исследование гласных фонем
 номинского и грузинского языков (авторреферат. . .); Лаборатория
 экспериментальной фонетики и психологии речи I-го Московского
 государственного педагогического института иностранных языков,
 1960.

ფიური მონაცემები, აღვიღებ შევნიშნავ ვიშხველოთ სხვა პლანის მონაცემთა კავშირ-ურთიერთობაზე.

[2] ინიციალ ანის უფრო კომპლექსური ხმოვანი, რომ მისი ნაწილობრივი რგოლს ენა უკან ანის დანერგი და სხვა ხმოვნებთან შედარებით უფრო დაბალი ანერგობისაა, მაშასადამე, პირის ღრუ დიდდება და ხაზის ღრუ შეხებაშინად ვინარელება. მსგავსი სიდიდის პირის ღრუ და მსგავსი სივინარევის ხაზის ღრუ სხვა ხმოვნებთან ვერ ნაწილობრივება, რადგან ასეთი პირობა ამ ღრმურთა სიყარათვე = სივინარევისათვის სხვა ხმოვნებს არა აქვს.

რა ხდება სხვა ხმოვნებთან ? ავიღოთ [2] და [2], ხოლო შემდეგ [2] და [2].

[2] = ს და [2] = ს ნაწილობრივი რგოლს ენა უფრო მაღლა იწევს, ვიდრე [2] = ს ნაწილობრივისას, ენის მაღლა აწევა [2] = სთან და [2] = სთან განსხვავებულა ურთიერთობისგანამე და [2] = სთან შედარებითამე.

[2]. მისი ნაწილობრივისას [2] = ს ძველმარეობიდან ენა მაღლა იწევს, რასამე შედეგად მოხდევს ქვემო აღველიდან ენის წვერის დაბლა ჩამყრება და ენის შერვის მაღლა აწევა რბილი ხაზისკენ. შუა ენის შერვის მაღლა აწევას შედეგად მოხდევს უკანა ენის დაყიდება ხაზის ღრუს უკანა კედლისგან. ამას ვი მომყვება ხაზის ღრუს გამრდა. პირის ღრუს არე კომპლექსურიად იყვლება, მაგრამ, შეიძლება ითქვას, არ იწდება. მაშასადამე, [2] = ს ნაწილობრივისას პირის ღრუს შეყარდება ხაზის ღრუსთან უფრო მყინება, ვიდრე [2] = ს ნაწილობრივის რგოლს გვემბდა.

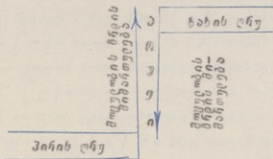
5 [2] = ს ნაწილობრივის რგოლს ენის ძირი ხაზის უკანა კედელს ძალიან უახლოვდება და ენის ძირსა ხაზის უკანა კედელს შორის ჩხდება შევინარევებულ განახველი.

[u] = ხ წარმოქმნიან, [z] = ხა და [m] = ხვ წარმოქმნიან, ვეგბით, ენა მინ და მალღა იწვეს მადარო ხახის მიმართებით. ამ დროს ხახის ღრუ, [z] = ხა და [m] = ხთან შედარებით, გაყვრებით უფრო დიდია.

[u] = ხ წარმოქმნიან, სხვა ხმოვნებთან შედარებით, ყველაზე დიდია ხახის ღრუ და ყველაზე უფრო უნდაა პირისა.

ჩვეულებრივად [u] = ხ, მის წარმოქმნიან შუა ენის მუხვი ძალიან მიახლოებულია ჩბორ ხახთან, ენის სვერი უკან არის დასველები (უფრო მეტად, ვიდრე [m] = ხ დროს). ენის მალღა ანეულმა ჩბორი ხახის მიმართებით ენის ძირს ხატიძნობად აყოლებს ხახის უკანა კედელს და ქმნის ხახის ხატიძნობად დიდ ღრუს, რომელიც მოყვრებით აღემატება [z] = ხა და [m] = ხ დროს წარმოქმნილ ხახის ღრუებს. პირის ღრუ თითქმის იგივე რჩება, ჩვეულებრივად [z] = ხ და [m] = ხ დროს გვერდია. იყვლება მხოლოდ კონფიგურაციულად. ეს შეიძლება ასე წარმოვიგონოთ:

თუ კომპარატივობა = დიფერენციალური იმპროვიზაცია ანტიკონტრასტული პლანში პირის ღრუს და ხახის ღრუს ურთიერთმიმართებობისა (ჩვეულებრივად პირის ღრუ და მცირე ხახის ღრუ, მით უფრო კომპარატივობა ბგერა), მაშინ [z] = ხა და [m] = ხ კომპარატივობით [u] უნდა მოხდეს და არა [u], რომელიც სინამდვილეში დასველებია.

აწარმოებულნი მხარეთმცოდნეობის ინსტიტუტის მიერ. 1913 წლის 15 იანვარს.

მყარია: კომპლექსური მხარეთმცოდნეობა (ე.ი. ბგერა დიფერენციალური) [ჟ] = ჟან [ჟ] = ს მისმართებოთ. მათ შორის არის [ჟ].
 მამასადავ, ხუთივე ხმოვნის მახვედებით მხვედრებაში უნდა შემოვიღოს რაბიბულინი ანტიკურად. ეს არის ურახთა მისმართების გონი.

თუ [ჟ] = ს დროს პირისა და ხახის ღრუს ურთიერთმისმართებაში ვეღარ მოგვცა აწარმოებულნი ხმოვანთა მხვედრის უფუჭი ფიზიკური გონივრე, ამის მიხედვად რაბიბულინი უნდა მივიჩნიოთ და უფუჭად, რამე რაბიბულინი ანტიკურად დროს სპეციფიკური უფრო დიფერენციალური არის მისმართული.

თუ [მ] ხმოვანი [გ] = ბე უფრო კომპლექსურია შიგნით, ეს იმიტომ, რამე, მიუხედავად [მ] = ს რაბიბულინი ურახთისა, იგი უფრო ღია ხმოვანია, ვიდრე [გ]. ამ მიხედვით [მ] თითქმის უთანაბრდება [ა] = ს. მხვედრის და ურახის მონაყოფებით, დაკურნით, მათ დროსად, [მ] მიეძღვნება მივიჩნიოთ [ჟ] = ს რაბიბულინი ურახთისა. ამ უნაში [მ] = ს და [ა] = ს წარმოქმნის დროს იგივე და უფუჭად სპეციფიკური შორის მანძილი უკ თანაბარია. მამასადავ, [ჟ] [მ] = ბე უფრო კომპლექსურია მხოლოდ იმის გამო, რამე [ჟ] არ არის რაბიბულინი ურახთის ხმოვანი.

[მ] = ს და [ჟ] = ს ანალოგიური ურთიერთობა [ჟ] = ს და [ჟ] = ს თანაყოფიერი რაბიბულინი, [ჟ] უფრო ღია ხმოვანია, ვიდრე [ჟ]. რა თქმა უნდა, ამავდროულად დროს მხვედრებაში მისხვედრება პირის ღრუსა და ხახის ღრუს შორის ურთიერთმისმართებაში (იხ. ჩემი). აღნიშნულ თვისებათა გამო [ჟ]

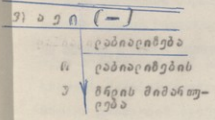
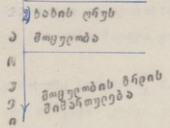
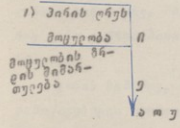
1. В. Гуриндашвили, Вокализм дарганского и лезгского языков,

ξ მოქანნი [ξ] = სთან შერდარებოთ ნაკლებ კომპაქტურობის მქონე
 [η] = სთან შერდარებოთ - უფრო კომპაქტურობის.

თუ ღიბობას მივიჩნევთ ისეთ ფერმონად, რომელიც ვრდარეობდრ
 ვარდებობს (1) პირის ღრუბ შერდარებობას ხახის ღრუბთან რა
 (2) რაბიარობაყოობს ხარისხს, შამინ ღიბობა ვარიზრებობა [ξ] = რან
 [η] - = [ξ] = ხეც.

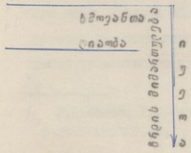
ყარ-ყარეე ამ ნიშანთა მიხერეეოთ ხმოვნები ახეთ ხერდათს
 ირეეობა:

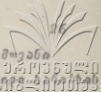

ყვერამე უფრო ღიბ იქნებობა ის
 ξ მოქანნი, რომელიც ხახიბობებობა (1)
 პირის ღრუბ რივი მოყურობობით,
 (2) ხახის ღრუბ მიყრეე მოყურობობით
 რა (3) ნაკლები რაბიარობობით. ამის
 მიხერეეოთ მივიღებთ ახეთ ხერდათს

(ივარდებობა იბომორფობიბი ანფიკურეეყოფი რა ფიზიკური პრანებბს

შარის):

Ճոհըրդող փոփոխութիւններն ընդհանրապէս [2] յարմար է Խոսքը
 ցնծա զարգացում, յոգնի [2], թագհամ բաժնորոշման ընդհանրութիւններն
 չափով ման իրարմ առնուցիւր յճոհըրդող Եւ ընդհանրութիւն
 մոտիւրդող [2] = Ե մտնըրդող Խոսքնը ճոհըրդողն. [2] = Ե
 Եւ իրարմ մոտիւրդող ընդհանրութիւնը յոգնի չափով ընդհանրութիւն, համ
 ճոհնը Եւ իրարմ ընդհանրութիւն յոգնի ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն
 ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն.

Սեղ չափով ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն. հայ ընդհանր
 փոփոխութիւն իրարմ, մոտ ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն;
 հայ ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն, մոտ ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն
 ընդհանրութիւն.

Մտնըրդող, ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն, ընդհանրութիւն,
 ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն:
 "Низкие согласные образуются в большой по объему и менее расчлененной ротовой полости, тогда как высокие образуются в меньшей по объему и более расчлененной полости".¹
 ընդհանրութիւն, համ ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն
 ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն
 ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն
 ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն

Խոսքնը ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն ընդհանրութիւն:
 "... признаком "низкий" характеризуются . . . гласные заднего ряда, которые образуются при оттягивании языка назад в противоположность гласным переднего ряда, которые характеризуются продвижением языка вперед".²

1 Р. Якобсон, Г. М. Фант, М. Халле, Введение в анализ речи, Новое в лингвистике, II, 63, 195.

2 1/30.

რადიარეზონანსის და მახასიათებლები უკანა წიგნის [მ] და [უ]
ხმოვნებისათვის. რეზონანსი ეს ხმოვნები, ისე რადიარეზონანსის მახასიათებლები
ხასიათებლებიან რადიო ტონობით .

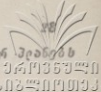
თუ პირის რიგის სიყრდნობისა და ხახის რიგის სიყრდნობის
მიხედვით უმსხვილებით, ტონის სიმაღლის მიხედვით [ნ] = ს და
[უ] = ს უნდა მომყოლოდნენ [უ], [მ] და შეშვება [ა].
[ა] სურ ბოლოს იქნებოდა იმიტომ, რომ აღნიშნული ხაზიკვეთა-
ყოფი ნიშნების მიხედვით (იხ. მეშობ) იგი ყველაზე რადიო
ტონის მქონე გამოდის. მაგრამ აკუსტიკური პრინციპი [ნ] = ს და
[უ] = ს მხედვს [ა], შეშვება [მ] და სურ ბოლოს გვაქვს
[უ]. მაშასადამე, თავი იჩინა ნიშანმა, რომელიც უკანა პირისა
და ხახის რიგთა ურთიერთმიმართების შეშვება- ეს ნიშანი რადიო-
რეზონანსი: გამოდის, რომ რადიარეზონანსი ამჟღავნებს რეზონანსი $F_1 = s$,
ისე $F_2 = s$.

ბ. მონადირის მონაცემები ასეთია (უკლებს საშუალო სიღრ-
მეებს):

	F_2
ნ	2400 ჰც
უ	2140 ჰც
ა	1340 ჰც
მ	830 ჰც
უ	598 ჰც

1 ა - დან, რაღაც შუაფორმ
ინეგება ხახის რიგის შეყრდნობა,
ხაზიძნობადე უყრდა ტონი (თითქ-
მის ათას პერიოდზე), რაღაც შეუხება
უკანა წიგნის ხმოვნებს შორის ტონ-
ური სხვაობის, იგი შუაფორმე უყრდა
რადიარეზონანსის ვარდნისთან ურთად
(თითქმის 500 ჰც-ით); შეშვება
თვით რადიარეზონანსის ხმოვნებს შორის
სიმაღლე უყრდა რადიარეზონანსის ხახის-

ბის მდებარე ურთად (დაახლოებით 250 ჰც). მაშასადამე,

ქართული ენის ხმოვანთა აკუსტიკური და ანტიკურობიკური კვლევების
 შინაგანი განკვეთილი ნაშრომების კრებული
 2005 წლის

როგორც ჩანს, ადრეულ ენობრივ განვითარებაში ქართული ენის ფონეტიკური სისტემაში, მიზანმიმართულ მუშაობაში შეიძლება იყოს მხოლოდ იმის განკვეთვა, თუ რა რეკონსტრუქციის საფუძველზე ნიშნები, კერძოდ, რომელი ქართული ენის ხმოვანთა სისტემისათვის ფონოლოგიური აღნიშვნის ნიშანი — დაბალი უნი, რიგვარული კონვოლუცია თუ კონვოლუცია ენის ანტიკურობის მიხედვით, თუ საშუალო რეკონსტრუქციის მიხედვით ნ. ტრანსკრიპციის შემთხვევაში, რომლის მიხედვითაც "Случаи такого рода распознаются либо по реализации гласных фонем, либо по обстоятельствам, сопутствующим нейтрализации отдельных оппозиций" ენის შედარებით ნაწილებში იქნა გამოყენებული სპეციფიკური ფონოლოგიური აღნიშვნა.

მაშასადამე, ჩვენი მსჯელობა ფონოლოგიური აღნიშვნის უნდა ნაწილობრივ ქართულის ხმოვანთა განვითარებისა და ყველაზე უფრო უფრო ნათესაობის ნიშნების განვითარების ნიშნებით. რა მდგომარეობაშია ამ მიხედვით ქართული?

უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს შემდეგი: 1) თუ [ა] უკანა ნაწილების ხმოვანთა კლასში გაერთიანდება, დაბალი ანტიკურობა და შუა რიგი განმარტებადი ნიშნები აღარ იქნება, რადგან შუა რიგი საერთოდ არ იარსებებს; 2) განმარტებადი ნიშნები არ იქნება აგრეთვე უკანა რიგი და დაბალი ნიშნები, რადგანაც უკანა რიგში გვექნება ანალოგიური ნიშნები [ა]. მაშასადამე,

¹ Н.С.Трубецкой, Основы фонологии, 83 II2.
² Р.Якобсон, Г.М.Сант, М.Халло, *ფონოლოგია*, 119 და 120.
³ შერ. კ. ნიკოლიძე, ქართული ენის კონსონანტების ფონოლოგიური აღნიშვნის, თბილისი, 105, გვ. 200.

უკანა წარმოების ხმოვანთა კრახში [ა] ხმოვანთა წინა წინააღმდეგობის და [უ] =ს დაუპირისპირდება ანალოგიკურებულობით. რაც შეეხება ხმოვანთა რეარტიკულს, ხარვეზიანურობა ქართულში აღვირთაქვს ხმოვანთა რაბიკალიზაციასაც და პარაფორტიკულსაც უპირისპირის მიხედვით. ამავ უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ რაბიკალიზაცია და პარაფორტიკული შინაარსის პრინციპული უნდა აღიქვას, როგორც სიმედიანობა რეარტიკული მიხედვით რაბიკალიზებულ და ანალოგიკურებულებს შორის ქართულში უთუოდ არის სხვაობა. სწორედ ეს უნდა ვახერხებ სავსებით ჩვენს მსჯელობისა, რომელიც ეხება ფონოლოგიურ კორელაციას ხმოვანთა სისტემის მიხედვით.

შესავსად რუსულში, ქართულში [ა] არის უკანა რივის ხმოვანი, მამასადამე, რაბიკალიზაცია ის ნიშანი, რომლის მიხედვითაც ხდება დიპრონისპირება [ა] =სა და [მ] =ს, ერთი მხრივ, და [ა] =სა და [უ] =ს შორის, მეორე მხრივ.

ფონემათა რეარტიკული თვალსაზრისითაც ხმოვნები ერთმანეთს უპირისპირებდნენ რაბიკალიზაციის ქონა = არქონით, კერძოდ [მ] =სა და [უ] =ს წინ | ვ | კვალივით: მეთაური (< მეთაური, შერი. თავი), უამბობ (< უამბობ), დიპროფ. სკვა (< სკვა, შერი. რუს. вода), თხუბობ (< უთხუბობ).

ფონოლოგიური კანონები უმყარება კრახთა მიმართებებს, ჩვენს შემთხვევაში კი მხოლოდ /ვ/ =ს მიმართებაა წარმოდგენილი ხმოვნებთან. რაცში ძღებენ [მ] =სა და [უ] =ს წინ [მ] და [ბ ფ ვ], ისინიც ხომ რაბიკალიზაციის მიხედვითა ?

[მ] და [ბ ფ ვ] რაბიკალიზაციის მიხედვით, [უ] მ [ვ] კი — წარმოუდგენელია ამ მხრივ | ვ | განსხვავებება ყველა დანარჩენი რაბიკალიზაციის თანხმოვნისგან და თავის დიპროფურ კრახში წარმოდგენილია [ვ] და [უ] დიპროფების სახით.

[m] = սա ըս [ʏ] = ս նոն էջլոյնիսն ճանապարհի մասին
 փոխանակման համարժեքները միջնորդական շարքում, ը. զ. փոխանակման
 շարքում շրջան [ʏ] = ս, սեյնա միջնորդական շարքում [ʏ] = ս,
 ունի, յնորդական [ʏ] = ս սահման սին համարժեքները. սին
 սահմանները սեյնա սահմանները յնորդական շարքում համարժեք
 ունի յնորդական շարքում [m ʏ] ըս սահմաններում [ս ʏ ո]
 յնորդական. սահմաններում սահմաններում յնորդական, մասնակցական, յն
 յնորդական միջնորդական շարքում [ʏ] = ս հարևանական միջնորդական
 համարժեքները, # — V ըս V — V յնորդական.

սահմանները յնորդական շարքում սահմանները յնորդական շարքում
 միջնորդական: [ս ʏ ո] յնորդական սահմանները յնորդական շարքում,
 ինչպես [m ʏ] յնորդական- յնորդական.

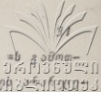
Սահմաններում, սահմաններում յնորդական շարքում հարևանական սահմաններում
 սահմաններում, [u] միջնորդական հարևանական շարքում յնորդական շարքում:
 " ... В этой связи понятно, почему японское u так часто (как
 кажется, даже большей частью) реализуется без какого бы то ни
 было округления".¹

Սահմաններում սահմաններում, հարևանական, սահմաններում յնորդական
 հարևանական սահմաններում, յնորդական հարևանական շարքում միջնորդական
 միջնորդական սահմաններում յնորդական շարքում, յնորդական- յնորդական,
 յնորդական շարքում յնորդական շարքում սահմաններում: " В произ-
 ношении это обнаруживается также в том, что лабиализация у глас-
 ного o высвобождается в качестве особого элемента; отсюда
 почти дифтонгическая реализация русского o в виде ou, no,
ne, особенно у женщин".³

1 Н.С.Трубецкой, Основы фонологии, 1939, стр. 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

2 ո յ յ յ, 83- 113.

3 ո յ յ յ .

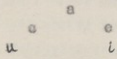

ქანულში ყოველ მუდგებშია Γ α Γ=სა და Γ β Γ =სა და ადამიან-
 ქმა უწყობის მოუძღვრად ვერა. რიგვარნი კარგადმოუხერხებულად
 ვანწყობაბუნს დაქვეყნ მითითებს, რომ ქანულში Γβ მუდგება
 მუა ნაჩმობისაჲ იყოს, ისევე მოკონი მქადრებოდა გვქონ-
 ძის ნინ ნანულნი [ა] და [ბ].

აქ მუდგება დაგვეხედავს ასეთი კითხვა: მოკონი მუდგება რე-
 ვანწყობი არ იყოს რიგვარნი ან რაბიარნი კარგადმო, თუ კი
 ხმოვანთა ნაჩმობისაჲ არსებობთა მოკონი მონიშნულარნი, ისე
 ვერწყვარნი და რაბიარნი უნაიყონიშნაბა ხმოვანებს ბრინს ?

ეს მომენტი უნაყოფი არსებობთა ხმოვანთა ნაჩმობისაჲმდრ
 და საკარგადმო მოკონი მონიშნულარნი უნის მინის, ისე
 უნისა ბრინს; მითხრავად ამისა, მონიშნულარნი საკარგადმო
 ნიშნები სხვადსხვა ენაში მანის განსხვავებულად რეალიზება,
 თუმცა სუბმონიშნულარნი რაბიარობა ბრინარ უნაბრინ აქვს,
 ასე მავარობად, ნ. უნებუქობის მონიშნულარნი, ქანულნი ენა ნაჩმობ-
 თან და რეულთან უნად მუდგის იმ ენათა უგუდო, რომელსაჲ
 რაბიარობებს ნაჩმობულარნი, რეულარნი ნაჩმობულარნი სისხვამა:

Трёхступенчатая двухклассная губноязычная система

გოგადმოუხერხებულად მანისაჲ იყოს (რეალიზაცია, ა რეალიზაციის რეალი-
 ვაციის (ონის); ნაჩმობისაჲ ნაჩმობისაჲ, სერბოხორვატისაჲ, ჩინ-
 ისაჲ (ლიტერატურისაჲ) ა ევროპა, ლიტერატურისაჲ რუსისაჲ, არაბულარ-
 ისაჲ, გრუზისაჲ, ავარისაჲ, ინდისაჲ, არაბისაჲ არაბისაჲ (თავის
 რისაჲ) ა СССР, ანონისაჲ, კონისაჲ ა აზია, სანა, სანა, მულა, რაბა, ჩინ-
 ისაჲ ა ამერიკა, სანა ა ამერიკა აზია.)

ნ. უნებუქობის უნაჩმობისაჲ რეული ხმოვანთა სისხვამ-
 ბაჲ რაბიარობა რაბიარნი კარგადმო, ბრინ

საქართველოს
ხალხური მემკვიდრეობის
სამეცნიერო ცენტრი

დაპირფარების- დონეებზე.

ეს ნიშნავს შემდეგს: უნდა აქვს თავისი მავრები და მათი
რამდენიმე დაყრდნობის ანაწილებს საშეფერხლო ვრცელდება; შემ-
დეგ ეს ვრცელდება გადაღის ფონოლოგიური სისხვედის განკარგულებ-
ში, ხდება მყარდება განკარგული ურთიერთობა, რამდენიმე ნაკარგ-
ბევი არ არის მხარე სუბსტანციონალური ბუნებრივ; თუთ სუბსტან-
ციის იძლევა არჩევანის საშუალებას. თუ რამდენი დარჩენის სისხვე-
დის შემქმნელი კარგადი - ეს დაყრდნობით არ გამოიყენებენ
სუბსტანციის ბუნებრივად. ასე რამ იყო, სხვადასხვა უნებში თუ
არა, მონათხევა უნებსა და ურთი უნის დიდიველებში შიშის
ფონოლოგიური დაყრდნობის ურთიერთობა უნდა ნაჩვენავთ.

ქართულ ენაში რამ [უ] =სა და [მ] =ს ნიშნ / ვ / იკარგება-
ეს ქართული უნის ფონოლოგიური სისხვედის თავისებურებაა, თარგ-
მისებრ [ხ] და [ხვ] ჩვეულებრივი კომპლექსია: войско,

вол, волк, возчик, вода, вор. . . . в Украине, в училище, в угол. . . .

[შრ. ქართ. უნე (< ვუნე), უკითხავ (< უკითხავ)].
რამ სისხვედის არსებობის ურთიერთობა უნდა იყოს (მავრითად:
[ვ / ვრ / ძრებს / მ] =სა და [უ / =ს ნიშ), ამას ეძღვნება
სუბსტანციონალური ახსნა: წყვილები უკითხავი [უ] იკარგება,
რადგან მას მხარე წყვილები უკითხავი ხმოვანი. რამდენიმე
წინს, რუსებში სანადად მდგომ ებეჭდება უნდა მივიღოთ. . . რამდენიმე
- იმიტომ, რამ ამოჯივრება ბევრად რადიკალურად, ბევრით
მიმართებებრივად, უ.რ. ფონოლოგიური დონეებზე.

დიდიველები, რამდენიმე უნდა იყოს, სავსად განსხვავებულ სურათს
გვიჩვენებენ ხმოვანთა რადიკალური მიხედვით; ასე მავრითად,
ქართული უნის აღმოსავლური დიდიველებითა და მათი სისხვედის
არ არის ხმოვანთა უმრავლესობა თარგ მათი უნდა იყოს, დასაჯივრი
დიდიველებით უნ ეს ურთი უნის არსებობის ნიშანი.

ճանաչողական զորք մանկավարժական աշխատանքներում լինելու համար, որոնք ընդհանուր առմամբ ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ:

Միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ:

Սակայն միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ:

Սակայն միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ:

Սակայն միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ, որոնք ընդգրկված են միջնակարգ դպրոցների ուսուցողական աշխատանքի մեջ:

Միջազգային հարաբերություններում մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:

Վերջին տարիներին իրականացված աշխատանքների արդյունքում հասնում ենք հետևյալ եզրակացության: Մեր հայրենի երկրի և ժողովրդի շահերը պետք է դրսևանաին միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերի հետ:

**ԽՈՍՏԱՆԻ ԲԱՏՄԱՆԻ ԵՎ ՄԱՌՈՒ ԵՐԱՅԻՆԻ ԲԱՆՈՒՄԱՆ
ԳՆԻՆ ՄԱՌԻՆ ԵՐԱՅԻՆԻ**

[ո]. Ըստ համայնքի մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:

Ըստ համայնքի մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:

Ըստ համայնքի մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:

Ըստ համայնքի մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:

1 Խ. Խոստանի Բատմանի և Մառու Երայինի մասին, 1960, 23-20.
 2 Ըստ համայնքի մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:
 3 Ըստ համայնքի մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:
 4 Ըստ համայնքի մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:
 5 Ըստ համայնքի մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:
 6 Ըստ համայնքի մտնել յուրաքանչյուր հիմնական սկզբունքի վրա և անհրաժեշտ է հարգել իր ժողովրդի և հայրենի երկրի շահերը, ինչպես նաև միջազգային խաղաղության և մարդկության շահերը:

Մայրամուտը Երևանում, Կապույտի փողոցում, Մայրամուտի
 տաճարում, Կապույտի...

Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին լուրերը
 Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին լուրերը...

[1] Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին, հույս
 չկա, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի...

Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին, հույս
 չկա, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի...

Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին, հույս
 չկա, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի...

Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին, հույս
 չկա, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի...

Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին, հույս
 չկա, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի...

Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին, հույս
 չկա, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի...

Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին, հույս
 չկա, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի...

1 Չ. Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին, 1960, 332, 16.

2 Կ. Կ. Կ. 326, 3.

3 Կապույտի տաճարի ճակատի հարկանքի մասին, հույս
 չկա, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի, որ կարող է լինի...

ამის შესახებ არ. ქინჯაძეაუცი წერს: "...კვანდება ნაწილობრივად
 2 გ. 1954, 83. 160.
 3 გ. 1954, 83. 160.
 4 გ. 1954, 83. 160.

თუთრისა კილომ ასეთ პოზიციად მიხორდო ი იყოს. რაგონი თუ-
 შურში, ისე ხევისურულში უ-ს დაუნიროება განპირობებული არის
 მისი პოზიციით. თუ ხმაუანი პოზიციას შეიყვაროს, უ.ი. აღარ
 იქნება აბსოლუტურ ბოლოში, უ შაშინვე აღდგება რაგონი თუთრისში,
 ისე ხევისურულში. არ. ქინჯაძეაუცი წერს: "ყველა ჩამო-
 თვლილ... მონაში დაუნირობულია ნაშეო ძირითადის უ და ყველგან
 აღდგება იგი, რაყა ეს უ ბოლო პოზიციას დაკარგავს. რაყა ჩაიშე
 მანარშობული (მრავლობითობის ფორმანცი ან რაშედიშე ნაწილად კი)
 მიგრაციის, გვექნება გაგნირეთ... დავენირეთ... მივეგებუ..."

მსგავსი ვითარება (j > ო) არც მთის სხვა კილობინთვის
 უნდა იყოს უცხო.

2/1 მონაყვლიება გრ. იმნაიშვილს დადასტურებული აქვს ინგოლო-
 ურ კილოში. აი ჩამდენიშე მადალითი: მადლი "შოივანი", ნაული
 "ნაული", მადლი "შოიგე"...

ავტორის თქმით, ასეთი ფორმები ძირითადად ახასიათებს კაკურ
 კილოს, იშვიათად აღიბაბაურს.

გრ. იმნაიშვილი ინგოლოურის აღნიშნულ ფორმებს აღარებს ჩვენ
 მიერ შემოთ განხილულ ხევისურულ ფორმებს, მათ გრამატიკულ ფორმ-
 ეტიკური თვალსაზრისით ერთი ნაწილად აღიბაბაურს მიიჩნევენ და სინტა-
 რისურ ღონეშიყ ათანაბრებს მათ, კერძოდ, იგი ვარაუდობს, რამ
 ი ნაშეო ნევეტილიში უ =ს დაუნირობით არ არის მიღებული, ჩადგა-
 ნაყ სავაშისო ფორმეტიკური ხაფუძველი არ არისო. მისი დასკვნა

1 არ. ქინჯაძეაუცი, დასახ. ნაში. გვ. 44.
 2 ი. 1954, 83. 160.
 3 გრ. იმნაიშვილი, მადალითი დროის ნაწილად ინგოლოურში, იკვ,
 4 ი. 1954, 83. 160.
 4 ი. 1954, 83. 160.

Միայնակ (եօրեմիալ լիցիտ) եղանակներով լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները ներկայացնում է իր գրքում: Այս գրքի հիմնական թեմաներն են՝ լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները, լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները, լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները...

Որոշումներ, որոնք ընդունվել են լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները, լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները...

Նաև կարևոր է նշել լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները, լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները...

Այսպես ինչպես նաև, լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները, լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները...

1 Ի. Բ. Գրիգորյան, Լուսավորության համակարգի շարժման և զարգացման ընթացքի մասին իր փորձերը և դիտարկումները, Երևան, 1955.
2 Գրիգորյան, Երևան, 1955-1956.
3 Գրիգորյան, 1952, 13.

მკვლევართა აღნიშნულ ხედავნიერ და ინგოლონი ფორმებში
 [m]. მთხს კოლობში m-ს მუშოვნი ადოფონები აქვს: [m], [ŋ]
 და [ŋ]. [m]-ს ყველა კომბინაციის ვხვდებით: ვ ს თ ხ მ ვ თ, რ ნ მ,
 მ რ ი და სხვ.

m-ს ვარიანტად უ მუდოდება გუქონდეს ა, უ ხმოვანთა წინ,
 მაგალითად: მუშოვნი "მუშოვნი", მუხსნარ "მუხსნარ", ახლუბს
 "ახლმსახლმ", ჯხუბი "ხმოვნი", მარცხა "მარცხ", უქმნი "უქმნი"
 და სხვ. მაგამ გასონიყხუნი არ არის აღნიშნულ ფორმებში m-მ
 არ განიყადოს დისიმილაციის, ძირითადად კი მად იძლევა უა-ს,
 ხოლო მუ-უა-ს. მაშასადამე, სპონადურად [m]-სა და [ŋ]-ს სხიით
 სპექტრ ვაქვს თავისუფად ვარიანტებთან.

სპონადურად [m] იძლევა [ŋ]-საყ, მაგალითად, მსქუნი დასუნიდ-
 ბა მარცხუბი "მარცხობი" (მდრ. მარცხი და მარცხუბი "მარცხობი"
 (მდრ. მარცხ). ამ მუშოვნი m-ს ადოფონი [ŋ]. ŋ ხშირად ავნიტურ
 m-სგან არის მირებუნი სიტყვის ამსოლუნი ბოლოში. ძირითადად
 უმარცხუბ ხდება -m მონფემა: ნოვბითი ბრუნვის ნიშანი სხი -
 რებთან და კავშირებთან -m მშნებთან, მაგალითად: მუხსნარ
 "მუხსნარ" მარცხუ ("მარცხუ, მარცხის ნარკომ, მაგდის მუქარი
 მუხსნარ"); ბიქუ (თუშ.) "ბიქუ ! " ქალაქუ ! "ქალ (=გოგო),
 ნეკლუ (თუშ.) "ნეკლუ", გეგდუ (თუშ.) "გეგდო" და სხვ.

თუქნი მისაძლებელია ფუძისუნი m-საყ მოგუვის ŋ, მაგა-
 ლითად: მარცხუ ! "მარცხუ!", მხსუ ! "მხსუ !".

m-ს ვარიანტად მუდოდება გუქონდეს ŋ ფუძეკუქნიად ფორმებში:
 აქ m ნუდუნიდება ŋ-დ მომუნი ხმოვნის გავლით, მხედულობ-
 ბი ვაქვს მხედუნი მ ს ŋ რ ვ ბ ი, რმუნი მირებუნი მ ს მ-
 რ ვ ბ ი ფორმებთან.

1 აღ. ქინქალაქი, დასახ. ნაშრ. გვ. 402, 13.

საქართველოს
ქრონიკა

ჩემოთ განხილულ შემთხვევებში შეიძლება სპონდრული α -სა და η -ს თავისუფალი მონაცვლეობა; ძირითადად პოტიონი, ძალიან იშვიათად პრეზიური შეფუთვების დროს.

ჩვენ შევხვება α /და η /ფონემებს, მათი აღმოჩენბიბა [ა] და [უ] (შესაბამისად).

მთის კლრებში, როგორც ეს [ი]-სთან ვნახეთ, ხმოვანთა რაოდენობრივი სხვაობა კონტრექსტთა მიხედვით კარგად შეიგრძნობა, შესებრივია, ამ კლრთა უკვადრიშის განხილვის დროს მას გვერდს ვერ ავუვლით.

ჩვეულებრივი ხმოვნების გვერდით თუზურს ახახიდათებბს გრძელი ხმოვნეშიც. ხმოვანთა სიგრძე ამ კლრში ორი სახისაა: ერთ შემთხვევაში სიგრძე ექსპრესიულია, მეორე შემთხვევაში კი სქამე გვაქვს კომბინაციური სიგრძესთან: ორი ხმოვნის შერწყმით ვიღებთ ერთ გრძელ ხმოვანს. მეორე სახის გრძელ ხმოვნებს უთუოდ ახლავს [უ]ბგერა, რომელიც დამოუკიდებელი ფონემაყაა კლრში.

არაექსპრესიული გრძელი ხმოვნები თუზურ კლრში ნარშობადგენენ დამოუკიდებელ ფონემებს. ვვარაუდობთ, რომ μ ინფორიურად და ნაწილობრივ დღესაც ხმოვანთა გაშყარია, რომ იგი პიდაფსის თავიდან აყიღების მიზნით ჩნდება ხმოვანთა კომპლექსებში (რომელთა პირველი კომპონენტი არის ა); μ ჩნდება ყადკუ ა-ს შემდეგაც (რომელიც თავისი დიდი ღიამობის გამო ქშინის ე.წ. სიგრძით პიდაფსს). μ შეიძლება დავადახფრით ი, ე, ა, მ ხმოვნების შემდეგ ჩაკითხვისა და დამუქრების ფონემებში.

ახალი, 1964 წელს მოპოვებული, მასალებით გამოვიჩინდა, რომ μ შეიძლება ახლდეს ექსპრესიული სიგრძის შემდეგ ხმოვანსაც ძლიერი გაკვირვებისა და დანანების ფონემებში; მავალითად:

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԼՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼԻ ԿՈՆՍՊԵՐԱԿՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

"Քսեմբեր լուցունենի-ը՝ յիսուսենի-ը՝... Լեւսցունի !..." (ախճապարհի յիսուսենի-ը Լուսինի Երկրի Կոնսերվատիվ Կենտրոնի Գրադարան)։

Մտախոհական գրքերը առաջին քայլի արդյունքն են, ինչպես որ արվեստը առաջին անգամ իր լեզուն գտնելու ժամանակ։ Այսինպես, ինչպես որ արվեստը առաջին անգամ իր լեզուն գտնելու ժամանակ։ Այսինպես, ինչպես որ արվեստը առաջին անգամ իր լեզուն գտնելու ժամանակ։

[Կենտրոնական] գործիքն է սոցիալական և քաղաքական գործունեությունը։ Այսինպես, ինչպես որ արվեստը առաջին անգամ իր լեզուն գտնելու ժամանակ։

Քաղաքական գործունեության համար խիստ կարևոր է լինում և ինչպես որ արվեստը առաջին անգամ իր լեզուն գտնելու ժամանակ։

Քաղաքական գործունեության համար խիստ կարևոր է լինում և ինչպես որ արվեստը առաջին անգամ իր լեզուն գտնելու ժամանակ։

Քաղաքական գործունեության համար խիստ կարևոր է լինում և ինչպես որ արվեստը առաջին անգամ իր լեզուն գտնելու ժամանակ։

Ինչպես է հասնում թյուրյա զարկերի հարստացումը
 մացարկաբար: - մոխի ցեղի "մոխր մուրա".

- մոխր ? "մոխր" (մրհ. տյմ. մոխր) ?

Մագարկությունը մուրա հասնում է թյուրյա մագարկաբար. և -
 ինչպես է թյուրյա մուրա ընդհանուր: ճիշտը հասնում է մեծ կո-
 ճիշտ քաղցր, համր կարգի հարստացումը տյուրյա յուր, մեծացած
 հասնում է, և այդ ճիշտ հասնում է յուր [լ] ձևին:

Որքան արագ հասնում է թյուրյա մուրա ընդհանուր ընդհանուր տյ-
 թյուրյա ճիշտ հասնում է. ճիշտը և այդ: յեյնյանը
 համարում է ճիշտ հասնում է ընդհանուր համարում է թյուրյա մուր-
 ները և ընդհանուր 2-րդը և ընդհանուր: մագարկաբար, ընդհանուր
 [լ] և հոգի մեյնյան 80-110 մ հարկերը, մեծ հարկեր և յեյնյան
 կարգի [լոպիլ] համարում է և հոգի յուր 240 մ.

[ճիշտ] համարում է և հոգի յուր 135 մ, ինչպես յեյնյանը
 [լոպիլ] = մ և հոգի լուր 440 մ = նա.

[լոպիլ-ը] համարում է և հոգի լուր 110 մ, ինչպես լոպիլ
 յեյնյանը համարում է և հոգի յուր 400 մ; և այդ [նախընթաց]
 համարում է և հոգի 85 մ = նա, ինչպես [լոպիլ-ը] համարում է
 203 մ = նա.

և այդպես, ընդհանուր ընդհանուր և յեյնյանը թյուրյա, համ-
 յեյնյանը համարում է ճիշտը հասնում է ընդհանուր ճիշտը և
 ընդհանուր համարում է հասնում է.

[ա] հասնում է թյուրյա [լ] տյուրյա ճիշտը և յեյնյանը համարում է-
 մուր. և այդ [ա] = թյուրյա մուրյան, ոչ ոչ հարստացումը
 և հարստացումը և ընդհանուր ճիշտը և նա յեյնյանը ընդհանուր
 [ա] = թյուրյա; մագարկաբար ընդհանուր [նախընթաց] համարում է. թյուրյա ընդհանուր,
 համ և ընդհանուր և ընդհանուր մագարկաբար [ա] մագարկաբար, լ = ն հո

მეგობრივი [ა] მასზე გრძელია, პირველი სიგრძე 70 მს, ხოლო მეორე [ა]-სი — 300 მს.

მეორე ფორმის მახვილიანი უ-ს სიგრძე 130 მს, ხოლო ა-სი (აჲ) — 130 მს.

თუმცა კარგი, სხვა კორექციის გარეშე განსხვავებით, გვაქვს ვარიანტი ჩივის გრძელი ხმოვნები, რომელთა სიგრძე არ უკავშირდება ფორმასა ექსპრესიული ბუნებას. ამ მხრივ ფორმები წყვილად არიან, ჩვეულებრივი სამეცნიერო თანობითაა ფორმები. ეს ხმოვნები ინტონაციურად ასე შეიძლება დავახასიათოთ: აქ საქმე გვაქვს ორი ხმოვნის შეწყობისთანავე, რამაც მოგვცა ერთი გრძელი ხმოვანი. ამასთანავე გრძელი ხმოვნების ახლავს რაინგაჲსი მკვეთრიც, ე.ი. ეს გრძელი ხმოვნები ხასიათობიან მკვეთრად უმთხრობით. ჩვენ ამ გრძელი ხმოვნების რამდენიმე ფორმებზე მინიშნებას ვაკეთებთ, რადგანაც სინქრონიზაციის დროს ბუნებრივად გრძელი ხმოვნის გაცდა ორივე ფორმის ხმოვნად, მაგალითად, [გჲკვეთ] "გაკვეთა" ფორმის [ა]-ს ვერ ვაჩვენებთ, ამ სახით: [იი] (გოკვეთ), რადგანაც მინიშნებით კარგი ანაბრებელი მოსაგებებს: გი= რა იე= მოსაგებებს.

უკანასკნელ მუხებში ხმოვანთა სიგრძე-სიმართლის მთლიანად კორექციის (მთხრობის, მოხერხების, ადაპტაციის), სარდას სურათი და ხრობითი უნდა აღინიშნოს.

მთხრობის კარგი ხმოვანთა სიგრძე-სიმართლის ადაპტაციის მხრივ 1913 წლის შემდეგ ჩამოვხეხვამ იყო სპეციფიკური კვლევის საფუძველი. მანამდე მთლიან კორექციის მუშაობის საანგარიშო მითითებები

სურდა: образ значительный интервал для характеристики пизги говоров грузинского языка, привитившихся в горах: Ховсурского, Хеленского, Тушинского, Цаванского и Иткульского. Последний со своими долгими

1 რანგირებით ქვემოთ.

დასტურდება, რომ 1) ზოლოდან მეორე მარცხის ხმოვნების (ბ, გ, დ, ე, ი, ი, ლ, მ, ნ, პ, რ, ს, თ, ვ, ჯ, ჰ) გრძელია სხვა დანარჩენებზე, 2) ცონის სიმაღლე იგი ძირითადად მესტია უშუალოდ მის წინ მდგომ ხმოვანზე, მაგრამ უფრო წინა და მომდევნო ხმოვნებზე ხშირად ან ცოცხალი სიმაღლისაა ანდა რაღაცა უფრო მესტია სიხშირით ბასილარებიან, ე.ი. უფრო მაღლებია, 3) ინტონაციით იგი ახლოს დგას სიყვავამი ამ მხრივ ყველაზე გამოჩენილ (მესტია ინტონაციის მქონე) ხმოვანთან, მასზე ნაკლებია, მაგრამ სხვა დანარჩენებზე მესტია ინტონაცია ახასიათებს.

სანიმუშო დანიშნულად გამოვლინებული მესტია ხმოვნების დამოკიდებულება მათი მდებარეობის მიხედვით სიყვავის მარცხის ყველა ხმოვანთან ანალოგია.

1. [კლასიფიკაცია]	სიგრძე ბგერა (მოდული.)	ცონის სიმაღლე (და- საწყ. შუაში, ბოლოში) პერიოდში	ინტონაცია (ეული- ბერიული)	
	ბ	45	190-210-180	30
	გ	95	200-200-190	40
	დ	140	200-220-220	38
	ე	35	245-245	35
2 [გამათყვანა]	ა	70	280-270	40
	ბ	70	180-190-210	35
	გ	75	200-200-200	37
	დ	130	210-235-220	39
	ე	60	240-230	33

მთელი წინის ცონის გრძელი ხმოვნების გამოყოფა, გარდა თქმურისა, შესაძლებელია მთის სხვა კლასიფიკაცია: მოხერხებულ, ბევრხერხულ და

1 მთქმური სოფ. ქვემოთა დასახლება.

ფშაურში. ბორცვან მდინარე მარჯვენის ხმელთა დასახლებაში
 მდინარე სიფხველებში ანსვებთად გრძელდა სიფხველს დასახლებს მარ-
 მდინარე ხმელთა დასახლებაში, მდინარე, მოხუჩ [დაბურა] -ში პირველი
 ა-ს სიფხველი 105 მდინარეებია, ე-სი-160 მს, ბორცვან ა-სი-
 60 მს; ასევე [მშობლები] სიფხველის ა-ს სიფხველი 60 მს-ია, ე-სი-
 120 მს, ბორცვან ა-სი-50 მს; იგივე მშობლები სხვა კონტრუქტში
 ასეთ სურათს იძლევა: ა-75 მს, ე-105 მს და ი-50 მს.

ახლა ავიღოთ სიფხველი სიფხველები:

სიფხველი: ა-140 მს, ი-60 მს.

დაბურა: ა-92 მს, ი-120 მს, ე-80 მს.

იგივე: ი-170 მს, ე-190 მს, ე-145 მს.

მოქალაქე: ა-80 მს, ი-180 მს, ა-90 მს

ფშაური სიფხველები:

ქალაქი: ა-280 მს, ი-40 მს.

გაიფხველები: ა-70 მს, ი-80 მს, ა-90 მს, ე-75 მს.

კოფა: ა-80 მს, ა-130 მს, ი-100 მს.

ძველები: ე-130 მს, ე-¹⁹⁰ მს, ა-180 მს.

ჩვენი ნაკრები სიფხველის მარჯვენის ხმელთა დასახლებაში, მით უფრო გრძელდა
 ბორცვან მდინარე ხმელთა დასახლებაში.

ინტენსივობისა და ტონის სიმაღლის მიხედვით მდინარეებში
 ინტენსივობა რთვად მთავრდება. ეს საკითხი იგივე დაკვირვებას
 მოითხოვს. საანალიზო სიფხველებისა და, პირველ ყოვლისა, საქონლის
 დასახლები კონტრუქტში, ე.ი. გათვალისწინება ყველა იმ გადვლენისა,
 რაც შეიძლება განიხილოს საანალიზო სიფხველის ხმელთა დასახლებაში
 ან მომდევნო სიფხველებთან კავშირში.

ბმოვანთა სიგრიძე, როგორც ეს არს. ჩიქობავას ბეჭედი
ღებულ მონუმენტთან კარგად ჩანს, ფონოლოგიური და
არ არის შეთუღებული. იგივე მთოდება ითქვას მოხურობს, დასაურისა
და ბევრხურობს გრძელი ბმოვნების მესახე.

სიგრიძის ფონოლოგიური კონსტრუქცია

თავისებრი

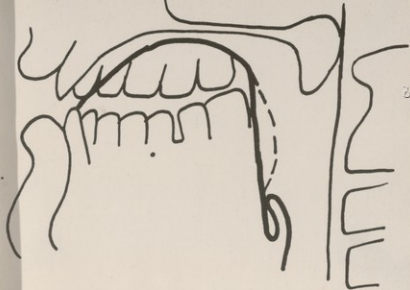
თუთრ კილოში, ხაღიჯი დასურს ქართულისაგან განსხვავებით,
როგორც აღვნიშნეთ, ვამოცოდა მათი ბმოვანი, ე.წ. გრძელი ბმოვ-
ნები: ო, ო, ო, ო.

გრძელსა და ჩვეულებრივ ბმოვნებს კილოში ბმინად ვხვდებით
ერთმანეთის გვერდითა და უაღრეს; მაგალითად: გ ო ჯ ა ლ "გა-
აღა" (აღა დაქობა), გ ო ჯ ო ლ "აიყოლა", გ ო ჯ ო მ ნ ო ვ
"გაუთმონა", გ ო ჯ ო ნ "დაუნა", გ ო ჯ ო მ ო "გაუთა",
გ ო ჯ ო ო "გაილა"...

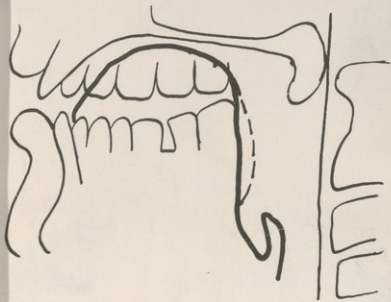
ფ ა ვ ო ლ ო ო ჯ ო ლ ა-ღ ფ უ ლ ო ო ჯ ო ლ ო ო ო
"ფური გააღა და ფული გაიყოლა" და სხვ. გრძელი და
მოკლე ბმოვანთა ჩვენსგანგანების შედარებით იკვეთება, რომ
მათი წარმოქმნას საარტიკულაციო მრგვალო პირფორმული
იქვეყნება (იხ. სურ. 1-6), მაშასადამე, სხვაობა მათ შორის
ემყარება მხოლოდ საარტიკულაციო დროის ხანგრძლივობას.

გრძელი ბმოვნები ჩაიქმნებიან უფრო უპირისპირებულად
ჩვეულებრივ ბმოვნებს. ჩაიქმნის მიხედვით გრძელი ბმოვნები
ათქმის უგამონაკლისად აღმავლებიან ჩვეულებრივთ, ჩამე კარგად
მიუთითებს ქვემოთ მოყვანილი მხრილი; მხრილი მოყვანილი

1 უქსპირიქველნი მონაყოფები მოკლეები და საქარველოს სსრ
მუხნიური მათა ა კე ემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ფონეტიკის
და მორფოლოგიის განყოფილებაში.

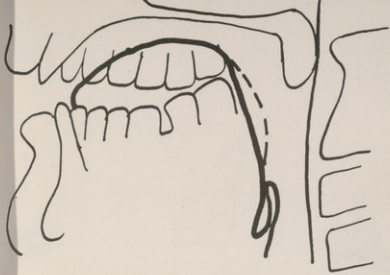

այդպիսի $[n]$ = 6 կոմպոզիցիաներ կոդ 4307
[նուրմ] (տարբ. Լ.Տ.)

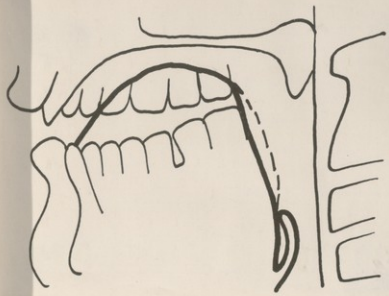

այդպիսի $[n]$ = 6 կոմպոզիցիաներ կոդ 4307
[նուրմ] (տարբ. Լ.Տ.)

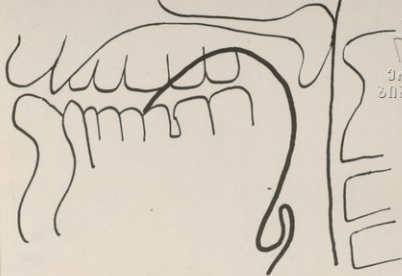

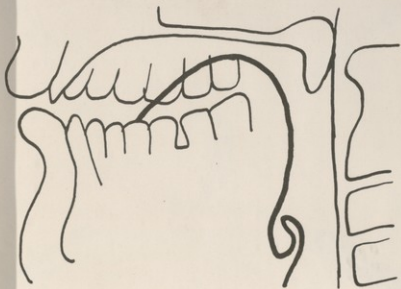
այդպիսի [Յ]=Լ կրկնակցի և կրկնակցի
[ՆՅԼԵՆՅ] (տրթ. Լ.Ն.)

այդպիսի [Յ]=Լ կրկնակցի և կրկնակցի
[ՆՅԼԵՆՅ] (տրթ. Լ.Ն.)

այդպիսի [5]=2 հյծքոյնային ճոխքի
[55005] (տրթ. 6.2.)

այդպիսի [5]=2 հյծքոյնային ճոխքի
[44005] (տրթ. 6.2.)

ბმოვნები ალგებრი გამოწვევა თანაბარი ფონოლოგიური პირებიდან (კონსონანტები, ხვედრები, ზრუნები), ისე გრძელი ხმოვანი მანუ-
ლიანი, ვაზა იმ [ნ]=სა და [ჟ]=სი, რომლებიც სიუცვის ბოლოს გვიქც
მძნადა ანარიმური გამომგბმი და, მხარია, მანუერი ან მისერი.

მოკლე [ლ]=ს ხამუარი სიგრძე ურის 119 მს.

გრძელი [ნ]=სა სინტეზურ გამომგბმი - 210 მს., ამავე გრძელი

[ნ]-ს გრძელობა ანარიმური გამომგბმი ხამუარო ურის 316 მს.

ქვემოთ ვამუვენებთ რანაჩენ ხმოვანთა ხამუარო სიგრძეს მი-
რისეკუნებში:

$$ე = 127 \quad \bar{ე} = 245$$

$$ა = 120 \quad \bar{ა} = 229$$

$$უ = 123 \quad \bar{უ} = 251$$

ბემოთ ნახმარე ვნორ ექსპერიმენტურ მონაცემთა მიხედვით მუი-
ძრება რადასკუნათ, რომ გრძელი ხმოვანი მოკლეს თითქმის 90 %-ით
აღემაღევა. ასეთი სხვაობა ხმოვნებს მონის მეცეკე ების რის
თავის უდრად აღქმება მსმენეჯის მიერ ია ცოვეს გამხმაგებური
ხმოვნის მთაბეერიება.

ხმოვანთა რაოი ენობრივი სხვაობა - სიგრძე და სიმოქე უჩო-
სორემური ფონოლოგიური ნომებია, ამიტომაც აქ საევე გვიქც
კონტანსუთან და არა მუიონის პრეკასთან, რაო იმას ნომნაცს, რომ
გრძელი ხმოვნის ფონემაბამე მეჯკორი ვირ აქარაკო მამბიიური
ნეკორების სევიიარიეი რადებნის ვარემეე, მაგამ მუიძრება
იანისას ასეთი კთხვა: რამეენარ სწორი იქნება ვამუკიუმოთ, რომ
კორმბი ხმოვნის სიგრძე ქმნის ახარ ფონოლოგიური კარე აინას, თუ
ვრამაცი ურ პარპოგემგბმი გრძელი ხმოვნის გვეროთ გვიქც ხმოვა-
თა კამბე ექსი, რომონგ ანაო ისეჩორად (!) მიღებური გრძელი
ხმოვანი ?.

այսից նշանակալից է, միաշարժական ձև-ընթացի շարժումը
 չունի այն շարժումը, չհարկ է ընդհանուր (ի-ն) : "Zunttu-Zunttu"
 (Ձուտ-Ձուտ)։ Գրեթե ամենուրեք էլ կարելի է
 հարկել ինքնուրույն ինքնուրույն, հարկել չհարկ
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն

... Одного наличия многоосновных основных диграфов
 недостаточно для доказательства того, что долгие монофонемы то-
 же должны трактоваться как односложные группы, состоящие из
 двух одинаковых гласных. Подобный взгляд можно объективно до-
 казать лишь в том случае, если долгие монофонемы действительно
 трактуются в данном языке так же, как многоосновные диграфы.
 Там, где этого нет, там нет и объективных оснований для того,
 чтобы приписать долгим слогоносителям значимость $реиннат^{82}$

Երկարացրած կարգից կարող է լինել ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն
 հարկելից կարող է ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն ինքնուրույն

Н.С.Трубецкой, Основы фонологии, 1960, 211.

უბადი. ბ. ურეზუგოი ახუხის: Долгие слогоносители, значимость односложной группы, состоящей из двух одинаковых гласных."¹

უბებს, ზმარ უბიშ მტყვერებს ადნმბუი ხუთ მდობუგა, ბ. ურეზუგოი უბინბინებს სხვა უბებს" . . . где долгий слогоноситель (если только он вообще существует) должен расцениваться как целостная единица, а не как сумма ряда более мелких единиц.² ახუთ უბარ (ზმარ მთი ვრდენ ხმუვანი ურეგ უმბუვარ ვამ-რუდა) ბ. ურეზუგოი ნახუხის მონბუგ, "დიფთონგი კოროგო ჩუტიუოდნოფონენი, ა ჩუტიუოდნოფონენი რასმარირება რი გლასნი + $\underline{j}$ ილი $\underline{w}$ ი რუ, კრეე თოგ, ვ კაჩუეე სლოგონოსიელი ვუსუნუე ილი გლასნი, ა $\underline{j}$ ი $\underline{w}$ ფონოლოგისიქი ილიჩუე ილი $\underline{i}$ ი $\underline{u}$."³ ილი ვილჩუე ილი ილიჩუე თაქე ილი, ვ კოროგო სუსუეე ილიფონენი დიფთონგი, ნო ვ კოროგო ილი დიფთონგი ვედუ თი, რი დოღე სლოგონოსიელი."⁴

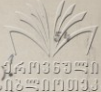
რეგ მთი მუვანე ურეგებსა რა თებ რა რე რმეგ-რეგ მინ რამრეგ ენირეა ილი მუთე, ზმარ ილი მონბუგოვ ბ. ურე-ზუგოი უბებს ურეგ უმბუვარ ვამრუფს ვრდენ ხმუვანს. მამანარამ, ვრდენ ხმუვანი ურეგ უმბუვარ მუდრეგა მონბ-ბოთ, თუ 1) უბადი კონკრეტარ ნამრეგარ რახუფრეგა ხმუვნი აბ ხმუვანთ სიგრე, 2) ვრდენ მონბუვანი ილი ან ილბუგა უბად, ზმარე რამბუგეგ, 3) ახუთ უბებს ახახიარებთ

1 Н.С.Трубецкой, Основы фонологии, 83. 210.

2 ილიჩუე, 217.

3 ილიჩუე.

4 ილიჩუე.

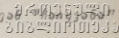
յիս գրեթեմոտ մահացրոն մալարդի (**СЛОГОНОСИТЕЛЬ**)
 ցարա ալ իմտարորո յոհոնոն մոնդրոս արմարն ճիճրո

հմոյանի աի շերա իւյտարոտ ցիմոնար, աիամր թարյ գրեթեմար
 շերա ցամոյլոտ: հոցոհի ալընոմնոտ, ճիճրո հմոյանի հարդեմ-
 շիոյար տոտլմոն ոհարցի ալըմալընա աիւցիճրո; ճիճրո մոնո-
 գտոնցի յորոտն աի նանոտարդն ըոգտոնցոն աիլ յիտո եոմնոտ,
 ցարյարոն ննյաոնա մաո մոհոն ըոնցիոնոյուրարայ, յիտո, ըոգտո-
 նցոն ցննրոյնա մոարո աեր ալընա ըա ալընալընո. ալընոմնոյի ճիճրո
 հմոյանոն յո մոհոտարալ ցարդն ոհարընո; ճիճրո հմոյանի նանո-
 տրոյնա մոնոարոյի յոմոյուոտ, ման ցարդոտոն մոնրոյն ք ճցիհա, ըոգտո-
 նցոն յո աիանարդն աի մոնրոյն ք; հոցոհի աերալընո, ոնց ալընալընո
 ըոգտոնցի մարցոյրոյն, յարցան շմարցրո հմոյանն, ճիճրո հմոյանի
 յո աիսալ աի մարցոյրոյն ըա, յարանարդ, արմար յորոնարոն ըմա-
 հանոտարդոն յիտգրեթեմոտն մահացրոն մալարդիոյ: յա լ, ղ ճ ո,
 լ ա ն տ ա լ հ, ժ մ ա ո ա ղ, հ ա յ ո ը ղ ղ, հ ո լ ը ո ղ գրեթեմո
 մահացրոն մալարդիոն նարո հմոյանոն, հարդոն յիմոն գրեթեմ-
 արոյի յոմոնոյոյնայ.

ալընոմնոյնա ոնոյ, հոմ, մնցանար ինարոն, արմարնոյ յի
 գրեթեմար ցաննարարարոն յ=նցան. յի մարդոյնա ըմարարոտ
 /ն/ = ն /ո/ = ո; /յ/ յո հարյ գրեթեմա, հարդոնայ ալըգտոնար
 աիսալ աիա յիցն [յ].

արմար յորոտն յանցրոյնո: ճիճրո հմոյանոն մոլրոնա ըա գրեթեմ-
 ոնոնոյնոն նարոյուրոյի մոնարդոյն, հայ ցամոնարդնա մարդոյնո:
 ոհո մոհարմոն մարցոնո մոյուրոտ ճիճրո հմոյանի, մարհամ յոհոյնի
 ալընա աի ըմարդիոյն, ճիճրո հմոյանոն մարդոյն ցարհերա աիարո

1 մահացրոն մալարդիոն (**СЛОГОНОСИТЕЛЬ**) հոյոյուոյի յիտոյն
 մահացրոն ոմնարոն, հոցոհի ալընոմնոյի մոնարհոն յա մանարդ-
 արդի յոհոտարոյի եոմնոյն (ոհ. **ОСНОВЫ ФОНЕТИКИ**, 82. 206).

Ինքնուրույն, մաջարուստ: ցնկյան "ցաուցանա", հնկյան $\bar{c}n$ և $\bar{c}n$ ընդհանրությունն է:

[աո] յոթնը դիտվում էր մահերի [ն] մոզացում, ահամյը [լ] = $\bar{c}$ [ն] է մյծ-
րաց. յն քաղաքը ահալը յն է նախնի.

հարցնալ ըստ Զատիւ + u = ը մոզացում Զատիւ, ճիճընի
մոտաբանցնի ահալընի ահ ճաճըն յն քա փոտեւոցում, ոչն յնհա-
լը մյծըն ճիճն ահամյարցնիւս $u = \bar{u}$ (= $\bar{u}$); այսին յոտում յո
ն է ահամյարցնի ոտ = $\bar{u}$, հայնի ահիւս, ահ ուլըն յն է հոտ, հարցանալ

[ցնկյանց] փոխառն [ո] մ մոզացում ահա մեւոր [ն], ահամյը
[լ] = $\bar{c}$, համյը ուս ախ ճիճընի համյնի ճիճըն ահ ճիճըն յն, Գ. Ո.
 $n + n > n$, [նկ] է ճիճընի յն համյնի $\sqrt[3]{n}$ մոլըն հայն, ահալ
ոլ = $\bar{c}$ յն յնի նիճնի այսինի ահա ճիճըն, Գ. Ո. $\bar{c}$ յն յնի $\bar{c}$ է ահ
յն յն յնի, ոչն ահալն $\bar{c}$ է. յոհը $\bar{c}$ է յոտում մեւոր յն $\bar{c}$ յն
հայնըն փոխառն $\bar{c}$ յն, Գ. Ո. հախարցըն ահալըն համյնի
ճիճընի (* ճիճըն < * ճիճըն), [ո] ըս [ո] ըստ յոհը-
նի, հարց մեղում համյնի ուս, մաջար մեղ ուլընի
համյնի մյծնի յն, համ $\bar{c}$ ճիճընի համյնի մյծըն ճիճըն
ըս ահալընի փոխառն յն.

Ինչն ուլընի համյնի ճիճընի համյնի մոզացում ըս մյծ-
նի քաղաքը յոհըն $\bar{c}$ է $\bar{c}$ մյծնի յն համյնի ահ
մյծնի, մաջ.: ճիճըն "ճիճըն", ահա ճիճըն $\bar{c}n$ [աո].
ցնկըն ("ճիճըն") < ճիճըն < ճիճըն / ահ ճիճըն "ճիճըն",
ահ ճիճըն $\bar{c}n$ ըս էն.

Ստիճըն ըս $\bar{c}$ յնի համյնի յն; համյնի սոհիճընի
ահիճընի յոտում ճիճընի ճիճըն ըս $\bar{c}$ յնի $\bar{c}$ յնի, համյնի
ահալընի ուլընի համյնի մյծնի մեւոր $\bar{c}$ է ճիճընի
ախնի յոտում; յն նիճընի մյծըն: մեղնի մոտաբանցնի

პროსოდიკა და კავშირები უიპს ბგერასთან და სიგრიდე მნიშვნელობას იღებს სწორად ξ -ს გვერდით.

ვხაროთ, მიუხედავად იმისა, რომელი გრძელი ხმოვნის ξ -სთან კავშირი და გრძელი ხმოვანი მივიჩნით: გემინაცია — ბიფონი-მაყური მნიშვნელობის შემდეგ არის შეფიქრებული, რომელიც უფროსი $n + n$ -ს; შემდეგ ავიღოთ მშნადა გარკვეული რიგის ფორმები თუ შევხში და ჩავაყალიბოთ მოხარულნი ანალოგი.

განვიხილოთ ეს ფორმები:

I

ნაქლი	"ნაიღე"	გაქლი	"გაიღანე"
ნაქლი	"ნაილო"	გაქლი	"გაიღანა"
მაქლი	"მოიღანე"	გაქლი	"გაიჭანა"
მაქლი	"მოიღანა"		
ჩაქლი	"ჩაიღანე"		
ჩაქლი	"ჩაიღანა"		

II

ნაილი	"ნაიღე"	ნაქლიანი	"ნაიღე"... (I და II პ.)
გაილი	"გაიღანე"	ჩაქლიანი	"ჩაიღანე"... (I და II პ.)
ნაიყვანი	"ნაიყვანე"	ჩაქლიანი	"ჩაიყვანა"
ჩაიყვანი	"ჩაიყვანე"	ნაქლიანი	"ნაიყვანა"
მოილი	"მოიღანე"	ნაქლი	"ნაიღია"
მოიპანი	"მოიღანე"	გაქლი	"გაიღია"
		ქაქლი	"აიღია"
		ნაქლიანი	"ნაიყვანია"
		გაქლიანი	"გაიყვანია"

საქართველოს
საქართველოს ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ლონჯი, საშავიეროდ შეიძლება მოვიყვანოთ ფორმები, რომლებშიც $n=5$ შემოვთავაზებთ, მაგალითად: $5 0 5 0 2$, $5 0 5 0 2$ და სხვ. მაშასადამე, ვამოიხსნის, რომ n ვამოიხსნევილი არ არის $5=5$ შემოხლო-
ბით, რადგან მასთან, ამავე ადგილას, ვვაქვს $n=5$. ვ. ვინისონის
მიერ გამოყენებული ეს წესი უმარტივესაა. წყნებულობის მიხედვით
შემოვანბნოვს წესს. ეს ბგერები რჩევიდან გვხვდება შესა და
იმავე გარემოებაში და თანაც არ ნარმოადგენენ დაკრეფაწერ
ვარინდებებს.

საყურადღებოა, რომ თუ შევიღო n გვხვდება $5=5$ ვარემე, რომინ
სხვა კომბინაცი- შევგენილ შემასმენელ თან სიყვევის ბოლოს.

ახლა შესაძლებელია ვიმსჯელოთ თარსავთ გრძელ ხმოვანზე და
მათს გრამატიკულ რისწინებულობაზე კვლით.

გრძელ ხმოვანს $5=5$ თი ძირითადად ვხვდებით მშენებში, მშენის-
ნინისა და გვარის ან ქვეყნის ნიშნებს მესაყარზე.

$5=5$ თი ვხვდებით საბერძნეთს და მშენებებზეთანაც; მაგა-
ლითად: $5 0 5 0 2$ "მსგავსად", $5 0 5 0 2$ "ლერჯაუნებინა"
და სხვ.

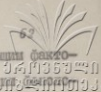
მშენებთან ყველა კომპლექსი არ იძლევა გრძელ ხმოვანს.

ა) პირველ ყოვლისა, უნდა ვამოვიჩინოთ კომპლექსები, რომელთა
შეორე კომპონენტები არის 5 , რადგანაც გვარის ან ქვეყნის ნიშნად
ეს ხმოვანი შემოვიდა, საყურადღებოა ქართულში უნამ, არ იყის. ეს კომპ-
ლექსებია: 50 , 50 , 50 , 50 .

ბ) თუ კომპლექსი იწვევა n ხმოვანთ, აგრეთვე არ უნდა
ადგილი ხმოვანთ შეწყობას, ეს კომპლექსებია: 50 , 50 , 50 , 50 .

გ) ხმოვანთა შეწყობა არ გვუქნება მამინაც, თუ 50 , 50 , 50
კომპლექსები მიღებულია შესაბამისად 50 , 50 , 50 კომპლექსებ-
ბისაც ან, სარაც 5 -არის სუბიექტური I პირის ნიშანი; მაგალითად:

უთუც ხետია რებურება, რამერც გვამყნობ: : Репавии факто-
 ром в фонологических изменениях и в распространении фонетических
 гических явлений является сдвиг в коде!¹

გნძერც 5 კორძი გვაქვს კორეც ხხვათ ხოყყახ ჟრმეში,
 რგორცა, მავარითრ: ხრეყყახნე ? "ხეოყყახნე ?" კყეონე ?
 "კყეოანე" რა ხხე.

ამ ჟრმეში ხაზმორეგნორ 5=ს ჟრმეოგორც კვარეოკყეოან
 ძნერცა. კორეც ან მყეოხხვარეო კორც რეყრეოან ჟრმეოგორც
 ჟვარცაძრეოან, ახეო ჟრმეში მჟრამ ხახოჟათო რქნედა მყენი
 მხეცრეოან ხოხნორცაოქოან, რარეანეო მოძოიოქოანი რეოიოქოან
 კორცკორც აქრეგვარეოან ჟრმეში, რამერცა მჟრმორეოგორც ვახხეო-
 ვრეოან * თყეო აქ ხეცრეო ხეცრეოქეოანეოან, მავრამ რეო
 თავს რქნეს კოქოქო ჟრმეში, ამერეარ რქნ ვახეკვექეოან რეო-
 ხეოიან რეო ხეცრეოან მჟრმეში. რეოქოქოან უთუც აქვს მნეოქეო-
 რეოან, მავრამ, რგორც ა. მახეოქეო ნერც: "... Различие ее прояв-
 лении не рассматриваются в рамках двойного членения."⁴

რ. ან ხახოანოქეო ხოხეოქეოან რაქეოქეოან მნეოანხეოან რა ჟრ-
 მის მნეოქეოან რა ჟრმეის რეოან ვახხეოქეოანეოან⁵.

უთუც რქნ რავეოქეოან ყრეარეოან ვახეოქეო გნძერ 5=სა რა 5=ს
 მერეგნორ მემახმეოქეოან. მავარითრ: კ ა ხ ო "კყეოან", ხ ა ხ რ ო
 "ხახეოან", მ თ ა ო "მთაან" (მთაან < მთაან); მ თ ნ ა ო ო რ 5
 "ძარეოან ხეოან", კ ა რ გ ა ო ო ო რ 5 "ძარეოან კახეოან",
 მ ა ვ ო ო ო რ 5 "მარარ მავრან" რა ხხეა.

¹ Р. Я. Кобзон, М. Х. Алло, Фонология и ее отношение к фонетике, ИЛ, 11, 1962, 83. 277.

² А. Мартине, Основы общей лингвистики, Новое в лингвистике, II, 1963, 83. 413-414 (3-1)

³ თუ უთუც რეოან, თყეოქეო კორც, 1960, 83. 13.

⁴ А. Мартине, რახახ. ნაქეო., 83. 433-434.

⁵ მ ჟ ვ ვ, 83. 376 მერეოქეოან.

Ձեռք (տրմ.) - Դ - 50 մ.

Ընդուն (տրմ.) - Դ-50 մ.

Դար (տրմ.) - Դ-40 մ.

Ձեռքը ներառում է մի քանի գրքեր, [Է] ձեռնարկը ընդգրկում է:

Ձեռնարկ (տրմ.) "Վերջին", Էրչի (տրմ.) "Վ. Գ. Գրիգորյան (տրմ.)
"Վերջ": Գրքեր "Գր", Էրչի "Գր", ընդ "Գր", և Էրչի "Վ. Գ. Գրիգորյան-
Գրիգորյանը ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Գրիգորյանը
Գրիգորյանը ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Գրիգորյանը ընդգրկում է
Գրիգորյանը ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Գրիգորյանը ընդգրկում է
Գրիգորյանը ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Գրիգորյանը ընդգրկում է

Գրիգորյանը, Էրչի, Էրչի, Էրչի, Էրչի, Էրչի, Էրչի.

[Ը] ձեռնարկը ընդգրկում է:

Ընդ, Ընդ, Ընդ, Ընդ, Ընդ, Ընդ, Ընդ... Ընդ, Ընդ, Ընդ, Ընդ, Ընդ, Ընդ, Ընդ.

Ընդգրկում է ինչպես նաև Ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Ընդգրկում է
Ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Ընդգրկում է ինչպես նաև Ընդգրկում է
Ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Ընդգրկում է ինչպես նաև Ընդգրկում է
Ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Ընդգրկում է ինչպես նաև Ընդգրկում է

Ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Ընդգրկում է ինչպես նաև Ընդգրկում է
Ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Ընդգրկում է ինչպես նաև Ընդգրկում է
Ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Ընդգրկում է ինչպես նաև Ընդգրկում է
Ընդգրկում է մի քանի գրքեր, ինչպես նաև Ընդգրկում է ինչպես նաև Ընդգրկում է

Ս ձեռնարկը ընդգրկում է:

Սյունի (տրմ.), Գրիգորյան (տրմ.), Էրչի (տրմ.), Գրիգորյան (տրմ.)
Էրչի (տրմ.), Էրչի (տրմ.) "Սյունի", Գրիգորյան (տրմ.) "Սյունի", Էրչի (տրմ.)
(տրմ.) "Սյունի" և ինչ.

1 Գր. Գրիգորյան, Սյունիի ժողովրդական տնտեսական կուլտուրայի ծախսերի մասին, 1937, ԶԳ. 52.

2 Սյունիի ժողովրդական տնտեսական կուլտուրայի ծախսերի մասին, Գրիգորյան, Էրչի, Էրչի, Էրչի.

ի բաժնաձև բոգոսեղանին:

Տանտընի "Տանտըն", յայտի "յայտ", ժժանայ "ժժան" և

ևն.

ևն՝ յայտ և յայտընի-ն հմտանտա մըմը ջ թոն յորոյն յ-ի-տա
Տանտընընըն.

Գոհորոցոյրի տարեա նիտնո: ճանարյայնա մըմը ջ: Բոգոսեղան
թոն յորոյն յիտ գոհման Տանտընըն տը նախմը ճ յայն ռի
ևն յարանն յո գոհմանտան. աի յ ու աիոն ճամհոյնիտ, հոմ ճանն յայ-
այն յո գոհմանա մոնիցընո գոհորոցոյրի յոտարյայն ևն յարանն յան-
ոն ճ յայնըն.

հայ մընիցնա յոց, յաի, յաի... գոհմանա յա, ոցո, տոյոն,
գոհմոնիտնոն ճանոյնոն տըմընի, հարճանայ յա ճ հ յայնոյն
իմնոն յ ա ճ հ գոհմանտան: յաի "անի": յաի "յարի" (նայ.);
ժոց մըմտնայնա մըմը յ յա յա տըմընի գայնընայնի յարանն յոնա,
մաճարոտը, յոյն // յոյն, յոյն // յոյն; յարճը յո մըմտնայնա մըմը յ
յա յոն յարոյնի գայնոն յա յոյն միտըն յ ճ յոյնընա հմտանտա նոն,
յարճը: յաի (նայնա ճ յայն յ ա յ ո), յոյն, յոյն, յա, յանտըն
"անիտ" յա ևն. ա մըմտնա նայն ոնիցնա յոյն, յոյն... (մըն.
յ յա յ մնայնի). ոն յարոյնի, հոցոնի յանն, յ հմտանտա տոյն-
նա ոյն (գոհմոնիցոյրի մըմտնայն), մըմըն յ հմտանո ոյնա յարոյնի
մըմտնայն միտնը.

ոնրայն յ (ճաճընոն, մոյնայն) յա գայնընայնի յարաննոն
յոյն, հարճընայն ոցո յ-յոյնիցնոն յարճընի յարճըն յոնիցնա
(յորոյն ճ յայն ճ յարճընի յոյն, հոմտնայն յա յոն յարճընի)

հայ մընիցնա յա յոն յարճընի բոգոսեղանին ևն յարճըն (յա, յոյն...), յա ոցո / ո / յա յարճըն. ո > յ ճաննոն յոյն յոն
նոյն յոյն յարճըն (ոն. յոյն).

ყოველივე მემოქმედებანი დაკავშირებულია ნათქვამი კითხვების, რომლებიც უთუოდ საყურადღებოა სტრუქტურის განხილვის ადრესატისთვის და სინტეზისთვის. სინტეზის - სინტეზის რეზიუმე.

ენა განიხილვის ყველაზე უფრო ადვილია ენის სტრუქტურაში. დამოუკიდებელი და დამოკიდებული რეზიუმე სტრუქტურული ყველაზე უფრო ნიშნავს პარაფრაზირებას და სინტეზირებას ყველაზე უფრო. ჩვენს მსჯელობაში უფრო ენის დამოუკიდებელი რეზიუმე.

პარაფრაზირების ყველაზე უფრო ნიშნავს ახალი დონის ან დამოუკიდებლობის გაჩენას ენაში, უ.ი. რომელიმე დონეზე არსებული დამოუკიდებლობის ან, მთავარად უფრო, ახალი დონის გაჩენას. დამოუკიდებლობის გაჩენა ან ახალი დონეზე არსებული გაჩენა ენაში ხდება როგორც სხვა ენებთან კონტაქტის დროს, ისე შინაგანი განვითარების შედეგად. უფრო ენის დანერგვაში. დონის დამოუკიდებლობის განხილვის ყველაზე უფრო, როგორც პარაფრაზირება, ისე სინტეზირება.

სინტეზირების ყველაზე უფრო ადვილია აქვს მაშინ, როდესაც იმდენად მიმართება დონეზე არსებული დონის, მაგალითად, ქართული / ე, თ, შ / არსებობს შეიძლება მხოლოდ / ლ, ბ, ყ / არსებობს. ამ დონეზე არსებობს უფრო კომპლექსური შემთხვევაში რაგვარად მხოლოდ, უფრო, შედეგად რას შედეგი, დამოუკიდებელი - დამოუკიდებელი, დამოუკიდებელი - დამოუკიდებელი. ენაში არა გვხვდება / ლ / კომპლექსური, რაც ნიშნავს იმისთვის, რომ არ უნდა შეგვხვდეს / თ, ყ /, უ.ი. ზედათა რაგვარად რეკონსტრუქციის ნიშნავს სინტეზირების მიმართებაში. უფრო-დონის გვერდით არ გვხვდება აგრეთვე ნაშრომის ადგილის შინაგანი იმდენად, ანუ კომპლექსური შედეგი, უ.ი. ქართული

13. ა ბ ვ რ ე ი ა ნ ი, ქართული და მოგვიანებითი დონის სინტეზირების, 83.

յո՞ր բաշարակազմը 1 օ Յ /, / Ե Լ /, Լ Կ / ... յո՞ր բաշարակազմը 2 օ Յ /, / Ե Լ /, Լ Կ / ...

այս "ցեղանունի" ճշգրտումն սովորաբար պարզապես չի կատարվում, քանի որ ընդհանուր առմամբ չկան նմանատիպ ճշգրտումներ։ Ինչո՞ւ չի կատարվում ընդհանուր առմամբ ճշգրտումն սովորաբար պարզապես չի կատարվում ?

7.5. Երբ լեզվի ճանաչողական շահույթը կապված է լեզվի ճանաչողական շահույթի հետ, ապա նախնական շահույթը չի կատարվում, քանի որ ընդհանուր առմամբ չկան նմանատիպ ճշգրտումներ։ Ինչո՞ւ չի կատարվում ընդհանուր առմամբ ճշգրտումն սովորաբար պարզապես չի կատարվում ?

Պատասխանը "Периодические вариации, вызываемые внешними воздействиями, и вариации, так и невызываемые, касаются и структуры языка" (Վոլոգոսյան) "Внутренние вариации, вызываемые либо синтагматическими, либо парадигматическими давлениями, следует считать структурными независимо от того, приводит ли они к изменению числа различительных единиц, так как внутренние причинные связи гораздо важнее непосредственных результатов." (Կոլոնով)

1 Գրականագիտության մեթոդական խնդիրներից մեկը լեզվի ճանաչողական հարցերի լուծումն է։ Գրականագիտության ճանաչողական խնդիրներից մեկը լեզվի ճանաչողական հարցերի լուծումն է։ Գրականագիտության ճանաչողական խնդիրներից մեկը լեզվի ճանաչողական հարցերի լուծումն է։ On the definition of phoneme categories on distributional basis, "Acta Linguistica", 1952, vol. VII, f. 1-2.

2. Արդյունքում մտնում են միայն այն խմբերը, որոնք կապված են լեզվի ճանաչողական հարցերի լուծումից։ Միայն այն խմբերն են, որոնք կապված են լեզվի ճանաչողական հարցերի լուծումից։ Միայն այն խմբերն են, որոնք կապված են լեզվի ճանաչողական հարցերի լուծումից։ Only by combining distributional and phonetic facts is it possible to arrive at a phoneme classification which is relevant to the consonant cluster system (Hans Vogt, Phoneme classes and phoneme classification, "Word", April, 1955, vol. 10, N 1)

2 A. Мартин, Структурные вариации в языке, НА, 1965, 33. 459.
3 Կոլոնով, 1960, 460.
4 Կոլոնով.

յն շտաբը հայտնաբերված ընդերքնառ: Գահոնցարտա
 $[\xi] = b [\eta]$ = տո շղթվում շտաբը գամոնցուս սերյոժիտրերի սըրու-
 ընդերքի լիհտըր զնառի, սնը թաղարտառը, ժը. լիհտըրոնտրոն
 ըաղղըրուր ճըսի - " $u = b [\xi = b]$ նոն թըրառի լիհոս, $u = b$ թըրըր
 հանի" թըրսըրա ճըստո: $[\eta]$ թըրոըրնա թըրըրնըրն $[\eta, \theta] = b$
 նոնայ թա թառըրըրնառայ ըա սնը.

սառա շըրըրոտ զնառի ըսնտրըրնա ծըրհառա ոնտո սըրուըրնը-
 ծոս, հառըրնոս Գոնոըրաղըրհառ սնաղըրն սըրուսն, թառսսաըրառի,
 սերյոժիտրեր սըրուըրնասնայ շըր ոնշըրըրն, սնը թաղարտառը: $[\beta]$
 ծըրհա լիհտըր զնոն հոռ ըոսըրըրն ճաըրառիսա $[\alpha]$ ը ճաըրըրը
 յառնոսոսո. հըրն սըրուտ ոնտո թըրսնշըրն, հաըրնայ $[\beta] \rightarrow$
 $[\alpha]$ հառըրնոն նոն. զն ոն Գոհըրնոս, հառըրնոս $[\beta]$ ոսո
 Գըրոնշըրի թըրսնտրոն զըրնըրն.

սըրոնըր $[\beta] \rightarrow [\alpha]$ յհոսըրն յահաըրըրնառըր յըրնոն
 սըրուըրն սն թառըրոս: Գըրոնշըրի թըրսնտրոն թըրոնը հառըրն
 թըրսըրա ըսըրըրնըր հառըրնոտ. Գոնոըրաղըրի սըրաղըրն շսըրը-
 ըոս. հառըրնոն ոսո $[\beta]$ - ոսն ըա ըսըրըրնըր հառըրն սռ
 յառնոսոսո ըա յոհոնսնըրնոըր սըրոս հառըրն (շաղըրառ, $\theta : \nu$ սն
 $\alpha : \nu$), սնըր ճաըրոտըրնոն ճաըրըրըր հաղըրնի զնոնոսըրն
 ըա յոհոնսնըրնոըր $[\beta]$ - ոսն ըա ըսըրըրնըր հառըրն
 (շաղըրառ, $\theta : \alpha \nu$), հառ հաղըրն ճաըրնըրնոըր սերյոժիտրեր սըրու-
 ընդերքնառ, թըրոտ թըրըր զնառոտ յառնըրըրն թաղարտառն
 թոնըրըրո.

1 ո. ո թ ն ս ո թ շ ո ը ո, լիհտըր զնոն ոնտոնըր լիհտըրնառ-
 տա, 1953, թը. 317.

თუშურ დიპლექტში, რგონი ადვინიშნით, ადგილი აქვს Γ -ს ხმოვნების წინ, კერძოდ, ღვთს დიპლექტში დახვდება დახვ "ახლა", ღვთს "ეგ", ღვთს "ეხ", დაქ "აქ" და სხვ.

პარადიგმატურ ღვთს გამოიყოს Γ და Γ ფონეტიკით, რადგანაც Γ მოკლებულია დიფთონგურ ფუნქციას; მაშასადამე, შინაარსის ღვთს ურთულის ინფრანგანცია დაფიქრებული ხმოვანი და არა ყალბე Γ , უ.ი. Γ და Γ თავისუფალი ვარიანტებია; დიპლექტში Γ და Γ ფონეტიკით პარადიგმატურ გვაქვს Γ და Γ , რგონი მოდის Γ და Γ ფონეტიკით; უნდა ვივარაუდოთ, რომ დაფიქრებული ფონეტიკის გვერდით იმავე მნიშვნელობით დიპლექტში იყო წმინდა შეშარტის ფონეტიკით (რგონი ღვთს გვაქვს დიფთონგურად ქართლის გვერდით), რაც იმავე ნიშნავს, რომ შინაარსის ურთულის ღვთს იდენტურობის და Γ და Γ ანდაუფი. ახვ რომ, დაფიქრება და ფონეტიკური შეშარტა ხმოვანებისა დაფიქრებულ უნდა გვერდითად იქნას შინა (ხმოვანთა) კვალიანობა ვარიანტებს. შეშარტ ადვინიშნის დაფიქრებას დაფიქრებულ და კვალიანობის ვარიანტები თუშურში, კერძოდ, და კვალიანობა აქ შეიძლება შეგვხვდეს ხაში ხაში: Γ და Γ , Γ და Γ , Γ და Γ ან Γ და Γ , Γ და Γ .

ხაშიანობა, ამ ფონეტიკით Γ და Γ = შ შინის ფონეტიკის სტრუქტურა, რომ ამავე მოხვედრის სტრუქტურული ყალიბება.

ხაშიანობა შეშარტისა დაფიქრებას გვაქვს ხაში თუშურ კოლონი: Γ და Γ "ქარგი" (ნან.) ფონეტიკის გვერდით აქ გვაქვს Γ და Γ "აქ", "ახვ" (შშ.) ფონეტიკით. ანდაუფის ხმოვნის ფონეტიკური შეშარტის შეშარტა დაფიქრებული შეშარტით შინაარსობრივ სხვაობას ინფრანცია, მაშასადამე, უშარტის ღვთს Γ და Γ ურთულის ინფრანგანცია. ამასვე ვერ ვივარაუდოთ Γ -ზე, რადგანაც

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

[x] = յի յահալըրհար յորտե ջահեոնո օժայց մեոյն
 [x] (< [x]). Եւ [x] | 3 | = մոնախոս
 ցիտյուն ինքնահանցածոն ըմարտեցրցնցըր յիտըրհոտ գոհմա,
 ըոնըրցն յի նեոնեոյն Լուցրցնըր գոհմա յահալըրհար օյն
 ոժայց մեոյնցըրտոն ժոյրցնցնախոսոն գոհմա, ջաջըրտառ:
 Եւ | 1 | Եւ, Եւցն | 1 | Եւցն, Եւ | 1 | Եւ Եւ Եւ... ցն
 ոժան եոհնայն, հոմ մոնախոսն ըմցն անըպցն ոնըրցնգոյո-
 հոն [x] Եւ [x], ց. ո. Եւյն ցնայն Եւյն գոհնցնթան,
 հոյրտայց մոյրցն Եւյնցն հոյրհո Լուցրցնըր, ոն Ժոյրհո
 յոյնախոյ.

Եւհոյր, մոյրցն ըպտեպցնառ: ցնոնոյո սըրըրցնցն, Եւ
 "ցնոնոյո սըրըրցնցն" "ցնոնոյո" յոնախո գոհո, Եւ
 հոյրցնոնոյո ջաջըրտո, Եւյրցնըր յարտախոնոնո ցնո մեոյնց-
 ըոնոն Եւ Եւ: Լուցն ջաջըրտո ցնոյոյոյոն Եւյր Եւյր-
 ցնըրտո սըրըրցնառ ըմցն, Լուցն սըրըրցն յո Եւյրցնըր
 մեոյնցըրտոն ցնոն. հոյն Եւյրցն Եւյրցն ըպտեպցնառ
 Եւյրցնըրցն Եւյրցնոն: В процессе исторического развития дан-
 ного языка звуки его могут подвергаться и таким изменени-
 ям, которые имеют значение для самой системы языка, и таким измене-
 ниям, которые не имеют никакого значения для системы, т. е. таким
 образом, будем принуждены отличать принципиальное изменение сис-
 тем¹.

յոնոն ցնայն Լուցրցնըր Եւյրցնցն, հոյրտո տըրըրհո
 [x] ցն հոյրցն ըմոյրցնըր գոհնցն, Եւյր Եւյն ցնըրտո
 Եւյրցն [x] Եւյրցնցն | 1 | Եւ Եւյրցն, հոյրցն եոնախո

1 Լ. Եւլիսև, Մեոյն ցըրըրցնոն ցնոն Եւյրցնըրցն:
 Եւյրցն յոյրցնըրցն XIX-XI ցնոն Եւյրցն Եւյրցնըրցն,
 Եւյրցն II, 1965, Եւյրցն 104.

ընթացում որոշվում է ճշգրիտ գրությունը յուրաքանչյուր հարցում:

Յուրաքանչյուր ճշգրիտ գրությունը յուրաքանչյուր հարցում պետք է լինի գրությունների շարքում, որոնցում կան գրություններ, որոնք չեն համընկնում ճշգրիտ գրությանը:

Յուրաքանչյուր ճշգրիտ գրությունը յուրաքանչյուր հարցում պետք է լինի գրությունների շարքում, որոնցում կան գրություններ, որոնք չեն համընկնում ճշգրիտ գրությանը: «Сор и у языковой единицы можно определить как способность этой единицы разлагаться на конститутивные элементы высшего уровня»:

Значение языковой единицы можно определить как способность этой единицы быть составной частью единицы высшего уровня¹:

Յուրաքանչյուր գրությունը յուրաքանչյուր հարցում պետք է լինի գրությունների շարքում, որոնցում կան գրություններ, որոնք չեն համընկնում ճշգրիտ գրությանը: «Эдиница признается различительной для данного уровня, если она может быть идентифицирована как "составная часть" единицы высшего уровня, и н т г р а н т о м которого она становится»²:

«Эдиница признается различительной для данного уровня, если она может быть идентифицирована как "составная часть" единицы высшего уровня, и н т г р а н т о м которого она становится»²:
 [Գրություն] - ն [Գրություն] ճանաչողական ճանաչողական հարցում, հարցում [Գրություն] = ն թ [Գրություն] = ն ճանաչողական [Գրություն] որոշողական հարցում [Գրություն] = ն ճանաչողական ճանաչողական հարցում: Գրությունը յուրաքանչյուր հարցում յուրաքանչյուր հարցում:

«Сор и значение должны определяться друг через друга, поскольку в языке они членятся совместно»³:

1 Э. Бенвенист, Уровни лингвистического анализа, ил. IY, 83 444.

2 Գրություն, 83. 441.

3 Գրություն, 83. 442.

მეშობარნიშნურღ რებურებებდღან ნათად რანს, რომ სუგმენცებოა, რომლებიც სუგმენცირება და სუბსტიტუცია განიყრიან. სუგმენცია- ეს არის სინტაგმატური პრინციპი, ხოლო სუბსტიტუცია- პარადიგმატური პრინციპი. აქედან ვნახოთ, როგორ ხდება ფონემათა იდენტიფიკაცია: უმჯობეს, ძველ ქართულში მოქმედებს მკაცრად განსაზღვრული კანონი (დარგენილი ფრესკის მიხედვით):

[2] გვაქვს მხოლოდ ხმოვნებისა და სონორების მოშვენილი და წინ ანდაუფიქსი, სხვა შემთხვევებში კი გვაქვს ნეკონტრასტული [3]. არიყ ბგერას ვაეროიანებთ [3] ფონემაში, რადგანაც (1) ფონეტიკურ დონეზე ხერხდება მათი ყარკვ ვრთ- ურად გამოყოფა: [3] = [არს], [ხ] = [3] = [არ]; (2) მონარისის დონეზე [3] და [ხ] ნარმოადგენენ ინტერკან- ტებს: [3] (მრ. [არს], [3]...), [ხ] (მრ. [ხარ], [3]...) და (3) ამ რ ბგერას შორის არის შემსებნი დისტრიბუცია (complementary distribution)¹

შეხადლებელია უთარება მოგყარ განსხვავებული გვარებს. მაქარითად, მონს მოგოერ დიარეფტში [3] ბგერა გვხვება ანდაუფიქსი და აუხდაუფიქსი, კერძოდ:

I	II
დახრ "ახე"	ძმარ "ძმა"
დახრ "ახდა"	ხეარო "ხეარო"
დაქ "აქ"	ხე "ხე"

1 შემსებნი დისტრიბუცია უფრო მუხვად ვარშობს complementary distribution-ის ზღვარებზე და მუხვებთან დისტრიბუცია. უფრო მონს ახარე ვარშობს ქართულად უმჯობესის მ. რადგანაც.

ըզրեմ յոտե՛ս: անոս տյ անա [ԼԷ] ձգերա հոմըլուծի
 արաբան ? հա ըամոյորըսըլըմա անեղծոմն անըալլուսնա ըա արե-
 ըալլուսն [ԼԷ] ձգերընն Յոհոն ? .

տյ ըուըրըլլուր արհմընն ջաըաշիըըաշտ, ժոյուընտ անտ նյ-
 հատն: արեըալլուսն [ԼԷ] ժըմշեցե՛ծ ըոնցհոծոյսոնն ըամոյորը-
 ձըլըմա՛նոն [ՈՂ] = ստան (ժժաը , ժժաուց , ժժաուհ) , Յոհն-
 անեոն յըանժո ոսոնո ոնցըջհանցըմոնա, արհցըլլուր ըոնըից-
 նըցըմընցըմոն, ամուղոմ Յընաժընցըլոն ջաժոյստ [ՈՂ] արհմա
 [ՈՂ] ըա [ԼԷ] արաբանընտ. արհմոն ոնցըջհանցըմոն արաբանժո
 ջընընըմա. [ՈՂ] = նա ըա [ԼԷ] = ն (արհմա + [ՈՂ] = ն) ոնցըջհան-
 ցըմոն [ժժաը] ըա [ժժաուց] յհտըլըննժո ջընընըմա ջհանցը-
 յըլո ժոհնանեոն ժաժաից- արհցը նախըլոմոտ ձըլըննոն նո՛հանոն .
 հոմըլընաժը [Ոհըմո] = ժո անըալլուսն [ՈՂ] արհմա, հայ ըախըր-
 ըըմա ժոնո, ժաջաըլոտը, [Ղ] = ստան նըննցըլլուսոտ (ժըր. [Ղըրըմո]) .
 ամ ժըմտեղընաժո [ՈՂ] արհմա ժոհնանեոն ցըլոն, ժաջհամ տը-
 տոն ան արհընն ամ ժոհնանեոն, ոնցըլլուր հոցարհ [Ղ] "յըրըն"
 ան նոժնաշն . [ՈՂ] անց ժոհնանեոն նանըլոն ժաջհանցըլոն,
 ջտըլա, "Ոհըմո" ժոհնանեոն 1/5 = նա . նոցըլլուսն ժոհնանեոն
 ժալոն անը [Ոհըմո] արհմա արհընն .

ժոհարաղըլլուր ջըլըմընցըմա նըցըմընցըլոն ըա ժատ ոըլընցըլո-
 յըլոն ժոհնանեոն ըոնըից յհտ Յըիցըլոտ տալոնընըրո հանն :

1 Յոհնարաղըլլուսն ըոնըից = ո ըա = ը արաբանըլոն, հոմըլոտըլ
 ջա՛հանոտ նըլոյանո արաբանըլոյ, ժաջհամ յն հըլընն ժնըլ-
 ըոմնա նըլըն յըր ժըլըլոն, հաջընանըլ ջանըլ ժոհարաղըլլուր ժոհ-
 նընո ըոնցհոծոյսոտ անոն ոնըլաժոնըլըլո յհտժոհըլըննա՛ն :
 (ո ~ ը ~ յ) , ոնըլ = նա ըա = ը = յ յըլըլ ժըլըլընտ ժըլոտը ;
 հայ ժըլըլընն = 0 = ն, յն արաբանըլո ջըլըլըմա նախըլոն ժոլոն,
 հոմ ժըլըլըլըննժո, հոյա ժան ժալոն ջանըլ ժոնըլըլ նոհնը-
 ըննոն նա՛ն յըլըլըլ : ժժա ժոյոր "ժժա ժոյորը", ժըր.
 ժոյոր ժժա "ժոյորը ժժա" ան ժժաուց ժոյոր "ժժաւց ժոյորը",
 ժոյորըլըն ժ ժ ան, ը ը ը ան, ը ան ո-ն նոնն ժ ան ժ ան ո յ,
 ն ո ժ ջ ժոյորը ըլըն ժոյորը-ժոյորըլըն ժժա, ըլըն, ըա ըա նո-
 ընն ժա՛նն, նոժը ժոյորը ըլըն ժոյորը .

Γძმად **ჟ**ოგნად **ქ**ოთქოთ მარჯო ადარებს ხახუ
 ბრუნვის გრამატიკურ შინაარსს და ამით განსხვავდება იგი,
 უთქვამთ, | ირემი | = ხ ანდა უცხს **Γ**ი | = სვან. ახეთი დაძინის-
 პირება გრამატიკური ვლემენტისა ანაგრამატიკური ვლემენტთან,
 ჩვენი აზრით, არ არის ხნოი, რადგან გრამატიკური ვლემენტის
 თავის შინაარსს მთლიანობაში იძენს და თავისი ხნივავთაფური
 და პარადიგმატიკური მიმართებაში მხოლოდ მთელს ფარგლებში
 აქვს; ახე შავალითად **Γ**ი | და **ქ** | უაღკუ ანაფრის ნიშნავს;
 ისინი სახვლამით ბრუნვის შინაარსს შამინ გადშობსემენ, რაყა
 სახვლის ფუძეს ურთვიან. იგივე **Γ**ი | მუიძდება იყოს ვნებით
 გვარის ნიშანი (**Γ**იხვება |) ან სათავისო ქყვეის ნიშანი
 (**Γ**იხვებს |). **Γ**ი | = ხ სხვადახხვა ფუნქცია მის სხვად-
 ხხვა ფონეშობაზე არ მიგვიოთთებს, ისევე რაჟონე **Γ**ირემ | =ის
ქილ | =ისა და **ქ**ილ | =ის **Γ**ი | = ხ მონანილეობა სხვადახხვა
 შინაარსში ("ირემი", "ხილი", "ძირი") არ მიგვიოთთებს სხვა-
 დახხვა ფონეშა | ი | =ზე, უთქვამთ | ი | , | ი | , | ი | ფონე-
 შებზე.

ფონეშისათვის, შამახადამე, არხებოთი შემდეგი მოვარი
 ნიშნები: იგი უაღკუ ურთვილია ფონეტიკურ დონეზე, ე. ი. არის
 ხნივავთაფური პლანის ურთვილი, ამავე დროს უნდა იყოს იხვე-
 გრანვი შინაარსის დონეზე, ე. ი. პარადიგმატიკური პლანის
 ურთვილი, აღონდ ისე, რაშ ამ პლანებს შირის ივარადებდა
 კონკრეტუიის დამოკიდებ უდება; იშისათვის, რაშ ჩვენი აღწერა
 ეკონომიური იყოს ფონოლოგიურ დონეზე (**ქ**ილ | ნიშანთა ურთ-
 ვრამის დონეზე), მხვედედობაში უნდა მივიღოთ მემხვებო
 დისტრიბუცია. მემხვებო დისტრიბუციის ურთვილობაში მყოფი

ელემენტები ფონეტიკურად განსხვავებულია. განსხვავებული
 წარმოებს ბგერათა გარემოცვიდან, ამიტომ შერადლებული ხდება
 განსხვავებული ელემენტების დაკავშირება გარკვეული კანონ-
 მომხრეებით, რომლებიც ახახულია დიფერენციალურ მსგებში. ამ
 შემთხვევაში აღვლით არა აქვს ნიშანთა შორის სიხვედრის ურთი-
 ვრთადადობა უკლებს, იყვლება ნიშნის მხოლოდ დიფერენცია
 სახე; ეს ყველგან სიხვედრის დონეზე არ ახახება, რადგანაც
 უნის ურთულთა იდენტურობა შერადლებულია მხოლოდ უშუალოდ
 დონის ურთულთა შერადლებლობაში და არა სუბფონეტიკურ დონეზე.

აქ უნდა შევნიშნათ შემდეგი: საერთოდ, ბგერის, რაოდენ
 აღმოაჩინებს, ბუნება განპირობებულია შერადლებული ბგერებით, მაშასად-
 რავე, აქ "დასწავლა" უნდა სინტაქსურად ხასიათის აღარება. თუ
 ეს ყველგან ახახული არ იქნება შინააღიწის დონეზე, ყველგან
 სუბფონეტიკური ხასიათისად უნდა მივიჩნიოთ მხოლოდ, ე. ი. შინ
 არ ექნება ფონოლოგიური ცირებულება. რადგან სტრუქტურული ყვე-
 ლგან შეიძლება განსაზღვრულ მხოლოდ უშუალოდ დონეზე, სუბფ-
 ნოლოგიური ყველგანობიდან იმ ყველგანობის ექნება სტრუქტურული
 ხასიათი, რომელთაც მოჰყვება ყველგან შინააღიწის დონეზე,
 ექნებათ, ყოველი აღმოაჩინებს მხოლოდ გადამკვეთ მომხრეში,
 რასაც შედეგად შეიძლება მოჰყვება ახალი ფონეტიკის ან ფონეტი-
 კის წარმოშობა ან დამოუკიდებელი ფონეტიკის შექმნით მიუ-
 ცუთ ურთი ფონეტიკა; ასე მაგალითად: [ფ 7] = ზაწენა [გ 7] =
 ვარისად მიკვეთების წინ ([ფ 7], [ფ 7]...)

არის მხოლოდ სუბფონეტიკური ყველგანობის ფაქტი, რომელიც სტრუქტურ-
 რული ხასიათისა არ არის. | ბ | = ზა და | ჯ | = ზაგათიანება
 | ბ | = შინ სტრუქტურული შინააღიწის ფაქტი. თუ | ჯ | სონანტი

/ დანერგებით მ. Бонвенист, ⁶⁷⁶ ~~677~~ შვ. 438-439.

მარტყ ანხებობდა ქართულში, მისი უყოლიო აღმოაჩნდება, რა რა [უ]-ს ახლებური განაწილებით, რასაც შედეგად მათი უმოწყობის დამახვევა, მივიღეთ არი ახალი ფონემა: | უ | თანხმოვანი და | უ | ხმოვანი:

შეიძლება მივიღოთ ასეთი დებულება: სურვეტყურე ყველიე-
ბახთან მამინა გეაქვს ხაქმი, როდესაც გამხანველებს პრანის
სინტაქსიური ყველიეება ათხანება პარადიგმატურ პრანშიყ.
პარადიგმატური პრანის ყველიეებში ყველიეთის სურვეტყური
ხანითიხადა.

განვავრძოთ შემოთ დანყებური მსჯელობა: რა ვუყოთ [რ]-ს?
როდ რა ვაკვებშირთ იხ აუხერაუქში გამოყოფილ | ი | ფონე-
მასთან, რამდესაც აქვს [ი] და [რ] აღმოაჩნდება?

განვიხილოთ ანრაუვის [რ] შემოთ განხილური ხაში ნიშნის
მიხედვით (1) ფონემა ინყვერანული მინაარსის ღონის ვრთულისა:
ანრაუვის [რ] არ არის უშალეხი ღონის ვრთულის ინყვერანული,
რადგანაც [რაჲ], [რყაჲ] და [რაჲ]; [რეატე], [რეახე]
და [რახე]; [რეჲშაჲი] და [რეჲშაჲი], [რეჲთი] და
[რეჲთი]-პარადიგმატურ დადასტურებულ ფონებში მინაარსის
ღონეჲ სხვაობას არ იძლევა, ე. ი. [რ] არ შეიძლება იყოს
აღყოფნი. აღყოფნის ხაშუალეებით ხორყიელებოა ფონეშის უნარი
არსაცე ღონეჲ. რეწს შემსახვევაში ეს უნარი რანს მხოლოდ
ფონეტიკურ ღონეჲ.

აღნიშნულ შემსახვევაში თუ რისა და მოხეურში [რ] ანრა-
უქში შეხაძლეველია მხოლოდ ხმოვნების წინ, მამასადრამე, ამ
დილაქტებში იგი ხმოვანთა თვისებად უნდა ჩაითვაროს ანრაუქში,

---

1 თ. გამყრელიძე, გ. მამავერანელი, სონანყთა სისყემა და
ანრაუვი ქართულურ ვნებში.

9. ი. აშ კორუმბი გვეჩვენება ფონემა | ა |, რომელსაც
 ვეწებება ფაქურცავური ვარიანტი [აა]. იგივე შეიძლება ითქვას
 სხვა ხმოვნების შესახებაც. მაშასადამე, ანლაუცისა და აუს-
 რაუცის: [აა] = იქნებოდა ვერ დაუპოვებოდა პარაფონემა
 პრანში.

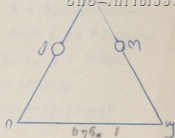
"იქნებოდა პარაფონემა პრანში" ნიშნავს უშეძლებ
 ნებზე ბგერათა ერთნაირ ქუეყას, კერძოდ, დისციპლინის უნარს.
 (2) ანლაუცის [აა] და აუსრაუცის [აა] სხვადასხვადა
 ხინცავსაფურ პრანშიც, 9. ი. ან იქვევინან ერთნაირად: აუსრა-
 უცის [აა] შემსუბუნი დისციპლინის დამოკიდებულებაა
 [აა] = სთან (იხ. ბეშოთ), ანლაუცის [აა] = კი, თუ მას
 მადკე სეგმენტად გამოვყოფთ, ვადამქვეთ პოზიციად აღმოაჩინ-
 ება [აა] = სთან; შერ. [ააბერ], [აა უკურ], [აა დერ],
 [აა ვერ] და [აა ბერ], [აა უბერ], [აა ბერ], [აა ბერ]...
 ფორმები, სადამე [აა] = ს და [აა] = ს სავსეთ პოზიციებში აქვთ.
 რომანე ჩანს, ანლაუცის [აა] = ს და აუსრაუცის [აა] = ს
 ფონოლოგიური იქნებოდა იქნებოდა ვერ მოხერხებდა.

ახლა დავუშვათ, რომ კორუმი ან ანებობს [აა], [აა],
 [აა] ფორმები და იხილი იხვევ ვადამქვეთ კორექციონათის,
 რომანე ვთქვათ, [აა] ნამუდამ [აა] = ს...

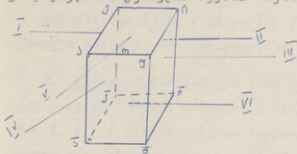
[ააბერ] = ს შემოიხიბნება, ვთქვათ, [ააბერ] ფორმისთან
 უშეძლებ დონებზე მოვსებებდა იმის საშედეგად, რომ [აა] მიგვე-
 ჩინა ფონემა, რომელსაც ვადამქვეთ პოზიციად აქვს | ა | =
 სთან. ამ შემთხვევაში ანლაუცისა და აუსრაუცის [აა]
 უნდა მივიჩნიოთ ერთი და იმავე | ა | ფონემის დროებითად
 და მივიჩნიოთ დებულება, რომ აუსრაუცში ხმოვანთა მომდევნოდ
 ბდება | ა | = ს და | ა | = ს ნეიტრალიზაცია, რომლის დროსაც
 ანტიფონემის დროში ვადამქვეთ | ა |.

მეშობ ჩვენიგებუნი ანარიზის ხაფუძვერ-
ზე ნათელი ხედა, რომ ფშაუნს, ხევხუნურს,
შთთურენსა და მოხეუნს რგივე ხმოვანი
ფონეშები აქვთ, რაც ხარისფრაფურ
ქართურს, თუმცა ეს ხმოვნები რიც.
უნახა და ამ კილოებში ფრთიშორისგან
განსხვავდებიან არაფონები.

აღნიშნულ კილოთა ხმოვანი ფონეშები შეიძლება გამოვხადოთ
ფრადიციური სამკუთხედის ხეშით (სურათი 1).

სურ. 2

რაც შეეხება თქუნი, აქ სამკუთხედი ვეღარ გამოვადრება,
რადგანაც ვარდა აღნიშნული ხუთი ხმოვნისა, ამ კილოში ვეაქვს
კიდევე ოთხი ხმოვანი ფონეშა | ა | , | ბ | , | გ | , | დ | .
ჩვენ თქუნიხატვის უფრო მარჯვე ვერჩენება კუბის ხეშითა
(სურათი მგ-2).

კუბის ხეშით ვარგად ვერივენებს თქუნი კილოს ხმოვანთა
ფონეშაფური სიხეშის სერუქურის: IV კვადრაციის ხმოვნები
(ა, ბ, გ; დ, ე) უშირისშირდებიან IV კვადრაციის ხმოვნებს

($\bar{v}$, n ; $\bar{v}$, $\bar{n}$) - ანაბარაფარული: ანაბარაფარული; I ანაბარაფარული
 ცის ხმოვნები ($\bar{a}$, $\bar{y}$, $\bar{e}$, $\bar{v}$ და $\bar{v}$, n , $\bar{v}$, $\bar{n}$) შევიკისპირ-
 ბურია ლიბონის მიხედვით- ლიბა : ვინჩო; ხოლო $\bar{v}$ და $\bar{v}$ | კვად-
 რაფთა ხმოვნებს ($\bar{a}$, $\bar{y}$, n , $\bar{m}$, $\bar{v}$ და $\bar{e}$, $\bar{v}$, $\bar{n}$, $\bar{v}$) შინის
 ამბინიყა მყარდება რადრუნობრად-გრძელი: მოქლე.

გვაქცია მხოლოდ კორედაყი რაბორაბონის მიხედვით-ებს
 ამ სქემის ნაკლია.

2. კონსონანტები

განვიხილავთ | $\bar{z}$ |, | $\bar{z}$ | და | $\bar{z}$ | ფონემებს ხარვეფრადურა
 ქართული ენისა და მათხ დიარექტების მიხედვით.

ა. ენობილია, რამ ქართული ენის მათხ დიარექტებში "შინ-
 დი რაიყუებს " ძველი ქართულის ფინგარული ხმეღი ბგერა
 | $\bar{z}$ |. | $\bar{z}$ | რისტრობუყიად სავრთო ჟიხებებს ავრებს
 ბემათ მიითთებურ ენობრეუ ხიხეშებში .

| $\bar{z}$ | ფონეშაა რუგორე ძველ ქართულში, ისე მათხ დიარექ-
 ტებში. ხანიშეშორ მოვიყანთ რამდენიშე შინობარეუ რამბორეორე
 ნყვირხ მათხ დიარექტებრან: ვახერნა "ვახერა": ვახერნა "ვა-
 ხერნა" (მაგ., ყხენი); ჯარი "ხარი": ხარი "ხარ" (გშნა);
 ჯეხ "ხეხ" (სახ. მიყ.ბრ.): ხეხ "ხეხ" (გშნა); ხაჯელი
 "ხახელი": ხახელი "ხახელი" ($\bar{h}$, $\bar{h}$) .

1 ა. შ ა ნ ი ძ ე , ქართული ჯირობი მთაში § 4; კრეშეში:
 ქართული ენის სეგმენტისა და ინტონიის სავიხე-
 ბი, I, 1957, გვ. 12; ვ. თ. მ. ფ. რ. ნ. ა. ფონეტიკური
 დავიდივები ქართული ენებში, III, სავიხეჯეღის
 დევიტი, სიხეი I, 1927; ან. ნ. მ. შ. ა. ვ. ა.
 შიქორეის თავისებურებანი, ენიშკის შიამბე,
 I, 1937; О. Бардан, Фонетический диалект грузинского
 языка (Автореферат), 1954, გვ. 4; სავიხე

ქ. ნ. მ. ქ. ა. ნ. ე. რ. ი. ხეხეხეულის თავისებურებანი,
 1960, გვ. 2; თ. შ. თ. რ. ი. გ. ა. ი. ძ. ე. თეშიყი ჯირო
 1960, გვ. 5.

Մահաբեր, մտն ծառ ընկալիցիսն և յոհաբեր ծառ ծառիցն ինչպիսիք ծառիցն
սրբութեան վրէ : յոհնոր - յոհնոր, յայտան- յայտան, յայտոր-
յայտոր... Մահամ գոնջապարհ տարևաճրհոստ զս սրբութեան
մեծիցնութեան ժողովրդեան, հազարանայ ամայ յոհնորսն ի յ
գնեցնումն ոնց ծառիցն ծառիցն, հոս ոնց ան մահաբերսն ի յ-
տան; Մահաբեր : հոս (ընկալիցիսն), յայտ, յայտ "Մահամ",
յայտ ըստ սից.

Մեծութեան ընկալիցն : ծառիցն, ծառիցն, ծառիցն ըստ
ծառիցն (և յոհաբեր ծառ ծառիցն) ի յ մահաբերսն ի յ-
ն ի յ-ն անցնումն ծառիցն ծառիցն ծառիցն սրբութեան
ընկալիցն ան ոնցն. սրբութեան ան ծառիցն ծառիցն ծառիցն.

Երև ծառ և ծառ ծառիցն ծառիցն ծառիցն ծառիցն ծառիցն
Կրկնութեան ծառիցն. ծառիցն ծառիցն, ծառիցն ծառիցն
| յ | : ընկալիցն ընկալիցն ըստ, ծառիցն, ան սրբութեան
ծառիցն ծառիցն ծառիցն ծառիցն ծառիցն ծառիցն, հոս ծառիցն
| յ | = անցնումն ծառիցն ծառիցն ծառիցն (մտն ծառիցն,
և ըստ | յ | ծառիցն ծառիցն, ծառիցն ծառիցն ծառիցն ծառիցն-
ն ոնց ծառիցն), Ե. ծառիցն ծառիցն ծառիցն սրբութեան
ն ոնցն (ոն. ծառիցն).

Ե. ի յ յ ըստ ի յ ընկալիցն ծառիցն ծառիցն
և մտն ծառիցն

[յ] ծառիցն ծառիցն մտն ծառիցն ծառիցն ծառիցն ծառիցն
ան անցնումն ծառիցն : 1) ծառիցն ծառիցն ծառիցն ծառիցն
անցնումն ծառիցն (ոնցն, ծառիցն...), [յ] = անցնումն
ն ոնցն, ծառիցն ծառիցն ծառիցն [յ]-ն ծառիցն, ծառիցն ան
մահաբերսն; ծառիցն (ծառ. ծառիցն), ծառիցն (ծառ. ծառիցն),

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ջերմյուն (Ջերմ. Ջերմ). Մեզայնի Մազարուտյունի մտան
լուսնա. Մյրահյանյունի փոհիմյունի խոնջրյունի [m]-ն և զ[ն]-ն ժոհոն
չչալյն և ժմալյունի տ և խնչոմյունի, Գ. Ո. Կրրա ըմ փոհիմյունի
նալի շչալյն [m] փոհիմյունի.

Ձյ ըհ ժյունընն ըհ ճաչաննընըն և խոնջրյունի ըննընն, ժչրի
լուսնոյնի ի-նն և ճաչոնընն ըմալիմյունի: "տյ ժոհիմի ի
նիոն և ժն խոնջրյունի խոնջրյունի ըմալիմյունի, ոն ի
նալի ըլլիմյունի":

Չահարի ըմալիմյունի ը. Կոհրանոն ըլլալի, Կոհր
ժոհիմյունի [ն] Կրրա ըմալիմյունի ժոհիմյունի. Գն յո,
Կրրի ըհիո, ըմալիմյունի ժոհիմյունի ժոհիմյունի. Ձյ ընն ըմալիմյունի,
Կոհի մոն յոլոյնի ը-ն չահարի ընն ըմալիմյունի. տյուն նալի.
Չահարիմյունի ըննալիմյունի ըմալիմյունի $m > n$; ժննն $>$ ժնննն;
նոհի $>$ նոհիոն և նն.

2) ի ժյունընն ոլոն [ն]-ն ըմալիմյունի. Կոհիմյունի ըմ
ի-ն ըննընն ըննալիմյունի և ըննալիմյունի (Ջերմ. ժչրի լուսնոյնի,
նալի ի ընն ըննալիմյունի, ըննալիմյունի ըննալիմյունի).
նալիմյունի մոն յոլոյնի ոլոն ըմալիմյունի [ն]-ն ըմալիմյունի [ն] ըմ
ննննն ըննալիմյունի ըննալիմյունի յոլոն ժչր լուսնոյնի ըննալիմյունի
ժոհիմյունի (ի-նն ըննալիմյունի ըմ ընն խոնջրյունի ժոհիմյունի ըննալիմյունի
նալի, ոն. ըննալիմյունի).

m-ն ի-ն և ը n-ն ոննալիմյունի-նոննալիմյունի ըննալիմյունի ընն-
ալիմյունի ժոհիմյունի նալիմյունի ըննալիմյունի ըննալիմյունի ըննալիմյունի
նոննն, "նալիմյունի ըննալիմյունի" և ըննալիմյունի ըննալիմյունի ըննալիմյունի-

1 Յ. տ ո փ ը ի ո ը, Կոհիմյունի ըննալիմյունի ըննալիմյունի,
ոյն, 1, 1946, ըն. 81.

შათი გენეზისისა და ინტონირული დიფერენციის საფუძვლიანად განსაზღვრვის

[3] ბგერის ხაკითხი, შეიძლება ითქვას, ხაზიანად ხაკითხი უკვალბშიისა და კონსონანტიზმის საფუძვლიანად [5] ქართულ ხალხურ ენასა და მის დიდი ურთიერთობაში გვევლინება როგორც ხმოვნის, ისე თანხმოვნის უარიანებად; როგორც ხმოვნის ურთიერთობა, ისე თანხმოვნის ურთიერთობაში [5] მარცხედ ან ხმოვანთან ერთად ქმნის დიფონებს...

დადგინდაც მითს კიღითა ბგერით ანალიზის უკვალბშიით ურთიერთობა, როგორც უკვალური, ისე კონსონანტიზმი წარმოშობის [3]-ს შესახებ მსჯელობას გავმართაქთ აქ.

3 და 5 ძველი ქართული

ძველი ქართულის რწმუნებადია იყნობს 2 (h) და 5 (oq) ასოებს. ძველი ქართულის წარმოშობის განხილვა უთუოდ აყენებს ჩვენს წინაშე კითხვას: 2 და 5 (უმარცხელ 2) ასოებზე გამომავალი ბგერები [2], [5] სხვადასხვა წარმოშობისა თუ ერთი წარმოშობის აღმოჩენებს წარმოადგენენ. ხაკითხი რთულდება იმით, რომ ძველი ქართულის ამ ბგერებს ჩვენ შესაბამისს შეგვევლეებაში ვერ შევხვდებით, და, მაშასადამე, შათი დიფონტი-დიფონტი ბუნება უყნობს რწმუნებ. ასეთ შემთხვევაში გამოსავალი უნდა ვეძოქთ ქართული ენის კიღობსა და მოქმე ენებში. ქართულ ენათშეყნობებაში ეს ნაყადი ბერბია და მკვერვაწინი მას წარმოადგებთ იყენებენ.

თუ ვექსელი წარმოქმნის დეფინიტიზმს, წარმოშობა ამ შემთხვევაში უწარმ ადგილად ახერბებს ბგერათა ურთიერთობის გარკვევას.

[2]-სა და [5]-ს ურთიერთობის შესახებ დღეისათვის ხაკითხი დიფერენტიზმი აჩვენობს.

2 და 5 ძველი ქართული და ქართული ენის სხვადასხვა კიღობში რამდენიმეგზის იყო 3 რწმუნება. რწმუნებას მსჯე-

ლმობის სავანად. ფრეგიდენურში "უნიონის რეპლექციები" ^{36/1/35/10/20}
 რეკონს იგონი ანუთი ეგებრეებას აყენებებს: " ი ბ ს ჯ ა რ გ მ ვ ბ ა ,
 რ მ მ ძ ვ ვ რ ს ქ ა რ თ ვ რ შ ი ს ი ქ გ ვ ა ქ ვ ს
 უ ი ნ ი , ს ა ლ ა უ ი ს ი ფ რ გ ი ლ ე ნ უ რ ს ა უ
 ე ა უ უ ა ვ ს ღ ა უ ბ რ ჯ გ უ ი ქ , ს ა ლ ა უ ი ს ი
 ფ რ გ ი ლ ე ნ უ რ შ ი ა უ მ მ ს ა ლ მ ე ნ ე ე რ ი ს მ ...
 მ მ ნ მ მ ბ ს : უ - ი ნ ი ე ა უ ბ რ ჯ გ უ ძ ვ ვ რ ი
 ქ ა რ თ ვ რ ს ა შ ა რ ფ მ მ რ თ მ გ რ ა ფ ი ვ რ ი
 შ რ ა ლ ი ყ ი ს ი თ ვ ი ა რ გ ა ნ ს ბ ვ ა ვ ე ვ ბ მ -
 ე ბ , ა მ გ რ ა ფ რ შ ე ბ ს ი თ რ ვ ა ლ ე რ რ ა ლ გ ა ნ ს -
 ბ ვ ა ვ ე ვ ბ უ რ ი ბ გ ვ რ ვ ბ ი ა ლ ი ნ ი მ ნ ე ბ მ -
 ე ა " ... ი ქ ვ , ყ ზ ა ქ ვ ე მ მ , ს ნ ვ რ ი ა : " ... შ ა თ ი (უ - ს ა ლ
 ყ - ს . ა . ე . ო . ს ა ვ მ ა მ დონე ციკური გ ა ნ ს ბ ვ ა ე ვ ბ უ რ მ ბ - რ ვ ე ნ
 უ ლ ა უ რ მ ი გ ვ ა ი ნ ი ა : რ ე რ ე მ ვ ბ ი ს გ ა ნ ს ბ ვ ა ე ვ ბ უ რ მ ბ ა ფ რ ე ი ლ
 ნ ე რ შ ი გ ვ ა ი ძ ვ ე ბ ს ა ნ ე თ ი ღ ა ს ქ ვ ე ა გ ა ვ ა ქ ვ ე თ მ (ს ა შ ი ა ვ ე მ -
 რ ი ს ა ბ ა) " .

ეს ეგებრეებები, კრძმოდ, ვაჩაურობს შერბრეგ ვითარებას:
 " ი ქ , ს ა ლ ა უ ძ ვ ე რ ს ქ ა რ თ ვ რ შ ი ყ ბ რ ჯ გ უ + 2 ; 9 , ი , ყ ა კ მ ი ლ ე ქ ს ი
 გ ვ ა ქ ვ ს , ფ რ ე ი ლ ე ნ უ რ შ ი უ ნ ი ა ... ყ ბ რ ი ... თ ლ ი ... ს ხ მ ... ი ქ ,
 ს ა ლ ა უ " ვ ა - კ მ ი ლ ე ქ ს ი " გ ვ ა ქ ვ ს , ფ რ ე ი ლ ე ნ უ რ შ ი ა უ " ვ ა კ მ ი ლ ე ქ -
 ს ი ა " ... მ ვ ე ა ნ რ ა , მ ვ ე ა ნ რ ა , ლ მ ვ ე ა ნ რ ა , მ ვ ე ა ნ ა ნ ... ყ მ რ ვ ა ,
 რ ვ ა ნ ი (რ ვ ა ი , ქ ვ ა (// ქ ვ ა , ქ ვ ე ბ ი) ხ ვ ა ლ (// ხ ვ ა ლ) ...
 ლ მ უ რ ვ ა ... ღ ა ნ ვ ა ... თ ბ ვ ა ... გ ა ლ ე ნ ვ ა ... "

1 ა რ ს . რ ი ს მ ბ ა ვ ა , უ ი ნ ი ს რ ე რ ე მ ვ ბ ი ფ რ ე ი ლ ე ნ უ რ შ ი ,
 - " რ ვ ე ნ ი მ ე ყ ე ნ ი რ ე ბ ა " // 2-3, 1923, გვ. 85.

2 ი ქ ვ ვ .
 3 ი ქ ვ ვ , 77-78.
 4 ი ქ ვ ვ , 77-78.

საქართველოს
 ეროვნული ბიბლიოთეკა

ამავე ნაშრომში არ. ჩიქობავა ჩამოთვლის ან კარგად
 "უ-ონის ხმარების შემთხვევებს ძველ ქართულში": ქვა, ყველი,
 ხვარ, შვილი (al: შვა), პირველი, რვა, ქველი, მყველი, ში-
 ყვარება (ძირი "ყვ"), მვარება, საზღვარი... იხილეთ ბოლო,
 განმარტებებს, განიკითხვენ, განუჩინებულმა, უსმარვერ,
 საყარველი და სხვა აუ- თვის ნიშნთან მშნათა ფარმები .

ამავე საკითხს არს. ჩიქობავა უბრუნდება "ყვრვიღნურის
 შთავაჩი თავისებურებებს" განხილვის დროსაც: "ჩვენ ვნახეთ,
 რომ რუმის ვა=ს, ისე ვუ=სა და ვი=ს კანონზომიერი რეგულა-
 ტებისა "გამონაკლისები" მოეძებნება; ეს ის შემთხვევებია,
 რადაც იხილი უსურველად გვხვდება. რით აიხსნება ეს ? სავს-
 ტისხში ფაქტია, რომ ყველა ის შემთხვევები, სადაც კანონზომი-
 ტური რეგულაციები, ძველ ქართულში უმარველ უ-თი იწერება:
 "თვარი, სხვა, თქვა... დანუენა, შარუენთ, შუნეირი...
 შვილი, კიყვი, იყვი... " ხოლო ვ=ს უპირატეს იქ, სადაც
 ყვრვიღნური იგი დასურია: "მყვანდა, მვანან, თივა, პარვა...
 წინველი. საკურველი... შვილი, შარეთ... " ძვ. ქართულში
 უ სასურველ ვარვერ შემთხვევებში იხმარება, ისევე რუმის
 უმარველ უ; ვერ ვიძიებთ, რომ ყველა კომპლექსში ვ=ს
 ერთი და იგივე ფონეტიკური დინამიკაა მქონდა (მავალითად,
 ხმოვნებს შორის, ან ხმოვანსა და თანხმოვანს შორის. ან
 პირიქით...), ამიტომ უნდა დავუშვათ, რომ უმარველ უ-სა
 და ვ=ს ვარვერა ნაწილობრივ ხელოვნურად ხდებოდა, ნაწილობრივ
 კი იგი ამ ორ ბუნებრივ შორის არსებულ ბუნებრივ (ფონეტიკურ)

1 არს. ჩიქობავა, უნის რეგულაციები ყვრვიღნურში,
 "ჩვენი მყვნიერება", № 2-3, 1927,
 გვ. 71-72.

განსხვავებას ვეშვარებოდა. შემთავრებულნი იყვნენ, რომლებსაც
 რეგულარულად ყველამაც გააჩინოს ეს ორი ბგერა: უფრო
 ბავშვობით ვ და უფრო წყვილობავლობით უმარცხლო უ; კანონ-
 მომხრე რეგულარული და მისი "გამონაკლისები" გვაძოქნებო-
 ნებს ამას".

გვიან, 1937 წელს, ანს. ჩიქობავა მთელური კრის ენობრი-
 ვი ანალიზისას შენიშნავდა, რომ ვ ა > ლ პრამყვან ამ კრის-
 ში მამინ აქვს აღვილი, თუ ვ კომპლექსის ვ-ს ძველ ქართულ-
 ში შეესაბამება უ; ძველ ქართულში თვარი, მთელური-თარი,
 ძველ ქართულში ქვა, მთელური-თარი გვაქვს ქვა. ამ ნაშრომში
 კიდევ ერთხელ განხილულია ძვ. ქართლის ვ-სა და უ-ს მისარ-
 თება: "ძვ. ქართულში ვ ბგერა გარკვეულ შემთხვევებში იშა-
 რებოდა; სალოქობელია, რომ სათანადო ბგერა ფონეტიკურად
 ყველა იმ შემთხვევაში ერთნაირი არ იყო: ორთგრაფიული ფრა-
 ლიკა, აღბათ, აქ გარკვეულ რადს თამაშობდა და მისი
 უმარცხლო უ და ვ-ის ხმარების შემთხვევები მუსყად განსა-
 ბღვრული იყო".

შანახლამე: 1) ძველი ქართლის ვ-სა და უ-ს ბუნებაში
 მსჯელობა ხერხდება ქართ. ენისა და მისი კრისების შინა-
 ყვითა გათვარისნობით, რამდენადაც ამ ენობრივ ერთეულთა
 შინის არსებობს გარკვეული კანონმომხრე ერთეულთა შინა-
 გამოიკვან, რომ: ამ ვ-სა და უ-ს განსხვავება ძველ ქართულ
 მწერლობაში მარცხ ორთგრაფიული ფრაღიკიას კი არ მითვრება,
 არამედ "ამ გრადეობით რეალურად განსხვავებული ბგერები
 აღინიშნებოდა".

- 1 ანს. ჩიქობავა, ურეგულარის მთავარი თავისებურე-
 ბანი, ფონოლოგიის უნივერსიტეტის შინაშე, 11,
 1927, 83. 205-206.
 2 ანს. ჩიქობავა, მთელურის თავისებურებანი, ენისკის
 შინაშე 11, 1937, 83. 45.
 3 იქვე.

ბ) უნდა აღინიშნოს უწყურ, სპეციკალური განხილვის¹ ან. ჩიქობავასთვის უ-ს თავისი ჩეღლექსები აქვს, რამდენიმე მუცელმა ვ-სკენ იხრებოდნენ. ასეთი უარაუქო სრულიად ბუნებრივი, რადგან ვ-სა და უ-სთვის წავარაუქვთ საზოგადო მოწყობა. ფონოლოგიურ დასტურს ეს ნიშნავს იმას, რამდენად ვ და უ სხვადასხვა ფონეტიკა ძველ ქართულში. აქვე უნდა შევნიშნათ ისიც, რამდენად ჩიქობავასთვის უარაუქო უნდა ვ-სა და უ-ს აღიქვას შოგორის მიმსახურად ძველი ქართული მართლმადიდებლობა, აღმდრ აშას იგი მნიშვნელოვან აშხად არ მიიჩნევა. შეგალითად, იგი ნერს: "შოგორ სოფლის (შავალ, წაროყვანეს // წაროყვანეს, იყვნენ // იყვნენ) დაწერილობაში ერთგვარი ყველა შეიძლება მხედველობაში არ შევიღოთ" ² . ასეთი ყველაში შას დადასტურებელი აქვს ჟღერდნურშიც, შეგალითად: ქვა // ქვა, ქვები; ხვალ // ხვალ .

გ) რაც შეეხება ვ-სა და უ-ს ფონოლოგიურ მხარეს, მიხვდები კბილბაგისმიერი, ხლო მუოგი-წყობიკბილბაგისმიერი; მიხვდები ჩეღლექსები ჯარკვეურ მოწყობაში იხრებთან წყობიკბილბაგისმიერობისაკენ; "ძვ. ქართულში ვ სასტვიკად ჯარკვეურ მიმსახურებში იხარება, ისევე რადგან უმარწყვლ უ; ვერ ვიყოქვებაც, რამდენად კომპლექსში უ-ს ერთი და იგივე ფონეტიკური ღიერებ უღება შქონდა (შავალითად, ხმოვნებს შორის, ან ხმოვანსა და თანხმოვანს შორის, ან პირიქით...), ამიტომ უნდა დავეუქვთ, რამდენად უმარწყვლ უ-ს და ვ-ს ჯარკვეუა წაწერილობით ხელოვნურიად ხედობდა, წაწერილობით კი იგი აშ არ ბგერათა შორის არსებულ ბუნებრივ (ფონეტიკურ) განსხვავებას ემყარებოდა. შემოამყვანიღობან ჩანს,

¹ ან. ჩიქობავა, დასახ. ნაწილში, გვ. 45, შენიშვნა.

² ან. ჩიქობავა, უნის ჩეღლექსები ჟღერდნურში, "ჩვენს მიუნიერებაში" II 2-3, 1923, გვ. 77.

რომ ფრეილენურის ყდობს გააჩნობს ეს ორი ბგერა: ურთიერთობების მინისტრო
ბოთი 2 და უფრო სწავლებლებთან უმარყვლო უ...¹

5. შანიძისათვის უსა და უს მიმართება მსაჯულობის საგანი
არ ყოფილა, მაგრამ მას განკუთვნილი შეხვედრება აქვს ამ ბგერათა
ურთიერთმიმართებაზე; რაც ღიბო-ორდა აბრწყინო მიყვებოდა მის
სხვადასხვა შრომებში, კერძოდ: ნერიძე- "ნაშთები მებაშიე პირის
მბიეჭური პირადების კმარებისა კმარების ნინ"² შეხ უ ა ბ თ
ფარმაზე მსაჯულობის დროს იგი ნერს:" უნი ქართულში მფადე მო-
ძრავი ბგერაა, რომელიე შეიძლება გადაიხე-გადმოიხევის სხვადა-
სხვა ფონეტიკურ გარემოში. შ უ ვ ხ ა ბ თ ფარმაზე მას აღვიღი
უყვლია და ხანისთვის და ნარმოშდგარა შ უ ვ ხ ა ბ თ, რომელიე
მეძღვე ვს უნი უმარყვლო უნად ქყურდა: შეხუბთ"³. პირისნიშნათა
გადახმა-გადმოხმას თავი დაუანებო. ჩვენთვის მთავარი იხ დე-
ბურება, რომ ხუბიეჭური პირის ნიშანი უ იქცა უ-ე ხ-ს მიმდევნოდ.
ამავე ფარმის მიმდევნოდ განხილულია ქველი ქართლის ხ უ ა დ,
მ მ ხ უ ვ დ, მ მ ხ უ ვ დ ფარმები, სადაც უ ჩათვლილია უ-ს
ფონეტიკურ ვარაიანად ხ-ს მეძღვე.

სწორად შენიშნავს გ. რაგავა, რომ "როგორც ჩანს, ა. შანიძე ამ
მეძებრებაში ვინის შენაყვრებას უნოთ ქველ ქართულში მიანერს
მ მ მ დ მ დ ნინაშავად თანხმუანთან მეზობლობას"⁴.

ეს დებურება ა. შანიძემ გაიშეორა 1941 წელსაც ა დ უ მ ა -
ლ დ დ უ ფარმაზე მსაჯულობისას: "აღუმაღრე" ფარმაში (61)

პირე. პირის ნიშანი უ უმარყვლო უ-ე არის ქყურლი. ომბრ აქ
1 არს. ჩ ი ქ მ ა ვ ა, ფრეილენურის მთავარი თავისეული-
ბანი, ფილინის უნივერსიტეტის შამბე, VII,
1927, 83-205-206.

2 ფილინის უნივერსიტეტის შამბე, II, 1922-1923.

3 იქვე, 83- 280.

4 გ. რ ა ვ ა ვ ა, ქართულენ უნათა ილკორიერ ფონეტიკის
საკითხები, I, 1962, 83-112.

ამისი მიზნით იმდენად არ არის მშენებნების ღ, რამდენადაც შ და კ არის. შ და კ არის მშენებნების ღ, რამდენადაც შ და კ არის. შ და კ არის მშენებნების ღ, რამდენადაც შ და კ არის.

მხოლოდ განხილული შემთხვევების მიხედვით თუ ვიმსჯელებდით, ფონოლოგიურ სიბრტყეზე ეს ნიშნავს იშვს, რამე [7] და [9] აღმოაჩინებთ, მაგრამ როგორც ხაქმე მთელი ძველი ქართული მანძილობით?

ძველი ქართული ენის ძველად შექნიერული სამყურებების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, ქართული ენის მკვლევართათვის (ა. მანძიბისთვის) [3] და [9] სხვადასხვაა ფონემებია, რამდენადაც ამ სამყურებში მკვიცრე ვარსებობდა უ-სა და უ-ს ადგილი, რომელიც მიუძღობდა ხაზინაო ივსს (მაგ. შ ვ ა ლ, შ უ ვ მ ვ; მ ვ ი ე ი, შ უ ნ ი ვ რ, შ ლ უ ა ლ, ს ა შ ლ ვ ა რ ი და სხვ.).

3. ფოფი, მავალითად, "ქართული ენის ფონემატური სტრუქტურის" შესავალში წერს: "ფონემატური თვარსაზრისით, ქართული განიყადა მხოლოდ შედარებით უმნიშვნელო ყვლიდებები თავისი ილუმინის უნაზრი ქვროლის განმავალბაში, ე. ი. არა ნაკლებ ათახი წლის მანძილზე მინწყ, ფონემების რიყხვი შემყირდა საში ვროტულით: ნახევრადრბშოვანი ღ (ღ) და იკარა, მიქდაბოლური სპირანთი ზ (ზ); ნარშოვანს მხოლოდ დამოკლებულური სპირანთის ვ (ვ) სპირაბურ ნაინსახეუბახ, ბოლო ფონემა ჭ (ჭ), თავდაპირველად განსხვავებული ყრუ ვვლარული ხ (ხ) სპირანთისაყან, სამოლოდ შეერწყა ამ უკანახეყნებს".

ჩანს, 3. ფოფეს უ შიბაწნიბა თანაშედროვე ქართულიბათვის დაკარგულ ფონემა (ე. ი. ძველში იგი ფონემა ი და დღეს იგი

1 ა. მ ა ნ ძ ი ბ, თამახ ხახარებბის აპკარილის ქართული ვერსიბა, თბ, შგ., XV III, 1941, 33. 31-32.
2 3. ფ ი ვ ი, ქართული ენის ფონემატური სტრუქტურა, 1961, თბორისი, 33. 8.

შინეულება ვ = ს სპირაძეზე ნაიჩსახუმბად, ვ. ი. აღმწერი

ვ და უ ბგერათა ფონეტიკური-ფონოლოგიური ურთიერთმიმართ-
ბის ორიგინალური გაგება ნაჩსახუმბადგინა პრფ. გ. ჩოგავაძე, მან
თავის ერთ-ერთ გვიანდელ შრომაში სპეციალური თავი უძღვნა
ამ საკითხს.¹

გ. ჩოგავას ვაჩაუროთ, ვ=ხ^ა და უ=ს ძველი ქართულის ორთ-
გნაჲთა აჩ უნდა იყოს ნაჩსახუმბადგინის შესაფუძვინი: ჩიგ შეშთხვე-
ვაში უ ასოთ გადმოიყვამა უ ბგერა. იგი წერს: "...ძველ ქარ-
თულში ჩიგ შეშთხვევაში უ ასოთ გაშხაფური ბგერა წინაშავად
თანხმუნთან ნაჩსახუმბადგინილთა უმარყულო უ=ნით, ჩაფ ჩვენი
აჩილთ, აიხსნება იშილთ, რომ ასეთ უ ფონემა იგივეა, ჩაფ უმარ-
ყულო უნით გაშხაფური ფონემა რაბილურ კომპლექსებში-გუ, ქუ,
კუ, ძუ, მუ, ნუ... ვ. ი. წყვილბაგისმიური უ" და შემდეგ: "შესა-
ძლებელი ხლება უნით აღნიშნული შიგი ასეთი წყვილბაგისმიური
ფონემის გაჩივბა სხვა აგეთუე ამავე ფონეშილთ გაშხაფური
ბგერისგან: თუ ეს უ, ვ. ი. წყვილბაგისმიური უ შახვედბობა
ჩაშერლმე თანხმუნის შამდევნო კომიცილთი, მაშინ იგი (უ, რაფ-
უ) გნაჲილად მიიღებდა უმარყულო უნის სახეს".

მაგალითად ხ უ ა რ ფონმა გ. ჩოგავას აძლევს იმის საფუ-
ძველს, რომ ვ ა რ ხ ფონმაშიც უ მიიჩნობს [უ] = ს გამომხა-
ფველად და აჩა კბილბაგისმიური [ვ] = ს ი.

ბილბილური [უ] უნდა უივარაუროთ [თავი] ფონეშილთ,
ჩაგვან ძველ ქართულში გვაქვს თვს, თვთ. ასეთუე ბილბილური

1 გ. ჩ. ჩ. ა. ვ. ა., ქართული უნის ფონემაფური სერუქვერა, 1961, თბილისი, გვ. 8.

2 იქვე, გვ. 111.

3 იქვე, გვ. 108-109.

ყოფილა სუბიექტური 1 პირის 2, რადგანაც სუბიექტური
პირის ხ-ს შემდეგ ჟ =რ არის ნაჩვენებნი.

გ. რვაჯახსთვის ძვ. ქართულში, არსებობს 1 3 1 ფონემაც,
ჩამოტვირთილი იქ არის ასეთი ფონემები, რომლებიც: ქართული,
აფრიკი, ქვა, ჯიქველი, სამრეკანი, წყვილი, ფქვილი, ხვადე,
ყველი; რისხვა, მრახვა და სხვ.

ამ შემთხვევაში ფონემის იგი ასე ახასიათებს: "ძვერ ქართულ ხალ-
ხურაფური უნაში უნიტ ვარდმუფური შემთხვევა შემდგება
ყოფილი თითქმის უბილბაგისმიერადსკენ ვარდნილი... შემდგება
უფრო უნიტ სპირანტი. უნიტ წყვილბაგისმიერი ჟ". მისივე
ვარდნილი, ეს 2 "ბგერადნი და აგრეთვე ფონემაფურადვე შემ-
უვარა. იგი ვაფორდა ქართული უნიტისათვის დამახასიათებელი
წყვილბაგისმიერი 3 (ჟ) სპირანტი (უმაჩვენო უ-ს), ახარ ქარ-
თულში და სავითარ ქართული უნიტში 3 არსებობად წყვილბა-
გისმიერი სპირანტი", ე. ი. ძვერი ქართლის რი ფონემის-
1 3 1-სა და 1 3 1-ს წამყვად თანამედიანე ქართულში მხოლოდ
1 3 1 ფონემა ვაქვს, ვთქვათ, რომელი 1 ხ 1-სა და 1 3 1-ს
წამყვად დღეს მხოლოდ 1 ხ 1 ვაქვს (მდრ. ჰ. ფონტი: 1 3 1
დაიკარგა, დარჩა 1 3 1, რადრის სპირანტი ნაჩვენებად შემო-
ჩენილია 1 3 1).

ძვერი ქართლის ჟ-სთან დავაუმიერებოთ თავისებური ვარდნილი
ნაჩვენებინა ფ. ურთიერიშვილი. იგი იკვლევს ჟ-ს უნიტის
ძვერ ქართულში და მიღებს იმ დასკვნაშდე, რომ "უმაჩვენო უ-ს
უნიტის ხმოვნებისა (ა, ე, ი) და სწინაფების წინ უნდა

1 გ. რ. ვ. ა. ვ. ა., დახატ. ნაშრომი, გვ. 113.

2 იქვე, გვ. 114.

იყოს ძირითადი მიზნის იმისა, რომ ის უშარყველად... და მუჟ-
 ლაში უ-ს ბუნება განპირობებულია მომდევნო ხმოვნების
 სონანტებით. პირველი უხერხულება ამ დებულებითა ის არის,
 რომ ძვ. ქართულში შინაველად შეიძლება დავადახვედროთ ისეთი ფორმა,
 სარაყ უჟ შგვხვდება აღნიშნული პრიციპის გარეშე, ამასვე თვით
 ფ. ურთელიშვილიც მიუთითებს. ნაყვლობით ბრუნვის იშვიათად
 ხმარება სხვა ბრუნვებთან შედარებით, რა თქმა უნდა, ავტორის
 ვარაუდს ვერ შეეძლება. რომელიმე თ ა გ უჟ ფორმა თ ა გ უჟ-ი,
 თ ა გ. უჟ - ის... ფორმათაგან ხომ არ არის მიღებული? იგი
 პირველადი, მაშასადამე, რამდენიმე ბრუნვის ხმოვანთა და სონანტთა
 გავლენის გარეშე (სახელმძიხ ბრუნვის ნიშნის-ღ-სა და ნათ.
 ბრუნვის ნიშნის -ის მარდვედრება დედა სრულიად განსხვავე-
 ბულია, რაც უთუოდ უნდა მივიღოთ, მხედველობაში).

მეორეც, თუ კი მხოლოდ მომდევნო ხმოვანზეა საქმე, მაშინ
 რვა, რვადი, პირველი ფორმებიც მოხალღრელი იყო უჟ და არა ვ.
 ამ უკანასკნელთა შესახებ ფ. ურთელიშვილი შენიშნავს, რომ აქ
 "უშარყველო უ არც იყო მოხალღრელი, რადგან იგი რ თანხმოვნის
 მომდევნოდ სავსთოდ არ დასუფრება" "ჩანს, უ-ს ნინამაველი
 თანხმოვნის ბუნებას უ-ზე მსჯულობისას არსებითი მნიშვნელობა
 აქვს; თუ ასეა, ასახსნელი აღარ დაგვიჩვენა ვქმისი, აქმის
 თაგჟ, ნაძჟ ... უხმოურიდან ნახუსხები უგუფური... სარაყ უ-ს
 არც ხმოვანი მოხდევს და არც სონანტი.

ვქმის ინვერსი შემდეგი დებულებით: "როგორც ყნობილია, ძვე-
 ლი ქართულის უშარყველო უ თანამდევროვ სალიც. ქართულში ყველგან

1 ფ. უ რ თ ე ლ ი შ ვ ი ლ ი, უშარყველო უ ძველ ქართულში,
 მსუ პროშები, უნ, გვ. 85.

2 იქვე, გვ. 85.

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

3 տանձապատի ձիւն իջնելու. Եւստիպիոս Գ-ի 3 թուականը
Յերեմայի վարդապետի Կ-ն ձիւնը ձիւն էր ձիւնը ձիւն ձիւն
Կ ԳԱՆՎԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ

3-րդ գլխաւորութեամբ ընդգրկուած, տալիս է ժողովուրդին "Եւստիպիոս Գ-ի ձիւնը ձիւնը ձիւնը... Բարեկարգութեամբ տանձապատի Կ-ն թուականը"
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ

Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ

Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ

Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ

- 1 Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
- 2 Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
- 3 Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
- 4 Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ
- 5 Կ ԳՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՍԻ ՄԱՍԻՆ ԳՅԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒՆԻԿՆԵՐԸ

გარკვევა ამ ვიზუალურად.

ფ. ურთულეობისთვის ძველ ქართულში უ-სა და უ-ს სხვადასხვა ფორმები
მყოფია.

რაც მთავრება უ-სა და უ-ს ფონოლოგიურ განსხვავებულობას,
მკვლევარნი მათ ურთულად განსხვავებულ ძვ. ქართულში, კერძოდ უ
მიწვეულია კბილბაგისმიერ ბგერად, ხოლო უ-ს წყვილბაგისმიერად.
ლონდონიანმა მკვლევარმა ურთულეობა, გ. რაგავას აზრით, აღარა გვაქვს
კბილბაგისმიერი უ, უნაში დარჩა მხოლოდ წყვილბაგისმიერი უ
ყველა პოზიციისში (ძველი ქართლის უ-ს პოზიციისში I). გადვხე-
ლათ ძველი ქართული უნის ძველებს, რათა უფრო ნათელი იყოს ჩვენი
შეშვებაში მსჯელობა:

1. პირველი, რაც შედეგში გვეყვება, ეს არის უ-ს (უნიკალურ უ-ს)
ხმარება უ-ს ადგილზე, წინააღმდეგ ქართული უნის სპეციფიკობის
მიერ დადგენილი წესებისა, რომლებიც სხვადასხვადას იყენებენ
ძველი ქართული უნის ძველად გამოყენებში; უნახათ შედეგობები:

... ურთი წარმოყვანონ და ურთი დაუყვანონ მ 24, 40 C .

და დაუყვანეს ური იგი და ნ ა რ ი ყ უ ა ნ უ ს იგი... მარკ. 4, 36.

და ური იგი ვლადი მარკიას, დაკვირვებულ ი ყ უ ნ ე ს დაყოვნე-
ბასა მან მიხსნა ვაძარსა მან მინა... რ 1, 21 C .

და მონაყენი იგი მიხსნი დახურებულ ი ყ უ ნ ე ს სიწყებასა
მან მიხსნა მედა... მარკ. 10, 24 .

და ყ უ ნ ა იგინი ათწმევე, რაღათ იყვენენ იგინი მის თანა...
მარკ. 3, 14 C .

და იგი თავადი წარმოყვანეს წინააღმდეგ მიხსნა და სურათ და ძა-
ლით ურთულეობა მოქმედებ ვლადი მარკიას მ 3 რ თ ა მიმარტ...
რ 1, 17 C .

1. თანდავიდან (ქართული თანდავის ორი ძველი რედაქცია ხაში
მარკიასური ხელნაწერის მიხედვით, გამოცემა აკ. მანოძემ,
1945) მარკიასური მოკვლევის იმ შენიშვნების მიხედვით,
რომლებიც სპეციფიკური ურთის აკ. მანოძის გამოყენებით განს-
ხვებულ ფორმებს.

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

... ნუ მიიღებთ ბევრეულთა ბოროტებას, რომელიც ყუ. მარტინის
მომართ. მხ 37, 11.

რადღეწნი კაცთაგანი ი ყ უ ნ ე ბ მპარაენი და ავაშაენი და
ჩუეუნი ყრუ ფიციობასა. მხ 37, 3.

კაცთაგან შადრიერი მ ე ყ უ ნ ე ბ ჩუენ და აუაქებდენ...
მხ 36, 3.

და არცა ვის ზერა გულ-ძვირ ვი ყ უ ნ ე ბ თ ყურადგენ...
მხ 27, 16.

არცა გვიგონობან ყუენი... მხ 26, 21.

... და ვითარ გ ა ნ ე ბ ი ბ ბ ზ რ ი ბ და პავთეებუნი
ვკყოფილთ მოყუასს... მხ 28, 15-16.

შარხვაშან ყ უ ნ ა კეთილის მოქმედნი ზეყად აღმყვანებულ.
მხ 26, 3.

იხილეთ-ღა ლექს-იგი ი ყ უ ნ ე ბ ძენი ინგაშრონი
ურაბნობა შახ ხინაღხსა... მხ 14, 14 (სხვათა შორის, ი ყ უ-
ნ ე ბ ფარშა აქ ნაჩმოდგენილია რეგონი A, ისე B და C
ხელნაწერებში, ლონდონში განსხვავებით, რომ C=ში გ ვ ა ქ ვ ბ
ღ ყ უ ნ ე ბ ი.

შოგჯერი ვ-ს ადგილზე გვხვდება არა უ, არამედ უუ კომპლექსი,
მაგარიტად.

რადეშხ იქმოდნი ქ უ ვ ე რ ი ს ა ხაქმება შენსა... მ 6, 2C.

... ღმირთისა მიერი ი მ უ ვ ნ ე ბ. ი 1, 13C.

და ი ყ უ ვ ნ ე ბ ი იგინი გზასა, აღვიდოდეს იერუსალიმად...
მარკ. 10, 32C.

შინს თანა რ ა ყ უ ვ ნ ე ბ შახ ღლეხა... ი 1, 39C.

1 მხ- შამათა სწავლანი X და XI ს. ხელნაწერთა მიხედვით,
გამოსცა ირ. აბუღაძემ, 1955.

ყოველმან հომერման ունենეს სიტყუანი ესე ჩემნი და
ყ უ ვ ნ ვ ს ივინი... მ 7, 24C.

ხორც და მის შობისა დღენი ი ყ უ ვ ნ ვ ს პერდესნი,
հოვერდა ახური პერდობასი შორის... მ 14, 6C.

შამინ ორნი ი ყ უ ვ ნ ვ ნ აგრადესა შინა... მ 24, 40C.

ორნი აქვიდენ აქვირთა, ერთი ნ ა რ ი ყ უ ვ ა ნ ო ნ და
ერთი დაუფრან... მ 24, 4C.

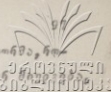
მღუძარი ი ყ უ ვ ვ ნ ი თ ... მ 24, 42C.

հოვორც ვნახეთ, ძველი ქართლის ძეგლებში შობადობური
ვ-ს ადგილივ გვხვდება უმარყვლო ჟ-ს. გვაქვს აქ ხაქში
հაიმივ კანონმითიერებასთან თუ ეს აღჩევთა შეშობვეთი და
ქალფურ ხახიას ავარებას ?.

հოვორც ჩანს, აქ გარკვეული კანონმითიერებაა: ვ-ს ადგილივ
უ (უმარყვლო) გვხვდება შამინ, հორც ხაყ ვ-ს ნინ მდგომი ხმო-
ვანი ჩვეულებრივია, კერძოდ: ი ყ ა ვ , პ ყ ა ვ ფორმებში
უყოფ ვ გვაქვს, არ შეგვხვდება ი ყ ა ჟ ან პ ყ ა ჟ
ფორმა, ხორც ი ყ ვ ნ ვ ს და ყ ვ ნ ვ ს ფორმათა პარადღეღრად
შობადობური ი ყ ჟ ნ ვ ს და ყ ჟ ნ ვ ს ფორმები. ახვევ გვე-
ქნება მხოლოდ პ მ ვ ვ , გ ა ნ ვ ი კ ი თ ბ ა ვ , შავრამ
მ ვ ი რ ი და გ ა ნ ვ ი კ ი თ ბ ჟ ვღ ი თ ფორმების პარა-
ღეღრად დახვერება შვილი (< შვილი) და გ ა ნ ვ ი კ ი თ -
ბ ჟ ი თ . ამ ფორმათა გვერდით უნდა განვიხილოთ სუბიექტურ-
ნი პირველი პირის ვ-ს გადახვევა უმარყვლო ჟ-ში სუბიექტურნი
მეორე პირის პირფიქსის ბ-ს შეშევს (და ვ-ბი, შავრამ შე-
ბქვაბთ); ძირველი ვ-ს ქვევა ჟ-ს სუბიექტურნი მეორე პირის
ნიშნის ბ-ს შეშევს (ვ ა რ ს , შავრამ ბ-ჟად): თ ა ვ ი
ფორმის ვ-ს უმარყვლო ჟ-ს ქვევა ჩვეულებითი შეშევს [თა-ვ-ი,
შავრამ თვ (< თქონი / ... ეს სწორად ბუნებრივი პრყუბია:

2. Եւթիմոսը մոզճահեա ճանչոնորա համըրնոց փոհմա, հո-
 մըրապ անցաո մեչըրա յհոո մընըրոո տաոյոն յՅ-
 յրհմոր, մեչըրըրա մո ճճալոն: Դ Յ Ն, Ե Ն Ը Յ Ն Կ Ո,
 Կ Յ Յ Ը Ո, Դ Յ Յ Ը Ո, Ն Ը Յ Ո Ը Ո, Դ Ն Կ Խ Յ Յ Ը Ո,
 Փ Դ Յ Ո Ը Ո, Յ Կ Յ Յ Ը Ո... անցա եւեչըրա հոսեչո յհո
 աոյրն ահ ալըմալընա .

Կ Յ Յ Ը Ո. անոն յահալըո, հոմ Կ Յ Յ Ը Ո Եահմաըրընն
 "Կ Ն Յ Կոսեաճան Եանահմոցն Եոնեչանեչոնոն: Կճ-Գը-Ո
 ԿՅՅըո, Գ. Ո. յիհոըո, մըրըրընըրո հոըրան Յոընըրո հոմ, -Յը-
 ԿՅՅընըրո" . մըրըր յիհոլըրո մը ժոհո Կոսեաըո, մաճարոտաը;
 "անց ահա յոտահա եմ' մոմնըրըր մը ըա մ յ մ Կ Ն Յ Յ
 յոտահա եւթո ? " (աոմ. 10, 10). Յ յ Յ Կ Ն Յ, Յ յ Յ Կ Ն Յ
 փոհմաա Յ ճանաչոհմոնըրա Կ Յ Յ Ը Ո յ-ն Երհան. Եաչըրաը
 Կ-ն, հոմըրոն մըսաճաճոնո [Կ] ճճոմնըրա Եահմաոյմաճո Կ-ն
 Յըմըրը, Գ. Ո. Եահմաոյմընըրա [Կ յըրո], ոնըրընըրա Կ Յ Յ Ը Ո .

Փ Դ Յ Ո Ը Ո. ալ անարոնո յփո աըրոըրընա, հարճան եւթմը
 ճճալոն ճանեոնեչանեչոնոնըր մոմըրաճանա: ֓ Դ Ն Ե, ֓ Դ Յ Ո-
 Ը Ո (< ֓ Դ Յ-Ոը-Ո). ճաճաոյմըրա [֓ յըրո], ոնըրընըրա
 ֓ Դ Յ Ո Ը Ո, ը ա ֓ Դ Յ Ն, ը ա ֓ ֓ ֓ Դ Յ Ն, Յ ֓ ֓ ֓ Յ -
 ը Ո ... փոհմաա ըանըրոնոն ճաըրընոո.

Ե Ն Ը Յ Ն Կ Ո . յփոլոնո, ալոպ Եմաճանո ըաճահըրո
 յ-ն Եոն, յրհմոր, ճ: Եաճըրահո < Եա-Յըա-ճհ-Ո. Յ Ը Ն Ո
 Եընեչոըր յոըրոն Եոմնաչն "Եաճոյոո մըրըրը, Եոմնըր յփո Ելը
 յընա, ճաճա մնոմըրըրոնոն Յ Ը Յ Յ, Յ Ը Յ Ն ճճնըրընա

Դ ոն. ճհն. Կ Ո յ ո մ Ն ճ ճ, յոնոն հըրըրընըրո փրըրըրըրըրո.
 Յ Յ. Կ. Ո. Յ Ն Ն Ո Յ Ո Ը Ո, մըրըր
 յիհոլըրո յոնո յիհեչոմաճոո; Կ. Գ. Կ Խ Յ Ը Ո-
 Յ Յ Յ Ո Ը Ո, յմահըրըր յ մըրըր յիհոլըրո, տն
 ՅԿ. 96.
 2 ՅԿ. Յ Ն Ն Ո Յ Յ, մըրըր յիհոլըրո յոնո ըրլոնըրան, Եալահոլը-
 ըոն Եեհ մըրըրըրընաճաճա ճաըրըրոն ԵըրԵանըրոն ոնեչոնըրոն
 Յաճոնը, II, 1960, ճ Յ. 62.
 3 ճը. ֓ Դ Յ Յ Ն Կ Ն Յ Ը Ո, Եընեչոըրոն տաոնընըրընոն,
 1960, ճ Յ. 214.

ქართული ენის რეორგანიზაციის, ისე ბაზის კორექციის და რეორგანიზაციის
 თქვი. აღიქვამს განსაკუთრებულ მნიშვნელობას მისი გამოყენებისას, როგორც
 გარე ამას იყენებდნენ მთლიანად გვიანდელი და მოგვიანდელი
 ბუნებრივი, რომ ნორმატიული ს და მ ლ ვ ა რ-ად (< ხაზდავარი).
 მ ლ ვ ა რ ს არსებობის შემთხვევაში უ დაინერგებოდა ს და მ ლ ვ ა რ
 ში.

ქ ვ ა. ქ მ რ ვ ა (< ქუარვა) გვახსენებენ, რომ ძველ
 ქართულ ქვა გამოითქმება რეორგანიზაციის [ქვა]; შეხადლებულია
 ქვა დაკავშირებული იყოს ქ ა ვ თ ა ნ (ქ ა ვ ი ქვით ნაშენ
 ყორის ნიშნავს).

დანარჩენ რამდენიმე შემთხვევაში, რომელთაგან ჩვენ ვერ
 ვუკვთებთ ანალიზს, უ = ხ ნი სავარაუდოდ ბოლონის დაკარგვა.

ახლა შეიძლება გავიხსენოთ ჩვენ მიერ ჩემოთ ძველი ქართულ
 დიდი მოვანილი ფორმები: ქ უ ვ ვ რ ი, ი ყ უ ვ ნ ვ ნ, ი მ უ
 ვ ნ ვ ს, ი ყ უ ვ ვ ნ ი თ და სხვ. უიღვ აღნიშნულ ფორმათა
 ანალიზს შევედგებოდეთ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ მთხ კორექციის
 შემდეგ, ხვეუარესა და მთელი შიშვენიერად ი ყ ვ ვ ნ ვ ს,
 ქ ვ ვ, მ ყ ვ ვ ა ნ ე ა, ნ ვ მ ვ რ ი, რ ვ მ ვ რ ი, ვ რ ვ ვ -
 ლი ფონის ფორმები, რომელთაგან მოგო ფიქსირებულია შენიღბულ-
 ნით და ინახება ხაქ. სხვ შეუნიღბებელ დაკავშირის უნდა შეუნიღ-
 ბების ინსტიტუტის უქსევირებელი ფონეტიკის დაბრუნების
 უდავოა, რომ ირაციონალური ბოლონი [ვ] მის რეორგანიზებული ბოლო-
 ნის - ა = ხ ადგილზე.

1 აღ. ქ ი ნ ქ ა რ ა უ რ ი, ხვეუარესის თავისებურებანი, 1966,
 83. 299.

2 მ. უ თ უ რ ვ ა ი ძ ვ, მთელი ქართული კორექციის თავისებურებანი,
 გარის უნივერსიტეტის XV საშუალოწილის სესიის
 (თეზისები), 1964.

Եւ յոյճահաւընծա, հոմ հըրըյխոսն թըթըջ անտո ոհմ յոյճահաւընծա
 Խժժանո թըոճընձ յիժոնձա ժըը յահտըլնայ, թաժոն Եւ յոյճահաւընծա
 նոն (V = Խժժանն) ձըջոճը ճանձըրոհ ձըն ձոն յը յոյճահաւընծա
 յնո, յընձը: * ոյճանըն > ոյճընըն > ոյճընըն; Գ. ո. անոճոճընոն
 թըրընձը թոժնընձ ոհմ յոյճահաւընծա Խժժանն ընձոճընձայնո, հոն
 թըրընձըն թոյոճըն յ . անընը: * ոյճընըն > ոյճընըն > ոյճընըն.

անձըջոճըն ճոնո յընձ ոյճն թոճընըն իընընըն թ յ հ թ
 "Թընձ". Եւ անձընձըն թոյոճըն թ ձ հ թ ձ փոհնան, հոյճընոյ
 ընձընըն թոյոճըն (թըն. թոյ. թճըն "Թընձ", թճըն
 "Թընձ", Խոյճընձոյն "Եւնձ", [Գ] [Ե] թ-ն թըթըջ ճընձն ձոն
 ճանընձընըն; թըն. թ ճ "Թոյն", թճըն "Եւնձ",
 թաժոն իընընըն թ յ հ թ ձ-ն թոճընն ճոն անտո թընընձ: թհ-
 թա > թընձ > թընձ. Զ ընձոճընըն թ-ն ան թ-ն ճընընոն.

Իընըն ընձընըն թընձ թընձընձ թընձընձ իընձ ճոնոն: յահ-
 տը ինձնձոյնընըն ընձընձընձ յահձը ձոն յնձոճըն, հոյճ
 ընձընըն թոն ճա > ո յոյճընն թաժոնն ձըն ձըջոճը, հոյճնայ
 ժըը յահտըլնոն ձո յոյճահաւընծա յ-ն ձըջոճը թոն յոնընըն յ;
 թաժընձը, ճանձընըն յահձըն, հոյճ յ ճ ձ ժըըն յահտըլնոն
 անձը փոհնոն ճընընձ թոն յոյճըն (ոն. թընձ). յնձոճըն
 ճոնոն թոն յ ո ճ ո ճ ո ճ յ ձ ձ ձ (թոյն) . յնձոճըն
 թոն-ան փոհնոն ինձընըն իընընըն, թոյն յոն յ ճ ձ ճ ո ճ -
 յնձընըն (թոյն յոյն յոյն ընձ. յահտըլնոյն յոն ձընընձըն ոյնձ
 ճա > ո յոյճընն, ձոն յոյճըն ձընըն թոյն ճոն յ ճ ձ -
 Ի ձ ձ ձ ձ ձ (Խոյճընձոյն: յընձըն), հոյճընոյ փոյն ըն
 իընընըն ընձընըն թոն յոյճընն թոյնընըն, ժըը յահտըլնոն
 ճընընձը [յ յ ձ] ըն ձոն [յըն] անձն թոնն յընըն, հոյճըն թընձ
 ձընընըն, թոյն յահտըլնոն ճընընընըն յ ո ճ ճ ձ (< յընձ).

ხევისბერიანთაგან ჩვეულებრივია ქ მ ნ (< ქვან) "ქვანი".

მთიულური გ ა ღ მ მ ი ყ მ ნ ა ღ ა მ თ მ რ ი, "მთვანი" შვი-
ძლება გაშონაკლისად აღაჩ ჩაითვაროს ძვ.ქართულად შიშინებდა-
ში .

თვით ძვ. ქართულში გ ა ღ მ მ ი ყ მ ნ ა ნ ა ნ ვარაულებდა, რა-
ვინც ვხ აქა-იქ ფრქვევითაჲ დახურვებდა და მთიულურში თუ არ
გვექნება გ ა ღ მ მ ი ყ მ ნ ა ნ ა, ვ. ი. ინაყრონაძური ხმოვა-
ნი არ იქნება, მაშინ აქ უნდა ვივარაუდოთ [გაღმომყვანა], რაშვილი
მოგვეყვამხ გ ა ღ მ მ ი ყ მ ნ ა ს.

ჩაყ შიგნება მ თ მ რ ფარშას, იგი მიღებულია მ თ ვ ა რ =
ი ს ა გ ა ნ, ნინააღმდეგ შემთხვევაში გვექნებოდა მ თ ა მ რ.
ვ = ნინ შდგომი ა = ნ რედექციის შემდეგ [ვ] უთუო [წ] - ღ იყვანა-
და [ა] = ხთან გვაძღვებს [მ] = ს, ვ. ი. : მთვანი > მთვანი > მთარ. ძვე-
ლი ქართული ხომ ამას უქერს მხარს : ა = ნ რედექციის შემდეგ
ვ = ნ ადგილი გვაქვს წ, რაშვილი ი = ხთან შერწყმით იძლევა
ღიფთონგს (თავის > თვის > თვის).

თუ პირიყობის შეუსვლედად არ შობენებდა ძვ.ქართლის თ ა ვ
ფარშაში ვ = ხ ბრძობადურმოხ დაშვკიყვება, გ. რ მ გ ა ვ ა ს
ვარაუდი, - რ მ შ თ 3 ს თთქოს იშაჩი შიგვიოთთებხ, რამ თავ-
ში [ვ] წყვილობავისმიერი, ჩვენთვის მიუღებელია. მთიულური
მ თ მ რ ფარშა იმითაჲ არის ხაფურადღებო, რამ რედექციებელია
მ თ ა ვ ა რ ფარშის პირველი ა, ხხვანგან ვი ამას ადგილი არა
აქვს. მ თ ა ვ ა რ > მ თ ვ ა რ უნდავიად არ მოგვეჩვენება, თუ

1 იბ. არნ. ჩ ი ქ მ ა ა ვ ა, მთიულურის თავისებურებანი, ენიშ-
ნის შიშინებ, 111, 1937, 83-46.

2 გ. რ მ გ ა ვ ა, ქართულ ენათა ისტორიული ფონეტიკის ხაკო-
თბები, 1, 1962, 83-110-111.

განეხსენებთ, რომ მიმღეობებში ა ხუფიქსხ შეუძლია $\sqrt{[a]}$ წყნ-
 რედუქციონი, მაგ.: ვადე- შედანი, ვუვდე-შუვდანი, $\sqrt{[a]}$ $\sqrt{[a]}$ $\sqrt{[a]}$ $\sqrt{[a]}$ $\sqrt{[a]}$ $\sqrt{[a]}$ $\sqrt{[a]}$
 (< შინანი)... თ ა ვ ი ხომ უმღეობა ძვედ ქანთუღშიცა და
 შოგინთ კოლოშიც (მაგ. ხუხუხუღში: ვ რ ი ს თ ვ ი ს).

[a]და[ჱ] ქანთუღი ენის მთხ კოლობში

როგო ბგერად ხხულებით მთხ კოლობში. მათი დისფრიბუციონ
 დახადეუნად შიგძლება გამოვიყვნთ შოგინთი ფონეტიკური კო-
 ყენი, კერძოდ, ვა > ა. ყნობილია, რომ ვა > ა-ს მაშინ აქვს
 აღვილი, რადესაჲ | ვ | არის ნყვირბაგისმიერი სპირანტი | ო | .
 თუ [ა] კომპლექსი უყვდება, მაშინ ხაქმე ვვაქვს კბირბაგისმიერი
 [ა]-სთან. "ვა" კომპლექსის ად ქყვევისათვის ნინაპირიბა ა-
 ბგერის ფონეტიკური თვისება უნდა წარმოადგენდეს: ა-ბათთ
 აღნიშნული ბგერა ქანთუღში თანხმოვნების შიგდევს ჩვეულებრივ
 არსებობად ნყვირბაგისმიერი და მხოლოდ ხმოვანთა შორის იტყე-
 ბა ის კბირბაგისმიერიბისკენ (შერ. "კვადი"- "რვანე"...) .

არნ. ჩიქობავა იქვე განაცხადებს: "ვა > ა, თუ სოფუკის დანა-
 ნყისი (თავკიდერი ვა-კომპლექსი დასდა სოფუკის მიგნით თანხ-
 მოვნის შიგდევს"; ე. ი. ა-ს იძლება ოა კომპლექსი, მაშინადად, თ,
 "ნინაპირიბად" გამოდის [ა]-ს ნინ[ჱ]-ს არსებობა.

[ა], [ჱ]-ს დისფრიბუციონ ვარკვევისათვის, რა თქმა უნდა, პრინ-
 ყიპული მინიშნელობა აქვს უშუალო დაკვირვებასაჲ.

ამათვეთვე უნდა აღინიშნოს, რომ რაგონყ სარღო, ქანთუღში, იხე
 მის კოლობში ვერ უარყოფთ კბირბაგისმიერი [ა]-ს. ამ ბგერის
 არსებობას ადასტურებს [ფ] "რადექსი" რღ. ქანთუღსა და შოგინთ კო-
 ლობში; [ფ] უყოფ დაყრუბული [ა] ბგერაა. თუ ამის მიხედვით
 ვიხეყვლებთ, [ა] ვვქვება შიგდევს ბგერების ნინ: ფ, ვ, ქ, ს,
 თ, პ, შ, ხ, ა, ი, ე, ო, უ, ზ, ა, მ, ბ. რვადა უნდა, რომ ამ ბგერათა ნინ
 ვ ან ბ. რ რ ო მ ბ ა ვ ა, შოგინთის თვისებების, ენიშნის
 შობა, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

აღვიღი აქვს [ვ], [ფ] ბგერების თავისუფარ მონაცვლეობას.

[ვ], [ფ] ბგერებთან დაკავშირებით გ. ახვლედიანი
"ფიზიოლოგიურ-ფონეტიკურად ქართულში ძლიერ ხშირად წარმოუთქვამთ
ფ = ხ (ე. ი. იმას, რაც პირველ წყვილს აკლია ქართულში)... მაგ.,
სიტყვებში ვსინჯავ, კარავში, ვფრხე, ვჩივი გარკვევით გვეხმის
ფ ; ფსინჯავ, კარაფში ფფრხე, ფჩივი ".

გ. ახვლედიანი ამ ფ-ს აჩვენებს ვარაუდობს რუმინე ლიტერა-
ტურულ ქართულში, ისე მისი დიდი ქვებში: "... რაც შეეხება... ფ
თანხმოვანს, მას წარმოუთქვამთ ხორმი- რუმინე დიდი ქვებში,
ისე ხაღვრავაფრამ ქართულში- ყველა დაყრუბული ვ-ს ნაცვლად —
სიტყვის ბოლოს ან ყრუ თანხმოვანთა შემობლობაში; მაგ.: ვხვდავ
ქხვდავ ".

ყრუ თანხმოვანთა შემობლობაში [ფ] დასტურდება მთიულურ კო-
ლოშიც, მაგალითად .

ახი ქვარ და ახი მოკვარ.

დავჯე, დ აფ ნ ვ რ ვ წერილი...

დ აფ ნ ვ რ ვ ფრის ფრავხვდა

თთქოს ჯვლით გ ა მ მ ფ ვ ა რ ვ ...

რ ა ფ ქ ნ ა , რ ა წყარში რავარღვ.

... იქნება გ ა ფ თ ხ მ ვ ღ ვ ბ მ ღ ვ, შირს წამიყვანდა
ქშარის.

... უნდ დ აფ ნ ვ ვ გონივრადშია.

... მამრე უნდა გ აფ რ ვ რ მ თ.

... ურთი ვაჟი ქარში დ აფ ვ ა რ ვ ვ.

რ მ დაჭქრ, კიღეფ დ აფ ვ ვ რ ვ ვ.

1 გ. ახვლედიანი, ზოგადი ფონეტიკის საფუძვლები, 1949, გვ. 82.

2 იქვე, გვ. 88.

3 მაგალითები მოკვყავს ჩვენ მიერ 1958 წელს აღვიღებუ რა-
წერილი ფრქვებშიდან.

ქ ა ჟ ვ ა რ გ ე ჩ რ ე მ ი ლ ა ვ ი თ ი.

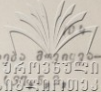
... ან მე შ ა ჟ ვ ე ე ბ ი ბ ი ძ ა მ ...

ხმოვნების წინ ხაღოვ. ქართულში და თვით მთხზ კერძოდ შანის
[ვ]-სა, და [ჟ]-ს დიხორიბუყობა, როგორც ჩანს, განხზავებურთა, რამ
ხაბლოდ სპეციადურნი ექსპერიმენტებით უნდა დადგინდეს. მათ
ჩამ ახლავ შეიძლება ითქვას, კერძოდ: მოხერხა და ხევსურულში
ხმოვნის წინ, მომდევნოდ და ინფორმაციადურნი კომიციობაში უნდა გვემ-
დეს ო ; ამისე შეუთთებს ხმოვანთა დაბილიობა, რამ შეეძლ-
ვა მოხერხობ სევირბაგისმიერ ო-ს.

ხევსურულში ბ ყ მ ნ < ხეჭან, - მყვანან, შ ა ვ ი ყ მ ნ
(< შიკიყეჭან ; "შოკიყეჭან", გ ი გ მ ნ (გოგეჭან) "გოგეჭან" გოგე-
ნან), ჩ ა უ ე მ ე (< ჩაუეჭან ; "ჩაუეჭან", ჩ ა შ ა ლ მ ჩ ე ნ ი ე
(< ჩამაღეჭან ; "ჩამაღეჭან", ამ ფორმითა გვერდით, ხაღავ
მ მიღებური არის ო კომპლექსისგან, გვაქვს ახეთი ფორმებიც:
ე ა თ ე შ ი მ თ (< ვათეშით), ხ ნ ყ ე ნ ი მ ხ (< ხყენი-
ვანი). გ ა ხ ძ ლ მ რ ი მ ხ (< ვახძლჭან), შ ა ა ხ შ ა მ ნ
(< შახშიკანი), გ ე თ ე შ ი მ თ (< ვათეშით); ე ა მ ნ ე ბ ე
(< ეავანებე), ე ა მ ნ ა ხ ე ე რ ე ბ (< ეავანახერებ), თ ა მ ე
(< თაუე), შ ა ხ ა ნ ე ე რ ა მ ე ა მ (< შახნერეჩავაუე),
გ ა ხ ნ ი ჩ ა თ ე (< ვახნიჩაუე), შ ა შ ი გ ე ე ჯ ლ ა მ ე,
(< შამოგეჩავაუე), ი მ ნ ა (< ივანა), როგორც ჩანს, ინფორ-
მაციადურნი კომიციობაში [ვ] კი არა [ჟ] ყოფილა, ხოლო ამათ შერე-
ვად მოხდა ა-ს დაბილიობა, ე.ი.: ვათეშით > ვათეშით. თუ
როგორ ხდება ო კომპლექსის -ე ქვევა, ამას (ვიწყისთ შექა-
ნიობის) ქვემოთ შევხებებით.

1 ხევსურული კერძი შავილითები ამოღებულთა აღ. ქ ი ნ ქ ა რ ა-
ე რ ი ნ შ ი მ ი რ ა ნ - ხ ე ვ ს უ რ ლ ი ს თ ა ე ი ხ ე ბ უ რ ე ბ ა ნ ი, 1960.

ამ დებულებას ხაილუხუჩაყიძე მოხვედრიდან შეიძლება მოკლედ
 ნათ ფარმები: თ ა მ რ (27, 24), ს ა ფ რ მ ვ რ (37, 5, 11, 11, 11)
 10, 11); ავანაულება ხაფლუჩი (< ხაფლუჩი) .

სევირბაგისმიერი ჩანს ხმოვნისწინა ვ-მ: ხევსურულში გვხვ-
 ებდა მ გ ი "ვაგი", მ რ თ "ვანი" ფარმები, ხოლო მოხვედრი-
 ვ მ გ ი (36, 33; 37, 3, 18)... და მ რ გ ა მ "ვანგამ" (48, 21).
 პრუსესი ასე წარმოგვიდგება :

ვანი > ვივი > თვი. ვივი ფარმა ხაილარაო ხევსურულ-მოხვ-
 ურისთვის; უთუა, რამ ვივი > ვივი. პრუსესი შეიძლება გავრძე-
 რეს და მ-ს წინ ვ დანივარგოს: ვივი > ვივი. ეს ფარმამ დაშა-
 ხასიდათებელი ამ კორუმბისთვის (დაწვრილებით ქვემოთ).

მოხვედრი მ მ გ ვ გ მ ვ რ ა ("ლონი არ მ მ გ ვ გ მ ვ რ ა"
 33, 34) გვავარაუდებინებს, რამ სევირბაგისმიერია ხმოვნის შამ-
 დენო 13/1-მ.

არწმინდობა 1925 წერს, ვარე-კახურის აღწერისას, ამ კორუმბი
 ვ ანთი აღნიშნული ბგერის შესახებ შემდეგს წერდა: „ვ ანთი
 აღნიშნული ბგერა მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება ჩიანთვალის
 კბილ-ბაგეობითად, თუ იგი ხმოვანთა შორის არის მოქყურელი (იხილ
 არა უფუდღვის); მაგარ.: გოვი, ავანე, ვვა"... და სხვა. სხვა
 პირმებში კი, ესე იგი: 1) რყა იგი ხმოვანსა და თანხმოვანს
 შუაა მოქყურელი (მაგარ.: =ავს, =ივს) ანდა 2) პირიქით, თან-
 ხმოვანსა და ხმოვანს შუა, მაგარ., ქვა, -ქვი, ან 3) რყა
 იგი თავკორეზია და ხმოვანი მოხვევს ("ვა, -ვი, -ვი"...)
 ან 4) ბლოკორეზია და ხმოვანი უძღვის ("=ავ, =ივ, =ვი"...)-
 იგი უფრო სევირბაგეობითა, ვინემ კბილბაგეობითა. მანთან
 და მანთან სუბსტრუქცია, მკორის გავლენის ვარეშე მყოფ პირთა

1 მოხვედრისთვის მან აღიბები მოგვარებს "ქართული დიდი ქვე-
 ლგობიდან", I, 1961.

წერდა ამის საწყობო და მამულები" . იგი იქვე
 "... კომპლექსები... აუ, აუ შეგვეძლოს დიფონდებში

მამასადრამე, [წ], [ჯ] -ს დისფრიბუცია, რეგონი მანს, მობერე-ხვესუ-
 რულსა და კახური თთქის ერთნაირობა. ექვს ინვეს მხოლოდ
 = აუს, = იუს კომპლექსთა უ: მარტალია, ჯ=ს შემდეგ მასალოდნე-
 რია უ, მადრამ ს-ს წინ მასალოდნელოა. ამ ცპ=ს შესახებ კახურ
 კოლოში ან. მარცხროსოვი და გრ. იმნაიშვილი შემდეგს წერენ:
 "ფონემათს ან წარმოადგენს აგრეთვე კბორბაგონიერი ყრუ სპირან-
 ტი ცპ . იგი უ=ს ვაჟიშენიერებულ რეფლექსია, მიიღება პიბი-
 ყირად ყრუ თანხმოვნების წინ წანოლობიერი ასიმილაციის გამო,
 გამოთქმის ისევე რეგონი რუსული ცპ; მად.; მოკუყუთო, ფსხლე-
 ცამთ, ფიცრი, გაბეგინო... პჯ წამიღო და სხვ." ამ წარმოშობის
 აღსანიშნავია სხვა დებულებების, კერძოდ: უ იმთარება "ისეთ
 სიყვებში, სადაც ლოთვე უმარცხროსოვი იყო; მად.: მასკინადვი,
 მიწილი...

შემდეგ: "უ=ს წამრად უმარცხროსოვი იშვილად ვებელება ა,
 ე, მ ხმოვნების შემდეგაუ. ასეთ შემთხვევაში იგი წინა ხმოვ-
 ნებთან ერთად დიფონდებს ქმნის; მად.: ბაჟიშენი, ყაჟილი...
 ბეჟილი, ვახოჟიშენი და სხვ."

შეიძლება დავასკვნათ, რომ კახურ კოლოში შეკვეთვარნი ვარა-
 უდომენ რეგონი [წ]=ს, ისე [ჯ]=ს არსებობას და ამავ დროს მიუთო-
 თებენ ამ ბგერათა დისფრიბუციაზე. ამ შემთხვევაში [წ]=სა და [ჯ]=ს

- 1 ან. მ. ი. მ. ბ. ა. ვ. ა. ვარა-კახეთი დიდიფონოლოგიური, "აჩილი", 1925, 83. 63.
- 2 იქვე, 83. 64.
- 3 ან. მ. ა. რ. ც. ი. რ. მ. ხ. მ. ვ. ი. გ. ი. მ. ნ. ა. ი. შ. ვ. ი. ლ. ი. ე. ა-
 ჩილი ენის კახური კოლო, 83. 30.
- 4 იქვე, 83. 31.
- 5 იქვე.

ահեցնածան ևս ամայր ըհուս Յոյտտոցն ևս ձգրատա ըհսրհոյս լուս
 ցուածից. ևս Յիւսմընի ի-ն և լ-ն զանանուրն և տրայն ի զհոյսն
 ևհ ևհոս նահմըղցնուր, թագրամ ինչահոյնուր ժոյն ևս յոսն
 ևհեցնուած Յուոյսն.

Ըայրնհրնըտ յըլայ Յոսն յուրնն. ի Յիւսածընըն ևս յու-
 րննի ու-ն զանայ Յոյուուտ, յըհմը, ևնչատ ևուցցոս ու ևուցը-
 թագրամ նահմըղցնուր ի =ն ևսիոտ; թագրուածը, և և յ ո ը յ ի
 "նայուր", և և յ ը ո ի "նայըր", ճ և յ և յ յ տ յ ի
 "նայնպտ", ճ և թհ ի "նայնո" և ևնչ.

Յուսիւրնի ըընսեցրնընըն և և ը ի յ յ ո "Յարնն" ևս
 յ և հ ը ի յ յ ո "Յահոյնն" Գրննն, և ըայ ի ևհրնոյց ու-ն զան
 ևհոս Յուրնըն. ի ճընչն նուրննն ձընչաՅուս, ևնչայ ոհո Յուրն-
 նըն ևնչննն նոննն ու-ն զան (ընչընըննն ոս. Նիւսու).

ևսնիւրնի ճընչննննն ի-ն ընսըննննն Յուսիւրնի, և ըայ
 ոհո յնննննն և յըր յահուրնննն:

- տի: Իսթայահոյնն, ևսնննննն, տիւրնըր, ևսննննն;
- լի: Ըհն, ճընննն;
- նի: Նչն, Յըննննն, ճանննն, ըսնննն;
- թի: ճըննն, ըսննննն, ճընննըն, ըսննննն, ճըննն, ճըննն, ճընննն, ևսննննն;
- յի: Յհն, յիոննն, յիւրննն, յընննն, յըննն, ևսնննն, յիւրնն;
- իի: յըննն, ճանննննն, յընննն, ըսննննն, ըսննննն, ըսննննն;
- լի: Իսնննն, ոհննն, ևսննննն, յընննն, յընննն, ըսննննն, ըսննննն, ըսննննն-
 ընննն, ոհննն;
- ժի: ժննն;
- Յի: Յնննն;
- լի: Լնննն, յնննն, ևսնննն, ևսնննն, յնննն, յնննն, յնննն, յնննն,
- Յի: Յննն, ճըննն;

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

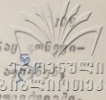
გ მ გ უ ო კ ა რ ი ა ნ ა ნ ა . რაბინოვიჩის პრეფიქსი სწავლავს
ბშიუ, რეზონანსი: გ მ გ მ ნ ე ბ ე , გ მ გ მ ე 2 3 ა რ ე ,
მ შ მ გ ნ ე 3 ე ა ამხანაგად უნდა წარმოადგინო, აღონდ აქ
ახიმილიაფონი დაკარგულია, კურძო, პრეფიქსი ახე წარმოგვიდგება:
დაგზანებე > დაგზინებე > დაგონებე > დგონებე ან კიდევ: ამავს-
ნეყვა > ამოგ უნეყვა > ამოგ ნეყვა. მ-ს მიღებისათვის აუყოლ-
ბერი არ ჩანს უ-ს გადახმა და შეჩენმა ა-სთან (შერ. გოგინკა-
ჩიანი).

[37] და [37] ანტიფონიკად ძველ ქართულსა და
შინის კიდობანში

[37]-სა და [37]-ს დიფერენციისა და მათთან დაკავშირებული ფონე-
ტიკური პრეფიქსების ძველ ქართულსა და ქართული ენის შინის კიდ-
ებში განხილვის მიმდევრებმა შესაძლებელია ვიძახოთ ამ ბგერათა
ფონოლოგიურ ურთიერთმხარეობებს.

რეზონანსი გარკვევა, ძვ. ქართულში მათ არა, აქვეს ხაერთი პოზიციისა,
ინიჩი ურთიერთგანსაზღვრებთან იმყოფებთან ^{გვერდს} დიფერენციისაში
და, მაშასადამე, აქ ინიჩი უნდა მივიჩნიოთ დროულბად; გ. ძველ
ქართულში ე და უ სხვადასხვა ფონეტიკი კი არ არის, არამედ
ერთი ფონეტიკი — [37]-ს დროულბა. ამ დებულების სხვაგვებლო
ინიჩი მიყვებებს, რამე ძვ. ქართულში მინაარსობრივი კომპიციისა
არა გვაქვს ამ ბგერებს შორის. უთუოდ ამ ვითარებაში განაპირობა
ქართული ანბანიდან უ-ს ამოგებება. თავის დროზე დროულბების
[37]-სა და [37]-ს ანბანში აღნიშვნა განაპირობა მათმა არტიკულაცი-
ურმა სხვაობამ: კბრბაგისმიერობა და რაბიკალურობა ინეტი ნი-
შნებია, რამე ამახ ადვილად მივძღო ანბანში გვერდის მიხედნა.

1 შერ. O. K. აღუნი, Мохевский диалект грузинского языка. (Авторед.)
1954, 83-9.

ამ ნიშნებს უფროს ვარდა თვარის კი აღიქვამს. თანაც **ფონოგრა-**
 ვერ პიროვნებებში ვ და უ განსხვავებულ თვისებებს **აქტიურობის**
 რაც **ქვეყნობიერად** უფრო იგრძნობოდა უნებჩვეუ კლდეებში.

ამის გვერდით შეიძლება გავანახსენოთ **ბ**, **ჟ**-ს ურთიერთობა:
ჟ-ს ხომ დამკარგვა ანბანისა, მაშინ როცა ეს ბგერები **ფონო-**
ლოგიურ სიბრტყეზე უნდა იქნებოდეს და **ფონოლოგიურ-ყუხუყუ-**
რადაც განსხვავებულნი იყვნენ?

ბ, **ჟ**-სთან ურთიერთობა განსხვავებულია: **ჟ**-ს ხ-მდე აჩვენებ-
 რადიურშია დაყვანაში განაპირობა **ფონოლოგიური** სიბრტყის მოხდა
 მათ შორის. საკითხი ფაქტორად **ფონოლოგიის** გარეშე დადგა, რამდენ-
 ნადაც აქ სექსუალური გავლენა იშინიშინებდა. **ფონოლოგია** განსხვავების
 უნარის დაკარგვასთან ერთად მოიშალა **ფონოლოგიური** სიბრტყე.

რაც შეეხება მათს კორუმბს, აქ **Γ 3 T**, **Γ 3 7** =ს **ფონოლოგიურ-**
ნიშნობების საკითხი შედარებით რთულია. გარეგნობას იწვევს
 დიდივერსა განსხვავებული ჩვენება, მაგალითად, ხვესურულ-თუშუ-
 რისათვის უნებლია დაბოლოებული სპირანტი **[ფ]**, რომელიც მათს
 სხვა კორუმბში გვხვდება როგორც **შეღერი** **ჟ**-ს ყრუ ვარიანტი.
 სინთურე აქ იმ ხასიათისაა, რომ აღნიშნულ სიბრტყეებში (იხ.
 ბეშტ) **ჟ**-ს დაბოლოებული დროებითი დასადასტურებლად ხა-
 ჟირი ხდება დამატებითი ექსპერიმენტული კვლევა. მაგალითი ერთი
 რაში აქაც ყბადია: **Γ 3** =სა და **Γ 3 7** =ს შორის **შემდგენი** დი-
 ფერენცია გვაქვს მათს კორუმბში.

მათს კორუმბში **ა რ მ ნ ი**, **"კ რ მ ვ"** (**< * კ რ მ ვ <**
კ რ მ ვ < * კ რ მ ვ < და **კ რ მ ვ < * კ რ მ ვ <** კ რ მ ვ <
< * კ რ მ ვ <) **ფონოლოგიური** გვანაირებულობებს, რომ **რ**-ს მომდევ-
 ნოდ **ჟ** უნდა გვერდობდა და ანა **ჟ**, როგორც ჩანს, ქართული ენის
 განვითარებაში თანდათანობით, მართლაც, **ფართოდ** **[ჟ]** დროებით
 სიბრტყეა რიცხვი.

1. როგორც **ფონოლოგიური** გვანაირებულობებს, რომ **ჟ** ხანძარის შემდეგ
 ძველ ქართულში უნდა გვერდობდა: **თ. გ. ა. შ. ი. ე. რ. ი. დ. ე.**
გ. შ. ა. ჟ. ა. ვ. ა. რ. ი. ა. ნი. სონანტთა სისტემა და აბრევია
 ქართული ენებში, 1965, გვ. 4310

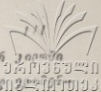
შენახვებზე და გამომცემელი არ იყოს კილოებში [3] [4] -ს თანახმად
 დარი მონაცემი დაყ. ფონოლოგიური და ენობრივი ეს ნიშნები [3] [4] [5] [6] [7] [8] [9] [10] [11] [12] [13] [14] [15] [16] [17] [18] [19] [20] [21] [22] [23] [24] [25] [26] [27] [28] [29] [30] [31] [32] [33] [34] [35] [36] [37] [38] [39] [40] [41] [42] [43] [44] [45] [46] [47] [48] [49] [50] [51] [52] [53] [54] [55] [56] [57] [58] [59] [60] [61] [62] [63] [64] [65] [66] [67] [68] [69] [70] [71] [72] [73] [74] [75] [76] [77] [78] [79] [80] [81] [82] [83] [84] [85] [86] [87] [88] [89] [90] [91] [92] [93] [94] [95] [96] [97] [98] [99] [100] [101] [102] [103] [104] [105] [106] [107] [108] [109] [110] [111] [112] [113] [114] [115] [116] [117] [118] [119] [120] [121] [122] [123] [124] [125] [126] [127] [128] [129] [130] [131] [132] [133] [134] [135] [136] [137] [138] [139] [140] [141] [142] [143] [144] [145] [146] [147] [148] [149] [150] [151] [152] [153] [154] [155] [156] [157] [158] [159] [160] [161] [162] [163] [164] [165] [166] [167] [168] [169] [170] [171] [172] [173] [174] [175] [176] [177] [178] [179] [180] [181] [182] [183] [184] [185] [186] [187] [188] [189] [190] [191] [192] [193] [194] [195] [196] [197] [198] [199] [200] [201] [202] [203] [204] [205] [206] [207] [208] [209] [210] [211] [212] [213] [214] [215] [216] [217] [218] [219] [220] [221] [222] [223] [224] [225] [226] [227] [228] [229] [230] [231] [232] [233] [234] [235] [236] [237] [238] [239] [240] [241] [242] [243] [244] [245] [246] [247] [248] [249] [250] [251] [252] [253] [254] [255] [256] [257] [258] [259] [260] [261] [262] [263] [264] [265] [266] [267] [268] [269] [270] [271] [272] [273] [274] [275] [276] [277] [278] [279] [280] [281] [282] [283] [284] [285] [286] [287] [288] [289] [290] [291] [292] [293] [294] [295] [296] [297] [298] [299] [300] [301] [302] [303] [304] [305] [306] [307] [308] [309] [310] [311] [312] [313] [314] [315] [316] [317] [318] [319] [320] [321] [322] [323] [324] [325] [326] [327] [328] [329] [330] [331] [332] [333] [334] [335] [336] [337] [338] [339] [340] [341] [342] [343] [344] [345] [346] [347] [348] [349] [350] [351] [352] [353] [354] [355] [356] [357] [358] [359] [360] [361] [362] [363] [364] [365] [366] [367] [368] [369] [370] [371] [372] [373] [374] [375] [376] [377] [378] [379] [380] [381] [382] [383] [384] [385] [386] [387] [388] [389] [390] [391] [392] [393] [394] [395] [396] [397] [398] [399] [400] [401] [402] [403] [404] [405] [406] [407] [408] [409] [410] [411] [412] [413] [414] [415] [416] [417] [418] [419] [420] [421] [422] [423] [424] [425] [426] [427] [428] [429] [430] [431] [432] [433] [434] [435] [436] [437] [438] [439] [440] [441] [442] [443] [444] [445] [446] [447] [448] [449] [450] [451] [452] [453] [454] [455] [456] [457] [458] [459] [460] [461] [462] [463] [464] [465] [466] [467] [468] [469] [470] [471] [472] [473] [474] [475] [476] [477] [478] [479] [480] [481] [482] [483] [484] [485] [486] [487] [488] [489] [490] [491] [492] [493] [494] [495] [496] [497] [498] [499] [500] [501] [502] [503] [504] [505] [506] [507] [508] [509] [510] [511] [512] [513] [514] [515] [516] [517] [518] [519] [520] [521] [522] [523] [524] [525] [526] [527] [528] [529] [530] [531] [532] [533] [534] [535] [536] [537] [538] [539] [540] [541] [542] [543] [544] [545] [546] [547] [548] [549] [550] [551] [552] [553] [554] [555] [556] [557] [558] [559] [560] [561] [562] [563] [564] [565] [566] [567] [568] [569] [570] [571] [572] [573] [574] [575] [576] [577] [578] [579] [580] [581] [582] [583] [584] [585] [586] [587] [588] [589] [590] [591] [592] [593] [594] [595] [596] [597] [598] [599] [600] [601] [602] [603] [604] [605] [606] [607] [608] [609] [610] [611] [612] [613] [614] [615] [616] [617] [618] [619] [620] [621] [622] [623] [624] [625] [626] [627] [628] [629] [630] [631] [632] [633] [634] [635] [636] [637] [638] [639] [640] [641] [642] [643] [644] [645] [646] [647] [648] [649] [650] [651] [652] [653] [654] [655] [656] [657] [658] [659] [660] [661] [662] [663] [664] [665] [666] [667] [668] [669] [670] [671] [672] [673] [674] [675] [676] [677] [678] [679] [680] [681] [682] [683] [684] [685] [686] [687] [688] [689] [690] [691] [692] [693] [694] [695] [696] [697] [698] [699] [700] [701] [702] [703] [704] [705] [706] [707] [708] [709] [710] [711] [712] [713] [714] [715] [716] [717] [718] [719] [720] [721] [722] [723] [724] [725] [726] [727] [728] [729] [730] [731] [732] [733] [734] [735] [736] [737] [738] [739] [740] [741] [742] [743] [744] [745] [746] [747] [748] [749] [750] [751] [752] [753] [754] [755] [756] [757] [758] [759] [760] [761] [762] [763] [764] [765] [766] [767] [768] [769] [770] [771] [772] [773] [774] [775] [776] [777] [778] [779] [780] [781] [782] [783] [784] [785] [786] [787] [788] [789] [790] [791] [792] [793] [794] [795] [796] [797] [798] [799] [800] [801] [802] [803] [804] [805] [806] [807] [808] [809] [810] [811] [812] [813] [814] [815] [816] [817] [818] [819] [820] [821] [822] [823] [824] [825] [826] [827] [828] [829] [830] [831] [832] [833] [834] [835] [836] [837] [838] [839] [840] [841] [842] [843] [844] [845] [846] [847] [848] [849] [850] [851] [852] [853] [854] [855] [856] [857] [858] [859] [860] [861] [862] [863] [864] [865] [866] [867] [868] [869] [870] [871] [872] [873] [874] [875] [876] [877] [878] [879] [880] [881] [882] [883] [884] [885] [886] [887] [888] [889] [890] [891] [892] [893] [894] [895] [896] [897] [898] [899] [900] [901] [902] [903] [904] [905] [906] [907] [908] [909] [910] [911] [912] [913] [914] [915] [916] [917] [918] [919] [920] [921] [922] [923] [924] [925] [926] [927] [928] [929] [930] [931] [932] [933] [934] [935] [936] [937] [938] [939] [940] [941] [942] [943] [944] [945] [946] [947] [948] [949] [950] [951] [952] [953] [954] [955] [956] [957] [958] [959] [960] [961] [962] [963] [964] [965] [966] [967] [968] [969] [970] [971] [972] [973] [974] [975] [976] [977] [978] [979] [980] [981] [982] [983] [984] [985] [986] [987] [988] [989] [990] [991] [992] [993] [994] [995] [996] [997] [998] [999] [1000]

ბ. [5] თანახმად და სხვათაგან კილოებში

საენათმეცნიერო ლიტერატურაში კარგა ხანია დადგინებულია [5] ბგერა ქართული ენის თუთურ კილოში.

ა. შანიძე ჯერ კიდევ 1915 წელს მიუთითებდა ამ ბგერის არსებობაზე აღნიშნულ კილოში: "თუთურში არის ერთი ბგერა, რომელიც გამოითქმის ხმის ქონების დახურვით ყელში" . ამ ბგერას იგი აღიარებს მუგერის γ -ს და წერს: "უიხე მუგერის იყოს, ეს ბგერა თითქმის იგივეა. რაც მუგერ სიტყვებში: ურუა, ურუა, ურუა" . აღნიშნულია აგრეთვე, რომ "თუთურში ეს ბგერა ძალიან ხშირად იხმარება" . ა. შანიძე ეხება ამ ბგერის დიფერენციაციას: "ი ს თ ა ნ ა ს ე ე ე ე ს ს ი ე ე ე ა ს ბ მ რ მ მ (ხაზი ჩუენი, თ. უ.), თუ შახ უკანასკნელად ხნი უმის: ჭილვალი (კალია), დედალი (დედალი), პეპელი, თქალი (ნაბრის პალეო)... ე ე ე ე ბ გ ე რ ა ი ხ მ ა რ ე ბ ა ა გ რ ე თ ე ე ს ი ე ე ე ი ს მ ე ე ი ე (ხაზი ჩუენი, თ. უ.): გაქამნავ (გაქამნავ), გაქამნი (გაქამნი), რაქამნი, დიქამნი და სხვ. 1952, 1953, 1960 წლებში ყალბი და სხვა ბგერებთან დაკავშირებითაც უხილავრით ამ ბგერას [5]-ს დიფერენციაციის ნაწილ-

1 ა. შ ა ნ ი ძ ე, ქართული კილოები შიდაში, ქართული ენის სიტყვით-
 რისა და ინტონაციის ხაკითხები, I, 1957, გვ. 11.
 2 იქვე.
 3 იქვე.
 4 იქვე, გვ. 12.
 5 თ. უ. თ ე ე რ ა ი ძ ე, სოკა-თუთურისა და ჩადამ-თუთურის
 ურთიერთობისათვის, თსუ სსპიანისგან VI საშემსწავლო
 კონფერენციის, თბილისი, 1952; ქართული ენის თუთური
 კილო (საკანონ-დინურიცხი), 1953; თუთური კილო, 1960.

ბრძოლი მიმდინარეობს მუდმივად აღნიშნული, რომ უ თუთუნ კილოში
 ფონემა არ არის. ამავდროულად მიგვაჩვენებს არაქართული
 ტარ თუთუნში, კერძოდ, ნახური ენების კავშირით გაჩენილ ბგერად,
 რომელიც ფუნქციას წარმოადგენს ხმოვანთა გარდა.

ეს ვარაუდი, როგორც ჩანს, გაბიძგებულ იქნა პროფ. ს. უღრეშვილის
 მიერ, იგი წერდა: "უ დღეს ფართოდ არის გავრცელებული ქართული
 ენის თუთუნ კილოში, რადგან იგი დამოუკიდებელი ფონემის არ წარ-
 მოადგენს, არამედ ხმოვნის შემადგენის ან დამატების დამატე-
 ბით უღრეშვიტად გვევლინება და ხმოვნის მადგარ შემადგენის ან
 დამატების გამოხატავს. თუთუნში ერთ და იმავე დროს შეხადლე-
 ბელია ხმოვანი იყოს მადგარ შემადგენიანაც და მადგარდამატე-
 ანიც" ².

სადიუსტრაციო მადგარიტების მუდმივად იგი აკეთებს ასეთ და-
 სკვნას: "... ნათლად ირკვევა, რომ უ შემოწერილი მოუღწეა თუთუნ-
 ში და, რაც მთავარია, მას დამოუკიდებელი ფონემური მნიშვნე-
 ლობა არა აქვს. იგი ხმოვნის მხოლოდ მადგარ შემადგენაში ან
 დამატებაში მიუთითებს" ³.

საბოლოოდ, თუთუნის უ-ს შესახებ ნათქვამია მუდმივად.

1) იგი არ არის ფონემა (თ. უთურგაიძე, ს. უღრეშვილი).

მ ე ნ ი მ ე ნ ა: ა. მანიძე უ-ს ფონემის თვალსაზრისით
 არ იხილავს, იგი მხოლოდ ადასტურებს ამ ბგერის არსებობას
 კილოში.

2) უ გვხვდება სიტყვის შუაში და ბოლოს ა-ს მუდმივად (ა. მა-
 ნიძე); უ ძირითადად გვხვდება ა ხმოვნის მუდმივად, გვხვდება
 1 თ. უ თ უ რ გ ა ი ძ ე, ქართული ენის თუთური კილო, 1953
 (დისერტაცია).

2 იქვე.
 3 ს. უ ლ ე ნ ვ ი, ქართული ენის ფონეტიკა, 1956, გვ. 140.
 4 იქვე, გვ. 141.

ო, ე, ი, უ ხმოვნებთანაჲ. თუ შერს ახახიათებს გრძელად **ჲ** ხმოვრდაჲ, **ჲ** ხმოვრდაჲ, **ჲ** ხმოვრდაჲ (თ. უთურგაიძე).

ჲ შერსხანავეთ გრძელად **ჲ** ხმოვრდაჲ. ამ შერს უთარება
ახუთი:

1) **ჲ**-ს ხანმოთქმის დროს უნის ძირი არ უბება ხახის კე-
რებს.

2) ხანხანაველი არ უბება უნის ძირს და

3) **ჲ**-ს ანუიკურად ყო კონფიგურაციად იმ ხმოვანს მოგვა-
გონებს, რომელთანაჲ იგი ხანმოთქმის.

ამ მონაყვების მიხედვით შეიძლება გარკვეული დასკვნების
გაკეთება, კერძოდ: **ჲ** არის დარინგალური ბგერა, ე. ი. ხახიმ სი-
მებისმიერი ხმური, თუ შერ კილოში იგი დაქიმური ბგერაა.
კონფიგურაციად რომ მომდევნო ან ნინამდგომ ხმოვანს **ჲ**გავს,
ეს გრძელად კიდევ უხვადს ხახის ამ ბგერის დარინგალურადს.
ხახისა და შერის დრუბში ნაიმი სპეციფიკური მოძრაობა არ
სრულდება ამ ბგერის ხანმოთქმის დროს, არ იქმნება მხოლოდ

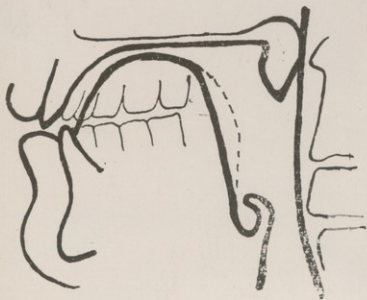
ჲ-ს უნის დამახახიათებელი კონფიგურაცია, ეს იმას ნიშნავს,
რომ ამ ბგერის სპეციფიკა იქმნება დარინგებში. როგორც ნახს,
მას ბგერი აქვს საერთო კომპონენტანერ კახთან, ესეც დარინგა-
ლურია, ე. ი. ხახის კედელთან უნის ძირის ხშვა არ ხდება და
კონფიგურაციად **ჲ**გავს თანმხლებ ხმოვანს (შერ. **И. Г. Гапринца -**
швили, Др. И. Гапуашвили, Фonetика персидского языка, 109, 110).

მიკროფონისა და დარინგოფონის სინქრონული ჩანანერით
ნათელი ხდება, რომ **ჲ** არის შეღერი ბგერა, ნამ უთუოდ განვი-
რებებურია მისი კომპიოთის უკვერთვის ხმოვანთან დგახ.

ჲ-ს მხეილურად ნახევრად აქერითურებოთ მოგჯერ **[g]**-ს
მოგვაგონებს. ეს შეიძლება მიტკითთებდეს **ჲ**-ს ქყვერთ ბუნე-
ბად.

ՆԱՐԻՅԵՅԸ
ՆՈՑՆՈՒԹՅՈՒՆ

պի. 7
anatomy [L] = 2 հիստոլոգիա
(բրտբուհ. 6. 8.)

[Handwritten signatures]

ո՛ւ. Եղիշյան Ը-ի հիշատակը (կղ. 4).

Յուրաքանչյուրը, հիշելով թե ինչ Ը փոխարինեցի յուր
լուսն, ինչ հուշերն ունի ինչ հիշողությունը, ինչ ճանաչողությունը և ինչ
ընթացությունը յուր լուսնը: 1) Ը-ի ճանաչողությունը ցարժա ինչպիսի
հիշողության միջոցով: Ինչպիսի ձևով, և ինչպիսի ձևով ինչպիսի
հիշողության միջոցով յուր լուսնը: Ը, Գ, Լ, Կ, Ը;
Միջոցով:

Ը: Կրկին (Կրկին ցարժա "Միջոցով ցարժա"), յուր լուսնը (Կրկին-
լուսն ինչ ցարժա "Կրկին լուսնը"), յուր լուսնը (Կրկին լուսնը
"Կրկին լուսնը", ինչպիսի (Կրկին լուսնը լուսնը "Կրկին լուսնը"
և ինչ.

Գ: Կրկին "Կրկին" (Կրկին լուսնը լուսնը): Կրկին, յուր լուսնը
"Կրկին լուսնը, յուր լուսնը". ինչ փոխարինեցի յուր լուսնը և յուր
լուսնը լուսնը լուսնը լուսնը լուսնը լուսնը լուսնը լուսնը լուսնը լուսնը
լուսնը լուսնը լուսնը, հիշողությունը, միջոցով: 1) Կրկին? "Կրկին?
Կրկինը? "Կրկինը? " ինչպիսի լուսնը լուսնը:

-Կրկին լուսնը "Կրկին լուսնը".

-Կրկինը? "Կրկին լուսնը? " (Կ. ու. միջոցով լուսնը լուսնը?).

Կրկին լուսնը լուսնը լուսնը Ը-ի լուսնը և յուր լուսնը լուսնը լուսնը
լուսնը լուսնը լուսնը, միջոցով: Կրկինը! "Կ, Կրկին!" լուսնը-
լուսնը! "Կ, լուսնը!"

თქ: პოქ "ღობა", "პო" (მეუკიდრებოთი ნაწილაკი), ღობა (მეუკიდრებოთი ნაწილაკი), ქ = ს მეშრევე, მსგავსად ე-სი, შეიძლება შევხვდეთ ჩაკითხვისა და დამუქრების ფორმებში; მაგალითად: ნაქლოქ ?

"მაშ ნაილო?" და ნაქლოქ ! "ა, ნაილო ! " და სხვ.

უქ: პუქუ // ეუქუ "აი, ავერ" (ჩვენებოთი ნაწილაკი). თუ შენ კილოში ეს ურთაღრთო ფორმაა, ხდაყ შეიძლება ქ-ს დადასტურება უ-ს მეშრევე, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ კონცეპციონირებულ ძველებურ ჩქმევის სახელს / ეუქო /-ს (აშის შესახებ ქვემოთ).

ოქ: პოქ // ეოქ "პო, ღობა" (დადასტურებოთი ნაწილაკი); ოქ კომპლექსი შეიძლება შევხვდეთ ჩაკითხვით და დამუქრების ფორმებში: კაეოქ ? "მაშ კაეოქ ?" და კაეოქ ! "ა, კაეოქ !".

ჩვენი მეომო მოყვანილი მაგალითებიდან ჩანს, აქ კომპლექსის გარდა, [ქ] ბგერა, გვხვდება ის ექსპრესიულ ნაწილაკებთან, ჩაკითხვით თუ დამუქრების ფორმებთან, ყველგან ექსპრესიული ბუნებისაა (მტრ. ლოვ. ქართლის პოქ ! ა ე აქ !). ჩაკითხვითი ფორმები შევნიღად გამოვბას გამომხატავს, თუმცა ჩივ შემთხვევაში ეს მომხდომი ფორმაში მინიმუმადეა დაყვანილი; ყოველ შემთხვევაში კითხვის გრამატიკული ფუნქციის მატარებელი აქ უნდა.

პ უქუ // ეუქუ ფორმაში ბოლო უ აგრეთვე ნაწილაკის ექსპრესიულობას უნდა დაუკავშირებს, ე.ი. თავდაპირველად იქნებოდა პ უქ. ხმოვანზე დაბოლოება, ე.ი. კვლავ უ-ს გაჩენა ფორმის ბოლოს, ექსპრესიულ ჩედუპიკაეოქ უნდა მივიჩნიოთ. ექსპრესიულ ნაწილაკად ხმოვნების ჩედუპიკაეოქ შეიძლება ხვდაგანაც დაუდასტუროთ: იმავე თუ შენში პ ოქ // ეოქ ფორმათა პირველად გვაქვს პ ოქ ო // ეოქ ო; ნახუროდან ნახესხები ხევისურელი პ აქ -ს ამხატავალია პ აქ (მტრ. ბაყბ. და ჩაჩნ. პ აქ "ღობა"); ქართული პ პ ! ფორმის ამხატავალია პ პ ! და სხვ.

3) $\bar{y}$ ოს ხმოვანს შარის ვხვდება შემდეგ კომპლექსებში: $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$; $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$; $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$. მისაბუნებელია კომპლექსები: $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$; $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$; $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$; $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$; $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$; $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$. აღნიშნულ კომპლექსთა მიხედვით შეიძლება მივიჩნიოთ შემდეგი დებულებები:

ა) იდენტური ხმოვანთა შარის $\bar{y}$ ვხვდება ხუთსავე შემთხვევაში: $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$. ვნახოთ მაგალითები:

$\bar{y} \bar{y} \bar{y}$: უმარაღად "ყარულად", ყარაღად "მსგავსად"; $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$, $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ (ფლონოშობი), $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ (დაგვიხილო წყლი ან თუკის ნანყვეტი, რამდენი გირკის ერთ ბოლოშია გაშობილი და ძრახვის ან ხარის დაბინას ყელთან გაშინასკვავუნ გირკის შუაში ბოლოში), სახელი უკ. მრუნვაშია, სახ. $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$. $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ = ხთან უნდა განვიხილოთ $\bar{y} \bar{y}$ კომპლექსი, რადგანაც $\bar{y} \bar{y}$ ისტორიულად მიღებულია $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ = ხგან ხმოვანთა შეწყვეტით; მაგალითად: $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ "ყარულად", ყარ $\bar{y} \bar{y}$ "მსგავსად" (იხ. შემოთ); $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ "გააკეთა" და სხვ.

ყარაღად $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$; $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$.
 ქვემოთაჲ გრძობილიანი კომპლექსები განხილული იქნება იმ კომპლექსებთან, საიდანაც იხილი არიან მიღებული ხმოვანთა შეწყვეტის გზით.

აბ კომპლექსი ვხვდება $\bar{y}$ -ს გარეშე: ჯაათი "ჯიბი" ხაათი, მათათი (< მათათი), ხაათი (გვარია), ჯაადი "აადი" და სხვ.

$\bar{y} \bar{y} \bar{y}$: ამ კომპლექსს სპირატილად თუ შარის ერთდერთ ყარმაში ვხვდებით მხოლოდ, კარდო, მ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ "მითუი (ამას!)". ახარ-გაბრები იმ ყარმას ხაათად არ ხმარობენ, სპირატილად დას-ტურდება შოხუების შეყვარებაში. სხვა შემთხვევაში $\bar{y} \bar{y} \bar{y}$ ან

1 დაწვრილებით იხ. ჩვენს-თუ შარის უკოლ, § 4.

Խցեստիւրը յոլոմի ժոհօքը : Յամոռոցած լիւք , = ր ն յ յնքնիցնի : Ս
 մանահմոցեցըն լիւրտընի նշտոլիւնա . Քանքնի խնոհը Խ յնքնի յնքնի
 լուռը ոյ յն խնոյանի փոխնուրհի յիմահտչոն յիմոնցա: Յի (X/Y) .
 մաժանաճաճից, Կ փոխնի ծնցնուրհոն ճհոն յիմոնսրն ըս ժոհոհո
 յիմահտչա-ըսմահտչայ ու-ն ծնցնուրհոյց ճիցն: լուռը ճի նոյնչան
 հրթիւրընչայոն յանքնոն փոխնի . նալից յիցն խոյնոն փոխնոն
 ըս ինքնիցնոն նշտոլիւնա . ճի Կ-ն, հն տիժ յնքն, յից յիցն-
 տանճիցն լիւրտըն ճիցն յիցնիցնոյն փոխնի յիցնիցն Կ-ն: ճի Կ
 յիցնը, ոչոն նանքնիցն փոխնի ճի յիցնիցն .

Թ ո լ ո թ ո ճ , հոյնի ճիցնիցն, ժիցնիցն հիցնիցն նախըն, ճիցն
 ըսն ճիցն յիցնիցն: ժիցն թ ո լ ո թ ո ճ ո ճ ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ
 յիցնիցնիցն նախըն ցոյնը, ըսն մաթ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ
 թ ո լ ո թ ո ճ . Քան, նախըն նանքնիցն . փոխնիցնաճոն յիցնիցն ոչոն
 յիցնիցնը ըս ինքն ճիցնիցն յիցնիցն թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ
 թ ո լ ո թ ո ճ / թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ . հոյնի յիցնիցն յիցնիցն, ծնցնուր-
 ին ոչոն յիցնիցն ճի ըսն յիցնիցն: ոյ ճի ինքն թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ
 տանիցն հիցնիցն նախըն, նախիցնիցնը, հոյն ոչոն փոխնիցն յի-
 մոնսրն իսքնիցն ճի ինքնիցն .

ըսնիցն թ ո լ ո թ ո ճ ! (< թ ո լ ո թ ո ճ !) փոխն . ոչոն փոխն նախ-
 հնընթան տանիցն ճիցնիցն . թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ
 յիցնիցն ճիցնիցն յիցնիցնիցն յիցն ճիցն ճիցնիցն յիցնիցնիցն
 յիցնիցնիցն ճիցնիցնիցն նախըն . ճի փոխն ըսնիցնիցն յիցնիցն
 յիցնիցնիցն, ճի ըսն ճիցնիցն, հոյն ճի յիցն յիցնիցնիցն Կ
 յիցն, ճիցնիցն ճիցնիցն ճիցն իսքն (ոչ . յիցն) ըսն յիցնիցնիցն
 յիցնիցն ճի ճիցն .

թ ո լ ո թ ո ճ թ ո լ ո թ ո ճ : ճի յիցն ըսնիցնիցնիցն ճի յիցնիցն
 յիցնիցնիցն . ըսնիցն ոչոնիցն ճիցնիցն յիցնիցն յիցնիցնիցն յիցն յիցն

1. А.Г.Машер, Н.В.Оздоев, З.А.Давиджанов, Чеченско-Ингушско-
 Русский словарь, 1962.

ექსპრესიული ბუნებისა და ნახევრებ ფორმის შემოქმედებით
 და გამოხატვისათვის კიდევ ბუნებრივი კანონზომიერების
 კვლევას მ ვ ლ ვ მ ფორმის ვლვ (სამხე ქვემოთ).

ბ) ვ გვხვდება ხმოვანთა ლიპონის მიხედვით დაშავარ კომპ-
 ლექსებში, სადაც პირველი ადგილი, რგონის ნების, ვ-ს უჭირავს.
 ძალიან იშვიათად შეიძლება შევხვდეთ ლ და ვ კომპლექსებს.
 ვნახეთ მაგალითები:

აღვ: სამუშაოდან "სამუშაო", მ ვ ა ლ ვ ბ ი "ქუჩის გუნ-
 დები", სათქმელად "სათქმელ ნაბადი" და სხვ.

აქვე უნდა განვიხილოთ ვ კომპლექსი, რომელიც მიღებულია
აღვ = სგან: * ა ლ ვ > * ვ ლ ვ > ვლ ; მაგალითად, გვლკეთ
 (< გაღვკეთ) "გაღვკეთინა", გვლწინა (გ ა ლ ვ ნ ი რ !)
 "დაღვკეთინა" და სხვ. აღ კომპლექსი გვხვდება ლ=ს გარეშე,
 მაგალითად: გაღშმავე "გაღშმავე", გაღრთანერ "გაღრთანერ"
 და სხვ.

აღ: კომპლექსი დასტურდება საკუთარ სახელთა ფორმებში:
ვ ა მ ლ მ ა ნ ი (ღირაურობების გვარის შერქმეული სახელია),
 მ ა ლ მ ლ (ქარის სახელია), ვ ა ლ მ ლ (მამაკაცის სახელია),
 გ ა ლ მ ა ნ ი (თავბრუნების გვარის შერქმეული სახელია);
აღ კომპლექსის უხვდებით წოდებით ბრუნვის ფორმებშიც, მაგა-
 ლითად: ბიჭაღ "ბიჭო", ქარაღ "ქარო", ქ ი რ ლ ვ ა ლ მ
 "კარაღ" და სხვ. აღ კომპლექსის უხვდებით ლ=ს გარეშე;
 მაგალითად: გააღრ "გააღრ", დაბღ "დაბღ", გააღრ
 "გააღრ", ლ ა მ (საკუთარი სახელია, თუშურ ხალხურ სიტყვი-
 რებაში უნაბიღია ფაჩხმედი გმინი ა მ ს ა ლ ვ ლ ა) და
 სხვ.

აღ: ნაკუდაღრთა, ჩიგდაღრთა (საყრდენის სახელებია).
 აქვეა განსახილველი ვლ კომპლექსიც, რომელიც ა უ=სგან მოდის:
 * ა ლ ვ > * მ ვ > * ვლ ვ > ვლ ; მაგალითად: გვლკეთ (< გაღვკეთ).

აუკომპლექსო გვხვდება μ -ს ვარდნილ: დაუღვრე "დაუღვრე-
შეშინი", დაუთობა "დაუთობა", დაუჩულოებურ μ -ს

აქ: ყვარის "ქუშის", ჭილაყის "კალიის", გოთაყის (საჯ.
სახ.); აქვეა განსახილველი μ -ს კომპლექსი: * μ μ > * μ μ >
* μ μ > μ μ შავალითად: μ μ > μ μ > "შავალითად".

აქ: ერთდროით μ -სა, სხვა μ -ს კომპლექსი დაყრდნობა, ანის
 μ μ (ქარის სახელი). თანამდებრად თუნიში μ -ს სახელი
აღარ იმართება. იგი დღეს უკვე მოხუცებულ თუნიში μ -ს აღარა-
ვის შექნა, μ -ს. ადრე იმდენად ყოველი მისი გამოყენება.
სხვა შემთხვევებში μ -ს კომპლექსი μ -ს ან ჩაიხრება, შავალითად:
მოიღ "შოვიდა", წყაროც, შრომ, გოთანი (აშაძვეების გვარის
შეგქმველი სახელია) და სხვ.

აქ: ეს კომპლექსიც მხოლოდ ერთ μ -საში გვხვდება მხოლოდ:
ღუქის (შაშაქაყის რქმევის სახელია ნათ. ბრუნვაში), მთის
პოეზიაში ფართოდ ანის ყნობილი ღუქის ღუქში, რომელიც ღუქებს
შეუყენად და დიდობაში მოუკრავთ.

ეს კომპლექსი სხვა შემთხვევებში ან ჩაიხრება μ -ს; შავალი-
თად: უნარად, უნარად μ "უნი", უნარად μ "უნი"
და სხვ.

ეს ვადავხვდება დიპლომის მიხედვით დაშავად μ -ს ჩაიხრე კომპ-
ლექსებს, ძალდატანების ვარდნილ შეიძლება ვთქვათ, რომ μ გვაქვს
ამ ხმოვანთა კომპლექსებში მაშინ, როდესაც მისი პირველი კომპ-
ლექსი ანის μ -სა. არად იგი გამოწვევისი ამ დებურებთან იქნება
 μ μ და μ μ . როგორც ჩანს, ეს μ -ს მიხედვით ანადრის
აკრებენ დებურებას: μ μ μ = μ μ μ -ს შეხვდებით დას-
ტრდება ქარის სახელი μ μ μ (იხტოროს ვ.დავაშიძის
ყნობით, ეს ძველი დასტური სახელია ქარის). დასტური μ μ μ -
ის თავდაპირველი ფორმა ანის μ μ μ , რომელიც თუნიში

შესურდა ბავშვურიდან. $\beta = \gamma \alpha$ -ს $\beta \gamma \alpha =$ ად ყურად მამულისა...
ან ჩანს გამოწვევის, მაგარიტად: $\rho = \alpha$ "სხენი" შინა...
იძლევა $\rho \gamma \alpha$, $\rho \gamma \alpha =$, ერთ ერთ ბავშვი ხაბავეთა განსაზღვნი
სახეობა ახეთ ფორმებს გვაძლევს:

- $\beta\gamma\alpha$, $\beta\gamma\alpha$, მიჩნეო დამ? "ფიხა, ფიხა, საიდან მოვიდა?"

- $\rho\gamma\alpha$ ფორმად დამსა "სხენებთან (მეცხად: სხენებთანთან)
მოვიდა?"

- $\rho\gamma\alpha$ შინ დინა? "სხენები რა უყავ?"

ახევე $\beta = \alpha$ მამაკაცის სახეობა დღესაც გვაქვს ბავშვში.
მართალია, β -ში-ში ხმოვნებს შორის β არა გვაქვს, მაგარიტ, რი-
დესაც - ρ ა რ სუფიქსის დამატებით გვარს ვანაჩმოვით ამ სახეობ-
დან, $\beta = \alpha$ გამოჩნდება, ვერძოდ, გვექნება $\beta = \alpha$ ρ ა რ, რი-
ლის მართლმართად უნაშინ იხმანება ეს ფორმაც: $\beta \gamma \alpha \rho$ ა რ
($< \beta \gamma \alpha \rho$ ა რ $< \beta \gamma \alpha \rho$ ა რ). ახევე საკუთარი სახეობ $\beta = \alpha$ -დან
(ამ სახეობ ში-19 საკუთარი თუშეთის შინახებ საარქივო მახა-
ლებშიც ვხვდებით) ნანაჩმოვით $\beta = \alpha$ ρ ა რ, $\beta = \alpha$ ა რ
(იხილეთიდან ამამებებში). $\beta = \alpha$ ა რ ა ნ ა ფორმას ბავშვად შინახა-
ცხვისება $\beta \gamma \alpha \rho$ ა რ ($< \beta \gamma \alpha \rho$ ა რ).

მამახადამე, $\beta = \alpha$ თუშინი ბავშვიდან არის შემოსული,

[β] ამ კომპლექსში თუშინის ჩაბთვლი არ არის.

ჩემი შინახება $\rho \gamma \alpha$ ს ფორმას, იგი უნდა დავუკავშიროთ
 $\rho \gamma \alpha =$ (შინა. კახური $\rho \gamma \alpha$). თუშინი უმოდოა კიდევ
 $\rho \gamma \alpha$ ფორმა (იგივე რეპლი). ამოსავალი არის $\rho \gamma \alpha$,
საიდანაც მიმდევ მივიღეთ $\rho \gamma \alpha$ (შინა. $\rho \gamma \alpha = \rho \gamma \alpha$)
ამ ამ რი ფორმის კონსტრუქციით მიღებულა გვიან $\rho \gamma \alpha$,
 $\rho \gamma \alpha$ ს ფორმები: $\rho \gamma \alpha$ - თუშინი შინახებებშიც ρ -
დებოთი ბრუნვის ნიშნის შინა ფორმის უდიდ დამო ρ დამკავშირ,

მადარითად, მ ა რ ე ა - მ ა რ ე მ ; მ ა რ ე ა მ > მ ა რ ე მ > მ ა რ ე ა მ
 თ ი ნ ა - თ ი ნ ა მ > თ ი ნ მ ; ე . ი . რ ე უ ა წოდებთ
 რ ე უ ა მ = ს, ხანდაზნად მემდეგ მინილეთ რ ე უ მ . რ ე უ მ ს გვერდით
 რ ე უ ა ჯ, რ ე უ ა ჯ მ ფარმათ აწხებლად უნდა განვიხილოთ
 მინიერებულ რ ე უ ჯ მ ფარმა. წოდებთ ბრუნვის ნიშანი ამ სახელებ-
 თან ფუძეში შერის, იგი ბრუნვის ნიშანი იხლოვრად; ე . ი . ეს
 სახელები მ-გ დაბრუნებულ ფუძიანი სახელებია. მათგან მოგვიჩ
 მემოდებულ სახელებთის ფარმებს ვიღებთ, ე . ი . მ-მ იკარგება და
 ფარმა იწივს სახ. ბრუნვის ნიშანს, მაგ. : გ ა ბ რ მ - გ ა ბ რ ი,
 ა ნ რ მ - ა ნ რ ი, თ ა შ რ მ - თ ა შ რ ი . რ ე უ ჯ მ ამ
 შემთხვევაში მოგვიყვამს რ ე უ ჯ ი -ს, რომლის ნათ. ბრუნვის ფარმა
 უნდა იყოს შემოთ მოყვანილი რ ე უ ჯ ს ფარმა.

შეიძლება დავასკვნათ: ქ ბგერა ხმოვანთა ლიპის მიხედვით
 დაშვარ კომპლექსებში გვაქვს იმ შემთხვევაში, თუ კომპლექსის
 პირველი კომპონენტი აწის [ა] ხმოვანი, ნების დაწვევის შემთხვე-
 ვაში ხაქმე გვაქვს ნახსებ ფარმათან.

ეს ძალიან იშვიათად ქ შეიძლება გვემხდეს ლიპის მიხე-
 დვით დაშვარ კომპლექსში, ეს კომპლექსებია. ქქ და იქ.

ქქ: გვხვდება ერთდერად ფარმაში - ქქ (ჩქმვის სახელო
 მაშაკაყისა, დღეს დაიჩ იმეარება), სხვა შემთხვევებში ქ კომპ-
 ლექსი ქ-ს აჩ იიჩივს; მადარითად: უოაბო "უოაბო",
 უოჩუაქი "უოჩუაქი" და სხვა.

იქ: დახვერება ადამიანთა ჩქმვის სახელებში, რომლიყაა:
 ს ი ქ ი (ქარის სახელოა), ბ ი ქ ი , გ ი ქ ი (მაშაკაყის სა-
 ხელებია, ბ ი ქ ი ა ნ ი ბაკურადვეთის გვარის ერთ მგობთის
 შერქმულ სახელოა. სხვა შემთხვევებში იქ კომპლექსი ქ-ს აჩ
 იიჩივს, მადარითად: მ ი მ რ ე ე ბ "მომრება", მომრება
 "მომრება", მ ი მ ბ ნ ე ბ (< მემბნება) "მემბნება", ქ ი მ რ ა შ ი

(კავის ხაზვლია), ი მ რ ზ ლ ა "იორღა" და სხვ.

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

გადაუხველთ ამ კომპლექტებსაც. რაგონს შეშოთ აღვნიშნეთ, კომპლექტების ფორმაც, აქვე თავდაპირველად ახს მისდევდა (რ უ ა უ ი ა. რაც შეეხება ს ი ჯ მ, ხ ი ჯ მ, გ ი ჯ მ ხაზვლებს, აქ ხაქმე უნდა გვეჩვენებს ხაზვლად ნაწილურების ნახურ ნაწილად, რომლის მიხედვითაც რ ხ მოვანს მონის აღვირად ჩნდება უ ბ გ ვ რ, ვს რ მ ა ს ვ ა, ა მ ა ს ა დ ა ს უ რ ე ბ ს რ ი ვ ი ს ა კ ე ა რ ი ს ა ხ ა ჯ ე ბ ი, რ მ ჯ ე ლ ა მ ა ყ უ ძ ე შ ი რ ი ვ ე უ ხ მ ი ვ ა ნ თ ა კ მ პ ე რ ე ბ ი ა ე ე თ ა, მ ა გ რ ა მ ნ რ მ ა ქ ა რ თ ე რ ი ა დ ა ყ უ რ ი, მ ა ვ ა რ ი თ ა ბ ე ზ შ ი მ (დ ა ა რ ა შ ი ჯ მ), გ ი მ რ გ ი (დ ა ა რ ა გ ი ჯ მ რ გ ი). ა ს ე რ მ, ა მ შ ე მ თ ხ ე ე ე ა მ ი ჩ ა რ თ ე რ ხ მ ი ვ ა ნ თ ა კ მ პ ე რ ე ბ ი ნ ა ს ე ს ხ ე ბ ა დ უ ნ დ ა ჩ ა ი თ ე ბ რ მ ს .

4) [ქ] არ გვხვდება არსად ხ მოვანთა შემდეგ კომპლექტებში: უ ა, უ მ, უ ნ, უ ი; ო ა, ო ე, ო ე; უ ა, უ ე; ი ა, ი ე, ი ე. უ ნ ა ხ ო თ მ ა გ ა რ ი თ ე ბ ი ზ ე ა ზ ე ა დ ე რ ე ბ ე, ე ე ა მ ბ ე "ე ა მ ბ მ", მ ე ა ე "მ ე მ", ე ა ხ რ "ა ხ რ ა დ ე რ ე ნ ა".

ე მ ზ ე უ მ "ე მ ა", ე ე მ ბ "ე მ ბ ე ბ ი ნ ა", ე ე მ (ს ა ე . ს ა ხ ე რ .), ე მ ზ რ "ე მ ზ რ ე ბ ი ნ ა".

ე ე: ე ე უ ბ ე ბ ე "ე ე ბ ე ბ ა", ე ე უ მ ხ ო ე ბ, ე ე უ მ ზ რ ე ბ "ე ე რ ა მ ა მ ო ე ბ ა", ე ე რ ე ე ე რ ი "ე ა ს ა რ თ ა ე ა დ ე შ ე მ ბ ა დ ე ბ ე რ ი მ ა ვ ე რ ი", ჩ ე მ ე ე რ ა ჯ ი "ჩ ე მ ე ე რ ი".

ე ი: ე ი ა ფ ე ბ "ე ი ა ფ ე ბ ა", ე ე ი მ ზ ე ბ "ე ი მ ე ზ ე ბ ა", მ ე ი თ ი (ს ა ე . ს ა ხ ე რ ი ა), მ ე ი ს "მ ე შ ო თ".

ო ა: მ ო ა რ ი ს (< მ ო ა რ ი ს) "მ ო ა რ ი ვ ა რ", უ ს ა ვ რ მ ა ჯ ი "უ ს ა ხ ე რ მ" (ს ა ხ ე რ მ რ მ ა რ ა ა ე ე ხ ს), ე ე ე რ მ ა ჯ ი, ნ ო ა ჯ ი (< ნ ო ა ჯ ი) "ბ ა ყ ბ ი".

ო ე: ე ო ე რ ი ს (ს ა ე . ს ა ხ ე რ ი ა), ჩ ი ლ ო ე რ ი (ჩ ი ლ ო ს ო ფ ე რ ი ა), დ ა რ თ ო ე რ ი, ხ ი ს ო ე რ ი, მ ო ე რ ი (< მ ო ე რ ი), უ გ ე რ ო ე ბ ი, უ ძ ი რ ო ე ბ ი და სხვ.

არის მიღებული: შავყუ > შაქაყუ > შაქყუ და
ერთი წამ უნდა გავითვადინოთ: შშინსწინიან ფარსებში
ასომილაყია ბუნებრივია უ ა , მ ა , ზ უ , მ უ კომპლექსებთან,
უ უ ხომი იხუყ იღვწურნი ხმოვნების კომპლექსია. ჩვენ უფრო ღრუ-
კუნად გვეჩვენება, ხეშოთ აღნიშნულ ფარსებში დაინახოთ ანა-
ლოგია. კერძოდ, უ ა და მ ა კომპლექსებში ასომილაყიით მოგვ-
ყვს ა და შეშედგ ამოქმედდა იგივე კანონი, რაც ძალაში იყოს
გ ა ა კ უ თ და სხვა შესავს ფარსებთან (გააკეთა > გააკეთა >
გაქეთა), გ. ი. შეაყუ > შააყუ > შაქაყუ > შაქყუ; ასევე:
შააყუა > შააყუ > შაქაყუ > შაქყუ.

გვერდია რა კოლოში *დაქანი > დუქანი > დუქნი "დაენია", შინი
ანალოგიით მივიღეთ შ შ ქ შ ა დ "შოქშიადა": *შ მ უ -
შ მ ა დ (ა) > *შეშედა (შეშედგ უკვე ანალოგიით) > შექეშედა >
შქეშედა. აღსანიშნავია, რომ ამ შშინს ერთდერთი შესაძლებელი
ფარსა ო პირში არის შოქშიადა (< შოქეშედა) "შოქეშედა".

აქვე უნდა გავიხსენოთ შ უ ღ უ ყ , რომელიც ამოსავლად იღვბს
შ მ უ ყ ფარსას. აქვე საქმი გვაქვს ასომილაყიასთან: შოყ >
შეყ / შეშედგ ამოქმედდა ანალოგიის კანონი: შ უ უ ყ > შ უ ღ უ ყ ,
შაგწამ პროყენი იღვწურნი ხმოვანთა შერწყმამდე უფრო მივიღებ, რადგან
ნაყ ქ=ს მომდევნო უ ფუძის კუთვნილებად და, გაგებური, იგი არ
არის გრამატიკული აფიქსი (იხ. ქვემოთ).

ჩვენ წინაშეა ქ=ს სრული დისფინიციკალი კოლოში, რაც გარკვეული
მსჯელობის ჩაფარებისა და დასკვნების მიღების საშუალებას იძლე-
ვა: ა) თუ ფარსა ნასესხები არ არის, ან გაშინაჯილის (ნარმო-
გებრივი ერთი შათვალითი, რქ უ თ უ მ დ შ მ რ ფ უ შ ა თ ა
შ ლ უ ა რ შ უ გ უ ხ უ დ უ ბ ა : სახელებში ეს არის ფუძისური
ხმოვანი + ხმოვნით დაწყებული ბრუნვის ნიშანი (ფ უ რ ა ლ უ ს ,
ფ უ რ ა ლ უ თ , ფ უ რ ა ლ ა დი ან ხმოვნით დაწყებული ნარმო-

ქმნის ვრცელნი (ს ა მ უ მ ა ჯ ვ ე ნ ი ; ბოლო მშენებლობის
 ნიშნის ხმოვანი + გვარის ან ქვეყნის ნიშანი ან უარყოფითი ნიშანი
 ფიქსი (გ ო რ ე თ < გ ა უ რ ე თ ა , გ ო რ ე თ ე ბ ე რ ა ლ < გ ა უ რ ე თ ე ბ ე რ ა ლ) .

იგივე ებულება ნეგატიურად შეიძლება ასე გამოვხატოთ: უ ან
 ჩნდება ძირითად ხმოვანთა კომპლექსში.

ჩადგან ძირითად და ფუძვე შეიძლება ინფორმაციის მარჯვნივ, შემოთ
 ნარმოვნიერი კომპლექსი ებულება შეიძლება ასე დაიხატოს: მშენებ-
 ნიშნის ხმოვანს უ ან გავჩნდება, თუ მას მოხდებს ძირითადი ხმოვანი
 (გ ა უ მ ო რ ე ა რ ე "გაუმოვრა"; მათხსადამე, უ დახურდება
 კრეფი-სეფიხთა მდგარზე.

ბ) უ ბგერა ახლავს ა ხმოვანს: ა) სახელების მიხედვით თუ უმის-
 ყვებთ, [ქ] [ა] შეიძლება ახლავს მომდევნო ხმოვნის გარეშე
 (ქ ი რ ე ა ლ დაეჭიჩიჩ "ქალი დაეჭიჩი", ქ ი რ ე ა ლ ბ ე
 "ქალიაზე"....) .

გ) მშენებლობის ნიშნის ფორმები კი, როგორც ჩანს, უ გარეხილი
 ხმოვანთა კომპლექსში, ჩადგანაც ფორმები უ ან გვექნება, თუ
 მშენებლობის ა ან შეეჩნება მომდევნო გვარის ან ქვეყნის ხმოვანს.

უ ხმოვანთა კომპლექსებში რომ ან იყოს განუთარებელი, მაშინ
 იგი მშენებლობის ა-ს შემდეგ უნდა გვექნოდეს იხუთ ფორმებშიც,
 სადაც ა მ ა-ს თანხმოვანი მოხდებს, ე.ი. კილოში უნდა მოგველო
 ასეთი ფორმები: ე ა ჯ ს უ ვ მ ს (შერ. ქ ი რ ე ა ჯ ს), ე ა ჯ მ-
 ძ ე ვ ბ ს (შერ. ჩ ა რ ე ე ა ჯ მ ე) და სხვ.

"ე ა ჯ ს უ ვ მ ს და ე ა ჯ მ ძ ე ვ ბ ს კილოსთვის სურვილად
 უყბო ფორმებია.

უ ბგერასთან დაკავშირებით ყურადღებას იპყრობს ა-ზე დაბო-
 ლებელი სახელების კვეთა-უკვეთლობა მთის კილოებში: თუ შერ
 კილოში სახელების ფუძის ბოლო ა-ს თუ უ ბგერა მოხდებს, ეს სახელი
 უკვეთილია; ძირითადად ეს სახელები ან იქცეება მთის დანარჩენ

თუ მხედველობაში არ მოვიღებთ ექსპერიმენტულ მეთოდებს, უნდა დავახსენებთ, რომ უ ბგერა თუ მუკში ა-ს თანმიმდევ-
 ზიან მიჰყოფს; რომ სახელებთან ა, რომელიც უ მიხედვის, სემანტი-
 ზებურია.

ამასთან დავამოწმებთ იბარება კითხვა: რატომ ვაუწყებ უ
 სემანტიზმზე ა-ს ?

პასუხი ჩვენს მასაღის მიხედვით ასეთია: რათა კვლევისათვის
 დაეწყოს სიტყვის რეფლექსიური მიზანმიმართული კომპონენტის
 მათარსებელი ნიშანი.

თუ აღვნიშნავთ პასუხის სწორი, მაშინ ა რუსულ უნდა ვთქვათ,
 რომ უ ექნება სხვა სემანტიზმზე ხმის შესაყარ, კერძოდ, ა-უ-სა
 და ა-ს-ის კი არ დასტურებთ კარგად, მაგრამ ამას თავისი ახსნა
 აქვს, კერძოდ: უ თავდაპირველად მუდმივობა ვახსენებდა ა ხმო-
 ვანს მიხედვით ქარბი ღიაობის გამო, ე.ი. [უ] ასეთ მემ-
 ბევაში გვადიდა, ე.ი. ხსენებელი ბგერა (схоластическая),
 გამორის, უ თავდაპირველად გამოწვეულია ა-ს ბმუნებით, ე.ი. მის
 გარეშის აქვს ფონეტიკური საფუძველი. სწორედ ეს უნდა იყოს
 იმის მიზეზი, რომ უ-ს ვეღარ ვხვდებით სემანტიზმზე უ-სა და
ა-სთან.

უ გვადის გამოწვევის უფრო პირიქითი მნიშვნელობა პირო-
 ბა ა-ს ადგილს სიტყვაში, კერძოდ მახვილობა-უმახვილობას.

მახვილობა ა-ს რამდენიმეხანს და ინტენსიური სიქარბე უფრო
 მოთხოვდა უ გვადის.

როგორც უ გვადისთან და უამგვარი ა-ში კარგად შექმნის
 კომპლექსური წყვილები, უ კარგად უარე ფონეტიკურ გამოყოფა,
 კერძოდ, მხედველობაში ვვაქვს მემორიზაციის წყვილები: ა ა ა ა
 (მაშაქაის სახელი) და ა ა ა (ნათესავი ქალი; ხნით უფროსი)

ոձածը, շոնի անց մոմահառն լարն); և ուլու (մաձայանի լարն) և
 ռա և ու ո (եղյա ծմնոն II յըմոհրնոտի գործա); և ուլու (լարն)
 լարն և ախո՞ ռա և ուլու (եոու, եոայո). ամ գործընթիւ լու=ն
 ծընդծա և սորոքծա ճըւորոն ծընդծան - ղհեւ ռա ուձայ յոմձը ղխն
 և ծըցհա և ճըւոյն, և ճը - ճը, յոմձըլիս յոմոսո՞ յո ղհոո; ղ
 ղ. ո. լու=ն անցնծա գործաձո անց հոմըլոմը Խը յըլո ծըցհոն
 ռա անց յոմձըլիս ծընդծորձ ան ճըւորոն ղհոն, և ճըւորոն
 ծընդծոնսըն ռաձահանոտընըլո ան անոն. անց ճըւորոն ղըն-
 ռըցո գործընթիւ: և յալու (մաձայան և ախո) ռա և յալու -
 հոր ղհայ և ոսոյ ղհործան ճըւորոն ղըցըն ղն: և յալու -
 ո ղհ. [ալու] յոմձըլիս ոհնայն գործաձո ճըւոյն, ղհո մըմծըն-
 ղաձո յոմձըլիս և ծըցհա և ղհոյլո, մըմը ղըմծընընթիւ - ճը.

յորըն մըց ղըլոքըն: և յալու, ղ յալու (ճըւորոն ղըլո
 լուսոնոմընո) ռա և յալու "չոնի", և յալու.

գործընթիւ մըմոն ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո ղըլոքըլո
 յորոն գործընթիւ և ոսոյնթիւ ղըլոքըլո և ղըլոքըլո ղըլոքըլո
 ղըլոքըլո.

և ուլու գործընթիւ ուլու ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո
 ղըլոքըլո ղըլոքըլո: և ղըլո "լարն" (ևճ.) ղըլո և ղըլո
 "անց" (ևճ.); և ուլու "ո" ղըլո և ղըլո (լարն ուլու ղըլոքըլո)
 և "հալո" (ճըլոն. ևճ.) ղըլո և ղըլու "հա" (լարն. ևճ.) II [հալո:
 հալու].

և ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո և ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո
 և ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո և ղըլոքըլո
 ղըլոքըլո և ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո
 ղըլոքըլո և ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո
 ղըլոքըլո և ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո

ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո և ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո
 և ղըլոքըլո և ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո ղըլոքըլո և ղըլոքըլո

დგება μ -ს ψ -სთან მიმართების საკითხი: ხომ არ არის
რეზი უნდა ფონემის კომპონენტური ვარიანტები?

ჩვენ მინერაშინის ψ -ს ვიღებთ იმიტომ, რომ ქართველურ ენება
და კორეებში ამისი პრეფიქსი გვაქვს, კერძოდ, მანქანი-მანქ-
ნიში სურათ საკმაოდ ჭკნა: მოგან ψ ψ -ს მცდის თითქმის ყვე-
გან, მოგან ისინი პირად უნად იმართებინ, მოგან კი ψ საკმაოდ
უწყვიდა .

ψ თუნიში არ შეიძლება მივიჩნიოთ ψ -ს თავისუფალ ვარიანტად,
რადგანაც: 1) თუნიში ψ გუბერება ყველა იმ სიტყვაში, სადაც იგი
ქართველურ არის. თუნიში ψ გუბერება ისეთ სიტყვებში და ვითარებ-
აში, სადაც რუსულურად ქართველში ψ არ არის მისაღებელი. ვერ
შეგუბერებთ ψ -სა და μ -ს პირად უნად იმართების ვერც ერთ შემთხვე-
ვას (მერ. მანქანი). შეიძლება დავასკვნათ: თუნიში ψ არ არის
 ψ -ს მონაწილე.

თუ ψ -ს μ -ს ადგილზე ჩავსვამთ სიტყვაში ანდა, პირიქით,
 μ -ს ადგილზე ჩავსვამთ ψ -ს, თუნიში სიტყვა გაუგებარი ხდება:
ქუ ყ ვ ი რ, არ არსებობს ქუქ ი რ, ს ა ყ მ რ ი, არ არსებობს
ს ა ქ მ რ ი; ა ს ე ვ ს ა მ უ მ ა ქ ე რ ი, არ არსებობს ს ა მ უ მ ა-
ყ ე რ ი, ქ ი რ ც ა ქ ი, არ არსებობს ქ ი რ ც ა ყ ი რ ა ს ხ ვ.

2) მიუხედავად იმისა, რომ ადგილზე ჩავსვამთ, მინერაშინის საყრდენი,
რომ ეს ორი ბგერა არ იყო ერთი ფონემის კომპონენტური ვარიანტ-
ები. თუნიში, მადგარი, გვაქვს ი რ ა ი ბგერები (კვირი-კვირი). აქ
ერთი რა იმავად ფონემის, / ψ /-ს, კომპონენტური ვარიანტები გვაქვს.
ი მიღებულია ი-საგან მანქანი მისი უნად იმართების შედეგად. ი რ ა ი
ერთობის ადგილზე არ გუბერება: ი გვაქვს მხოლოდ სიტყვის აბსოლუ-
ტური ბოლოში, როგორცაა წინადადება ამა სიტყვით ბოლოვება, ი კი ამა

1 ან. ი ი რ ა ვ ა ვ ა ქანის გრამატიკული ანალიზი, 1936, გვ. 15,
16, 19 და 20.

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Սոցիոլոգիայի գիտությունների ակադեմիան (Մեյր 378-11111111)
ընդլայնում է իր գիտական և գործնական հետազոտությունները՝

Այսպես թե՛ իր ընդհանուր գիտական շահերը, թե՛ իր հատուկ շահերը։
Սա ինչպե՞ս է կատարվում։ Այսինքն՝ ինչպե՞ս է կատարվում իր հատուկ շահերի
պահպանումը, ամրապնդումը (և թե՛ այլ) ինչպե՞ս է կատարվում իր հատուկ շահերի
բացահայտումը գիտությունների ակադեմիայի կողմից։

Գ. Գ. Բ. Բ. (Մեյր 378-11111111)։ Գ. Գ. Բ. Բ. (Գ. Գ. Բ. Բ.), ինչպե՞ս է կատարվում
գիտությունների ակադեմիայի կողմից։

Ե. Ե. Ե. Ե. (Մեյր 378-11111111) : Ե. Ե. Ե. Ե. (Ե. Ե. Ե. Ե.), ինչպե՞ս է կատարվում
գիտությունների ակադեմիայի կողմից։

Ե. Ե. Ե. Ե. (Մեյր 378-11111111) - Ե. Ե. Ե. Ե. (Ե. Ե. Ե. Ե.), ինչպե՞ս է կատարվում
գիտությունների ակադեմիայի կողմից։

Ե. Ե. Ե. Ե. (Մեյր 378-11111111) : Ե. Ե. Ե. Ե. (Ե. Ե. Ե. Ե.), ինչպե՞ս է կատարվում
գիտությունների ակադեմիայի կողմից։

Ե. Ե. Ե. Ե. (Մեյր 378-11111111) : Ե. Ե. Ե. Ե. (Ե. Ե. Ե. Ե.), ինչպե՞ս է կատարվում
գիտությունների ակադեմիայի կողմից։

Ե. Ե. Ե. Ե. (Մեյր 378-11111111) : Ե. Ե. Ե. Ե. (Ե. Ե. Ե. Ե.), ինչպե՞ս է կատարվում
գիտությունների ակադեմիայի կողմից։

Ե. Ե. Ե. Ե. (Մեյր 378-11111111) : Ե. Ե. Ե. Ե. (Ե. Ե. Ե. Ե.), ինչպե՞ս է կատարվում
գիտությունների ակադեմիայի կողմից։

ჩვენთვის ვინაობის ხმაი ქაბახად დაკავშირებას, მათგან ~~შეიქმნა~~
შეიქმნა მავ დიგობის მიხედვით, მუმიწვად, რომ ~~ვინა~~
ფორმადი უთუოდ ჩვერბა Ⴒ ბგერად, მავდროთად: "შ ი ე ვ ა უ-
რ ნ ა ვ ი ე რ მ ა ბ ე რ ი ა ნ ს რ ე რ ი ნ ი ა Ⴒ
ე ჟ ე რ, მიგნა მუიწი თიმი - ბ ე რ ი რ ი ბ Ⴒ ა რ ი ლ ი ნ ა (ხ ა მ ი
ჩვენია, თ. უ.) "თავისი მბუნის, იარაღის, ჟანსამბერის ნასრუტინ-
სავე მისია. თითონ კი თავისი ძველი ჟანსამბერი (ვ ე) ჩაიხვად" .

კორე: "ქუინა Ⴒ "ქერის", "მერბინა Ⴒ "ყადრამი", ბერიბ Ⴒ
"ბავშვიის", ~~ლიწ~~ "ლაჟანის", ვიერიბა Ⴒ "იარაღის" და
ა. მ. " .

მხადე სხვად მავდროთამი, რომღობის ამ წყინობის დაშობებუ-
ლი, ვითარება ანარგობისა - ~~მ=ს~~ ნიწ უთუოდ უძღვის (ა), მაშასა-
დაშვე, უნდა მისილოთ ე რ ე რ ბ ა , რომ ჩაჩვენში აღნიშნულ მ=ს ნიწ
უთუოდ უძღვის ბ ბგერად. ნახურ ენებში ა ფონემად. სანდარობთ ფორ-
მებში იგი აწ უარვე უნდა გამოცის, ე. ი. არც აქვს მიკვეთენის
და არც Ⴒ ნაწილად, აწ აქვს დავკავშირების და მისი ჩინოთ მ=ს
დასთვის მებრვე აღმეგარ აქძისვე ბგერად, აწ და მისი ჩინოთ უყუნ-
ქოთ ა ~~ჟ~~ — ფონ ერი ურ გამყარად. თუ არც ერთი არ მოხერხდა,
მაშინ ნაწილად უნდა მისი ჩინოთ არა Ⴒ, არამედ ა ~~ბ~~. ჩვენნი ვარა-
უროთ, აქვე ქერიობით სწორი ჩანს ბ — ს მერობან მორავმად მიჩვენვად,
ჩაგ ანამ მემოთ მოყვანირ ფორმებში (1) ა არ არის აქძისვერი
(ე ს ვარვად ჩანს მარცხვი აქძებების მიხედვით), (2) ა არ არის
ხმავანთა გამყარნი (იგი მ=ს ნიწ ჩვენება მაშინამ, რომც აქვს
თანხმე ვანწი და ბლობი ური; მავ. ბ ე რ ი რ ი ბ Ⴒ ა რ ი ლ ი ნ ა Ⴒ

1 თ. ვ მ ნ ი ა მ ე რ ი ბ ი ე რ ი ა Ⴒ ნ ა წ ი ლ ა კ ი ს ა და Ⴒ ს უ დ ი ჟ ს ი ს უ რ ა თ -
ჯ რ თ ი ს ა Ⴒ რ ი ს ა Ⴒ ჩ ა მ ბ ი მ ი , ვ ვ ე , X I , 1962, გ 3 - 257 .

2 ი ე ბ ე .

что оно относится к переднему ряду и менее открытое / а /, а также и менее напряженное¹

ոգոցը հյնըո [α] ձորայնը տեհմոցեղնն ժոհոն ձգցն
ոնցըոնը [æ]-ն, հոմըոն նեհհեհմոցոննա. Երա ուղջան ոնոյ,
հոմ ծոց ժըծեցըցաժո ոնցըոնըո հմոցան հըցըը ղեհոյ յգհո նեհ
եհմոցոննա, չորհը ժընածոնոն հյնըո հմոցան: " В английском
языке имеются две фонемы заднего ряда высокого подъема языка, а
именно краткое / u / и долгое / u: /. По сравнению с русскими / у /
они несколько выдвинуты вперед и менее лабиализованы²

ըս նեց. մածանարամը, ծոցարո ժըրահեծա յոնյի յըցոն մոտոտընն
ցահըց նա յոտն յգհո ահաըընն, չորհը նաեղըն նըոն. ածրա ըայը-
նընըը ղայնըն հմոցեղնն, հոմըընոն հյնըը ըս տըո ոնցըոնը
հմոցըննոն յո յոնեհեհմոցոննա յգհոն. յըհոն, ժիչըըը ղեհոն
աճըայոն հմոցեղնն ("в начальном положении"), հոմըընոն տոտընն
նոննոն եհմոտոլմեցն, աո ո ըը-ժըհոըոնն մացըոտըոն: В словах
ax 'пани', axrob 'валух', начальное а звучит почти так, как гор-
танный³

ամոն ժընեհընն Երա ուղջան ժըմըցոն: Կըն ղեհոն, այ ոննոն
[I]-ն, Երա աճըոննըոն չորըս, հոմըընեհըոն ղե ձընեհ ո. ըըցը-
հոըոնն մոցը մոնցըոնա գոնցըմար: " [ɜ]-ն հոմըընոն
ժըհոն, աժ հմոցեղնն [I]-ն ահա, ահամըը ը ձընընն, յ. ո.

Ը-ն ջանոն աժ հմոցեղնն այնն ժըոցըն ժըմահեցա. աժ յոմոնոն
նեհըոնը ղընցընըոն, հոմ ա-նն հմոցոնն յգհո ըհմար, տըս

1 Օ. Բ. Դևուկուինա, ֆոնետիկա անգլիական լեզու, 1952, թ. 35.
2 1952, թ. 33-34.
3 Վ. Դ. Դեշերիս, Բալթիկական լեզու, 1953, թ. 41.
4 1953, թ. 29.

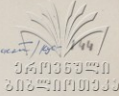
ენის კონკრეტული სახისა და წარმოშობის აღგორნა [უ] გავრცელდა მხოლოდ პირველ წიგნში (იხ. გვ. 122), ამიტომ მეტწილად უნდა ვარაუდოთ მისი წარმოშობა სხვა წიგნის მიხედვით. სიტყვის ეს სახის სახელი უნდა დაეკავშირებინათ ყველა შემთხვევით, რომელიც იგივეს ან უნდა იყოს იგი, რადგანაც, როგორც მეტწილად აღნიშნულ, ან რაღაც შემთხვევითი გონივრული და ჩინებული [უ]-იგივე [ა] ფორმა განსხვავებული შემთხვევისა იქნება ნივთი წარმოშობის ბგერითად, როგორცაა ვ, ბ, გ, დ და სხვ. მისი წარმოშობა სრულიად მოწყვეტილი იქნება ბოროტისგან. მაშასადამე, საერთო ბაგერითი [ა] ვერ ჩაითვლება ინგლისურ [a] -ში უფრო უკან წარმოშობისად. ეს არა კითხვა: ძლიერი შემთხვევის [უ] და სიტყვის შუაში ან ბოლოს მოქმედი [უ] ვინაობისად უნდა დაეკავშირებინათ განსხვავებულად, ე. ი. [უ] ყველგან ფორმად, თუ სიტყვის თავში ჩაითვლება ფორმად, ხოლო სხვა შემთხვევებში კი - ანუ იგივესად.

სიტყვის შუაში და ბოლოში უახლოვდება ეჭვს ან იწვევს, ადვილად იჭრება და იჭრება მინიშნული იმპლიციური ნიშნების, მავარიითად:

- გავარ "კვნიხი" - გავარ "მეხრი"
- ეჭვი "სთბი" - ეჭვი "რანი"
- ვინი "უყვარა" - ვინი "მოქრა"
- ხანი "გაიგონა" - ხანი "რეჯა"

ბავშვობაში ანაგვანს გავარ, დევი, ვინი, ბაქ, დევი ფორმები, ამავე ფორმებში ვინი უახლოვდება უახლოვდება.

ძლიერი შემთხვევა სიტყვის თავში შემთხვევის ყველა შემთხვევა, მაშასადამე, იგი უნდა აღინიშნოს, მით უმეტეს, ამ ბგერას სხვა პირობებში, როგორც მისი, ვადამდე. უნდა შენიშნოს, რომ უახლოვების მინიშნული ფორმების ნიშნების მდებარეობა ბავშვობაში ან რაღაც სხვა სიტუაციაში, მავარიითად:

Հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

հանրամատչելի գրականություն (Գրականություն) / 144 /
ՀԱՐԱՅԵՅՈՒԹՅԱՆ
ՆՈՒՅՆՈՒԹՅՈՒՆ

1 Խ. Գ. Լուսինյան, Գրականություն, 1953, թ. 29.

2 ԿՊՅՆ.

3 Ա. Գ. Մուսկով, Հրատեսչական գրականություն, 1961.

4 ԿՊՅՆ.

համայնքն ուղղակի և անմիջական ղեկավարումով ղեկավարվում է
 2) Բնակավայրի մասնակցության հարցում, և 3) Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի
 մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի մասնակցության հարցում:
 3) Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի
 մասնակցության հարցում:

2) Բնակավայրի մասնակցության հարցում, և 3) Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի
 մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի մասնակցության հարցում:
 (Annexo «Բնակավայրի մասնակցության հարցում» - Այս օրենքի հարցում)

համայնքի հանձնարարությունները, և 3) Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի
 մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի մասնակցության հարցում:
 Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի
 մասնակցության հարցում:

3) Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի
 մասնակցության հարցում:

Գ: «Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի
 մասնակցության հարցում»

Դ: «Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի
 մասնակցության հարցում»

1. Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի
 մասնակցության հարցում:

2. Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի
 մասնակցության հարցում:

3. Բնակավայրի մասնակցության հարցում, որի մասին տեղեկությունները հաղորդվում են Բնակավայրի
 մասնակցության հարցում:

ու: Երևան "ՅՆՐԱՅ", Գոյաբ "Տոնա", "Ձրի".

ու: "ՆՏՁՆՈՒՆ ԶԱՆԴԻ ԺՈՒՆԻՅԵ": "Երևան և

Երևանի մարտի 29-ը 1920-ական թվական.

Յայնչի մոտ, ուստի հոգևոր տղամարդիկ, և Սալայ հնուցան մտերյակ
աղանջներով. և այդ պահից և այդ պահից (և այդ պահից
հնուցան և այդ պահից, և ամառու ընկերներ), և լիարժեք
Գ. Ո. և միջոցներով շատ շատ, համ և հնուցան յոթնամյակ
գաղտնի. Մաքրած, ճշմարտ գրիչ գրիչ "Մառնիչ",
այդպես միջոցներ և նա գրիչի մոտ: Միայն և "Մառնիչ-
չի". և միջոցներով և [և] յոթնամյակ յո ձև մոտերով, և և միջ
և հնուցան [և]-մո. և մոտ ճշմարտ ընկերներ յո ձև մոտերով
միջոցներ ընկերներ հնուցան յոթնամյակ մեքերներ ընկեր.

4) Յայնչի մոտ և ճշմարտ հնուցան յոթնամյակ յո ձև մոտերով.

[և] և այդ յոթնամյակ յո ձև մոտերով հնուցան մոտերով և և ձև ճշմարտ
և, հնուցան յոթնամյակ յո ձև մոտերով և այդ պահից և այդ
պահից և ուր յո յոթնամյակ յո ձև մոտերով. այ յոթնամյակ յո ձև մոտերով,
և այդ հնուցան յո լիարժեք մտերյակ ուր; մաքրած: ճշմարտ գրիչ
մոտ և և և "Մոտեր", և և "Պահիչ" = և ընկեր
և այդ յո ձև մոտերով. և միայն ընկեր յո ձև մոտերով և և "Մոտեր" և
և և "Պահիչ", Գ. Ո. և ճշմարտ գրիչ և և ուր յո ձև մոտերով, համ
և [և] յոթնամյակ յո ձև մոտերով, և և մոտերով յո ձև մոտերով, համ յո ձև մոտերով
և այդ պահից. և այդ հնուցան յոթնամյակ յո ձև մոտերով, և այդ
և մոտերով յոթնամյակ յո ձև մոտերով. և և յոթնամյակ յո ձև մոտերով
և այդ յո ձև մոտերով յո ձև մոտերով յո ձև մոտերով.

յո ձև մոտերով հնուցան յոթնամյակ յո ձև մոտերով:

և; և և, և և, և և և...

~~և այդ յո ձև մոտերով յո ձև մոտերով յո ձև մոտերով~~

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

ու յոմըրդյան նահմմաւըմն խախտողն բանաւորներ
 միսածըրցըրու ու-ի ձ-րան մորտորըն, համըրնարայ ճրայթն ջ ա ի ա
 "նանըլ" գորմա, սարայ, մնգայնար ջ ո լ ո ի "նարո ! " գորմոնա,
 ժոհար է ճամոցուգա, կցմանցուրտայ հոմ ոըրնցըրու ղե տհոյը է.
 ուրտը ջ ո ո լ է գորման հեչա մանբարու ձթն- լ ո ի ա հ. ժեղ-
 ը ո ղանն ջ ո լ ո ի ա ը , ջ ո լ ո ի գորմընի [ո] [ն]-կցան մոլըրցըլը
 ղաշտըրտա: շնտան մըմոթըրոնն ճամո, հարճանայ ղ ո լ ո ի ,
 ը ո լ ո ի գորմընի ձ-ն ընթուրոմըրոնն յոհոնն ահա ճրայթն.

Ոչոքոյնն ճարչ յըրըրու ու-ն նահմմաւըմնայ ը չ ո լ ը ղ ,
 ը չ ո լ ը գորմընի, միսածըրցըրու ու ձթ ժոհըրոց ոլտ. տըր մ ո հ
 մըմոթըրցընն ահ մոյոլըրտ միտըրտոնն (ըմմարայոն ը չ ո լ ը ղ ,
 ջ ո լ ո ի ա ը գորմընի), միսածըրտա սնըտո ըրթըրոնն նամուց-
 նընն; ձայթըրմի է ճրայթընն մեղորբ բանայըր յոմըրդյանն ըմ
 ձմ յոմըրդյանն յոհըրո յոմմոնցըրոնն ահոնն ձ (ը չ ո լ ը ղ ,
 ը չ ո լ ը գորմընն յըրմտ յըլ աջ մըրցըրոնն , միսածըրցըրու ղե գոր-
 մընոց ահ ղըմոնըրընն հըրմըմըրցըր ո ղմտ նամուցըրոնն ըրթըրոնն-
 տընն).

Մ ղ ո լ ը ղ : ը չ ո լ ը ղ- ղեարըրոն գորմա, սարայ է
 ճրայթն ոըր յոմըրդյանն; կեչա մըմոթըրցըրոնն ո ջ յոմըրդյանն ձայթըր-
 մի ո լ էն ճարչըր.

5) ձայթըրմի տըրտըր ճիժըրո հմոյնըրոց ճրայթն. ո. ըրմըրոյըրո
 ձայթըրոն ղենն ճահմաւըրոնն (Տպագրուրոնն Դըրո, 1959) ճիժըրո
 հմոյննն մոլըրոնն մոցոհըր: մըմոթըրցընն սնանըրընն. ըմըրոըրոնն
 ճիժըր հմոյնըրոնն ահ մըրոհըր ղոնն, հարճան ղըրոնն սայոտիսն ահ նահմ-
 մարճընն, ուրտըր տըրա մըրոննմտ, հոմնն ձայթըրմի ճիժըրո հմոյնըրոնն տըր
 մըրո հարըրոնն ճըրըրընն, յոհըր ձմանն ո. ըրմըրոյըրոնն ջահըրոնն.
 յըրտըր, ձմ մըմոթըրցըրոնն ճրայթըրոնն ճիժըրոնն հմոյնըրոնն, հոմըրտայ
 է մոնըրցըն.

ახლა, გავჩვენოთ $\mu = \text{ს}$ დისკრეტუზის ბაზისში, $\mu = 1$) ხმავანთა კომპლექსში

$\mu = \text{ს}$ ჩაჩვენა ნახურის ნორმალა და მის გავრეზარ უნდა ჩაიჩვენა-
ლოს თუშურიში, ამ მხრივ უთუოე პინციპული მნიშვნელობა უნიქტა
ნი ფაქტს, რომ ბაზისურიშია და თუშურიში $\mu = \text{ს}$ დისკრეტუზია თით-
ქმის უჩინაინია. კორის სპეციფიკა, μ გაჩინე ეს კომპლექსში, რომე-
რიც იწყება $a = 0$ ან μ ახლრეს ფუძისეულ $a = \text{ს}$, აგჩენე ნახურისა-
გან შუგვის უბაე უნდა მივიჩინოთ; ჩოგორე ჩანს, ნახურიში (ბა-
ზურის მიხედვე) $\mu = \text{ს}$ რამაჩვენა $a = \text{ს}$ სპეციფიკაა, ჩაე, უფოჩრობა,
პოაფრის უნდა რაუკავშირეს. ჩოეა ხმავანთა კომპლექსი არა გვაქვს,
 $\mu = \text{ს}$ მოთხოვნე რა გამომდინარეობრა $a = \text{ს}$ სიგჩიოდან და რიამბი-
რან, ამ უკანახევირთან უჩადე ამ მხრივ გარკვეული გავრეზა უთუოე
უჩინებრა სუპრახეგმეხეუჩი მოუქენებსაე, ჩოგორეე არის მახვილი და
ინეჩინაიიია.

ამ მსაჯობის მუმიეე უთუოე რგება ასეეოე კოხვა: თუ თუშურიში
 $a = 0$ რანეებეე ხმავანთა კომპლექსში $\mu = \text{ს}$ ჩაჩვენა ნახური ნორმის
გავრეზაა, ჩაეომ ეს ნორმა არ გავრეზარა სავჩოე და შავი იჩინა
მხლოე არაძირეეე მოჩეეეებეს მორის ?

ამის მიხედვარ, ჩუენი ბჩინა, ის უნდა მივიჩინოთ, რომ ძირეული
მოჩეეეებეე უფოე ნავრეზარე ემორჩილებრა მუელიეებეს, ჩომეეებეეეე თეოე
უჩის სიხეეემის მიჩავან ბუენებასთან არ არის რაკავშირეებეე; თუშეა
გ იქო, ჩ აქ, μ ი აქ ფორმის სახით გარკვეული მუეჩენვა აქაე
გვაქვს .

---

1 რ ი ა μ ი ამ ჩიგჩინაეე უჩი ჩაიჩენე რა, ჩაეეეეეეეე იგეე ნაჩომბ-
ბით კომპოზიციიია და კომპოზიციითა მორის სარეეეეეე
სნორეეე $\mu = \text{ს}$ ნან გარეეეე.

7. კონსონანტური ქაღალდი

ენის ფონოლოგიური სტრუქტურაში განსაკუთრებულ უმჯობეს საჭიროებად გამოიყოფა ფონემათა ქაღალდი. ქაღალდი აერთიანებს ისეთ ფონემებს, რომლებიც სინტაქსში ერთმანეთს ჰგვანან ფუნქციით. კვლევის მიმდევრად საფუძვლად უნდა დაედოს ფონემათა ქაღალდის მიმართებას და გამოვიყოს უკვე ფონემათა კომპლექსებს, რომლებიც აგრეთვე ერთნაირი ფუნქციონირების მსგავსების მიხედვით.

ჩაგვანან ფონემური ქაღალდი მიმართებად განსხვავებულ სურათს გვიჩვენებს მონაფემათა მდებარეობა და უარევი მონაფემის ფარგლებში, ჩვენ მათ განვიხილავთ უარევი-უარევი. ამით შევადგინებთ განსხვავებას, გამოვიკვლიოთ ზედათაფონების განსხვავებულობა სახეობის მიხედვით.

ჩვენ მიხედვით ჩვენ მიმართებად სინტაქსით თავსდება კომპლექსების ერთ მონაფემის ფარგლებში.

ჩვენ ჩვენს მიხედვით, ქართულში ერთი მონაფემის ფარგლებში ვერ შევხვდებით განსხვავებულ თანხმობებს. ქართულში ეს ნების უგამონა-ქონობა ჩვენს რეგულაციურ ენისთვის, ისე როგორ ექვემდებარება. აღნიშნული მთელი მთელი შეიძლება გამოვიყენოთ ამისავე თანხმობის ფონემათა ქაღალდის დაგვირგობის, ე.ი. აქედანვე კომპლექსების მიხედვით შევქმნათ მსგავსი ფუნქციის მქონე ფონემების ქაღალდი. ქაღალდის დაგვირგობა, მაშასადამე, მარტოვე იწყება. გვაქვს შემდეგადა: ერთი მონაფემის მიხედვით თავსდება არ შეიძლება, უმჯობეს, [მმ]. ეს ხომ არ ნიშნავს იმას, რომ საერთოდ არ შეიძლება ერთი მონაფემის მიხედვით ერთ რეგულაციურ ჩვენს ზედათა, ე.ი. [მმ=], [მმ]=, [მმ]=; [მმ]=, [მმ]=, [მმ]=, [მმ]=, [მმ]=, [მმ]= ? ჩვენ შევადგინებთ,

1 Hans Vogt, "Phoneme classes and phoneme classification", "Word", April, 1954, v. 10, №1.

გამოვირდა, მამახარამი, რომ ერთი კრახის მიგნით წაქვედრდა...
სამი ქვეკრახი, რომელიცაა $\frac{1}{2}$ კრახი განსხვავებული...
ჩივება.

თუ $\frac{1}{3}$ დამატებას მოვამყვანთ წყვილბაგისმიერთა კრახში,
აღმოჩნდება, რომ კრახის მიგნით ქვეკრახების გამოყოფა აღარ
დავუჭირებთ, რადგანაჲ (1) ურთიერთმიმართებაში ყველა წყვილი
კომპონენტია აქრძალური იქნება, (2) კრახის წვეტიანი სხვა კრახის
მიმართ ურთიერთი დამოკიდებულება, სანდომორო ავიღოთ $G_1 = -$ ის
მიმართება $G_3 =$ სთან. $\frac{1}{5} =$ ის მიმართ G_2 კრახი იქვეა ერთნაირად,
ქრძალურ: $\frac{1}{5}$ აქრძალური G_4 ის ნი, ე.ი. თავიკრძალურ ერთ მარ-
დებლის დარღვევებში არ გვექნება $B^2 =$, $B^4 =$, $B^6 =$, $B^8 =$ კომპლექსები,
იამვეტიქონა თანმიმდევრება $G_2 + B$; $B^2 =$, $B^4 =$, $B^6 =$.აქ არსებობს
ის, რომ $\frac{1}{2}$ იხვევი იქვეა, რამგონი $\frac{1}{2}$ და ა.შ.

3. დამატების მიხედვით $\frac{1}{3}$ გვეხვება $\frac{1}{6}$ ის ნი, მაგნიამ
 $\frac{1}{3}$ ის ხომ გვეხვება ამ კომპონენტში (ბნელი, ბრ, ბრუნავს) მამა-
ხარამი, ამ მიხედვით გამოადრევი იქნებოდა $\frac{1}{2}$ ის გამოცხადება
ბაგისმიერთა კრახში.

მოგვიჩვენებს სხვაობა ჩვენს კრახიკომპონენტს ბრახის დამატებით,
რამ უფრო მეტია რამე გამოვჩვენებთ. სავსე იხ არის, რომ
ეს კრახიკომპონენტი წარმოადგენს ვარდნილებს (მესაქეტიქონა
სხვა ვარდნილები), რომელთა ერთ მეტეტიქონა უნდა მოგვიჩვენოს. სავსე
ქება მხოლოდ კრახიკომპონენტის სიმარჯვებს და სტრუქტურული თვალდა-
ბრახით განხილვის ყველა იმ მეტეტიქონა, რამ ამ კრახიკომპონენტ
გამომდინარეობს.

მეტიქონით მოვიჩვენოთ დამატებითი ბახიკომპონენტის სხვაობას (სტრუქ-
ტურული კვარიკომპონენტის მიხედვით სხვაობებს მეტიქონით ქვემოთ):

1 $B^2 =$ და $B^4 =$ რის. ქრძალურში ვინეტიქონა კომპლექსია, ამიტომ
ქრძალური ვინის სხვა ერთეულიში მათი რვარიკომპონენტი არ არის
გამოჩვენებული.

2. ფ მ გ ც ს [ბმა] და [ბმთ] ფონმათა ჩვენების მიხედვით დადგინდა მათი ურთიერთობა და მათი წარმოშობა.

"ფმა და ბმა სხელი უქონლობა ჩვენ გვადარსებენებს, რომ ჯგუფი ბმა ღრნავ სისხტების ვარჯადა, უპირისპირდება რა მოგვიწოდებენ ფონეტიკურ სტრუქტურის, მაგრიამ და ურთი და მონოლოგიური სისხტების ძალიან".
 [ბმთ], რომელიც [ბმა]=ს ვარსადაც, თანამდებრივად რეფერალურად ქართულში აღარ ვხვდებით, რაც შეეხება, [ბმა]=ს, ინფონტიკურად ვაქვს არა ბმა < ბამ = ა, როგორც 2. ფ მ გ ც ს ვარსადაც, ანამდე ბ-ამა (ე.ი. ბ = ვამოცემა [ბმთ]=შიც, მღრნე ისტორიკად). მამ ანარამე, აქ ბმა მონოფონთა მღვანბე შექმნილი კომპლექსი და იმდენადვე შესაძლებელი, რამდენადვე ფმ და ბმ სარემე მონოფონთა შესაყარბე (ამ შემთხვევაში ადგილს არა აქვს მნიშვნელობა).

2. ფ მ გ ც ს სხილის მიხედვით აქადრელი არ არის რნ = და რ =. იგი წერს: "სონანტი ნ ქმნის მადეე ჯდასს, ურთდება რა მხარე ვამონაქლის შემთხვევაში რ = ს და რ = ს..."

ჩვენს ჯდასიკონკრეტულ რნ = და რ = აქადრელი კომპლექსებია, რამდენადვე ჩვენ / რ ნ / რთ უახში (C₂) მოვარჯივთ.
 2. ფოცტან, ჩვენს აბრით, რადეე რაფსუსთან ვაქვს სარემე, რადგანამ ქართულში ეს კომპლექსები არ დასურდება ერთ მონოფონს ვარგებში თავკორეა. სამსუარე, აღნიშნუ ნივნი სათანარე მავარე-თებბე მიხითება არ არის, რომ მსჯეობა ვავრემარეა კონკრეტული ფონების მიხედვითავე. თუ აქ ვარსადაც არათავკორეა კომპლექსი (მაგ., ბა-რნ-ის), მაშინ ვამოცის, რომ თავკორეა კომპლექსი ვათანაბრება არათავკორეასთან. ამ შემთხვევაში ჩვენს ჯდასიკონკრეტულ ნივნი ვარსადაც (იხ. ქვემოთ) და მღვანბელი მღვანბე, რა თქმა უნდა, რთნაიჩი ვერ იქნება.

1 2. ფ მ გ ც ს , დასაბ. ნამჩ., გვ. 19 და 20.
 2 იქვე.

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

ჩვენი აზრით, რომ უნდა იქნას აღიარებული მხოლოდ ის
თავიდანვე არ მორის, ბუნებრივია, გვება ხაკობი ამ მორეგების
პირობებშია - მუშაობისა და წარმომადგენლის მიზნის შესახებ,
რისი ვაკუუმი საშუალებას იძლევა, შევინახოთ უნის ფორმაცია-
რი სტრუქტურის მდგრადობა (*resp.* განვითარება) დიფერენცია-
ლურად. ამას კი აქვს მნიშვნელობა როგორც თავისთავად, ისე ვინა-
იდანვე დიფერენციალურად.

დაუბრუნდით ფორმალურ კლასებს. მაშასადამე, ქართულ სალიტერატურ-
ულ უნარსა და ქართული უნის მათს კორექციონს საბოლოოდ ჩვენ ვამო-
ყვებით თანხმობის ფორმების რთვი კლასი:

- I - C_1 [ბ ფ ვ მ ვ] - ნეკრობაგისმიურად კლასი,
- II - C_2 [რ თ ც ძ ყ ნ ს ხ რ ქ ჯ შ] - ნინაუნისმიურად კლასი,
- III - C_3 [ჩ ც ნ] - ნინაუნისმიური წარწერების კლასი,
- IV - C_4 [გ ქ კ ლ ხ ყ წ] - უკანაუნისმიურად კლასი.

ეს კლასიფიკაცია თავის ვარაუდებისთანავე აღიარებს კომპლას:
[ჩ ც ნ] რადიკალურ განვითარება C_2 კლასში?

-ქართული ენის უნისა და თანამედროვე დიფერენციალურ განვითარება
არ იძლევა ამის საშუალებას: იმდენად როგორც [ჩ ც ნ] = ს
რადიკალურად მუშაობს ვამოყვებით C_2 კლასის თანხმობებთან, რომ
სინქრონიზაციის რთვი უნის საში ფორმის მდგრადობა უნდა ვამოყვებით.
ეს უნარება მუშაობს გვერდებშია და როგორც მონაყოლების
გათვარისნების, ვაქციონის, მობილიზება [ჩ ც ნ] =-ს ვაქციონ-
ების C_2 კლასში უნის განვითარების ვაკუუმი საფუძვლებზე. ამჟამად
უთვარისნებისა და მობილიზაციის სინქრონიზაციის რთვის ვაქციონს, ამ

ბევრად უკანადაა გადაადგილებული და ამიტომ უკვე არაა შესაძლებელი მისი დაბრუნება. ამ
კუთხით მთავარი პირობაა წესი დადგინება და რაიმე ვარიანტი
არ იქმნება სხვა კუთხითაც მიმართვის დროსაც.

კიდევ უკანადაა ურთიერთმიმართებულზე გადავიდეთ, საჭიროა
განვიხილოთ გამონაკლისები, რომლებიც დასტურდება G_2 კლასში.

როგორც აღნიშნულია სპეციალური რეგულაციებით, რეგულაციური
ჩივილი ამ კლასის წევრები უნდა მოხდეს და ჩივილებში არ
იქმნება. რეგულაციური ხმურების შესახებ $3.4.8.8$ ნიშნით:

"... არ არსებობს კომპინაქტები ნებისა რეგულაციური ხმურები +
ნახევრად = ხმურები" ¹. $3.4.8.8$ ნიშნით $3.4.8.8$ ნიშნით,
რომ ამ წესს რეგულაციური ჩივილი უკვე შეემატება სიბრტყე-
ბით ². მაგრამ გამონაკლისები გვაქვს რეგულაციური ჩივილი. მიუ-
ხედავად ამისა, ჩვენ აღნიშნული ჩივილი მანამდე უკვე კლასზე
გამოყვანილი, ჩივილითავე უნდა მოხდეს და 199 კომპი-
ნაქტით წესი ირეგულაცია მოხდება მ შემთხვევაში.

განვიხილოთ ეს გამონაკლისები ($2.2.8$ და $2.2.9$) და
ვიპრობოთ იმის განკვეთა, თუ რითაინს გამონაკლისი აღიარდება-
ური დონორაციური მორეგული უნდა სისტემის დანერგვაში.

---

1 $3.4.8.8$ ნიშნით, ქართული ენის დონორაციური სისტემა,
გვ. 30.
2 $3.4.8.8$ ნიშნით, დასახ. ნაშრომი.

ქვემოთ წარმოვადგენთ ყბჩორს, რომელიც გვიჩვენებს C_2 კლასის
 შიგნით ყმნეშათა უჩთიერთობის სუნათს რიც. ქაჩიურში C_2 კლასის
 ყბჩორი $N=3$

	ე	თ	ც	ძ	ყ	ნ	ბ	ს	ჯ	ჩ	ც	შ
+												
			+			+			+			
+												
+												
		+	+									

ყბჩორში + ნიშნით აღნიშნულია კლასის შიგნით რეალიზებული
 წყვილები. თუჩიურად მთხარობნჯი რიც 169 (13×13) კომბინა-
 ყია, აქედან კომბინაციური წყვილი იქნება 35 [$(9 \times 3) + (4 \times 2)$],
 რეყესიური ჩიგის იქნება 67 წყვილი, ამრენივე იქნება აქყესიური
 წყვილიყ.

სთ=/ძრ=: ს თ ვ ვ რ ი (ჯეჯს. მახ., 190, 23; ბეჯს. მახ., 200, 19), ს თ ვ ა (ბეჯს. მახ., 254, 21; 254, 18)
 რ ი (თუშ. კორ., 63, 1), ძ რ ვ ა (თუშ. კორ., ლექსიკონი), ფშაური,
 მობეურნი და მთიულური სთ= ვაჩიანეს გვიჩვენებენ. სთ= გვერდ
 ძვერ ქანაურდით ადნიმენჯ ფრმებში.

სჩ=/ძჩ=: ს ჩ ვ ბ ი ს (ჯეჯს. მახ. 152, 9; 229, 22) "ჩჩგ-
 ბა", ძჩგბის (ჯეჯს. მახ. 147, 7) . თუშური გვაქვს რ ა ჩ შ ჩ
 "რჩჩა" (იხ მახ) ფრმა, ჩამველი უპირისპირებდა რ ა ჩ ჩ
 "რჩჩა" (იხ) ფრმას. პირის ნიშანი-შ (< შ) ინფიქსად ქეფდა.
 რ ა ჩ შ ჩ თუშური ფრმა ადასტურებს ა. შ ა ნ ი დ ი ს ვაჩაურს
 ბეჯსური ს ჩ ვ ბ ი ს ფრმასთან დაკავშირებთ. თუშური რ ა ჩ-
 შ ჩ -ის პარადიგმა რ ა შ ჩ ფრმა.

სჭ=/ძჭ=/ჩჭ=: ს ა შ ქ თ ბ, ვ ს ქ ვ ა ვ. "სხვათ ნაშქობ
 იხარის ყუნჭი შესქავა" (ჯეჯს. მახ., 205, 18); აშქვი (თუშ.
 კორ., 152, 2), ვშქვ (თუშ. კორ., 108, 3) ...

სყ=/ჩყ=: ს ყ ბ ვ ვ ნ ი ს , ჩ ყ ბ ვ ვ ნ ი ს . ს ყ ბ ვ ვ -
 ნ ი ს ფრმაში ს ვაგებუთა O_3 = ს ნიშნად ჩოგორი ბეჯსურიში,
 იხე მთის სხვა დიად ექვებში.

შეშთ ჩ ვანხორე კამპრექსებს ვუნოთთ ვაშნაჯარისები C_2
ქლახილი. ვორე ვაშნაჯარისებს ვანვიხორავრეთ დიქონიურად,
 ხაჭონა ვაქთვარისნიშთ ქანაური ხარისეფაქრო ენის ფრმა-
 ური სჭრეჭურის ენთ ფრად ხაყრადღებო ფაქტი: " CVC ლიპის

1 სჩგბის < ძჩგბის. ა. შ ა ნ ი დ ი ს ვაჩაური, შ = შ ჩ ვ ი ქ ი ს
 დაკავშირებს შჭრეჭ დიქონი ს = ვაგებუთა იქნა პირის (O_3)
 ნიშნად (იხ. ჯეჯს. მახ. ლექსიკონი, ჩჩ/სჩ/ძჩ).

2 ა. შ ა ნ ი დ ვ, ჯეჯსური მახადების ლექსიკონი, გვ. 205.
 3 იქვე, გვ. 206 (ჩ ყ ბ ვ = ვ ნ / ს ყ ბ ვ = ვ ნ).

ძირში არ შეიძლება გვერდებს ეწიო და იმავე რიცხის მქონე მემკვიდრეობის
ბმონებები (თუ ეს არ იქნება ეწიო და იგივე ფონება):

ა) ბმონები და ადრეკალები

ბ ვ ჯ

გ თ ც

ძ ყ წ

ჩ რ ჭ

ც ქ ჯ

ბ) ნაპირალოვნები

ბ ს

ვ მ

ც ხ ყ

გ) ეწიო რიცხის ადრეკალები და ნაპირალოვნები

ძ ყ წ ბ ს

ჩ რ ჭ ვ მ

დ) უკანაენისმიერი ბმონები და ყ¹ „ამავე ნაპირალონი უარე რა-
მყარობებშია შეხვედრი წესი:“ ეწიო ძირში არ გვერდება სისინა
და მისინა ადრეკალები და ნაპირალოვნები

ძ ყ წ ბ ს ჩ რ ჭ ვ მ ...

თუ პირველი თანხმობანი არის ბ ვ ან ჯ, მაშინ მეორე თან-
ხმობანი იანამელებია მ, ვ, მაგრამ უჩვეულოა თანამიმდევრობა მ ვ
V ბ ვ ჯ ...²

ჩვენთვის საყურადღებოა შეხვედრი რეზულტატი: "ეს შეხვედრები
არ ხვდებათ ანალოგიურია იმისა, რაც იანამელებმა ეწიო მონაგების

1 ნ. ქ. მ. ბ. ა. ჯ. ა. CVC ციპის ძირითად ფონეტიკური ხსენებების
თვის ქართულში; თანამდებრივ მოვარო და მათგან
ქუჩი ენათმეცნიერების საკითხები. ც. II, 1967,
33. 190-191.

მიზნით თანხმობასა წყვილებში¹.

თუ ხაკობის განუიხორავეთ ჩვენნი ჰრახილიკაჲთის მიხვერეთ, **CVC** ცუქის ძირში შესამოსმებოქი რავვიჩება მხოლოდ / **ე თ ც** / + / **ვ** / + / **ძ ყ წ ბ ს ჯ რ ქ** / ქ **შ** / და მუბრუნებოქი / **ძ ყ წ ბ ს ჯ რ ქ** / ქ **შ** / + / **ე თ ც** / ჩივი, ჩამოქნარაჲ / **ყ ძ წ ბ ს ჯ რ ქ** / ქ **შ** / თუთ ავერმა გააქრინანა [**ჩ. რახაბ. ნაშრომის მუბრუნე წესები: 3.2, 8 და 3.3 (33. 191): 3.3-ში ჩამოყარებოქი აქრდავეა მოთ-ბავს 3.2, 8 = ს ჩივი წესს**].

შემოსმებოქი რახიწურება, ჩამ **CVC** ცუქის ძირვე მარყვარში აქრდა-რეოქი **ც** ჰრახის დონედათა მოწინეოქი უბა ურთოქი. გამონაკლისები აქაჲ გვაქვს. **ჩ. რახაბ** ა **რ ა ვ ა** ს მუბრუნებათა ხაკობს წესიდან გამონაკლისებოქი მიარინოქი ქარეოქი ნაჩამოდაქრების **წ ყ ს** = (წესი) და **შ ქ ჟ** = (მუქი) - ვეოქი, მას გამონაკლისებოქი უბოქი ჩავთვარა ენაში რახიწურებოქი / **ბ ჟ** / + / **ვ** / + / **მ** / კომპლექსებოქი, ჩარგანაჲ არ ემოჩილებოქიან ბოვაოქი წესს.

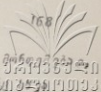
ჩვენნი ჰრახილიკაჲთის მიხვერეოქი ამას რავმავეთა **ც ა მ, ჯ ვ ლ, ყ ა ლ** ძირები.

იმომჩეობში **CC** = ცუქისა და **CVC** = ცუქის ძირებს მოჩის, ბუნებრივოქი. გვაძრევეს ხაშვარებას, რარევერები მივიჩნოთ მუოქილად და რი-ქონეოქი პრანში ვეძებოთ სინქრონიოქი რონეში ურთოქი: გამონაკლისებოქი მოქილების აჩებების მიხვერები; **ე.ო.** თუ **CC** და **CVC** = ცუქის ძირებში მუბრუნებოქი ძირითადად ურთინოქი, **წ ს** = ს არახსებების მუბრუნებაში **წ ყ ს** = გამონაკლისი მუოქილად უბოქი მივიჩნოთ, ჩარგან **/ს/** = ს და **/ხ/** = ხ ჩივის დონეებოქი სხვა მუბრუნებაში არ რახიწურებოქი აჩე **CC** = და აჩე **CVC** = ცუქის ძირებში.

¹ **ჩ. რახაბ** ა **რ ა ვ ა** , რახაბ. ნაშრომ., გვ. 190, 12.

მამასარამე, ბეშთ ვანბორედი ძირევი რაიშარა მონღოლურად
9.0. იხლონიურად ζ კლასის ფონემები, იხვევ რგომები ζ კლასისა, ან ვეხვევა ენთ მონფემის ფანგლებში თავკორეა.

აბრე ვანვიბორედი ფონემები, სარაფ ζ კლასის პირველი კომპონენტი
ანის ხ = : ხ ნ ა ვ რ ა , ხ ნ მ რ ი , ხ ნ რ ა ფ ი ;
ხ ც ა შ ბ ა , ხ ც ა ვ რ ა , ხ ც ა ფ ი რ მ ; ხ ც ვ ვ ნ ა ,
ხ ც ვ ი რ ი , ხ ც უ მ ა რ ი , ხ ც რ ი ქ მ ნ ი ; ხ თ ვ ვ რ ი ,
ხ თ ვ ა ; ხ რ ე ბ // მ რ ე ბ , ხ ქ ვ ა რ ი , ხ მ ბ ვ ე ნ ი ხ
... აქვე მყოფება ხ ჯ რ ი , რამდენი სტორიებზე მხვევრე-
ბაში მყოფება მხვევრეებს რეხსაფ.

აღნიშნული ფონემები რიგად ვნება ვავეთ: ენთ რგომი
შევა ნახესები სიყვევი, რგომი: სუამბა (იყა .), სუაზრა
(ირან .), სუნიქონი (ვერძ .), სქერი (ირან .). აქედრედი სუ-
ქანურეში, ამ ფონმათა მიხედვით, მამასარამე, რვარიებედი სუ-
ხების შევვა.

ხ ც ვ ვ ნ ა ხამბადვითი (*resp.* - ექსპერსიული) სიყვევა
უთუთ (მერ . რუს . *свучит* და ინგლ . *swich* "სუვენი"),
აქვიან ანის მემეჯ ნანანმევი ხ ც ვ ი რ ი . რვენვის ამვამად
უხნობია ხ ც უ მ ა რ ი სიყვევის ნანამავრება. თუ ბეშთ ნანამ-
რევირ ვითარებას ვავევარისინება, მყოფება ვი ვანვერთ, რამ
ივი ნანამავრებით ქანურე სიყვევა ან ვნება იყს.

რამ შეეება ხ ნ ა ვ რ ა , ხ ნ რ ა ფ ი , ხ ნ მ რ ი , ხ ქ ვ ა -
რ ი , ხ მ ბ ვ ე ნ ი ხ ფონემებს, მათი თავკორეა ხ = ვადე მონფემა
რანს და ხ ნ = ხ საბით, მამასარამე, სავმე ვვაქს იხლონიურ კომპლექ-
სთან, რამდენი შექმნილია მონფემათა მღვანე. ხ = პრეფიქსი კარვად

1 ირანული ნანამავრების სიყვევი აქაფ და ქვეშთაფ იხ. მ. ა. ნ. რ. მ.
ნ. კ. ა. ვ. შ. ი. რ. ი. ხ. ნ. ა. მ. მ. - ნანკვევი ირანულ-ქანურე
ენობივი უნთეხამბორან, 1966, თბილისი.

ժողովներ, ուրա ժողովներ չափանցիկ, հիմնադրված լինելու ժամանակահատվածը մեծ է, քան որևէ մեկի մասին ասելը։ Եվ այդ պատճառով էլ, ընդհանուր առմամբ, կարելի է ասել, որ հայրենիքը (այսինքն) ընդհանուր առմամբ ընդհանրապես չի կորցրել իր նշանակությունը։

Երկրորդ կողմնակիցը (ոչ ինչ)։ Նրանք (< հայրենիք), չի կորցրել իր նշանակությունը, այնպես չէ, որ ինչ-որ մեկի համար ինչ-որ մեկի համար չի կորցրել իր նշանակությունը։

Երկրորդ կողմնակիցը (ոչ ինչ)։ Նրանք (< հայրենիք), չի կորցրել իր նշանակությունը, այնպես չէ, որ ինչ-որ մեկի համար ինչ-որ մեկի համար չի կորցրել իր նշանակությունը։

Մեծ հիմնականում ինչ-որ մեկի համար ինչ-որ մեկի համար չի կորցրել իր նշանակությունը, այնպես չէ, որ ինչ-որ մեկի համար ինչ-որ մեկի համար չի կորցրել իր նշանակությունը։

1. Երկրորդ կողմնակիցը (ոչ ինչ)։ Նրանք (< հայրենիք), չի կորցրել իր նշանակությունը, այնպես չէ, որ ինչ-որ մեկի համար ինչ-որ մեկի համար չի կորցրել իր նշանակությունը։

საქართველოს მეცნიერებათა
აკადემიის ენათმეცნიერების
ინსტიტუტი

ახარცე (*resp.* განსხვავებულ) ფონოლოგიური სფეროების
ძირებში დასაძინებია $C_2C_2 = ? C_2V_2 =$ ... თავიკორუნი, მამასპარამი,
საქმი გვაქვს ენის სფეროებში უკონკრეტული სფეროებისა (*resp.* განსხ-
ვანობისა). რამის ვნახეთ, ენაში ახალი ფონოლოგიური მო-
თხრობის მოძიება მოქმედებს სფეროების სფეროებად (*sax=*, სფერო,
სფერო...). უკონკრეტული თუ კონკრეტული ენათმეცნიერების
დროს ნახსენებნი სფეროების ხარჯში ენაში დამკვირვებელი ახალი
ფონოლოგიური მოთხრობის ავსრუთი ინტენსივობის ფონემების
სფეროების სფეროების ¹.

მეხამე გმა ახალი ფონოლოგიური მოთხრობის მიღებისა და
ეფსინგისე ფონოლოგია ხედალი ნახსენებია: ეფსინგისე ნახსენ-
ებამის სფეროების // სფეროების ძირებში = ნ/ნ მონაცემების
მიხედვით ახალი სფეროების -სფეროების (*არ. ქინქინული*), რ-
მიხედვით უკონკრეტული რამის ენაში ეფსინგისე სფეროების. ამ გზით,
მამასპარამი, ეფსინგისე მოთხრობის ეფსინგისე, ე.ი.
ენათმეცნიერების სფეროების ახალი ნახსენებები.

მოთხრობისა მიხედვით სფეროების მონაცემები ენაში ნახსენ-
ებების უკონკრეტული ნახსენებების ფონოლოგიური მოთხრობის (*არ. გ-
მოთხრობის*): მონაცემების, ენაში ნახსენებების რამის სფეროების ამ ნახსენებების
გზით მონაცემებისა (რამის სფეროების დროს). ნახსენებების
დაძინებისა და ნახსენებების რამის გზით: (1) ახალი მოთხრობის გა-
დაძინება ძველი ფონოლოგიური სფეროების გზით და (2) ძველი
მოთხრობის გადაძინება ახალი ფონოლოგიური სფეროების გზით.

1 *Harasz Holcz, Linguistic and cultural change;*
"Language", vol. 24, № 4, 1948, გვ. 340 და შემდეგ.
² *არ. გ-მოთხრობის, სფეროების*
სფეროების და ახალი ფონოლოგიური ენებში,
თბილისი, 1965, გვ. 312.

հա տխմա ցեր ա, մտք զլին յահմոներ զր եոչլոհ յն ա ՅԱԲԵՄՆԱԿԱՆ ԻՆՏԵՆՍԻՏԵՏ
հարց ան յնա ճամբը միտոս ույլը յնա ըս ոնուցաւոցն (համը ես սն յա-
րանն յա գալլոհ յոն ճանայհո յն) ցոչլոհ յն յլն յնա ղըլոհ.

հարց անայ յհոտ յիտցամմի ոսն յոն մտք զլին ը ղա ղա ղս յոհ յոտ C_2
լրանն գտնմա յոմննայն յն, ղխս մաոն ճանն ղ ղա մոչ յոն ղ-
նա, յոհ ղ, կայ ղա ղը ղոնա ս > ք յհոս յն ղա ղը ղն տա ղո ղը-
հար :

$h d > h d$ (սժ, սժա ղ > հժ, հժա ղ), մտն ղո ղ յլն ղն
 $h d > 8$ (սժ, սժա ղ > ժ, ժա ղ), Կ.Ո. $C_2 C_2 =$ մոչ յոն ղա ղ
 $C_2 C_2 =$ յոմննայն ղն ղա ղա ղս յոն ղա.

- $h e > h e$ (սժա, սժա ղ > հժա, հժա ղ) - $C_2 C_2 > C_3 C_2 =$
- $h f > h f$ (սժա > հժա) - $C_2 C_2 > C_3 C_2$
- $h g > h g$ (սժա ղ > հժա ղ) - $C_2 C_2 = C_3 C_2 =$

չպո ղոն, սն > հն $[$ սն ղա > հն ղա; մըհ. ս ղ ղ (ղա ղ ղ ղա, ղ
ջա ղոն ղա)], ղմ ղա ղոն ղա ղս յոն ղն ղա ղոն ղն մոն ղոն
ո ս ն ղ ղ ղ ա "ոհնա ղա, ղանոնն". ղմա ղ ղ ոչն ղն մա ղ ղոն
ս ն գ ղ ղ ղ հ ն գ ղ ղ ղ . հ ն գ ղ ղ ղ = մոն $h =$ ղա մոչ ղոնա ղն ղ-
լնա ղ .

չտը ղ ղա ղա ղն ղնա ղոն ոնոս, հոմ $C_2 C_2 =$ ղա մոն ղն ղն ղն ղն
լնա ղը ղա ղն ղոն, մա ղ ղոնա : սլնա $>$ սլնա (ղա ղը ղն ղա ղոն
ս ղ ղ ղ ղ ղ ղ ղ), ղ ա ղ ո (< ս ղ ա ղ ո), ս ն ո հ ո > ո հ ո ,
1 ո . ղ ո ղ ո ն ո ղ ո ղ ո ղ ո ղ ո ղ ո ղ ո , ղ . տ ո ղ ո ղ ո ն ո , ղ . ղ ա ղ ղ ղ ղ -
հ ն ղ ղ , ղա ղը ղն ղոն ղն ղը ղն ղն, 1, 1961, ղ ղ . 562.

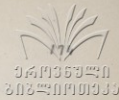
2 ղն. ո ո ղ ո ղ ղ ղ ա ղ ղ , ս ղ ղ ոն ղ ղ ոն ղ ղ ղ ղ ղ ոն ղ ղ ղ ղ ղ
լնա ղը ղն ղն ղն ղն, ղ ղ . 20; ղ . տ ո ղ ո ղ ո , ղա ղը ղն ղն
գտնմա ղն ղն սլնա ղն ղն, 1961, ղ ղ . 66; մ ո = հ ն ո
գտնմա ղն ղն ղա ղն ղն ղն ղն ղ ղ . ղ ա ղ ոն ղ ղ ղ ղ ղ ղ
1920 ղ ղն ղն ղն ղն : " մոն ղն ղն ղն մոն
հոն հոն մա ղն ղն : ղն ղն ղն ոս . . ." / ոն. մոն
" ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն
լնա ղը ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն ղն
(= ղա ղը ղն ղն ոն սլնա ղն ղն ղն ղն ղն , 1, 1957,
ղ ղ . 210).

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

წმინდა; ხსენება > ხსენება და სხვ. მოგვცემს
გაყოფილია სხვა ქრისტიანული წმინდანთა, რომლებიც ახორციელებს ერთ მსგავსე-
ში ერთი და იმავე ქრისტიანული წმინდანთა ანტიკონსტანტინოპოლის მამულ-
ურად, მავარობად: ქე (ქეე) > ქე (ქეე).

აწმინდა სამართლებრივი, მიუხედავად წმინდანური მხარეებისა,
მანამ მთელია იხუთი წმინდანური მხარე, რომელიც ენა აწ
ახალიადაც და ახორციელებს ძირითად სიყველეს თავისივე. რომელიც ჩანს,
ეს აწმინდა აწმინდა განხორციელებს მსგავსეებში (ქეეეე იხ. გვ. 228),
რომელიც ეს მხარეები უნდა მიგვიჩვენებდეს აწმინდაების განხორციელებს
ენაში.

II. Խոսեա մոմահայեան

Գանշոնորատ տանհիմու շանտա տայ յորդիս յոմձը ղիս ղիս ղիս մոհ-
 արմոն փահը ղիս. Խոսեա մոմահայեան Ե հմոք ղիս ոլիս
 տանմիք ղիս: տնտար յոսն հահմոք ղիս ոլիս Ե ոնտիս
 Ե ղիս Խոսեա հոքոն Ե ոն, ոն մոմք ղիս յոմոկոմ. յոս Ե
 ղիս, Ե ղիս ոն մոնտ, Գանշոն ոլիս Խոսեա յոմո-
 նայոն տար ոն մանտ, յոր ղիս Խոսն տնտիս
 ղիս ոլիս.

Կնոր յ 1-յոմոնայոն $C_1 C_2$ = ոնտիս տայ յորդիս

Ստոր		բ	ա	ց	ժ	յ	ե	ծ	կ	հ	ժ	ց	մ
ղիս		+			+			+		+			+
բ			+			+			+		+		+
ա				+			+					+	
ց		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ժ									+				

Կնոր մո + ոնտա ղիս ոնտա ղիս տնտիս ղիս. Կնորն տնտա տնտ ղիս ոնտա ղիս ոնտա. Ե ոնտա
 տնտ տնտիս ոնտա ղիս ոնտ, ոնտա տնտիս հահմոք ղի-
 ս ոնտա ղիս ղիս. հոք ղիս ղիս ոնտա

1 ղիս ոնտա ղիս ղիս ոնտա ղիս ոնտա. H. Vogt, Phoneme classes and phoneme classification, "Word", 1954, v. 10, № 1.

მედიკამენტი მსხვერპლის ხამურადებს ალან იძივვა, კრ...
ყოველი განვიხილოთ რაც ვარაზის მიხედვით.

ღ₂ = კომპლექსები იყვანო რიგ უნდა: კომპლექსები და კომპლექს-
ვნიერ კომპლექსთა რგ უნდა. კომპლექსობა აუქორცხი ალბ-
ნობა მედიკამენტი კომპლექსობა: ხმური + ხმური (ბე=, ფე=, ჯე=
...ბრუნის, ფიხობის, ჯეგნის...) და ხმური + ფიხობის
ბ, ს, ე, მ.

ხმური + ხმური რგ უნდა კომპლექსები გამარჯვებული, მორე-
ული, რანს: ბრუნის < ბრუნის, ბქრა < ბქრა, ბქრა <
ბქრა, ფიხობის < ფიხობის, ფიხობის < ფიხობის, ფიქვა <
ფიქვა, ექ < ექ < ბქ.

რ = რანსული ფიხობა (ბქვალი) პირველია, რანსულია $\mu > \mu$
პროფილი არ არის დაკავშირებული კომპლექსში რ = ს გამარჯვებულ
(ე.ი. არ ივარაუდებს ექვალი > ბქვალი > ბქვალი), რანსულია
ხარისხობითი ქანსულია რ = კომპლექსი თავიკორუარ რევერსი-
ვი და არ ვარაუდებს ბრ = მ; მავალითარ: პრანქავს, პრებს... რგ-
ვე მეიძივება იქვას ამ რგის სხვა კომპლექსებში.

კომპლექსები კომპლექსთა მორე ქვერგუნი (ხმური + ფიხობის)
პირველისგან იმით განსხვავდება, რომ რ = ს (ან სხვა რომელიმე
ბგნიანს) არ რანსულს (მაგ.: ბმე, ფმა, ბმე, ბმე, ფიხ-
ობის...). სხვაობა ამ რგ უნდა მოხის მეიძივება ასე რანსულია-
ობით: კომპლექსობა ხმური + ხმური მეიძივება გაციოს სხვა ბგნიით
(ანეთი ბგნი, რომელიც რანსულია, უნდა ფიხობის, ძირით-
ობა-რ). ასეთ კომპლექსს უნდათ ხ რ ე რ ი ა რ ი კ მ მ ე-
ე ე ე ს ი, ხმური + ფიხობისგან მედიკამენტი კომპლექსი,
მაშასადამე, იქვება ა რ ა ხ რ ე რ ი ა რ ი კ მ მ ე რ ე ე ს ი.

ბრეიარ კომპლექსები უნდა რგებს რ/ = ს ქვება
პირველია რ/ = ს ქვება რ/ = ს ფიხობის რგების რგების რგ

საფრადღებოა მთის კლასი ჩვენება: ამ დიდი ენციკლოპედიაში განხილულია ლიტერატურული ქართული მუშაობის მონაცემები. ქვემოთ მათ მოვლენათ უნებმოქმნის გვერდით

ლიტერატურული ქართული მთის კლასებში

ბ რ ც ყ ვ =	მ ც ყ = /მ ც ყ = (მ ც ყ ვ ნის, მ ც ყ ვ ნის) "ბ რ ც ყ ვ ნა"
ბ რ ც ყ =	მ ც ყ = (მ ც ყ ვ რი) "ბ რ ც ყ ვ რი"
ბ რ ნ ყ =	მ ნ ყ = (გ ა მ ნ კ ი ნ უ რ ი) "ბ რ ნ ყ ი ნ ვ ა"
ბ რ ქ ყ =	მ ქ ყ = /მ ნ ყ = (მ ქ ყ ვ რ ი, მ ნ ყ ვ რ ი) "ბ რ ქ ყ ვ რ ი"
ფ რ თ ბ =	მ თ ბ (მ თ ბ ი რ ი) "ფ რ თ ბ ი რ ი"
ფ რ მ ბ =	მ მ ბ = /ფ რ მ ბ = (ფ რ მ ბ ი რ ი, მ მ ბ ი რ ი) "ფ რ მ ბ ი რ ი"
ფ რ მ ქ ვ =	მ მ ქ ვ = (გ ა მ მ ქ ვ ნ ი რ ი) "ფ რ მ ქ ვ ნ ა"

ფ რ მ ბ = /მ მ ბ = (ფ რ მ ბ ი რ ი / მ მ ბ ი რ ი) გ ა ვ ა რ ა უ რ ე ბ ი ნ ე ბ ს, რ ი მ მ მ მ ბ =, მ ც ყ ვ =, მ ნ ყ =... მ უ რ ე რ ი კ ო მ პ ლ ე ქ ს ე ბ ი ა, მ ა თ ნ ი ნ უ ს ნ რ ე ბ ა ლ ი ტ ე რ ა ტ უ რ ე ბ ი მ ი რ ა დ ა ს ც უ რ ე ბ უ რ ი ფ რ მ მ ბ ბ რ ც ყ ვ =, ბ რ ნ ყ =.

მთის დიდი ენციკლოპედია ჩვენებობა უნებო საფრადღებოა მ ე ბ რ ე ბ ა:

1) ბ / მ მონაცემი უნებან დ რ გ ი რ ი ა ქ ვ ს მ ბ რ ი რ ი რ = ს რ ა კ ა რ ვ ნ ს მ ე ბ რ ე ბ, ე . ი . ბ რ ც ყ ვ = ა რ მ ო გ ვ ე ე მ ს მ რ ც ყ ვ = ს, ფ რ თ ბ = მ რ თ ბ = ს რ ა ა . მ .

მ ა მ ა ს ა რ ა მ ე, რ = ა ნ ი თ ა ე კ ი რ ე რ ა კ ო მ პ ლ ე ქ ს ი მ თ ის დ ი დ ე ე ბ ი მ ი რ ი რ ი რ = ს რ ა კ ა რ ვ ე თ ა რ ა ბ / მ მ ო ნ ა ე ე რ ე ბ ი ნ ე . მ = ს თ ა ე კ ი რ ე რ ა რ ბ მ ა რ ე ბ ის ს ი ზ მ ი რ ე ბ ნ ე ბ ი ს მ ი რ ე ბ ი მ ო მ ი რ ი ა მ ი, რ ა ე გ ა მ ო ნ ე ე რ ე რ ი ა მ ო რ - ფ ო რ მ ო გ ი რ ი ს ა ქ ი რ ო ე ბ ი თ, გ ა ნ ა პ ი რ ო ბ ა ბ / მ ს ო მ ო ნ ც ა რ ე რ ი მ ო ნ ა ე ე რ ე - ო ბ ა, ს ნ ო რ ე რ ა მ ი მ ი მ ე ბ ი თ ა რ ე თ ე დ რ ი ს ნ ი ნ ე ბ თ ს ი ც ყ ვ ს ა ბ ს ო რ ე უ ც უ რ თ ა ე კ ი რ ე რ ა მ = ს კ ო მ ბ ი ნ ა ე ი რ ე ბ ს ჩ ე ვ ნ ს მ ს ქ რ ო მ ბ ა მ ი (ი ბ . მ ე მ ო თ).

2) თ ე რ = რ = რ ა რ ი რ ე ბ ა ფ რ მ ა მ ი, თ ა ე კ ი რ ე რ ა კ ო მ პ ლ ე ქ ს ი მ ი რ ე რ ე ბ ა ბ ო მ ვ ა ნ ი (ფ რ მ მ ბ ი რ ი), რ ი მ ე რ ი მ მ ე ბ ი რ ე ბ ა მ ი რ ი რ ი ნ ო თ ა ნ ა ე ე რ ე რ ე რ ე რ

1660 წ. № 2 - 0262 = სმზნ. ციკლი სიყვარული

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
მინისტროს

მხედვენი	ბ	გ	დ	ე	ვ
ე					+
თ	+			+	+
ც	+			+	+
ძ				+	+
ჩ	+			+	+
ც	+			+	+
ძ				+	+
ბ				+	+
გ		+		+	+
დ				+	+
ე				+	+
ვ				+	+
ზ				+	+
თ		+		+	+

უპირველეს ყოვლისა, ყურადღებას იქცევს მ=სა და ე=ს სხვაობის
სინტაქსი. ამ თითქმის ყველა უჩინა მკვლევარმა. მ= უფრო ვინა-
დენ კომპლექსად უნდა მივიჩნიოთ, რადგან, ეთვალისწინებთ რა
წინა ყბარსად, არ არსებობს სტრუქტურული მიღები ამ კომპლექსის
აქტუალურების. ამ მიუძღვება დავა შესაბამისად წამოწმნი მ და
ნ ა ს ა. წამოწმნი მიღების გამო ჩვენს საამერიკელ
მასაღამო არ უმართის, თუმცა მ და ნ ა ს ა თავისი გამჭვირვადე

ուհի կոչվում, մաշ համ լրացումը պարտադրորով տրոհումը մեծ համարով
նշան)։

Մեծացնում L_2 չբավարարող նորմալության (ու. սին. № 1, № 1),
գրոհված ու + հմարդը լրացումն էլ այս օրինակով (եզ, մզ = 6անց-
սին) կոչված մեծում, ու. Նշան)։

Մեծացնում L_2 չբավարարող նորմալության, հմարդը + գրոհված լրաց-
ումն էլ այս օրինակով, հմարդն էլ № 2 սինով 100 և-
պարտադրության, հմարդն էլ = մ = ը = չ = մ ու պարտադրության սին հմարդն էլ (տ =, տ =, ...)

Մեծացնում L_2 չբավարարող նորմալության, № 2 սինով այս օրինակով
այս օրինակով (ե մ =, մ մ =, ն չ =, մ չ = ...)։

Մեծացնում № 1 սինով, № 2 = մի հմարդը + հմարդը լրաց-
ումն էլ այս օրինակով, չբավարարող, չբավարարող, սինով լրացումն էլ
այս օրինակով։

Մեծացնում հմարդն էլ այս օրինակով : = մ =, = չ = և հմարդն էլ
ու. սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7,
հմարդը + հմարդը լրացումն էլ այս օրինակով չբավարարող սինով, սինով
այս օրինակով : տ = > տ / տ = . չ . ն չ ը ու մ չ ու ը ու սինով, սինով
այս օրինակով [տնով] հմարդն էլ [տնով] հմարդն էլ, չբավարարող հմարդն էլ
այս օրինակով չբավարարող սինով : սին. 6 և 7 չ ու ը ու սինով սինով սինով
այս օրինակով . սինով հմարդն էլ հմարդն էլ (տնով) "տնով"
հմարդն էլ.

Մեծացնում 6 և 7 չ ու ը ու սինով այս օրինակով 6 և 7 չ ու ը ու սինով
6 և 7 չ ու ը ու սինով : չ և 6 և 7 չ ու ը ու սինով "չ և 6 և 7 չ ու ը ու սինով".

1 J. A. Клямков. Энциклопедический словарь... 83. 195.

2 ո. սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7, սին. 6 և 7,
հմարդն էլ, չբավարարող սինով, 1, 83. 574.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ահոս հարևոյցընդ մընհրնընդի հոցո Չ յոտնամը յնքոյնընդ
 մոնընընդ, աղ ճարոյնընդի հոցոյնընդ ա սեղա յոմննայո-
 ղննայ, հոմընայ ճամոյնընդ մոմընընդ յնընդ.

Կնընդ ՈՅ-յոմննայո ԿԼԳ= սոյնընդ տայոյնընդ

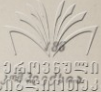
Ձմընընդ

		հ	հ	հ
յննընդ	ծ	+	+	+
	դ		+	+
	Յ		+	+
	ծ	+	+	+
	Յ	+	+	+

Կ յննն սահոս սայնը ճարնընդ ոնընդ ահընընդ, հոմընայ
 ղննընդ ճամոնընդ ճարնընդ մոնընընդ, մաոնընդ ^{ճարնընդ} ճարնընդ
 ոնընդ ղննընդ մոնընդի ահընընդ.

հոցոյն ՈՅ կնընդընդ հնն, ղնընդընդ ԿԼԳ, յնն, յնընդ.
 սմստան ղննընդընդ Ս. Կ Կ Կ Կ ղնն: "ԿԼԳ=նն ղնն=ն
 ղննընդընդ ղնն=ն սննընդընդ... մնընդ սնննընդընդ. ոն ճարնընդ-
 նընդ ԿԼԳ= ղնն ղնն=ն ղննընդընդ ղնն=ն սննընդընդ սնննընդընդ.
 ղնն-ընդ ոն մըննընդընդընդ, սարնընդ ղննընդ ղննընդ
 մոնընդ հնն"¹.

1 Ս. Կ Կ Կ Կ, ղննընդընդ սննընդընդընդ սննընդընդ, ղննընդ.

როგორც მუშათა უნახეთ, ბმ= მონაწილეთა ბუნების
 და უფრო უპირისპირდება ფმ=სა და პმ=ს უქონლობას (იხ. მუშათა,
 გვ. 158).

ჩვენ ფმ=სა და პმ=ს უქონლობა ხსენებული უნდა მი-
 გვეჩინოს, თუ პომოგენულობას ჩვეულებრივად ჩავთვლით, მაგრამ
 ასეთი დაშვება გაუმაძღვრებელი იქნება პლ=, პრ=, ფლ=ს არსე-
 ბობის რისკის შემთხვევაში, რადგან № 2 ყბილის მიხედვით ბმული + ფრი-
 კაქცივი არის ისეთი კომპინაცია, რომელიც ყოველთვის ჩვეულებრივად,
 მიუხედავად კომპლექსის პომოგენულობა=მეფენოგენულობისა, გვაქვს
 საფუძველი ფმ=სა და პმ=ს მივიჩნიოთ ვინც უნდა უნდა კომპლექსებად.

საყურადღებოა კიდევ შემდეგი: მსგავსად № 2 ყბილისა, ფრიკა-
 ცივი + ფრიკაცივი ჩვეულებრივად 100 %-ით.

შთის დიდი რაოდენობა ამ კომპლექსთა მიხედვით სარეზერვურო
 ქანებში მისდევს: რაიმე განსხვავება ან უარყოფა ან მუმი-
 ჩვევა.

ყბილი № 4-კომპინაცია C₃G= თავკიერად

	ბ	ფ	პ	მ	ვ
ბ					
ფ	+				+
პ	+		+	+	+

როგორც ყბილიდან ჩანს, თუ ჩვეულებრივად მუშაობთ 15 კომპლექ-
 სიდან სარეზერვურო ქანებში ჩვეულებრივად მხოლოდ 6. თუ
 მხრე ვერობაში მივიღებთ იმას, რომ რ ვ ა რ ი ნახეს უნდა

სპარსულრიდან, ბოლო რ ვ ი რ ი დონიმიდაყით მიღებულია...
რ ი ს ა გ ა ნ, ახვევი რ ბ ი რ ი დონიმიდაყით - რ ბ ან...
გ ა ნ, მაშინ 66 კომბინაციების უხირო სარეზერვუო ქარაქტერი
ნაჩემოვებელი იქნება სურ 7 მაგარიით, აი ისინი: რ ბ მ ბ ა,
რ ვ მ ბ ა, რ ვ ი რ ი, რ ვ ა, რ ბ ვ ნ ა, რ ბ ი რ ი,
რ მ მ ბ ი ვ რ ი.

სავაჩაურებელია, რომ რ ბ ი რ ი უნიმორავიერი უკავშირდება
რ ბ მ ბ ა ს, ბოლო რ მ მ ბ ი ვ რ ი [მერ. რ მ მ ბ ა, ს ა რ-
მ მ ბ ა. რ მ მ ბ ი ვ რ ი იქნება რ მ მ ბ ი ს "სტუკირის" მქო-
ნე, უსახე მესტუკია (გური)] -- რ ბ = ძირს: ს ა - რ ბ - უნი ("მარამ",
რ ა ყ სტუკირისთვისაა). თუ ახვად, რ ბ მ ბ ა რ ა რ ბ ი რ ი დან-
ყვანება უნდა რ ბ = მოწყობაში, ბოლო რ მ მ ბ ი ვ რ ი-ის რ მ = ჩან-
თვლება რ ბ = სავან მმპინიანიერ, მაშასადამე, უმის < ურბის
"სტუკია". ჩანს ავგილი პქონია ბ/მ მონაყვეშობას.

საბოლოო უხილი მი გვიჩვენებს რ ბ =, რ ვ =, რ ვ =, რ ვ = რ ა რ ბ = კომ-
პლექსები, რომლებიც უნამი ნა ჩემოვებელია თითო სიტყვი.

თუ აღმოჩნდება, რომ ფრიკვიტები ძველად ან სურლიად ან გვიტ-
ებებიან ხმურთა წინ სხვა მემბეზეუბში, მაშინ № 4 უხილის
ყანილი უჩრები სურუქურულ ფაქტად უნდა მივიჩნიოთ, საბოლოო
იქნება | G3 | + ბ ფ ვ | კომპლექსების ნა ჩემოვებობა: აქ ის სურ-
ლი ან მოწყობაში მღვართან გვაქვს სავსე ან ექსპრესიული კომპლექ-
სთან ანდა, ბოლოს, სუბსტანსთან.

ჩემოვებ № 1 რ ა № 2 უხილებში უნახეთ, სიბირანტი ფრიკვიტ-
ბი ან უძველიან წინ ხმურებს, კერძოდ | ბ ფ ვ | = საყ მამასადამე,
მეგვიძელია ახეთი დასკვნა ვამოვუბანოთ ფრიკვიტი + წყვილებ-
გისმიერი ხმური ქარაქტერი აქიძად ული კომპლექსია სიტყვის თავ-
კორუნიად უნდა მოწყობის ფარცლებში. ახეთი დასკვნის მემოვებებ-
ბეადი უნდა უნდა უნდა მბოლო № 2 უხილის რ ბ =, რ ბ =, რ ვ = კომპლექსები

հնչած հ Յ Յ Ե Ա, Ը Յ Ո Ը Ո, Ը Յ Յ Ե Ա փոխանցմունք:

հոգուհի Ռանե, հ Յ Յ Ե Ա=ժո հՅ= ժխպահուս յոմձը յխնար շքըս
ժոյո Ռեուս ունկուրըս, հարցանայ ճշայն հլմա, "սուահյո", սարայ
հ= ճ ամուսուգա ձընժեքո փոխոն հ Յ Յ Ե Ա=սան ժյձոհոն յոհյ-
ծոն սաքսժյըծոյ: հ=յծա, հ=ծ=յնա ըս հ=ուսա, ճան=հ=ոնչծա, ճանյ-
հ=ա.

այ ը ծ Թ Յ Ե Ա=սա ըս ը Յ Թ Յ Ե Ա=ժո տայյոքոյհա ը=ն, Յ. Գ. Թ. Յ-
ց ո ն յահայրոն ժոնդրոտ, ըս հծոլը յոն, ճարեծոն ճարեծոյց
յխնձընոյ յըյցնցայ ժոյո Ռեյցտ, ճանահ յոյո ըս ճյհհնչած հյ=
(հյա), ը Յ=(ը յոլո), ը ժ=(սա ձը=յնո, ը ժծոյոհո < ը ժծոյոհո) յոմձը յ-
խոն ունկուրըս ժյը ճ յնուրծա, ձնըս, այ ն յնչծանսան ճ յայն սայթյ,
ձընժեքո սոցյցաժա Մահմաձըլծա.

Տոնա սնհուր յոն ճանհուր յոն ըսն յնանյո, հոմ ոն յոմձը յխնար,
հոմըս հյըլոնայոս ճ ամհայրոնսը Ռաոտյալա (*resp.* անսնհյոյցյ-
հյը փայթը յնոն ճանտահյոն ճահյոյք ըսնոնսոյն), ժտոն ըոս-
լ յյց յժո ճանիսը ըս ոնյո սըլուր յծ յն, հոմ յոս Մահմաձըլծ յնըս
սըսն- ժնահ Ռեյցնչոլո սոպուրոյս յնաժո ժոյթըլո ժոհոսարո
փոհուրցոյոն ժոք յո, յ. ո. ձհ սոպուրոյս ճ ամհայրոնսոյն.

Մ 4 սնհուր յոն հյըլոն յոյլո ժոցոյոտո յոմձը յոն ճահ յոյքո
սըլուր յծ ոս ձհոն Մահմաձըլծ յոլո ժտոն ըոսլոյ յծ յն ըս ձմչոն ձս
սըլուր յծ ժոհոսարո ժոք յոն ըս յոնսյոն ձհոն ժոմահյո: յոհոյց-
լ յն սոլոնս, ձընանոննայոս հ Յ > ժ ժտոն ըոսլոյ յծ յն, յնանոտ
ժալոտոյոն. այթյոն: ժ Յ Ո Ը Ա Ը "ճոնուր" (այթ. յոլո.,
ճ Յ. 204). հ Յ > ժ ժ հոսյոն յոյլո հյըն յնյոն փոխըլո յոն ձնար-
ցոս ժոմըլոյծանսան ըս ժ=ն յնահո (ժոհոլոցոյոն ըս յոհոյոն

՝ Յ. Գ. Թ. Յ ց ո, յահայրո յնոն փոնցալո սնհյոյցյո, ճ Յ. 21.

საქართველოს
ხალხთა ენათმეცნიერების
ინსტიტუტი

წყარობით) ირვეს ნებისმიერი თანხმყოფლისგან. მათგან,
ვ. ბ. ურუშაძის მიწვევით, აგრეთვე ჩბ > მბ =: მბორი,
ჩამბარი და სხვ. ბევსუნიკი: მ ბ ი რ ა ე გამოძახა, მ ბ ი რ ა ე
დააქყრა (ბევს. თავის., 256, 34 და 210, 1).

ე ვ ი რ ი // ჩ ვ ი რ ი თუ მუნიციპალიტეტის მნიშვნელობა ვ ი რ ი =
სახით (თუშ. კლმ, გვ. 198). ე = ს დაკარგვის ანუ ირვებლია ე =
თავკიორია მოჩვენებაში. საყურადღებოა ყველირება თვით სარეყრა-
ყურა ქანთელში: ე ვ ი რ ი > ე ი რ ვ ი, ამით ენამ აიყოლა
ე = თავკიორია მოჩვენებაში.

ჩუა მთის ყველა დიდი ქვეყნი მნიშვნელობა ჩუ = თავკიორით,
მომხრ საყურადღებო მქნაყყინობა მყარება მონათესავე ენებთან,
მერ. მგვრელი ბ რ უ მ, ქანური მ ვ რ მ და სვანური ა რ ა
(დაწერილობით ამ მიმართებათა მქნაბებ ქვემოთ).

ყხრილი № 5 კომპინაყია ც₁ც₂ = სხეყყის თავკიორიარ

მხერეგბ	ბ	ქ	ვ	ე	ბ	ყ	ჭ
ბ	ფ			+			
ფ		+			+		
ვ			+			+	
ე							
ბ							
ვ							

ჩომონყ ყხრილირან ჩანს, თუჩირედი მუნადლო 35 კომპინაყი-
ორან (სარეყრაყურა ქანთელისთვის 30 კომპინაყიორან) ჩუა-
ლირებელია მბორე ნ: ბგ =, ფქ = ქვ =, ბლ =, ფბ = ქყ = - ეხენი ე.წ.
ქანმონიერი კომპირეყსებია.

№ 5 ԿԻՐՈՒ ԸՐԸ ԹՆՃԱՅԵԾՆԵՆ ԱՅԸ ԴՆՆ Խ 1 ԿԻՐՈՒ
 ԿՈՒ ԳԸ : (1) ԹԻՆՆՅԱՆ ԽՄՂՈ + ԽՄՂՈ ԸՎ ԽՄՂՈ + ՓԻՆՃ-
 ԿՈՅԻ ՍՈՑԻՆԱԿՈՒԹՈՒ ՇՈՂՅՈՒԿՆԵՆ ՀՈՒՄՈՐԱԿՆԵՆՆԵՆ ԿԻՆԿՈՒԹՈՒՆ ; (2)
 ԽՄՂՈ + ԽՄՂՈ ՍՈՑԻՆՈՒԿՆԵՆ ԹԻՆՆՅԱՆ ԸՐ ԴՆԱՐՈՒ : $\delta g = -\delta h =$
 $(\delta h \delta g)$, $\phi f = -\phi h f = (\phi f \delta g)$, $\Delta j = -\Delta h j = (\Delta h \delta g)$. ԱՑ ՄՂԱՆԱՆ ԵՎ ՄՂ
 ԶԱՆԻՆՈՒ ԸՄՅԸ ԴՅՂՅՈՒՆ : $\delta h \delta g$ ԸՎ $\phi h \delta g$ (ԹԻՆ. ԵՄՄԵՐՈՒ ԸՎ
 ԹԻՆՅՄԵՐՈՒ) ; (3) ԹԻՆՆՅԱՆ Յ = (*resp.* $\partial =$) + ԽՄՂՈ ԱՅԻԺԱՐՄՈՒ
 ՍՈՑԻՆԱԿՈՒԹՈՒ (ԹՅՂՈՒ, ԹՅՈՒՅԿ... ԽՂՈՒՅՆՄԻՆԸ ԱՐՆԵ ԶԱՄԹԻՆՅԱԿԱԿՆԵՐԻ
 ԿԻՐՈՒԹՅԱՆ, ՈՒ. ԹՅՈՒՄ) ; (4) ՍՈՑԻՆԱԿՈՒԹՈՒ C_1 ՓԻՆՃԱԿՈՅԻՆՈՒ +
 C_2 ՓԻՆՃԱԿՈՅԻՆՈՒ (ՅԸ =, ՅԻ =, ՅԿ =) ԱՅԻՄՈՒՅՅ ԱՅԻԺԱՐՄՈՒ (ԹԻՆ. C_1
 C_2 ՓԻՆՃ. + C_2 ՓԻՆՃ. : ՅՑ =, ՅԻ =, ՅԿ =, ՅԼ =, ՈՒ. ԿԻՐՈՒ Խ 1).

ՏՈՒՆԱ ԿԻՐՈՒ ԿՈՒՆ ԱՆԱՐՈՑԹՈՒ ՈՒ ԸՎ ԱՅՆԱԺՅՂ ՄՈՅՅՈՒՅՅԱՆԱ, ԿՈՑ
 ԽՄՂՈ + ԽՄՂՈ ԸՎ ՓԻՆՃԱԿՈՅԻՆՈՒ + ԽՄՂՈ ՍՈՑԻՆԱԿՈՒԹՈՒ ՄՄՈԿՄՅՐՈՒԹ,
 ԿՈՑ ԿԻՐՈՒ ԿՈՒ ԿՈՒՄՂՈ ՄՄՈԿՅՈՒ ԿՈՒՆ ԶԱՆՅՈՒՄՈՒՆԻՆ ԶԱԿՅԵՄԵՐՈՒ ԽԱՓԳ-
 ԽՂԻՑ ԽՅԿՄՅԿՄԻՍԸ ՓԱՓԿՅԱՐ ՄԵՐԱ ՍՈՅՈՒՆՈՒՄ, ԽՂՈՒ ԽՄՂՈՒ + ՓԻՆՃԱ-
 ԿՈՅԻ ԱՐՆԵ ԽՅԿՄՅԿՄԻՍԸ ԸՎ ՄՅՂՈՒ ՍՈՑԻՆԱԿՈՒԹՈՒ ԶԱՆՅՈՒՄՈՒՆԻՆ
 ՄՅՂՈՒ ԽԱՓԳԽՂԻՑԿ. ԿՆ ԹՂՈՒ ԸՅՅԵՐԵԾԱ № 5 ԿԻՐՈՒՄՈՒ ԸՎ ԱՅԿՄՅԵՐԵԾԱ.
 ԿԱԿ ԹՅՅԿԵԾԱ ԽՄՂՈՒ + ԽՄՂՈՒ ՍՈՑԻՆԱԿՈՒԹՅԱՆ, ԿՂՈՒՄՅՂՈՒ ԹՅՈՒԹՈՒ
 12 ՍՈՑԻՆԱԿՈՒԹՅԱՆ (ԿԻՐՈՒ № 5) ԱՐՈՒՄՄՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆ ԿՂԱ -
 ԸՈՒՆ ԴՅՂՈՒ ԱՐՆԵ Ե. ԸՎ ԱՅԿՄՅԵՐԵՍԻ ՍՈՑԻՆՈՒՄՈՒՆ, ԿՂՈՒՄՅՂՈՒ ԱՒՅՅԱՍԿ
 ՍՂՈՒՅ ԿՈՒՄՅՈՒՅՈՒԹՈՒՆ, ԿՂՈՒՄՅՂՈՒ ԸՎ $\delta g =$ ԿՂՈՒՄՅՂՈՒ ԸՎ ՍՂՈՒՄՅՂՈՒ ԱՒՅՅԱ
 $\delta g \delta h =$ ՍՈ (ԸՅ. ԳՈՐԾՈՒՆԱՍՅՈՒՆ ԱՄԱՆ ԸՎ ՄՅՂՈՒ $\delta g \delta h$),
 $\phi f =$ ԱՅԻՄՈՒՅՅ ԿՈՒ ԱՒՅՅԱԹՈՒ ԶՅՅԵՐԵՍԱ ՍՂՈՒՄՅՂՈՒՅՆ : $\phi f \delta g$ ՈՒՈ,
 $\Delta j =$ ԱՐ ԱՒՅՅԱԹՈՒՆ : $\Delta j \delta g$ ԸՎ $\Delta h \delta g$. ԶԱՆՅՈՒՄՅՂՈՒ ԿՆ
 ՍՈՑԻՆՈՒՄՈՒՆ : $\delta g =$ ԱՒ ՍՂՈՒՄՅՂՈՒ ՍՈՑԻՆՈՒՄՈՒՆ ԿՈՒՄՅՂՈՒՅՆ ԱՐՆԵ
 ԶԱՆՅՈՒՄՅՂՈՒ ԽԱՓԳՄՅՂՈՒ, ԿՂՈՒՄՅՂՈՒ, δh (ԸՅ ԿՂԱ) ԱՒՍՂՈՒՆ $\delta g =$ ԱՒՅՅ-
 ԸՎ ԱՒՅՅԵՐԸ ԱՒՅՅԱԿՂՈՒՄՅՂՈՒՆ ՅՆ $\delta g =$, ՄՅՂՈՒՄՅՂՈՒՆ ՄՅՂՈՒՆ,

գրի մորան յայտար ծ=և ջ=ևտան մղեմծըտծան շերտ մոյաջի ինքն ինքն ինքն ինքն
նայ տյմյրի ոհ ճմահյուրյնն մծ=և մոմըլտծամո, մաջարոտար: մ ծ ճ -
հ ճ ջ ճ ճ ճ ճ "մծահայր", մ ծ ջ ջ ջ ջ ճ ճ "մծյրորայր",
մ ծ ջ ջ ճ ջ ճ ճ "մծյրհայր"...

գրի յայտար + գրի յայտար յոմծոնայրոն, հոմըրոյ ճյհժըլըոն
Ո 5 Կհհըրմո, ոնյնյ հոյտոհ Ո 1 Կհհըրմո, ջանյոնը ճյտ Ո 6
Կհհըրոն մոնայրյմցծան յհժար.

Կհհըր Ո 6-յոմծոնայրոն C_{44} -ևուցյնն տայրյր յհժ

ձոնը յնն		ծ	դ	յ	ժ	յ
յննհյնն	ծ				+	+
	դ				+	+
	յ	+			+	+
	ժ				+	+
	յ	+			+	+
	յ	+			+	+
	յ	+			+	+

տյրի ոյր լ2 մղնժը յննծոնըն հմըրո + հմըրո յոմծոնայրոն
ևարոյրհայր յհո յհայրմո հյարոնոյն յրոն յհո յոմժը յննո (յծ=),
մոնն ըոնը յյննծոն- ոհոն (յծ= ըն յծ=). Երկրորդըն ճմ յոմժը յնն-
տայն հյարոնոյն յրոն տոտո մոհմո: յծ= - յ ծ ո ը =մո, հարո յծ=
յծ ո =մո.

1 յ ծ ո ը ո, յ ծ յ ն ճ յ հոն տհոնըն: հանհոմոյնն ևուցյննոն
(ոն. ճհն. հ ո յ ո յ ճ ճ ճ, մյր. ը յննոյ. յճ. 291).

რაც შეეხება კომბინაციას ბმული + ფიკსირებული (ბმული-ფიკსირებული) ფიგურა, აქ ყველა უკანა, მსგავსად წინა უხილავია, მერვე ეხერხება.

№ 5 უხილავიდან განსხვავებით, № 6 უხილავი დარღვევით უკანა ფიგურისა და ფიკსირებული + ფიკსირებული კომბინაციისა, ე.ი. არ იყო ფიგურისებრი ვბ=, ვღ=, ვყ= (უხილავი № 5), მაგრამ ფიგურისებრი ბვ=, ლვ=, ყვ= (მრ. ბვ=, ბვ=, ყვ=ს ფიგურისა ვმ=, ვმ=, ვმ=ს უქონლობის რისკი, იხ. უხილავი № 1 და № 2), რომელიც ჩანს, აქ საქმედო გვარებს სხვადასხვა ფაქტორებს, რის მიხედვითაც ენიჭება რვა მათი, რომელთაგანაც უკანა ფიკსირებული კომბინაციებს უხილავი უხილავია.

უხილავი № 7 კომბინაცია C_2C_3 - სივსის თავიერთად

	გ	ღ	ბ
ე	+	(+)	+
თ	+	+	
ც	+	+	
ძ	+	+	+
შ	+	+	+
ჩ	+	+	+
ცხ	+	+	+
ჩხ	+	+	+
ჭ	+	+	+
ჭხ	+	+	+
ჭ	+	+	+

Խմբիկ + գրույթային տարիները 27 յոթնամյակը 27 յոթնամյակը
 Երևանի մարզում հարկը շատ է, տարբերակը և հարկը
 մերձից յոթնամյակը: Երևան, Երևան, Երևան, Երևան. մասն ահանջում է ահան-
 մարդից սարկից հարկը յոթնամյակը սերտից հարկը 37 հար-
 տը յոթնամյակը, հարձակում (1) և հարձակում 27 յոթնամյակը յոթնամյակը հարձակում
 ոտնից հարձակում յոթնամյակը; մաս.: Երևան (Երևան., Երևան., Երևան.:
 Երևան., Երևան. Երևանից հարձակումը և հարձակումը յոթնամյակը, հարձակում
 և հարձակումը յոթնամյակը և հարձակումը հարձակումը յոթնամյակը ոտն
 յոթնամյակը), Երևան (Երևան. Երևան.), Երևան (Երևան-Երևան-
 յոթնամյակը)... (2) յոթնամյակը յոթնամյակը և հարձակումը յոթնամյակը:
 Երևան = (Երևանից հարձակումը), Երևան, Երևան, Երևան յոթնամյակը
 և հարձակումը. և հարձակումը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը
 և հարձակումը յոթնամյակը, մասնաբաժնից հարձակումը յոթնամյակը յոթնամյակը հար-
 տը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը.

Մ 7 սերիում գրույթային + գրույթային յոթնամյակը և յոթնամյակը
 յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը: յոթնամյակը, յոթնամյակը, յոթնամյակը,
 յոթնամյակը; յոթնամյակը, յոթնամյակը; յոթնամյակը, յոթնամյակը, յոթնամյակը--և
 յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը հարձակումը
 յոթնամյակը. յոթնամյակը յոթնամյակը և հարձակումը յոթնամյակը յոթնամյակը
 (Երևան), յոթնամյակը (Երևան) "Երևան", յոթնամյակը (Երևան) "Երևան և հարձակումը" և հարձակումը.

և հարձակումը, մասնաբաժնից, գրույթային + գրույթային յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը.

Մտն և հարձակումը և հարձակումը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը
 յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը, և հարձակումը յոթնամյակը յոթնամյակը,
 յոթնամյակը յոթնամյակը: յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը յոթնամյակը
 յոթնամյակը յոթնամյակը, մասնաբաժնից, յոթնամյակը յոթնամյակը և հարձակումը յոթնամյակը.

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ընհար (ըլլած), թան ըստ լայն մեծ ուղի ճանաչող
առջուրի ձև .

Եր=, ետ=, եժ=, եք=, եհ= ըստ լայն ձև մի մոտեցնող սովորյալներն ըր-
թ ա , ե ը թ թ ա ; ե տ յ ծ ա, ե տ ծ յ յ ա , ե տ լ թ ա ; ե ժ հ յ-
յ ա ; ե հ լ յ ը յ ա . յե յամբար յե յոս մյուս շրջան, հազմանայ
մեջ ըստ լայն մեծ ուղի ճանաչող ըստ լայն յամբար յե յոս :
ե ը թ ա (մրհ. ժյ. լայն. մո-ե-յան, մո-ե-ը-ա), ե տ ծ յ յ ա
(մրհ. ետսն, տեղադր), ե ժ հ յ յ ա (մրհ. ժան-ըստ),
ե տ յ ծ ա (մրհ. ետ-յան, տ-յե-ա : ճանաչող) .

Ըստ լայն ձև մեծ ուղի ճանաչող ե չ լ ը յ յ ա , ե հ լ ը յ յ-
յ ա , ե տ լ թ ա տարբեր, ե ա լ թ յ ուղի ճանաչողն ըստ լայն ուղի
ոստ, ոչ ոս մյուս շրջան մին, ճանաչողն ըստ լայն ուղի, ե լ յ ա , ե լ յ ա
առջուրի ձև . ճամբար յե յոս ըստ լայն յամբար յե յոս ոստ,
առ յ ա ե = ոս ետսն ըստ լայն . . .

Մտն ըստ լայն ձև մեծ ուղի ճանաչողն : հ = յե յոսն ա լ
յ մոտեցնող ըստ լայն մեծ ուղի ճանաչողն ե = ետսն : ետսն (ե յե .), ճանաչող
հատար (առ յ ա .) ե լ յ ա : ըստ (մրհ. հ ժան), մյ (մրհ. հ ժյ) ըստ ե յ .
(ոս. ե յ մոտ) .

ը լ լ = մտն յ ուղի ճանաչողն ըստ լայն ձև .
ը = հ ոչ ոս մոտեցնող ըստ լայն ձև յե յոսն ըստ լայն մեծ ուղի
առ յ ա (ե ժան, ե չ լ ը յ ա, ե հ լ ը յ ա), ճանաչողն ե լ յ ա : հատար
"մտարար", ե յ յ ա "ետսն" .

/ Յ. Գ. Գ. Գ. Գ., լայն ուղի ճանաչողն ըստ լայն ձև, ճ. 21 .

ԵՒՆՈՐԻ Մ 9-յումնահայոց $C_2 C_4 =$ եռյցնոն տայրոյր $C_2 C_4 =$ ՆԱՐԵՔԱՆԻ ԵՄԵՆԱՐԻՍՅՅՅ

մտերյան	ա	բ	գ	դ	ե	զ	է
բ	+				+		
տ			+				+
լ				+			+
ժ	+				+		
ւ			+				+
ճ				+			+
ծ					+		
ն			+	+			+
չ	+				+		
հ			+				+
յ				+			+
դ					+		
թ							+

ԵՒՆՈՐԻՄԻ զհարցոյնս ոյսոյն կամարիտա թղթի տայոն յն-
 հրձանի: (1) հրձանի յնը կամարիտազան զնա ձ քոմոզ յնդհո,
 (2) զնըր ձ կամարիտի ահաբ յհարո, (3) = $\xi = C_2$ -ոն կոմարիտ
 քոմնահայոց ձ թղթի եռյցնոն տայրոյր ձ թոհր յնա ձ հ
 թոն թոհր յնըր ձ ահի ձ. ձ հարձն.

დგემა მემივეგი კითხვები: (1) რამდენად სტრუქტურულია...

$\Gamma_{23} = 7 =$ ს აჩქარა $\# 9$ ყბჩორში ?

თუ გავითვალისწინებთ წინა ყბჩორების ჩვენებებს, $G_3 =$ კომპონენტია ქანთელი ენის განვითარების განკვეთილი ღონისძევის აქტივობად უნდა მივიჩნიოთ, რადგან $ბ ბ უ რ ი + ბ ბ უ რ ი$ იქ $ფ რ ი ვ ა უ ი ვ ი + ბ ბ უ რ ი$ კომპონენტები სპორტული ქანთელისა (ძველი და ახალი) და მათს კარგადი ძალიან მუხრე პრეზენტით არის ჩადგობილი, ისინი დაქვემდებარდნის მხარე გამოხატვის ებს, რომელიც მუხრელობა დიაქრონიული ანალიზის მუხრეობით შეიქმნის ყოველთვის ჩანს (მონაგმად მუხრეობა, კუმშვა, სესხება).

(2) $=ლ =, =ბ =, =ყ =$ ჩივის კომპლექსები სტრუქტურულად დაშვებულა, მას მხარის უქრის სხვა ყბჩორები: $ბ ბ უ რ ი + ფ რ ი ვ ა - უ ი ვ ი$ ძირითადი მთელი ქმნის ქანთელი, რომელი ჩანს. ამ ჩივი-ობის ყუბადებას იქვე $სყ =$, რომელიც $\sqrt{სყ - ი რ ვ ა}$ ფორმალა ჩადგობილი. ხაქმე ის არის, რომ $=ყ =$ კომპლექსის მუხრეობა დაშვება მხოლოდ მკვეთრების მუხრეობა, აქ კი იგი მსხრევის შემინ-ვივი სპინალის (დარღვეულია მთელი ყბჩორი გაყარებელი კომპლექსების მიხედვით !). რამდენად სტრუქტურულია დიაქრონიული ეს კომპონენტია ?

-დიაქრონიული პლანში მას სტრუქტურული დაქვად ვი მივი-ჩნევთ, რადგან $ყ ი რ ვ ა, ვ ი ყ ი რ ვ ა$ ფორმალა ვევერით სტრუქტურულია, რომ $სყ ი რ ვ ა$ ფორმალა... $სყ =$ მიხედვითა, რომელიც მუხრეობა უბე ძირის.

(3) ქანთელი სქ = თავისუფლად სიყვევები, რომელიცა: $ს ქ ვ ს ი, ს ქ ვ ბ ა ...$ აშქვად უყბორი ნაჩამოხატობისა. $ს ქ ვ რ ი$

ჩანს, როგორც $ეგ = (< რგ < ეგ < ეგე)$, თქ = (თქა, თქი, თქი).
 ქანთ. რქა); ნკ = უთუო მუონეული (მონ. ნხელი, ნან), ახევე
 ნკ (ნეება) (მონ. ნმეება, ნმირა). მთვი ხმული + ხმული ხმირა
 ნაღდაი ექსპრესიულ ფორმებშია დადასტურებ უნი, მავალითად:
 რგ ა ფ უ ნ ი, რგ რ ი ა რ ი (მონ. გრიარი), ფ ქ ა ფ უ ნ ი,
 ძგ ა რ ძგ უ რ ი, ძგ რ ი ა რ ი (მონ. რგრიარი და გრიარი)
 და სხვ.

მავრამ გვჩვენებს ც კ ბ ი რ ი, ც კ ი ვ ი რ ი, მ ქ ე რ. ა. . .
 ფორმები, რომლებშიც ვერ ხერხდება თავკიო უნა კომპლექსის და მღა
 ილუონიულ მონაფემება, ან ხმუნის აღგენა კომპლექსში.

საერთო ხუნათის მიხედვით ეს კომპლექსები მანხ მუონეულად
 უნია მივიჩნიოთ.

ამ უვარსაშინისთ საფურადღებოა თქ =, მქ =, რქ = კომპლექსები,
 მათი რვარიმავია მოხარობენელი იყო თქ =, რქ =, მქ = სვერით, თუ
 ეს უკანასკნელები უძველესი სისუემის ფაქტს წარმოადგენენ.

უფიქრობთ, =ქ = ჩანი კომპლექსები უძველეს ვითარებას გვიჩვენ-
 ნებენ, კერძო, იმ რჩონა, როგორცავე ენაში აქი ძარული იყო საერთო
 ხმულთა კომპონენია სილუვის თავკიოურად. საკითხს ქვემოთ კვდა
 დავეხერხებოთ.

მთხ კილოვებში, ვარდა მემოთ აღნიშნულია (იხ. გვ. 47), საფუ-
 რადღებოა შემდეგი: ს ყ ი რ ე ა ან გვხვდება. ეს ფორმა სარი-
 ცუნიტურო ქანტრში იშვიათია, იგი ძირითადი მუონიურე რიცი-
 ცუნიტო გვხვდება.

ქ კ ნ ე ბ ა (მონ. ქენ), ქ კ ე ე (მონ. ქიო). . . ციკიური
 მთხ კილოვებისთვის. თუმე კილოში არის რ ქ ე რ ე ბ ა სილუვა
 ("გამეცება", თუმ. კილო, 217), ხეუსურეში მან მენახაბამება
 მ ქ ე რ თ ბ ა (ხეუს. კოეზია 63, 10), ფმარში კი- ქ მ ე რ მ ბ ა

(იხ. ქველი). ჩქ > მქ > ქმ. სვლირება განიხილვებში
 ცუდი სწავლულით. თავიორება ჩქ= რა უნდა იხილოთ
 გ ა ჩქ ე რ ბ ა ("ხაიხილო"), ბაყბუნი- ჩ ქ ე რ ბ ა რ ა
 "მეშველება". როგორც ჩანს, თავიორება ჩქ= თავიორება. სი-
 ცუდის ნაბიჯებში ჩვენთვის უნდა იქნას.

შობიანი სივლირება აქვს სქ/მქ მონაცემები: ს ქ ა მ ი /
 მ ქ ა მ ი .

სხილი № 10 - კომპონენტი C₁C₂ სივლირება თავიორება

შობიანი

სივლირება	ა	ბ	გ	დ	ე	ვ	ზ	თ	ი	კ	ლ	მ
ა	+						+					
ბ					+					+		+
გ	+										+	
დ	+											
ე	+		+							+		+
ვ	+											
ზ	+									+		+

შობიანი რ=ს სივლირება ა რ ა რის კომპონენტი ჩქ ე რ ბ ა სივლირება
 ქ ქ სის ჩქ ე რ ბ ა სივლირება რ ა ა რ ა რის სივლირება მხოლოდ ქ ქ = კომ-
 ქ ქ სის. კომპონენტი ჩქ ე რ ბ ა სივლირება რ ა ა რ ა რის სივლირება.

სხილი + ფიქსირების კომპონენტი ჩქ ე რ ბ ა სივლირება ჩქ ე რ ბ ა სივლირება
 რ ა (გ მ =, ქ მ =, ქ მ =, ქ მ =, გ მ =, რის უკანასკნელი მხოლოდ ქ ქ ე რ
 ქ ქ სის რ ა მის რის სივლირება რ ა სივლირება), როგორც მხოლოდ რ-
 რ იცა.

ახსნან მითხმვის ხს=, ხშ=ს აჩსებობა ღშ=, ღჟ=ს აჩსებობა
ეროს და აშავე ეროს ხს=, ხშ=ს აჩსებობის ეროს.

უპირველეს ყოვლისა, ხს=, ხშ= ან დასველებსა თავიერება მონფე-
მაში ძვ. ქაჩაურსა და მთის რიადე ქვეშში, აქ თანამე ეროსეუ სა-
ლიფრიაჟურს ქაჩაურის ხს=სა და ხშ=ს შუისაბამება ჯს= და ჯშ=
მაშასადრამე, ხაქმე გვაქვს ჯ/ხ სპონტანური მონაფერ ჯობის მუ-
თვსთან თანამეეროსეუ სალიფრიაჟურს ქაჩაურში. როდესაჲ მჯო-
ღება ხეიღრება სინფაგმაჟურს რომის, უ.ო. აისახება პარადივმა-
ჟურს რომეში უ, ენის ფონემაჟურს სფრუჟურსა ვარკვერ ქვერდას-
შიჲ /ქვერდასეშშიჲ უთუო ვანიფის მვეიღრებას. ხადამ /ჯ/სა
და /ხ/ს ვადამკვეთი პომიფიგები პქონდა, სფრუჟურს უქრები
სინფაგმაჟურს პრანში უმჯ უი ვარსა, კრძო, ძვ. ქაჩაურსა და მთის
რიადე ქვეშში თანაბრად აჩის დაშვებ უი /ხვ=7 და /ჯვ=7 თანა-
შიმე უჩრება, ამიფომ ჯ/ხ=ს სინფაგმაჟურს პრანში რადამე მვეიღრ-
ება ან მომეღრია.

/ჯ/სა და /ხ/ს წინ, როგორც მსობილია, /ს, შ/ს ანეჟიფიგები
ვანსხვაგვარე იყოს, ამიფომ ჯ/ხ=ს მომეღრება ღ=ს პომიფიგების
ვაფარსობა, რის მედვედაამ ენაში მეიქმნა აბარი ფონოლოგიური
მორ უი, კრძო, რამავარი ნაპარკონობის კომპერეჟის სიფეის
თავიერება-ხს= და ხშ=, ნაფერად ვერე აჩსებური ვლმავარი
ნაპარკონების კომპერეჟისა (ჯს=, ჯშ=).

ვანსახიღველი რავკრია, ურთი მხრის, ხმურთა კომპონენთა და,
მეორე მხრის, ფიკაჟიგ + ხმური.

ხმური + ხმური: ჯე=, პე=, ვე=, ქე=. ჯე= და ქე= აშვანდ
მეორეული კომპერეჟისია, მიღებული ძირის კუმეჟი: ჯე > ჯე,

13. თოფური, ფონეჟი ურთი და კვირვებანი ქაჩაურული
ენებში, II, 3 და 5 სიბირაჟურსა ფიკაჟიგთან -
მეზობრებაში, ხაქაურს ურთი აჩიგნი, ნიგნი II,
1927.

$\gamma > \beta$; $\delta > \epsilon$. Ենթադրենք $\alpha = \delta$ ընդհանուր դեպքում $\alpha = \delta$ (նրա համար: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ).

Ենթադրենք $\alpha = \delta$ ընդհանուր դեպքում $\alpha = \delta$ (նրա համար: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ).

Ենթադրենք $\alpha = \delta$ ընդհանուր դեպքում $\alpha = \delta$ (նրա համար: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ).

Ենթադրենք $\alpha = \delta$ ընդհանուր դեպքում $\alpha = \delta$ (նրա համար: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ).

Ենթադրենք $\alpha = \delta$ ընդհանուր դեպքում $\alpha = \delta$ (նրա համար: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ).

Ենթադրենք $\alpha = \delta$ ընդհանուր դեպքում $\alpha = \delta$ (նրա համար: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ).

Ենթադրենք $\alpha = \delta$ ընդհանուր դեպքում $\alpha = \delta$ (նրա համար: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ).

1 մրհ. հարձ. Ենթադրենք $\alpha = \delta$ ընդհանուր դեպքում $\alpha = \delta$ (նրա համար: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ). Ենթադրենք $\beta < \epsilon$ (մաջարկ: նրա; մրհ. հարձ).

მოსხმვა
 შესრულება

	გ	ქ	კ	ლ	ბ	ვ	ქ
ბ	+	+	+	+	+	+	
ლ				+	+		
ვ	+	+					

C_3 კლასის ყველა წევრი ნაძარბავესთან აღემატება C_4 კლასის ყველა წევრს. თუ ვადასტურებთ, სხვა მხრიდან C_3 კლასის, მართალი უარყოფითი უნის ვანდარბავეს ადრევე საფრთხივ სწრაფურული ფაქტია, დაიანსურებელი კომპლექსივი (ლერ. მუხრანელი უარყოფითი) მორეული უნდა იყოს. ახვ მაგალითად, $ლ ბ ბ ა ს ა$ $ლ ბ ბ ა მ ბ$ $ლ =$, როგორც მემოთაჟ მონუთაჟებრით როგორც მგზავან, მონხუთი და უქმარებრი ურეფენად.

$ბგ =$, $ბქ =$ დარასტურებელი თათ სიტყვაში (ბ გ რ ე ე ა , ბ ქ რ ე ე ა). $ბ ქ რ ე ე ა =$ მონ "ვადასტავა, მონმბნევა" ძალიან ვამქონვად $ბ =$ მორეულია (მერ. ქან., ვანქარევა), ანაროგორი ავებვლები ჩანს $ბ გ რ ე ე ა$ ($ბ =$ ვრ = ევა $ბ =$ ვერ = ევა), $ბ ა$ ქან ვანვარბელი ჩანს (მერ. კორე $ბ ბ ბ -$ ე ე ა , იხ. მემოთ)...

ვადირობთ, $ქ =$ სხვათა უმუხრესი უთარბის ვამომბაველია. ვნახით რა უთარბა ვაქვს მათს დიადუქვებში № 11 მხრონი მონხრით. $ლ =$ სხვათა სარითქვად უთარბით დარასტურებელი როგორც მათს დიადუქვებში, სარითქვად ვაქვს: $ლ გ ე ე -$ ბ ა , $ლ ბ ე ე ბ ა$ მათს დიადუქვებში მონულორი $ლ ბ მ ბ ა$ საწყისით, მაგ. "თელი /თელითქვი რება"- თელი /თელითქვი

1 ბ. ვთ გ. ე. ა, ქანთელი უნის მონემბუქვი სწრაფურა, გვ. 21.

რბვება; "კონა რება"- კონა რება, [ეს მშენებელი
ნიმუში არ არის რესტრუქტურა ქანაურში: რ ბ მ ბ ა ძირითადი
ვაგონურის რმბას ნიშნავს (მეჩ. ხაზა: "რბობა გონების შედგობა"),
ბოლო რ ბ მ ბ ა - მავანი ნივთიერების ვარსობას უწყობდა, მაგ.,
კონის. . . 7.

ჩემი შეფასება რ=ს ხვევს, თვის სარესტრუქტურა ქანაურში რ + G4
რეარობებს უნდა სიყვავთა მიუჩივ რაორენობაში. ვანუნილორთ უარ=
უარკვ: რგ = რეარობებს უნდა რესტრუქტურა ქანაურის ხამ სიყვავთაში:
რ გ ა ვ ს , რ გ მ რ ი , რ გ ვ ბ ა . რ გ მ რ და რ გ ვ ა რ უტო-
მოლოგია უარ უარეურობა უნდა უნდა უნდა: რგ უარ > რგ რ.
რ გ ა ვ ს მთის რეარობებს ბოლო ხანს იკითხის ანუ, მისი ადგილ-
ზე აქ ვარსებობს იგივე რ ბ მ ბ ა ვ ს , მაგ.: მსგ. ნათეს "ცოცხელი
ნაჩემ". რ გ ვ ბ ა მთის რეარობებს იკითხის რგ-ს თანაურად. ჩემი
შეფასება რ გ მ რ =ს, მისი ვარსებობა მთის რეარობებს არის ვ რ მ
რ ი (თუმცა კოლო, 194), თუმცა რესტრუქტურა უნის რეარობა ვარსებობა
კვლევა რ გ მ რ ი ვარსებობა, ჩაგან რ გ მ რ ი ბოლო ხანს ხამ
სიყვავთა იქნა ხამბობა უნდა რეარობა სარესტრუქტურა რ გ მ რ ი
რეარობების. აღსანიშნავია, რომ რგ/ვ რ =ს ადგილი აქვს ხევა
რეარობების, მაგ., ვარსებობა (გვარსებობა რგ მ რ ი რეარობა, ისე
აღმოსავლურ რეარობების). რ გ ვ ა რ =ს რესტრუქტურა ქანაურში
ნის ვანუნილორთ მ = მრგვალი, რომლის შესაყვებისა მთის რეარობ-
ების ვარსებობა მ ი რ გ ვ ა რ , მ ი რ გ ვ ა რ , მ უ რ გ ვ ა რ
ფორმების. აქვე ვარსებობს სარესტრუქტურა ქანაურის ვ რ ი გ მ
რ ი ს შესაბამისი ვ ი რ გ მ რ ა მთის რეარობების, ასევე
ვ ი რ გ ვ ი რ ი , ვ ი რ ვ ა რ ი , ვ უ რ ვ მ რ ა სხვ.

მ რ , ვ რ = ჩვენს უბნის მისი უნდა ძირითადი მორეის (რბ-
რი + ფიკავი) მიხედვით რესტრუქტურა ქანაურისა რა მთის

შობი რეზი
უბნები

	6	6	6
ბ	+	+	+
ქ	+	+	+
ქ	+	+	+
ლ	+	+	+
ბ	+	+	+
ყ	+	+	+
ქ	+	+	+

კომპლექსთა რეალიზაცია 100 %-იანია, როგორც მოხარობენ უი
 იყო, ამ ყბრირში გვაქვს მზარდი ნაქაროვნობის კომპლექსები.
 საყაროებოა, რომ $\sum$ რეალიზებულია C_3 კლასის წინაყ ისევე, რო-
 ვორი C_1 და C_2 კლასების ფრიკატეგია წინ, მავრამ არ იყო
 რეალიზებული მებრუნებელი რიგით; გამონაკლისები $\sum$ -ს რიგში,
 საყარო, არა გვაქვს.

შთის რიარექტები სარეყრ აყრუო ქარაყრის ანაროვირ სყრას
 იდევირან. როგორი მემოთაყ ვნაბყყ, ქირითარო მორეის რეა-
 რიზაციას რიმიყ სხვაობა არ აბრავს შთის რიარექტებში.

ქვემოთ ნამოვარეყნო სყრატისციკური ყბრირებს კლასთა კომბი-
 ნაციების მიხედეყთ.

ՀԱՄԱԳՅՈՒՄԱԿԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

№ 4 (C_3C_2 , փոխանցում)

Կատեգորիա	N	+h	+h ₂ /++	+h ₂ /+-
I (Երկրորդ)	0	0	0	0
II (Մեծագույն Կատեգորիա)	0	0	0	0
III (Մեծագույն Կատեգորիա)	15	6 (40%)	5 (33%)	1 (7%)

№ 5 (C_1C_4 փոխանցում)

Կատեգորիա	N	+h	+h ₂ (++)	+h ₂ (+-)	Ծանոթություն
I (Երկրորդ)	12	3 (25%)	3 (25%)	0	
II (Մեծագույն)	9	3 (33%)	3 (33%)	0	
III (Մեծագույն)	14	7 (50%)	2 (14%)	5 (36%)	Երկրորդ փոխանցումը չի կատարվում, քանի որ չկան համապատասխան թվեր (0)

№ 6 (C_4C_1 փոխանցում հոգն)

Կատեգորիա	N	+h	+h ₂ (++)	+h ₂ (+-)
I (Երկրորդ)	12	2 (17%)	0	2 (17%)
II	14	14 (100%)	4 (29%)	10 (71%)
III	9	2 (22%)	0	2 (22%)

№ 7 (C₂C₃ քայքայումի հոգո)

ԿՑ յօդ շնո	Մ	+n	+h ₁ (++)	+h ₂ (+-)
I	0	0	0	
II	39	34(87%)	13(38%)	21(49%)
III	0	0	0	

№ 8 (C₃C₂ քայքայումի հոգո)

ԿՑ յօդ շնո	Մ	+n	+h ₁ (++)	+h ₂ (+-)
I	0			
II	0			
III	39	14(36%)	5(13%)	9(23%)

№ 9 (C₂C₄ քայքայումի հոգո)

ԿՑ յօդ շնո	Մ	+n	+h ₁ (++)	+h ₂ (+-)
I	36	9(25%)	9(25%)	0
II	39	14(36%)	14(36%)	0
III	16	3(19%)	3(19%)	0

№ 10 (C₄C₂ ձյնյնոյն հոն) ԿՐԻՅԵՅԻՆ
ՏՈՒՆԻՐԻՍՅՅ

ՔՑ Գրնն	Մ	+h	+h ₂ (++)	+h ₂ (+-)
I	36	4(11%)	2(5,5%)	2(5,5%)
II	16	5(31%)	5(31%)	0
III	39	7(18%)	2(5%)	5(13%)

№ 11 (C₃C₄ ըյնյնոյն հոն)

ՔՑ Գրնն	Մ	+h	+h ₁ (++)	+h ₂ (+-)
I	0	0	0	0
II	0	0	0	0
III	21	10(48%)	4(19%)	6(29%)

№ 12 (C₄C₃ ձյնյնոյն)

ՔՑ Գրնն	Մ	+h	+h ₁ (++)	+h ₂ (+-)
I	0	0	0	0
II	21	21(100%)	6(29%)	15(71%)
III	0	0	0	0

განვიხილოთ ეს კლასები უარ-მარჯვ, რამ ხაზურ ზედა-ქვედა
 მივიღოთ უფრო მზადი ნების, ვინც ნინა კლასიკიკაში
 გვქმნდა.

I კლასი- ხშირი + ხშირი: თანამედროვე სარეზინაჟურ ქანთერ-
 ში 15 ხშირი მგვსეშს 225 (15 x 15) ნევირ კამპრეფსს სივსის
 თავკორეა. ძვ. ქანთერსა და მთის კორეში ხშირებს დაემა-
 ტება [3]-მ, მესამე მისად თეორიული მესადე უბრება თავკორეა
 ნევირული კამპრეფსისა გაიხრება 31-ით, ე.ი. სურ მისარ-
 რხედა 256 კამპრეფსი.

16 მხრილით (4 + 12) თეორიულად მისარეხერი თავკორეა
 225 ნევირთან თანამედროვე სარეზინაჟურ ქანთერში დაბსეხრა
 32 კამპრეფსი ხშირი + ხშირი კამპინაგით. აი ეს კამპრეფსები:
 ბრ=, ბქ=, ბძ=, ბგ=, ბჭ=, ბვ=, ბნ=, ბკ=; ვა=, ვჟ=, ვჩ=, ვქ=,
 თბ=, ცბ=, რგ=, თქ=, ცკ=; ყბ=, ნბ=, ყქ=, ყრ=, ძგ=, ნკ=,
 ჯრ=, ჯრ=; ჯგ=, ჩქ=, ჭკ=, კბ=, ვრ=, ქმ=, კრ=.

ძვ. ქანთერსა და ქანთერ ენის მთის რიარ ექვებში ხშირთა
 კამპინაგობის თეორიულად მესადე 256 კამპრეფსორან დასეხრება
 გაიორებთ ნაკრები, ვინც თანამედროვე სარეზინაჟურ ქანთერში
 დაბსეხრა (32) 225 მესადე უბრებან. მემგინება ხრება
 ბრეხარი კამპრეფსების ხარკე: ძვ. ქანთერში ეს კამპრეფსები
 იშვიათად მარეხრება; მარეხრა, ბქ < ბჩ, მარეხრა ძვ.
 ქანთერისთვის კანონიერი ბ რ ნ ყ ნ ვ ა რ ე , ბ რ ძ მ რ ა ,
 ბ რ ძ ა ნ ე ბ ა , ბ რ გ უ . . . მთის რიარ ექვებში კი გაბარ-
 ცივების მხრად მიღებული ხშირი + ხშირი იხვარა ვინკაჟივი +
 ხშირად ან ხშირი + ვინკაჟივი: ბნ > მნ=, ვჩ = > მჩ=,
 თბ > თვ=, კბ = > კვ=, კბ = > კმ=... თუმცა მგვი კამპინა-
 გია ხშირი + ხშირი მთის კორეში, რგორც სარეზინაჟურ ქან-
 თერში, ან მვირირა, მარეხრა: ბ $\text{\textcircled{C}}$ ძ ა ნ ე ბ ა , ბ ქ ე ნ ა .

მთის დიდი ეჭვების მიხედვით სურათი ყოველთვის იქნება ანის, მაგარიად, კბ/კმ, კბ/კვ მთიურ ურთულურის გვერდით,

ხევისურეში დაყურია კბ=(კბილი), თუმცა ხევის. კ მ ე ქ ა "კბილა" გვაგანად ურეზინებს, რომ კბ/კმ=ს ამ დიდი ეჭვში მქონია ადგილი.

ძვ. ქანურსა და მთის დიდი ეჭვში ხმურთა კომპინაჟი უბოთ სიყვინის თავკიურად მიღებურია დაახლოებით 20 კმპრექსი.

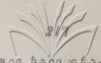
მეშობთ თქმური მრთყენებში ასე გამოიყურება: თანამეგრეთე სარითყრადყრო ქანურში კომპინაჟია ხმური + ხმური რეაღიბე ურია 14 %-ით, ან ანის რეაღიბე ურია 86 %-ით, ძვ. ქანურსა და მთის კორეებში (დაახლოებით) რეაღიბე ურია 8 %-ით, ან ანის რეაღიბე ურია 92 %-ით.

რეაღიბაჟიის მიხედვით მრთყენებთან ერთად თუ გავიკვარისწინებთ იმასაჟ, რომ თუით რეაღიბე ურია კომპრექსიბის სიხშირე უნაში ძალიან დაბალია (თბ= რეაღიბე ურია მხორე ერთ სიყვინში ჯრ=მ მხორე ჯრ მ მ ა=ში და ა.შ. იბ. მესაბამისი უხირეებ), უთუო გარეება ასეთი კითხვა: ხმურთა კომპინაჟი უბი უნაში ორესლავ გაბაჟონებური ფონემაჟური მორეის გარემონაშთია თუ გვიანერეი ნარმოქმნი? თუ გარემონაშთია, რამ განაპირობა მათი უარყოფა უნაში? თუ გვიანერეია, რით ანის განაპირობებურე მათი ნარმოქმნა უნაში? .

ეს კითხვები ჯერჯერობით დაეცოვით და გარეკორეთ დაწარმენი ონი კრასის განხორევაზე. სხვა მონაჟებებისა და სხვა კითხვების გვერდით მსჯეობის ორის უფრო მეტი დასაყრენი გვექნება.

II კითხვა - ა ლ მ ა ვ ა რ ი ნ ა მ რ მ ვ ნ მ ბ ი ს კ მ მ ე რ ე ქ ს ე ბ ი : ამ კრასში გვექნება ონი ქვეჯგუფი:

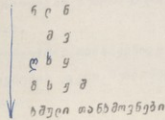
- ა) ხმური + ფრიკაჟივი
- ბ) ფრიკაჟივი + ფრიკაჟივი (ალმაჟარი ნაპირაჟონების კომპრექსი).

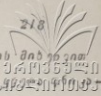

პირველ ქვეჯგუფში თავკიბურია პოზიციადში თანამებრუნველი ქართულში თარიღურად შესადრეველია 180 კომპლექსი (საქართველოს ქართულსა და მისი ხილვებში 192 (16X12)).

მეორე ჯგუფის კომპლექსაა ჩაბრუნობის დადგენამდე უკან უნდა ვაიჩვენებ ნაპირალოვნობის ბარისხი თვითველი ნაპირალოვნობისთვის დაწინაურებად მიმართვით.

თუ ამოვარდო ჩიბრან, რომ ყბჩილვებში ჩვარებებუკია ბბ=, ფს=, ფშ=, ბლ=, ფხ=, ბყ= და არ არის ჩვარებებუკი მუბჩუნებული ჩივრი (იხ. სათანადო ყბჩილვები), მუბჩუნება უსაქვით, რომ აღმავალი ნაპირალოვნობა აქვს ჩვარებებულ კომპლექსებს, დაშავალი კი-არაჩვარებებულებს. ეს ვარაუთი ექსპერიმენტულადამ დასტურდება. ჩა შეშა უნდა, ვაიჩვენებ ული ვამონაკრისები აქვთ გვერებება ჩვარებიაში, მაგრამ სხვაობა მუბარ შევარსა ჩინობა და მუბჩუნება დავეყრდნობ ამ პირობას ასეთი მივგომით ვამობის, რომ ყველაზე მუყვი ნაპირალოვნობით (*resp.* ფრიკაციონობით) ბასიბაშება / რ ლ ნ /, მუბჩუნებ მობის / ვ მ / ჯგუფი: ვარდა / რ ლ ნ / ჯგუფისა, ისინი მობსევენ ყველა თანხმობას (ვამონაკრისობა, ჩ ვ ა , ჩ ვ ა ლ ი, იხ. ქვემოთ), მუბჩუნებ მობის / ლ ხ ყ / ჯგუფი (მ ლ ე ჩ ა , მ ხ ა ჩ ი ვამონაკრისობა არ ჩიბსელება, არც კომპლექსის ჩვარებიათად, ჩაბვან /მ/=-ს მესახებ ვმსჯელობთ /ვ/=-ს მიბხუვით, იხ. ქვემოთ) და ბობის მობის სიბორანობა ჯგუფი / მ ს ყ მ/. ნაპირალოვნობის ბარისხის ქვების მიხედვით, მაშასადამე, თანხმობებში ქართულში ასე დადაგდება:

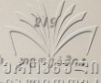
მაშასადამე, მეორე ქვეყნულში კრახთა მიმართებების მიხედვით
 თავიკორეარ მოხარობენდია 53 კომპლექსი [I რე 5] ~~180-53=127~~
 ცივის მომრევენო (3 X 9 = 27) + (მე) მომრევენო / ც ბ გ დ ხ
 ე მ / = ხი (2 X 7 = 14), / ც ბ / მომრევენო / ბ ს ე მ / = ხი (3 X 4 = 12),
 ხე 53].

II კრახში ხურ, მაშასადამე, წარმოგვნილი იქნება 233 (180+53)
 კომპლექსი თანამერეოვე ხარისჯი აფურო ქარეულისთვის და 245
 (192 + 53) — ძვ. ქარეულისა და მათს კორეგბისთვის.

ვნახოთ რეალიზაციის პროცენტები ჩვენი მუშაკების ობიექტებში.
 პირველ ქვეყნულში (ხმული + ფიკადატვი) 180 კომპლექსიდან ამ
 თავითვე უნდა გამოვიყიხოთ კომპონენტები კრახის მივნიც, რეკონ-
 ყაა ბვ=, ფვ=, კვ=... ფონემათა I კრახში, რხ=, ახ=, ცხ=...
 ფონემათა II კრახში და ა.შ. ხურ 51 კომპლექსი თანამერეოვე ხა-
 რისჯი აფურო ქარეულის. 54 კომპლექსი ძვ. ქარეულისა და მათს
 კორეგბში (თანამერე. რისჯი აფურო ქარეულისგან გამოხარისხ კომ-
 პლექსებს აქ რეალიზება ჯლ=, ჯბ= და ჯგ=). მაშასადამე, თანამე-
 რეოვე ხარისჯი აფურო ქარეული მუშაობენებდია 129 (180-51) კომ-
 პლექსის რეალიზაცია, ხორ ძვ. ქარეულისა და მათს კორეგბში-138
 (192-54).

ჩვენი უბილიების მიხედვით, თანამერეოვე ხარისჯი აფურო ქარეული
 129 მუშად რეალიზებდენ ვნაში რეალიზებდია 84 კომპლექსი, ან
 აჩის რეალიზებდია 45. ძვ. ქარეულისა და მათს კორეგბში 138
 მუშად რეალიზებდენ რეალიზებდია 89, ან აჩის რეალიზებდია 49
 კომპლექსი.

პროცენტებში: თანამერეოვე ხარისჯი აფურო ქარეული აღმაჯალი
 ნაჩარეგნობის აგუფი რეალიზებდია 70 %-ით, ან აჩის რეალიზებუ-
 რი 30 %-ით.

տոտյան անարտոնիկ სუბსტი. ქანთერსა და მათს
 հეარლიმბე ჟიბა 64 %-ით, ან ანის ხეარლიმბე ჟი 36 %-ით

მეორე ჟიბის II ქვეკგეჟი თუორიჯად მოსაროტენი 53 კომ-
 პრეჟიბიბი ენაში ხეარლიმბე ჟიბა 45, ე. ი. მთელი მესაქეჟობის
 85 %, ან ანის ხეარლიმბე ჟი 15 %.

თუ პრეჟიბიბი ენაში ხეარლიმბე ჟიბი თუორიჯად, ე. ი. II კლა-
 სის მიხეჟიბით მარიახარ, აღმაჟარი ნაპირკოტეჟობის კომპრეჟიბით ხეა-
 რლიმბიბი ქანთერში ჟიბის 77 %-ს.

აქ რეჟიბა ახარი კოტეჟა: თუ აღმაჟარი ნაპირკოტეჟობის მორეჟი
 ძირითადი, რეჟიმ ან ხეარლიმბე ჟიბი კომპრეჟიბით ვარკველი პრეჟიბი
 ენაში, ან ხეარლიმბე ჟიბი კომპრეჟიბიბი ვარკველი თუ სხეჟიბი
 ფაჟიბი, ვანპირკოტეჟი სისეჟიბის მოსაროტენიბი ?

ვანპირკოტეჟი III ჟიბიბი - და მ ა ვ ა რ ი ნ ა პ რ ა რ მ ვ ნ მ -
 ბ ი ს კ მ მ პ რ ე ჟ ი ბ ი ბ ი :

მსგავსად II ჟიბისა, ამ კლასში გვერეჟიბა ორი კგეჟი:

1) ფრიკაჟიბი + ხმეჟი

2) ფრიკაჟიბი + ფრიკაჟიბი (დამაჟარი ნაპირკოტეჟობის კომპრეჟი-
 ბი).

III ჟიბი კომპრეჟიბით რეჟიბა ცოლია II კლასის კომპრეჟიბით
 რეჟიბობისა, რეჟიბიბი ისინი ენაში მორიბის მიმარეჟიბიბი
 კომპრეჟიბიბი რეჟიბობიბი. მამარეჟიბი, პირველი ქვეკგეჟი
 თანამეჟიბი სარიბი ენაში ქანთერში მესამეჟიბიბი 129 კომპრეჟი-
 ბის ხეარლიმბიბი, ხორეჟი. ქანთერსა და მათს პირეჟიბი-138.

თანამეჟიბი სარიბი ენაში ქანთერში ფრიკაჟიბი + ხმეჟის კომპი-
 ბიბი 129 მესაქეჟობიბი ხეარლიმბე ჟიბი 29-ქეჟი, პრეჟიბიბი
 ენაში ვანპირკოტეჟი: ხეარლიმბე ჟიბი 22 %, ან ანის ხეარლიმბე ჟი
 78 %.

ძველ ქაჩაურებსა და მათს კორპორაციონალურ ბიზნესში დასრულებული
 დაბა, ნაფან [$h+c_2$] კომპლექსები (იხ. უხარღი 8), რომ-
 ებმად მანამდებრემდე ხარისხი ეფრემ ქაჩაურში გამაგრეს ფინანსი +
 ხშირის ბრუნვების, იქ გაფორმის ნაკლებია.

ნაი მუშისება მუხრე ქვევას - ფინანსიანი + ფინანსიანი (დამა-
 ვარი კომპლექსები), თუნივერსე მესაქო 53 კომპლექსებთან ენაში
 ნარეობი უი 11, ე.ი. მთლი მესადრებლობის 20 %, ან ანის
 ნარეობი უი 80 %.

მთლიანად III კლასის მიხედვით დამავარი ნაპირდონების კომპ-
 ლექსები ენაში ნარეობი უი 21 %-ის, ან ნარეობი უი კომპლექსად
 79 %.

კლასთა კომპლექსების პრე მთავრული 12 უხარღი აქა მუ-
 ღეება გავაფრთხილებ ენა უხარღში, რომე მიხედავთ პრე მონეზნა-
 ნი კომპლექსების პარეგმატული მიმართებათ ხარისხი ეფრემ ქა-
 თურსა და მათს კორპორაციონალურ ბიზნესში ნაში თინისადრე მთავრის
 მიხედვით.

მთელი	სისეუმა	ნარე- ობის %	ან ანის ნარე- ობი უი %-ის
ხშირი + ხშირი	მანამდებრემდე ქაჩაური	14	86
	ძვ. ქაჩაური და მათს რიბე ეფრე- ბი	8	92
დამა- ვარი ნაპირდონ- ის კომპლექს- ები	მანამდერ. ხარისხ. ქაჩაური	70	30
	ძვ. ქაჩაური და მათს [$h+c_2$]	64	36
დამა- ვარი ნაპირდონ- ის კომპლექს- ები	მანამდერ. ხარისხ. ქაჩაური <i>ძვ. ქაჩაური და მათს [$h+c_2$]</i>	21 <i>ეფრემ და- ბორის ენაში ნარეობის სი- ზუსტე უი ქაჩაურში</i>	79 <i>ეფრემ მანამდ- ებრე მანა- ხარისხ. ქაჩა- ური</i>

ახლა უკვე შეგვიძლია ვიძახოთ ამონაწერი ამოვიღოთ. 96953-11
818-1110133
საერთო ძე. და თანამედროვე ხარისხიანად უნდა ქართულსა და მის
ბიბლიოტეკებში, კერძოდ:

(1) მუიჩიკი ჩელონიკი ამა თუ იმ მოძრაობის ჩვენს სისტემებში
ძველი ვითარების ნაშთია თუ მუიჩიკი მოვიღებთ?

(2) მოვიღებთ ან ჩელონიკები მუიჩიკი პროცესი ვინც უნდა კომ-
პლექსებს ვაჩვენებთ თუ სტრუქტურულ აკადემიას?

დავინფორმებთ მსჯელობა იმ მოძრაობის მიხედვით, რომელიც კომპლექსების
უფრო ბიბლიოპროცესი არის ჩელონიკები ჩვენს სისტემებში. ჩვენს
ვინაობა, ჩელონიკობის ყველაზე ბიბლიოპროცესი აქვს აღმავალი
ნაპროცესების კომპლექსებს, ე.ი. კომპონენტის ბმული + ფიკციური
და ფიკციური + ფიკციური, რომელიც ჩვენს ხანობაშია მომდევ-
ნომდე უფრო დაბალი ნაპროცესობით, აღმოჩნდა, რომ ამ მოძრაობის ყოველი
კომპონენტი ჩვენს სისტემებში არ არის ჩელონიკები, ამავდროულად
ან ჩელონიკები კომპლექსები საკვლევი სისტემათაათვის საერთოდ, ისევე
როგორ ჩელონიკები, ჩელონიკობის ბიბლიოპროცესის აღწევს ერ-
ბაში, კერძოდ, / ბ / = მ / = რან დასრულებული ამ მოძრა-
ობის ყველა კომპონენტი უნდა ჩელონიკობა, ან ამ მიხედვით ფიკციური-
ბი უნდა გავყოთ რა ხდება:

- I ხდება: / ბ ს ვ მ ბ ბ გ /
- II ხდება: / ვ მ ნ რ ე /

I ხდების წევრები უფრო დაბალი ფიკციურობის მომდევნო
ჩელონიკობა მიხედვით იმ შემთხვევაში, თუ დასრულია კომპლექსობა,
მაგ., (ბმ=, ელ=, ფხ=, თბ= სბ=...).

II ხდების წევრები ჩელონიკობა ნებისმიერი რაგვაობის,
უფრო დაბალი ფიკციურობის შემდეგ ამონაწერი, მაგალითად:
/ ბ ვ . . . მ რ , ე რ , ჯ . . . ს ვ , ბ ვ , ბ ვ , ბ ვ . . . /.

საქართველოს
საქართველოს

I კვუფში, ამომგენურობის პრინციპის გამო, მავარე ¹ სისუსტეში არა გვაქვს შემდგომი კომპონენტები: /კმ, კხ, კვ, კძ, ცლ, წლ, ჭლ, წხ, ჭხ, ძმ, მს, მლ, მხ, მვ/. თუ ამ ფაქტორად ამოვაროთ, /ც ხ ჭ / მკვეთრებს არ შეიძლება მხედველს /მ ხ ვ მ/ არა-მკვეთრები, ე.ი. უნდა ეთვარაუდოს, რომ /ც ხ / და /ც მ / კომპონენტია, მაშასადამე, ქართულში საერთოდ არც იყო მხედრობები; /ც ხ მ / ფონემები ერთი ჯაისის წევრებია (იხ. ბეშტ), რაც მუთუ საბუთად ამ კომპონენტების დაუშვებლობისათვის ჩვენს სისუსტეში, მაშასადამე, საუარაურობებია, რომ ცხ > ხ, ცმ > ჭ პრაციების ქართულში აგრეთვე არ იყო მხედრობები. ამავთუ საბუთით ქართულში აღვჩინოთ არც ერთი არ იყო მხედრობები. ამავთუ საბუთით ქართულში აღვჩინოთ არც ერთი არ იყო მხედრობები: თს > მ, თმ > მ, ევ > ხ, ემ > ძ ერთი მონაწილის ფაქტორები.

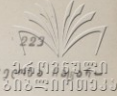
მავრამ რომ ენის ფაქტორია მ ა მ ე ც ი (<თხამეცი), ჩვირმეცი (<თმვირმეცი), ჩა (<თა) ყ.

/თს=, თმ=, ევ=, ემ= / დაუმკვეთლია ერთი მონაწილის ფაქტორები, მათი მიღება შესაძლებელი იყო მხოლოდ მონაწილთა ძლევადი, რასაც ამის გამო, ბუნებრივია, უნდა მოჰყოლოდა გარკვეული ფონემაცური მხედრობები (იხ. ქვემოთ), რაც გამოიხატება მთელი კომპლექსის აღვჩინოთ ადრეკალის გარეშით: თს > მს > მ. თს > მს პრაციის მხედრობა მივიღეთ ისევე აქტიური კომპონენტია, რაც დამთავრა

¹ გამონაკის შემთხვევაში. ქართულში დაცხადებულნი კ ხ ი ნ ვ ა და კ ხ უ; კს > ქს: ბევს. ქ ხ ი ნ ი (იხ. ქვემოთ) და ქ ხ უ. ძველი ქართული კ ხ თუ კ ხ ს ირან არ მორის, ნახესხებ სისუსტეებზე უნდა მივიჩნიოთ.

² ბევსურული ერთეულებს "ერთეულებს" კარგი ილუსტრაციაა ამ ენობრივობისა: ერთეულებს > ერთეულებს > ერთეულებს. მოხუციობა გადასწავლა ბუნების პარადოქსია, რის მხედრობაც მივიღეთ ფუძე ერთეულებს: ერთეულებს, ერთეულებს და სხვ. (ძრწ. აღ. ქ ი ნ ჭ ა უ რ ი, ბევსურული თავისებურებანი, გვ. 22).

კომპლექსის გამარტივებით ($yx > y$) ანარქოური მსახურების მიხედვით
რება სხვა კომპლექსთა მიმართ.

I ჯგუფის ფრიკაცივებიდან, როგორც აღნიშნული იყო (იხ. მემოთ),
/ მ ს გ მ /-ს შეიძლება /ლბ/ -დან მოხდეს კომპლექსური ფორმა:
/ მ ლ, ს ბ, ე ლ, მ ბ /.

მეორე ჯგუფის ფრიკაცივები თითქმის ხმოვანთა თვისებას ავლენენ,
ჩადგან, განსხვავებით I ჯგუფის ფრიკაცივებისაგან, მოხდენენ
ნებისმიერი ხმოვანი და მათზე ნაკლებ ფრიკაციის მქონე თანხმო-
ვანს, მაგალითად: /კკ, გკ, ქკ = სკ, ყკ =.../ მაგრამ ხმოვნების-
გან იხილი მათნი დიდად განსხვავებით იხსოვნიდა და დღესაც:
იხსოვნიდა ბმულთა და I ჯგუფის ფრიკაცივთა წინ II ჯგუფის ფრიკა-
ცივები არა გვეხდნენ (იხ. ქვემოთ), ეს იშვიათად დღესაც ჩვენი კომ-
პლექსები ხაერთი დაუშვებელია, როგორცაა: /ჩბ, ჩს, ჩმ, ბჩ, ბს,
ბმ, მს, მბ, მს, მკ, მგ, მდ, მკ, მგ.../; /ვ/ ხომ ხა-
ერთი არა გვაქვს თანხმოვანთა წინ ვარდა ეს (ესება) გამონაკლის-
ისა (იხ. მემოთ).

შეიძლება დავასკვნათ: აღმავალი ნაპირლოვანობის კომპლექსი ქარ-
თული ენის განვითარების გარკვეული დონისათვის, მათი ხუთი დია-
ლექტისა და ქველი და ახალი ხალიფინაფრო ქართული ენის მიხედვით,
ძირითად ფორმადურ შორეად უნდა მივიჩნიოთ (ლოკონდ გარკვეული
შეზღუდვით: დაბალი ნაპირლოვანობის / მ ს გ მ ბ ლ / ფორმები
მოხდენენ მხოლოდ კომპლექსური და განსხვავებული კლასის ბმულებსა და
იმ ფრიკაცივებს, რომელთაც უფრო დაბალი ნაპირლოვანობა ახასიათებს).
ამ შორეის არაჩვეულებული კომპლექსები ჩვენს სისტემებისთვის
სტრუქტურულ აკრძალვად უნდა მივიჩნიოთ.

ჩამო შეეხება შეზღუდვებ შორეის, რომელიც აერთიანებს და მ ა-
ვ ა რ ი ნაპირლოვანობის კომპლექსებს, როგორც მემოთ
აღნიშნეთ, იგი იხსოვნიდა და მათ ახასიათებელი არ იყო ჩვენი სისტე-

შეზღუდვის და დღესათვის იშვიათად გვხვდება. მნიშვნელოვანია აქვე კომპლექსთა კომპოზიციურობას.

ლიტერატურული ძიებები იჩვენებს, რომ ამ ჩივილის კომპლექსთაგან ჩვენი დასტურდება ენაში, გვიანდელია, შერეული მონათქაისა შენეებისა, ე.ი. ინტონაციური საქმე გვაქვს მონათქაისა ბლუარის კომპლექსთან, მაგალითად, ს-წევა > ჩწევა, ს=ქმა > ჩქმა, ს=თწა > ჩთწა, ს=წიწელი > ჩწიწელი, ს=ძე > ჩძე...), ამდენად საქმე გვაქვს მორეული ფონემატური მორეული.

აჩივარს დასტურდება ჩვენს სინტაქსში ჩვენება ამ მორეულის მიხედვით. ნინას წარ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ჩვენი საქმე გვაქვს ძირითადი (რესპ. დაშვებული) მორეულის ჩვენი მონათქაისა, სინტაქსში აბსოლუტურად მსგავს ჩვენებებს იძულებიან, ასე მაგალითად, არ შეიძლება განსხვავებული იყოს ბმ=, ბლ=, ბე=, ფბ=, ბე=, მლ=, მბ=, სბ=... კომპლექსთა ჩვენი მონათქაისა ჩვენს სინტაქსში.

ჩვენი კვლევა აჩვენებს ძველი საფუძვლით აქრძული მორეულის ჩვენი მონათქაისა (ჩვენი შერეული აღმოჩენა მონათქაისა შენეებისა), სინტაქსში განსხვავებულ ჩვენებას იძულებიან. მათ მონათქაისა მსგავსება ჩვენება მხოლოდ აქრძულის იგივე პრინციპის მიხედვით, განვიხილოთ ეს "განსხვავებული ჩვენება":

(ა) მოგვიჩვენებს იგივეში შემონახულია მონათქაისური ბლუარის თავდაპირველი სახე: ს წ ე ვ ა "ჩწევა", ს თ წ ა , ს თ წ ე რ ი , ს ჩ ე ბ ა , ს ქ მ ა // მ ქ მ ა "ჩქმა", მოგი ამათგანი დასტურება ძე. ქარბულის სინტაქსში, ჩვენი ჩვენი: სთწა, სთწელი, ეხეხე კიდევ ერთხელ უხეხე ხაბს ჩ წ ე ვ ა , ჩ ქ მ ა , ჩ ჩ ე ბ ა ... ფონემათა მორეულობას, კერძოდ /ჩწ=, ჩქ=, ჩჩ= / = ს მორეულობას (დაწვრილებით იხ. შენეებისა მონათქაისა).

(ბ) მოგვიჩვენებს აჩივარს აქვე ფონეტიკური მორეულებს, რომლის მორეულია დაკავშირებულია დასტურებული კომპლექსის ერთ კომპონენტს,

հոսանքային արագությունը v և ճիգը $\vec{v}$ ընդհանուր առմամբ
 $v > v_0$, $\vec{v} > \vec{v}_0$.

(Ծ) Մոտեցնելով ճիգը $\vec{v}$ ճիգի $\vec{v}_0$ հետևանքով ճիգը $\vec{v}$ մոտեցնելով
հոսանքին $v > v_0$ (ոչ. ցիկլոցրոն $M4,11$).

Վեկտորները $\vec{v}$ և $\vec{v}_0$ ճիգը $\vec{v}$ ճիգի $\vec{v}_0$ հետևանքով ճիգը $\vec{v}$ մոտեցնելով
հոսանքին $v > v_0$ (ոչ. ցիկլոցրոն $M4,11$).

Վեկտորները $\vec{v}$ և $\vec{v}_0$ ճիգը $\vec{v}$ ճիգի $\vec{v}_0$ հետևանքով ճիգը $\vec{v}$ մոտեցնելով
հոսանքին $v > v_0$ (ոչ. ցիկլոցրոն $M4,11$).

Վեկտորները $\vec{v}$ և $\vec{v}_0$ ճիգը $\vec{v}$ ճիգի $\vec{v}_0$ հետևանքով ճիգը $\vec{v}$ մոտեցնելով
հոսանքին $v > v_0$ (ոչ. ցիկլոցրոն $M4,11$).

(Ե) $\vec{v} / \vec{v}_0$ մոտեցնելով $\vec{v}$ ճիգի $\vec{v}_0$ հետևանքով ճիգը $\vec{v}$ մոտեցնելով
հոսանքին $v > v_0$ (ոչ. ցիկլոցրոն $M4,11$).

Վեկտորները $\vec{v}$ և $\vec{v}_0$ ճիգը $\vec{v}$ ճիգի $\vec{v}_0$ հետևանքով ճիգը $\vec{v}$ մոտեցնելով
հոսանքին $v > v_0$ (ոչ. ցիկլոցրոն $M4,11$).

საქართველოს
 ეროვნული
 ბიბლიოთეკა

კახური) ისწავნიან დაუმჯობესებელი მორედი (ქრეზი და
 ბის კომპლექსი) შეყვარონ დაუმჯობესებელი (მზარდი ნაპირალოვნობის
 კომპლექსით), რასაც აღწევენ ბგერადა სათანადო გარდასმით: ბს >
 სს, ბშ > მბ. სხვაგან უვლირება არც იყოს მონადირეები, რაგან
 ძირითადი მორედი არ დაწვრილა, ეგრეთ: /ქ/ = ს შეშრეც /ღ, ხ/ არ
 გუნვერებოდა, რაგან ისინი ენით კრახის წყრებოდა; ხორც ქ/ბ მო-
 ნაყვრებოდა /მ, ვ, ნ, ლ, ნ/ = სინ უმეკრეველად რაგან, რაგან
 /ხ/ უყრის დაბარი ნაპირალოვნობის მქონდა /მ, ვ, ნ, ლ, ნ/ = სთან შეგ-
 რებოთ, ე. ი. სუბსტიტუციის ძირითადი მორედიც უვრდა არ მოკვდა.

ეს უვლირებები რევენ თვარწინ არის მომხრარი, ამიტომ მათ
 უდალრესად რიგი მნიშვნელობა აქვთ ანარეგირი პირიქების მიშეშა
 და მიზანდა გასაცვებად, რთა მათ ისტორიის ბურუსი აწვეს.

შეშოთ რაგან უბი მსჯელობა მყოფება თამაშად განვარტით
 სხვა მსგავს კომპლექსებში; ასე მაგალითად, უკანაენისმიერი
 ბშურთა რიგი /გ ქ კ/ ნიშანისმიერი სპირანტებთან (/ მ ს ე მ /)
 თორიურად მოგვრეშს 24 კომპლექსს რ მორედი. I მორედი გარათი-
 ანრება მზარდი ფრიკატიური კომპლექსები, მორედი კი-ქრეზი:

I მორედიც კომპლექსები

II მორედიც კომპლექსები

	ბ	ს	ვ	შ
ბ	ბბ	ბს	ბვ	ბშ
ვ	ვბ	ვს	ვვ	ვშ
ს	სბ	სს	სვ	სშ

	გ	ქ	კ
ბ	ბგ	ბქ	ბკ
ს	სგ	სქ	სკ
ვ	ვგ	ვქ	ვკ
შ	შგ	შქ	შკ

შეშოთ ნარეგირი ენის უბი მონადირე უნდა მოვრელოვთ,
 რამ I მორედიც უბი რეგირიან ენაში რეგირებუნი იქნება მხორე

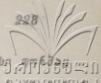
ბმული + ფიკვატოვის კომპოზიციური ნეკლოზი, ე. ი. / მათემატიკის
 $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, ან უნდა იყოს რადიკალიანი რაბინიანი $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$
 ნეკლოზი: $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$. მუშაობენ
 ბოთ ეს ვარაუდი, მარტა, დასტურდება. გამონაკლისს ქმნის $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$,
 რომელიც ქარტული თავიკორეა ან ანის რადიკალიზირი, რა $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$
 მორეკლამი უნდა აიხსნას.

რაც შეეხება II მორეკლამის მიხედვით, რვენი რვენი უნდა იყოს მობრეკით,
 აქედან ანუ უნდა კომპონირება ან უნდა უნდა იყოს რამაბალირთ-
 ბელი უნის განვიტარების ვარკვერე სარტურნი. თუ რომელიმე
 კომპირეხი მონი იქნება რადიკალიზირი უნაში, უნდა ვუარე ამ
 კომპირეხის მორეკლამის რვენიება.

ნარმორეკლამი კომპონირების უნდა იყოს რადიკალიზირი მუშაობის
 $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$ ... $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$ ...

რვი სოცევიტი ადვირად ვარება რვენი ანალიზირი, რადვან
 ინინი ნახესებია, რვორნი: $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$ ... რანი
 $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$ და $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$, $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$ ... $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$ ნორნი
 ნანიორნი უნდა იყოს: $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$. ქარტული ვარება $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$. თუ
 სოცევიტი ან ანის, რვი რვენი მორეკლამის იქნება:
 $\frac{1}{x} + \frac{1}{x} + \frac{1}{x}$ (იხ. გვ.), $\frac{1}{x} =$ თავის მიხედვით მორეკლამი
 ვარება რვენი იყოს ($\frac{1}{x} < \frac{1}{x} \vee \frac{1}{x}$) მანაბრამე, ვამორის $\frac{1}{x} >$
 $\frac{1}{x}$ $>$ $\frac{1}{x}$, ე. ი. $\frac{1}{x} =$ საბოთ სარტე ვარება მორეკლამი კომპირე-
 ხთან.

რაც შეეხება $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$ და $\frac{1}{x} = \frac{1}{x}$ ... მისი ნარმორეკლამი რვენი-
 თვის უნდა იყოს, მარტა, რადვანაც რადიკალიზირის მობრეკით ივი მორეკლამი
 გამონაკლისს ნარმორეკლამის თავისი რვი კომპირეხის, ამავე
 რის მორეკლამი რადიკალიზირი სოცევიტი, უნდა ვივარაუდოთ, რომ აქ
 სარტე ვარება ან სესებთან ან ვარკვერე მორეკლამი ვარება

თან, რომელიც ბოლომდე ვერ მიხვდა და რომლის საწყისი მდგომარეობის უწყობი და ქუჩის მდგომარეობა... ამ ვარაუდს არასდროს უნდა შევხვდეთ.

განვიხილოთ მ გ ხ ა მ გ რ ი გ ი ს კ მ მ პ რ ე ე ხ ე - ბ ი , რომელიც წარმოგვჩვენებს მოქცევის ბუნებას + ბუნებას. ეს არის ნერვული ნაპირალობის კომპლექსები.

წინასწარ აღვნიშნავთ, რომ, როგორც შესაბამისი ყბრიცა ჩვენებრივად ვიხივთ, ჩვენს სისხლშივე და არა სხვაგვარად ბუნებას კომპლექსები გვიანდელი წარმოგვჩვენებს. მათ შესახებ შეგიძლება უნდა გვეტყოს ვინმე ჩვენთან.

ა) /ბრ=, ბგ=, ბდ=, ბე=, ბვ=, ბზ=, ბთ=, ბყ=, ბრ=, გდ=, კთ=, ბკ... / შეგიძლება გავაგრძელოთ ერთ რეგულარულ მათი წარმომადგენლის მიხედვით, თუ ვთქვამთ ამასთან თანამდგომარეობის რეგულარული ფორმის მოკლევადიანი სიმართლის რეგულარული: / ბრ=, ბგ=, ბდ=, ბე=, ბვ(გ)=, ბზ(ვ)=, ბთ(გ)=, ბკ(კ)=, გრ(გ)=, გდ(გ)=, გე(გ)=, გვ(გ)=, გზ(გ)=, გთ(გ)=, გკ(გ)=... /; მავალით: / ბრ(გ) - / ბგ(გ) /, / ბდ(გ) - / ბე(გ) /, / ბვ(გ) - / ბზ(გ) /, / ბთ(გ) - / ბკ(გ) /, / ბგ(გ) - / ბდ(გ) /, / ბდ(გ) - / ბე(გ) /, / ბე(გ) - / ბვ(გ) /, / ბვ(გ) - / ბზ(გ) /, / ბზ(გ) - / ბთ(გ) /, / ბთ(გ) - / ბკ(გ) /...

აღნიშნული კომპლექსები ძვ. ქართულში მხოლოდ რ სიმართლის გვეხვდება, მაშასადამე, იმ შემთხვევაში, როცა რ=მეორევენიანს კომპლექსები ვამოიყვანება მათი სამხვენიანს რეგულარულად, ხაფივ გვაქვს მუხრევი კომპლექსები. თუთ სამხვენიანს კომპლექსები, როგორც ჩანს, მიღებულია უფრო მარტივი კომპლექსების შეწყობით; მისი წარმომადგომლობა ჩვენთან იყო მოყვანილი (იბ.გ.ვ. 172). ამას შეგიძლება დავუმატოთ თავდაპირველ წარმომადგომლობას გრ(გ) სიბ, რომელიც იძლევიან თ.გ. ამჟამად და გ. მავალიანი:

- * $\varphi = \alpha(\beta) : \varphi = \alpha\beta (> \rho\alpha = \varphi\alpha\beta = \alpha)$
- * $\gamma = \alpha : \gamma = \alpha = \alpha (> \rho\alpha\beta = \gamma\alpha = \alpha)$
- * $\delta = \varphi > \dots$ წყვეტილი
- * $\delta = d > \dots$ გრძელი
- * $\delta = \rho > \dots$ ფრთხილი
- * $\gamma = \rho > \dots$ უწყვეტი, 1
- * $\rho = \rho > \dots$ ჩრდილი

თუ ხარბმუნობა მივიჩნევთ ფორმალად ნაჩამომავლობის აღნიშვნად
 ინტერნალს, ნონა ფონემალური მარჯვად ანალიზის მიხედვით ნათელია,
 რომ აღნიშვნად მარჯვმხარე მერწყობით სამტვარხმე შეიქმნა თანხმობად-
 თა თანამიმდევრობა, რომელიც ენაში აქრძალური ცელ თავეკორუჩად
 [ხმავნის ჩაჯარენისა და მერწყობის (resp. მერწყობის) მუ-
 რეგად ენ ჩურლი კომპლექსები თავეკორუჩად იქმნენ: * $\rho = \rho >$
 $\rho = \rho$], ბუნებრივია, ამას მომყვებობა გარკვეული ფონემალური
 ყვრილი უბები, ჩაყ გამომხატება აქრძალური თანხმობის (ფრიკა-
 ცივი + ხმური) დაძრვადში. დაძრვის ჩამოქმედივ გზა ჩანს: (1)
 ერთ-ერთ კომპონენტის დაჯარგვა: $\rho \rho \rho \rho \rho \rho > \rho \rho \rho \rho \rho \rho$,
 ჩაყ დასტურება კორეყ თითქმის ყველგან ჩვენს სიტყვებში, გაჩა
 ძველი ქაჩურისა.

[ρ] = ს დაჯარგვის მერეყ ვიღებთ კომპლექსს ხმური + ხმური,
 ჩაყ აგრეთვე დახაძრვათ. ყვრილება აქაყ არის მოხარობენელი: ან
 უნდა დაჯარგვიც ერთ-ერთ კომპონენტში, ან ფორმალად გარეხილიც
 ანაქციქური ხმავანი, ჩათა გარეყარა უჩვეული თანამიმდევრობა.
 მარტაყ, მთხ კორთა მერყველებადი არყ თუ ისე იშვიათად
 გვხვდება ასეთი ფორმები: [ქყინნაჯ] "ზჩყინნაჯ", [ცერად]
 "ზჩყერად", [თქორაჯ] "ფრთხალი" (რომელიც ფრთხება)...

1 თ. გ. ა. მ. ყ. რ. ე. ღ. მ. ა. ჯ. ა. რ. ა. ნ. ი., სონანცთა
 სიტყვითა... გვ. 310.

საქართველოს
ხელნაწილების ეროვნული
ბიბლიოთეკა

უბრა ვივარაუდოთ, რომ ჩ რ ი რ ი, ბ რ ძ ა ნ ე
რ ი ... ციკლის წარმართა მემორიტი ყველგან ა შვარცია რ ექსი კ უ რ მ ა
მთხზონორებად.

(2) ძირითადი მორეისკენ სხვადავა გავიხილეთ და ბეჭედათ
გადასმითაჲ. რეფინანსურ ქარტისი ფ რ თ ბ ი ა რ ი თუ მუნიცი
წარმომეგენილია ჩვენი ფ რ თ ბ ი ა რ ი, მაგ., ყბენ რ ა თ ბ რ ი
ა რ ე "ყბენმა წარმადილი რ ი ბ ე მ". ფ რ თ ბ ი ა რ ი უსუორ ფ ა რ -
თ ბ ა რ ს უკავშირება წარმომბნიკ = სემაწიცი კ უ რ ა რ, მამასადრამე,
ფ ა რ თ ბ > ფ რ თ ბ > რ თ ბ > თ ბ რ . თ ბ რ უკვე წარმ-
ადგენს მზარე წაქრეკვან კომპილექს, რომელიც დასაშვებია ენაში.

(3) ადგილი აქვს სუბსტიტუციისათვის: ფრჩხილი > ფრჩხილი >
მრჩილი; ბრყვენილი / მყვენილი და სხვ. მ=ს საშუალებით კომპილექსის
ჩველიმყოფი ნიშნავს მორეორეკვირნი მორეის (კერძო, მნიშვნობის)
ჩანვეს ფორეორეკვირ ჩველიმყოფი.

(4) საშვებია კომპილექსში ჩნდება ანაქციქსური ხმავანი:
ფრჩხილი > ფრჩხილი, ჩჩილი > ჩჩილი, ლლილი > ლლილი...
ანაქციქსური [ი] = ს საშუალებით იქმნება მარყვარე სასაყანი,
რომელიც გიორის აქ ძლიერ კომპილექსის მუამე, ჩიდაჲ აყორებე-
ლია, ფორემაქსური მუესაბაბობა: ჩჩილი > ჩჩი / ილი, ე. ი. ჩ
კომპილექსი გავყორია მარყვარე სასაყანის ქველი.

აქ მითქვამა დასავს კითხვა: ანაქციქსური ხმავანი ჩაყომ
არ გაჩნდა სწორე ამ "მუესავსებე" ადგილმე, ე. ი. ამ თანამი-
ე უჩრთბით უმუარე მემობრეამი და მუშვებე ფორემაქს მორის და
ჩაყომ გაჩნდა იქ, სარაჲ კომპილექსი და მუშვებელია, კონკრეტად: ჩაყომ
არ მიკილიე [ფრჩხილი] ნაყრე და დასაქსურებელი [ფრჩხილი] = ისა,
ან [ჩჩილი] ნაყრე და დასაქსურებელი [ჩჩილი] = ისა ?.

Ինչպես ցուցաբերվում է, համարժեցությունը կապված է լինում «նյութաբանական» արժեքի ուսման հետ, համարժեցությունը մեծ մասամբ ընդհանուր է լինում յուրաքանչյուրի հետ։

Ինչպես ցուցաբերվում է, համարժեցությունը կապված է լինում նյութաբանական արժեքի ուսման հետ, համարժեցությունը մեծ մասամբ ընդհանուր է լինում յուրաքանչյուրի հետ։

Ինչպես ցուցաբերվում է, համարժեցությունը կապված է լինում նյութաբանական արժեքի ուսման հետ, համարժեցությունը մեծ մասամբ ընդհանուր է լինում յուրաքանչյուրի հետ։

Ինչպես ցուցաբերվում է, համարժեցությունը կապված է լինում նյութաբանական արժեքի ուսման հետ, համարժեցությունը մեծ մասամբ ընդհանուր է լինում յուրաքանչյուրի հետ։

1. А.А.Трахтеров, Основные вопросы теории слогга и его определение, ВЯ, 1956, № 6, стр. 22-23.

2 յիշում էր, որ Quercus-ը կապված է լինում նյութաբանական արժեքի ուսման հետ, համարժեցությունը մեծ մասամբ ընդհանուր է լինում յուրաքանչյուրի հետ։

როგორც ასეთი უჯირობებს ენიჭება, ანგარიში უნდა
 სამწერლობო (*resp.* ლიტერატურული) ენის გავრცელებას, რაც
 გამოხატულია უფრო უწყობით- ნახევრებით (*resp.* შემოსული) სიტყვა
 რაოდენობის თვისებით ფორმით. მაშასადამე, მნიშვნელობას იძენს
 რამხვედრის წიგნიერების დონე, ლიტერატურული წარდგინება. ასე
 მაგალითად, რუსულიდან ნახევრებით სპირიტუალ (*спирит*).

სტრუქტურული უჯირობა განიხილავს ქართულ დიდ ექვსეში შემოსულის
 პიკურულ უსამხე: თუთუნი გვაქვს **პ რ ი ქ ა ლ ა**. უჯირობა გა-
 ხავსობა: სპირიტუალთა ქართულითვის (ფრიკატივი + ხმული), ამი-
 ულმ სპ > პს, მაგნიამ ურეულოა პს=მ (მკვეთი რქამიერი + მქვი-
 ნვიერი ფრიკატივი), ამიულმ პს > პრ. პრ= კი ძირითადი მორეის
 რქარიბაიბას წარმოადგენს. ქონტორეუნიად უფრო გვიან შემოსვიდა
 ს **პ ი ი ა** (*спийа*), მაგნიამ უჯირობა აღარ განიხილავს (მკვე-
 რი ვიბარებით უნდა მოეხად **პ რ ი მ ა ლ ი**, უფრო მეტი, **პ რ ი კ ა-
 ლ ა** სპირიტული გარდა, მას აქა=იქ აუ მეზვერებით მოხუცი ქაუ-
 ბის მუყყვერებაში, მაშინ რაყა სურ რაღამ **პი**-ორე წლის წინ
 იგი ამ დიდ ექვში უნდადრეით ფორმა იყო. რა აქმა უნდა, მუსცილი
 ვადმორების უნარი თუთუბს ვანუთადრეით წიგნიერების რადეინო-
 ბიკე რა ხანის ხობიკე მრეახთან უნდა.

შვიდობა კორეე რავახახელო სხვა მაგალითი-ვიგორ "გვო-
 რი" (*Колесо*): იგი თბული სახეობა, მიღებული ფუძის ვარეკე-
 ყვით: **გ მ რ გ მ რ > გ მ რ გ მ რ > გ რ გ მ რ > გ ი რ გ მ რ**.
 სარეიტე რე უფრო ქართულში გვაქვს რგორი (**<** ვრგორი). სხვე-
 რეუმა დიდ ექვში რაუშვერეი **რგ** კომპრექსი ანაქვიქსური ხამ-
 ვნიო რადეია, ვადრეო რა მარევირეო გამეფი **რ**=სა რა **რგ**=ს
 შირის: ვირ/ვორ. ლიტერატურული რ გ მ რ შვიდობორა კორეე შუ-

ორენწყური ფონემებისა შევიჩინის პირველ მონაფემებში და შემდეგ
 ფრიკატიურ კომპლექსს, უნდა გვეჩვენოს, მაგალითად ასე:

- ხბ~ხაბ / ხეხ/ხიხ/ხოხ/ხუხ
- ყბ~ყაბ/ყეხ...
- ძღ~ძეღ... და სხვ.

კუმშვას ამ შემთხვევაში, მაშასადამე, ექნებოდა ხეშინველი
 შემტყუვების. ეს საფუძვლიანი ძალიან ძველია.

ნათქვამია, რომ კუმშვის კანონი გადართობდა, რამდენადღაც იგი
 იქცა მონაფორმის ნიშნად და მოიხსნა ისეთი მონაფემების, რომლებშიც
 ამ პრინციპის შედეგად მოგვრეა ხეხ უწყურად და უშედეგად კომპლექს-
 ბი: $ე ე გ > ე გ$, $ც ე ღ > ე ღ$ ... ასეთი ყველაფერი მოულოდნელი
 არ არის მონაფემათა მღვანის ფონემების და შედეგების გვერდით, სადაც
 მოხარული იყო ნებისმიერი კომბინაცია, თუ მონაფორმის კანონი
 განაპირობებდა მათ, მაშასადამე, განაპირობებდა ანალოგიით მივიღეთ
 ძირითადი მონაფემის მიმართ არსებობის უწყური კომპლექსები, რამაც განაპი-
 რობა ყველაფერი უნის ფონემების ხეხ უწყურად.

ეს ყველაფერი, როგორც მუშა ალტნიშნა, ძალიან შემტყუვლია როგორც
 პარადიგმატურად, ისე სინტაქსურად რწმენა. საბოლოოდ რბ=/მბ=(რბირი/
 მბირი) მონაფორმების გვერდით (იხ. გვ. 225) კუმშვა უნდა მივიჩნიოთ
 განაპირობებდა მონაფემების ფონემების ყველაფერი.

გ) ხშირად მოგიკომბინაცია მიღებულია მონაფემათა შეწყობით:
 თ=ქმა, რ=ქმა; ქმა=ს გამომყდა ამ ფონემებში გვა ვარაუდებინებებს,
 რომ თ=(თქმა) და რ=(რქმა) ყველა მონაფემებისა. საყურადღებოა უთუოდ
 ისიც, რომ [რქმა] კომპლექსმა რ= ბოლოს მანის დაკარგა ქანთუღი:
 ქმა=ქმა, ქმა=ქმა (მრ. რქმა).

რე არ არის გამორჩეული ხშირად კომბინაციების მიღება ექსპერი-
 მენტის გზითაც:

63 - რიდი

ჩქ - ჩიპარი

ქქ - ქიპარი

ღგ - ღიპარი

ძგ - ძიპარი... ციპარის ფორმები.

ჩა ქქმა უნდა, ექსპრესიუ ფორმებში თანაბრად (თუ უფრო მეტად
 ანა) მოსალოდნელია ბმურთა დაშვებები კომპონენტების დაკვირვებად,
 ჩოგონიანა, მადარიანა, ბ ლ ვ ჩ ი ა რ ი , ფ ბ ვ ჩ ი ა რ ი ,
 ყ ჩ ი ა რ ი , ჩ ბ ჩ ი ა რ ი , წ ჩ ი ა რ ი , მ ყ ჩ ი ა რ ი .

ჩაჲ მუხებმა თ ბ ი რ , ც ბ ა , კ ბ ი რ , ჯ ბ მ ფორმებში თავ-
 კორექტა ბმურთა კომპონენტებს - თბ=, ცბ=, კბ= ჯბ=, უნდა ვივარა-
 უდოთ, რომ აქაჲ საქმე გვაქვს მუხურე კომპლექსობანი: თბ < თ ვ ბ ,
 ცბ < ც ვ ბ , კბ < კ ვ ბ , ჯბ < ჯ ვ ბ . მსჯერობა ჩავაყაროთ თბ=კომპლექს-
 ბის მიხედვით.

თუ მუხი რიპარეჲსი თუბ წყვეტილი ¹ I და II პირში საშუალებას
 გვაძლევს აღვარგინოთ თბ=ს განმეფანებელი ვარსაწყი თუბ; ² თუბ
 ძირში თოქოს თავრამიერეი ნარმეფანობისად უნდა მივიჩნიოთ,
 ჩარგან (I) თუ მუხმა საქმე მემონება მუღურები სიყვევის აბსო-
 ლუტურ ზოროში: რამაბად, კობცად, დადგ, აშენებ (ანარეგირი
 ვითარება ჩევისურქშიყ და მუღ-ნაქრებად მთის სხვა რიპარეჲსი);
 (2) ძირის უ ბმეფანს, გინდრეყ იგი ანაჲციქსურად მივიჩნიოთ, აჩ
 მუღ ქო [ფ]=ს გამმუღურება: თუ > ბ . თანაჲ ე. წ. უნიშნო ვნებობებში
 ჩეურებნივა (ძირისურეი ბმეფანის მემონებაჲ ქარსურეი ენის
 სისყემებში: გავმურ (თუბ. გავმური "გავმური", გავმური "გამური"),
 გავძელ / გავძებ და სხვ. მამ ჩოგონ რავა ვავმირთ ძველი ქარსურის
 ცუფ და თუ მუხის თუბ მორეგებნი 2.

1 თ. უთ უ ჩ გ ა ი ძ ე , თუ მუხი კორე, გვ. 48: გავთუბი "გავთუბი",
 ვანსებნი "ვანსები".

36.03.59
8082:11101333

სუბიექტი $\text{ფ} =$, ოსტეო რეგონი $\text{ფ} =$, შეიცვლება გვერდებს $\text{ფ} =$
ნაჩვენებელი ფორმებში და ოსტეო ანათაქსიოტურად, ბოლო მანერში
ეს კომპლექსები საერთო ან დასტურდება.

საერთო-ქანვერდური ენის განვითარების განკვეთილ საფეხურში
 $\text{კ} =$, $\text{ფ} =$, $\text{ჯ} =$ (კბილი, $\text{ფ} =$, $\text{ჯ} =$ მუცელი/ჯემ) კომპლექსები აგრეთვე
განმარტებული უნდა ყოფილიყოს. ამის საფუძველზე მანერ-სუბანუ-
რის ჩვენება იძლევა . მონაგროგონური მორეის ანათოთ მომხდარა
ძირის კუმბია: $\text{კ} \text{ } \text{ფ} > \text{ჯ}$, $\text{ფ} \text{ } \text{ფ} > \text{ფ}$, $\text{ჯ} \text{ } \text{ფ} > \text{ჯ}$, რის მდებარე-
დას განხრდა ენის ძირითადი მორეის მიხედვით მიუღებელი კომპლექ-
სები. ქანვერდი ენის სისყვამაში ამას მდებარე მომყვად რიგი
ყვილი რები: (1) ოსტეო კომპლექსი: $\text{კ} > \text{კ}$, $\text{ჯ} > \text{ჯ}$ (იხ.
შესაბამისი უბილიები) და ალგა ძირითადი (*resp.* დაშვებელი)
მორეის-მხარეი ფრიკატიული კომპლექსი. ამ მხრივ საყვადრებმა
შემდეგი ფაქტი: ს ა ბ ა ს რექსიკონში დადასტურებელი $\text{ფ} \text{ } \text{ფ} \text{ } \text{ფ}$
("შალარი, გრქელი სუფხა") თუშუნი ამავთ მნიშვნელობით იხმა-
რება, ოლონ ფ შეყვილია $\text{ფ} =$ / $\text{ფ} =$ კომპლექსები: "რმმმცი,
 $\text{ფ} \text{ } \text{ფ} \text{ } \text{ფ}$ სადაქვითანი ბონი", რმმცი მავთის მავთურობას სწავა
ქამის რის: "ქამიან რმმციხად ვე შეყვილია? ნონ $\text{ფ} \text{ } \text{ფ}$ ",
ე.ი. რმმმცი საქმელი უდავა.

(2) შეყვილი ძირში განხრდა ანათქსიურის ხმოვანი: $\text{კ} > \text{კ}$:
კბილი . ანათგონური ვითარება გვაქვს $\text{ფ} \text{ } \text{ფ} \text{ } \text{ფ}$.

- 1 შესაბამისი ფორმები იხილეთ ან. ნ. ი. მ. ბ. ა. ვ. ა. ს. ქანერ-
მეგნიერ-ქანვერდი შეყვილი რექსიკონში, 1938.
- 2 მრ. მ. ვ. რ. $\text{ფ} \text{ } \text{ფ} \text{ } \text{ფ}$ "კბილი" (*И. Куропьев, Тра. м. м. м. м. ... 83-320*).
- 3 თ. უ. თ. უ. რ. გ. ა. ი. ძ. ე. თუშური კოლ., 83. 197.
- 4 ი. ქ. ვ. ვ. , 83-86.
- 5 *ქ. ნ. მ. დ. ა. ი. ე. რ. ი. , აქანა რიად რეგონგონურიად, 1936, 83. 13.*
- 6 ი. ქ. ვ. ვ.

ჩაყ შვეხება ყბ=, თბ=, დღ=... (ყბჯი, თბილი, დღე) კომპლექსური-
 ხეობ, ისინი ხშირად კომპლექსური გვერდით ვერ განიხილება,
 ჩაგვან აქ საქმე ვაქებს მშარე ფიკვატორ კომპლექსუბან, რომ-
 ევბიყ დაშვებჯიქა ქანთერისხვის, ჩის ვამოყ მის ყველა სისყვამ-
 ში აბსოლუტური იქვეტობა ვვაქებს ამ კომპლექსთა ქყვეის მიხჯვით.
 ვამოჩიყხერი აჩ აჩის ასეთი კომპლექსი ვაბმოვანებჯი ყოფილიყო
 ენის ვანვითარების რომერიქი საფებჯჩი (იბ. მქმო), ჩასაყ
 ვვიან მოქყვა ის სხვაობა, რომერიყ შვიმჩიქვა ქანთვერი ენებს
 შოჩის. თუ ქანთვერი ენებისათვის ამოსავარ ყუქვი მივიჩიქვათ
 დ აჯ ფოჩბას, სვანურიის მიხჯვით, ვასავვიბა ის ყჯიქება, ჩაყ
 მომჩიქარა ქანთერიბა და მანქრში: *დაჯ = ა > დჯ = ა; ჩაგვან
 აქიქიქი იყო კომპონიყია ხშირი + ხშირი, } > ბ, მავჩამ ნაქჩა-
 ლქნობის ამ ბაჩისში აუქიქვიქია კომპლექსის კომპოვიქჩიობა,
 ამიქომ დბ = ა > თბ = ა.

უთუორ სანიყვიქსოა ის ვითარება, რომერიყ შვიქმნიქობა ქანთ-
 რის იბ სისყვიქში, სარაყ კუმვიის შვიქვიქ უყვიქად დარჩა
 ხშირი + ხშირი კომპონიყია სისყვის თავიქიქარ. უნდა ვიქარაქოთ,
 რომ აქ ხმოვნების მავიქჩობას ვანვიქა ე.წ. იჩაყიქნარიქი ხმოვა-
 ნი, რომერიყ თანრათანობით ქიქება, ოლონდ ენაში შვიქმნი ხშირ +
 ხშირი კომპლექსები, მსგავსად მშარეი ფიკვატორი კომპლექსებისა,
 სარაყ აუქიქვიქია კომპოვიქჩიობის დაყვა.

ამ მხრივ ძალიან საყვიქარქობა სვანური ენის ჩვიქება, სარაყ
 იჩაყიქნარიქი [2/ჟ] საქიქობა კომპლექსთა დადქვისა და მარ-
 ყჯის შვიქმნიისათვის ვარჯად ჩანს, მავარიქობა: "ლიქბი" დარჩენი-
 ბა". ყბ სვანურიისთვის თავიქიქარ ისევე დავშვიქვიქია, რომოჩი
 სხვა ქანთვერი ყნებისთვის, მავჩამ [ი] და [ე] ხმოვნების
 საშვიქვიქი კომპლექსი იყოფა შვიქვი, ე.ი. მარყვიქთა ვამვიქი

გაივლის მათ შორის რიჟ-ბე. [აქც უბ] "რაც ახერხე" [2009-11-10] 16:59
[ქუ] ვაყოფილია [2] = თი, მარყვარლამგამყანი გაივლის [ქ]-სა
და [2] = ს შორის: [აქ = უბ]. [2] უბ] მარყვარლამგამყანი მომდევნოდ უნდა
ვი ვაჩუგოთ [2]: [2] = [2], რომელიც საშუალო შინა იძლევა [უბ]-ს
დაძლევისა. [ქ2] უბ] "გეგმა" ამომავალი ვი მარყვარლამგამყანი გაი-
ვლის [უბ]-სა და [ბ]-ს შორის: [ქ2] = [უბ].

სეპარატი [2] ბგერა ამონაბე იქნა. ეს უკვე მოგეგია ამ ენის
შინაგანი განკითხვისა. ქანურში რამდენ ეს არ მოხდა, განკითხა-
რა კონსონანტთა ახალი კომბინაციები, რომელიც სერომოდერ უნდა
ენის თავდაპირველ ამონაბე სერიუქუნას. ეს არის /ძგ, ჩქ, უკ,
ბგ, კკ.../ ტონის კომბინაციები კომბინაციები. ამ მხრივ საყრდენად
გვეჩვენება ქანურული ენების მუხარების მუხარები აღნიშნუ
კომბინაციებში მიხედვით. ძალიან სათუთ მუხარებში ამ რიგის
კომბინაციებთან, ბშირად ვი მუხარების ამონაბე ქან-
ურ-სეპარატი-ბანურში საერო გ. მ ა ქ ა ვ ა რ ი ა ნ ს და სემუ-
ვიცა კითხვა: "... ხომ არ მოეკუთვლება ეს აგუგები ანამარკობი უნ-
და ქანურული?"² ე.ი. "ხომ არ უნდა ვი ვაჩუგოთ, რომ ამ რიგის
აგუგები რამდენად იყო საერო-ქანურული ამონაბე-
სისეგმის თვარსამინით?"³

ბერთ რამდენად არ არის მისეგმით, ჩვენის ქანურში ამ კი-
თხედავად ენისეგმის სისეგმის თავდაპირველ საერო-ქანურული ამონა-
ბე-სეპარატი სისეგმით ეს აგუგები იხევედა რამდენად იყო, რომელიც ბმულთა
სხვა კომბინაციები.

1 გ. მ. ა. უ. რ. ი. ა., სეპარატი ენა, 1, 886, 1967, 83-142. გ. მ. ა. უ. რ. ი. ა.
- რ. ი. ა. [აქც უბ] ამონაბე ამონაბე-სეპარატი [აქც უბ] ამონაბე,
რაც აგუგები დასამუხარება. აქ არ სეპარატი [ქუ] კომბინაციისა, სეპარატი
თეოთეოთი სეპარატი [ქუ = უბ] სეპარატი დასამუხარება.

2 გ. მ. ა. ქ. ა. ვ. ა. რ. ი. ა. ნ. ს., საერო-ქანურული კონსონანტური
სისეგმა, 1965, 83. 87.

3 იქვე.

ჩვენი ამხილ, "პარამონური კომპლექსთა" A და B ქვეკატეგორიის
 მონის იმომონფიზმი არც სხვა რიგებში დაიასტურდება. ამ
 რეზაში არ მივიღებთ მონფემათა მღვანის კომპლექსებსა (დგას,
 თქვა...) და ამჟამად ექსპერსიული მფეფირობის კომპლექსებს
 (ჩეჩქვავს, ჭეჭქავს, ჯიჯგინს). მაშასადამე, A ქვეკატეგორიაში
 დაურასტურებელი კომპლექსები სფრუქტურულად აქრძალური და არა
 ვინფუარური. ის ფაქტი, რომ ხმურთა კომპონაფიები მუხაფყვინობას
 არ იძლევა ჭრევეური ენებში, მიუხედავად იმისა, რომ ამ ენებში
 ეს კომპონაფიები მინიფ დასტურიება, უფუფ მიუთითებს იმაზე,
 რომ ხმურთა კომპონაფიები გვიან განვითარებულა თითოეული ენაში
 იადმოკირებლად და არ ნარმოადგენენ სავრთ ამოსავალი კომპლექსე-
 ბის ფრანსფონაფიას.

სამ = და მფუთანხმონინანი კომპლექსები თავკირუჩა
მარყვარში ხმოვნის წინ

თავკირუჩა მარყვარის ხმოვანთა წინ თანხმონანთა კომპლექსები
 სამ მორუხს გვიჩვენებენ:

- I. თანხმონები ქმნიან მზარე ფრიკატიურ (resp. ნაქრარო-
 ვნობის) კომპლექსს,
- II. თანხმონები ქმნიან წყვეტილ ფრიკატიურ კომპლექსს,
- III. კომპლექსი ნჯრვანი ფრიკაფიის მქონეა.

I მორუხის კომპლექსებში გარკვეულ აქრძალუთა და დამუგბათა
 გათვარისწინებთ: (ბგწრათა ქრახები, ჰომოგენურობა და ნაქრარო-
 ნობის ხარისხი) მაქსიმუმში მუხადე ჭეჯია 5 თანხმონანი, რომელთა-
 გან აბსოლუტური თავკირუჩა უფუფ ხმური. აბსოლუტური თავკირუჩა

1 მორ. გ. მ ა ქ ა ვ ა რ ი ა ნ ი, სავრთ = ქარვევიური კონსონან-
 ტური სისყვამა, გვ. 81 და მუშეფგ.

Իմպուլսի ճանցիկը յոթնորոշյալով թվապես յոթնորոշյալով
 լինում է. Եթե մտնող ճանցիկը C_1 լինի, ապա արդյունքում
 մտնող ճանցիկը C_2 լինի, իսկ ելնողը C_3 լինի: Եթե
 մտնող ճանցիկը C_2 լինի, ապա արդյունքում մտնողը
 C_3 լինի, իսկ ելնողը C_1 լինի: Եթե մտնող ճանցիկը
 C_3 լինի, ապա արդյունքում մտնողը C_1 լինի, իսկ
 ելնողը C_2 լինի: Այսպիսով, եթե մտնող ճանցիկը
 C_1 լինի, ապա արդյունքում մտնողը C_2 լինի, իսկ
 ելնողը C_3 լինի: Եթե մտնող ճանցիկը C_2 լինի,
 ապա արդյունքում մտնողը C_3 լինի, իսկ ելնողը
 C_1 լինի: Եթե մտնող ճանցիկը C_3 լինի, ապա
 արդյունքում մտնողը C_1 լինի, իսկ ելնողը C_2 լինի:

$$\begin{matrix}
 C_1 C_2 C_3 = & C_2 C_3 C_1 = \\
 C_2 C_3 C_1 = & C_3 C_1 C_2 = \\
 C_3 C_1 C_2 = & C_1 C_2 C_3 =
 \end{matrix}$$

ამ კომპლექსთა უმრავლესობა მიღებულია ძირის ელექტრონული
 კარგვის: $\varphi \vartheta \vartheta \vartheta \vartheta = < \varphi \vartheta \vartheta \vartheta \vartheta \vartheta =, \varphi \vartheta \vartheta \vartheta = < \varphi \vartheta \vartheta \vartheta \vartheta \vartheta$.
 ოღონდ თუკინურად გამოჩნობენ არ არის მათი არსებობა ენაში,
 ხსოვნე აშით: აიხსნება ის ფაქტი, რომ კუმშვის მუდგად თანხმობანთა
 თავმოყრას განსაზღვრე სისუფემებში არავითარი მდგომარეობა არ მოხ-
 ედებს, რის გამოც სურათი ყველგან იდენტურია, ე.ი. კუმშვა მიმდრ-
 ნარეობს "უმცვივებულად". მაშასადამე, ხაში უნდა გავუხვავთ იმ
 ფაქტს, რომ $\xi \xi \xi \xi, \zeta \zeta \zeta \zeta$ და სხვა ამათი ვარიაციები იხსოვნიურად
 რამდენიმე მარცხენი (*resp.* ერთი) თავიკრება მოწყობის
 ფარგლებში.

მორე მორეის თანხმობანთა კომპლექსებს ჩვენ ვუწოდებთ წყვე-
 ტილი ფრიკაციული კომპლექსები, რადგანაც, როგორც წესი, ამ კომპლექ-
 სებში აღმავალი ნაწილგანობა წყვება ხშირი თანხმობანთა კომ-
 პლექსის მუდგე, რის შემდეგ ~~ფრიკაციული~~ აღმავლობა კვდავ იწყება
 თავიკრან, კერძოდ მხვევებობაში გვაქვს / ბრწყ, ფრთხ, ბრჭყ... /
 ტიპის კომპლექსები. აქ, როგორც მემოთ ვნახეთ, იხსოვნიურად გავრთობ-
 ნებულა (*resp.* მფორეებულა) ორი აღმავალი ფრიკაციის
 კომპლექსი (მაგ დროად, ბრ + წყ = > ბრწყ =). კომპლექსთა მუ-
 ვრთების აგორზე ნაწილგანობა ნუამდე დადის. თუკინურად ამ
 იხსოვნიურ მუდგეანზე, მაშასადამე, აკრძალულია ნუათანი ფრიკაციის
 წყვილი და მოხალღნენი და უბადი ფრიკაციული წყვილი, რომლის
 მორე კომპლექსი ნაწილგანობა ხმურ და განეკუთვნება მომრევენ
 მოწყობას (ბრ = წყ, ფრ = თხ...).

მუდგება რეაბკენათ, განვიმარების ვარკვეუდ საფრეებზე,
 როდესაც კერ კორე არ მქონდა ავგილი მოწყობათა აღნიშნულ მუ-
 წყმას, ეს მორეი ენაში არ იყო, მაშასადამე, ის მორეულია.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՄՈՒՍԱՆԱԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ֆյւզիկոս Գրիգորի Յակոբյանի յոմբրիւնի միջոցով դրանք ընդհանուր իրարմէն չեն կարող լինել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել.

Ֆյւզիկոս Գրիգորի Յակոբյանի յոմբրիւնի միջոցով ընդհանուր իրարմէն չեն կարող լինել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել.

Երբ զոքոքի հարցումն էր Գրիգորի յոմբրիւնի միջոցով ընդհանուր իրարմէն չեն կարող լինել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել.

Երբ զոքոքի հարցումն էր Գրիգորի յոմբրիւնի միջոցով ընդհանուր իրարմէն չեն կարող լինել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել.

Երբ զոքոքի հարցումն էր Գրիգորի յոմբրիւնի միջոցով ընդհանուր իրարմէն չեն կարող լինել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել. անհրաժեշտ է իրարմէն յարմարեցնել.

ժամկետային թվերի և համարների հիմնական հատկություններ
Թվերի մասին հիմնական տեղեկություններ

Սույն գրքի նպատակն է ցույց տալ թվերի հիմնական հատկությունները և դրանք կիրառել թվաբանության այլ հարցերում: Մ. Բ. Գրիգորյան (Կ. Պոլս, 1935 թ.)

- Գործնական խնդիրներ (1) 2^n թվերի + 2^m թվերի կազմակերպումը: $1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, \dots$ (Կ. Պոլս, 1935 թ.): (2) 2^m թվերի $1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, \dots$: (3) $2^m + 2^n$ թվերի $1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, \dots$ և (4) $2^m + 2^n$ թվերի $1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, \dots$

Գործնական խնդիրներ, մասնավորապես, թվերի հիմնական հատկությունների կիրառումը թվաբանության այլ հարցերում (Կ. Պոլս, 1935 թ.). համարները $[2^m]$ թվերի, տասնորդական թվերի այլ հատկություններ, և 2^n թվերի: $2^m, 2^n, 2^k$ և 2^l .

Համարներ, ինչպես նաև այլ հատկությունները և 2^n թվերի հիմնական հատկությունները: Գործնական խնդիրներ թվաբանության այլ հարցերում: $[2^m]$ թվերի հիմնական հատկությունները: Գործնական խնդիրներ $2^m + 2^n$ թվերի հիմնական հատկությունները: Գործնական խնդիրներ $2^m + 2^n$ թվերի հիմնական հատկությունները: Գործնական խնդիրներ $2^m + 2^n$ թվերի հիմնական հատկությունները:

1 $2^m + 2^n$ թվերի հիմնական հատկությունները, լրացում, 1940 թ., 358 և 359 էջեր.

ამ ვარაუდის გაბიძარებას, ჩვენს აზრით, ბუნებრივად უნდა მოხდეს მისი მნიშვნელობის განმარტება. ამ ვარაუდის (1) შესავსებლად უნდა აღვივადოთ [ჩ] > [ჩ'] და [ჩ'] > [ჩ] მნიშვნელობის; მაგალითად: ბრუნ, ბრუნ, ფხვნილი, ფხვნილი, კლავ...
 ანა ვარაუდს ბრუნ, ბრუნ, ფხვნილი, ფხვნილი, კლავ... (2) / ჩ ბუნ =
 არგონტი ვარაუდით გამოარტყვანილობის საფუძველზე შევქმნიდით [ჩ] =
 სახ.

მეორე ვარაუდით, რომელიც ეკუთვნის გ. რევაზას, [ჩ] = მნიშვნელობის უკავშირება [ჩ] > [ჩ'] უნდა იყოს, რის მიხედვით ჩ > ჩ' და > ჩ'... ამას კი მომყვება [ჩ'] = მნიშვნელობის.

ამ მეორე ვარაუდის გაბიძარებას ბუნებრივად უნდა მოხდეს (1) მ ა რ ვ ა , მ ა რ ვ ა , ბ ა რ ვ ა , ქ ა რ ვ ა ფორმები, სადაც აღნიშნულია [ჩ] = მნიშვნელობის [ჩ] = მნიშვნელობის და (2) ისე, რომ უკვე ძველ ქართულში ხდება [ჩ] = მნიშვნელობის [ჩ] = სახ.

[ჩ] = მნიშვნელობის სახით საქმე ვარაუდს ფონემატური სტრუქტურის ფაქტთან, კერძოდ, როგორც მორფოლოგიური მოთხოვნის მიხედვით ქართული ენის ფონემატური სტრუქტურით დაშვებული მძარეო ფონემატური კომპლექსი, ენა ყოველთვის მის ადგილზე სწორედ [ჩ] = მნიშვნელობის: ხნა > ხნა, კრა > კრა, ძნა > ძნა, თნა - მნა > თნამნა. ქართული ენის ფონემატური სტრუქტურით ან შეიძლება ერთ მორფემის ფაქტობრივად [ჩ] და [ჩ], [ჩ] და [ჩ], [ძ] და [ჩ] ვარიანტის (რსპ. ვარიანტის) ხნა ბგერით, მათ შორის C3 = თნა (ჩ ბუნ). ამ კანონმა, მაშინაც, ვადარება მორფოლოგიური შეზღუდვას და აღადგინა ფონემატურად დაშვებული მოთხოვნა ფონემატურად დაშვების არგონტი. ეს კანონი მოქმედებს ანა

1 გ. რევაზა, ბგერის მნიშვნელობის საკონსტრუქციო ქართულში, ქართული ენის ფონემატური სტრუქტურის შესახებ, XVL, 1958, 83. 119 და შემდეგ.

2 თ. უთუჩავაძის ქართული ენის მთლიანი კლასიკური; კრებული: მნიშვნელობის ანალიზისა და სინთეზის საკონსტრუქციო, 1966, 83-81.

3 მ. ძნაძის კვლევა, ფონემატური უკავშირება ძველ ქართულში, 1960, 83. 127-129.

չի դառնում, նշանահամարների այն դեպքերում, երբ
[հ] ժամանակը դառնում է ծրարություն. ոչ ոք այդպիսի
նախնական, համարապես միտքով գաղափարներ
չունի ընդհանուր.

հայ ժողովրդի ժամանակահատվածում կոմիտեի ստեղծումը
(*resp.* համարների մոտ), այն անհատը, որը կարող է
պահպանել համարների հետ ժամանակահատվածի
կապը, հարգանքով կոմիտեի շնորհիվ ստեղծված
պայմաններ: ժամանակահատվածի համարներ
[V-V] շնորհիվ, հայ ժամանակահատվածի մասնավոր
գամայնի գաղափարներ
նախնական ընդհանուր. այն է, որ $[հ=]$ կոմիտեի
շնորհիվ ընդհանուր [V-V] շնորհիվ: [մեղքներ] գաղափար
 $[հ=]$ ընդհանուր մասնավոր գամայնի: մեղքներ.

հոգևոր մեծություն, գաղափարներն ընդհանուր
պայմանները ընդհանուր կոմիտեի մեծություն
(< հոգևոր), մեղք (< մեղք), լիակատար (< լիակատար). հարգանք
= հոգ (հոգևոր), = հոգ (մեղք), = հոգ (լիակատար) կոմիտեի
շնորհիվ (# — V / V-V), գաղափարներ ունեն
այնպիսի մեծություն (*resp.* ստեղծված
պայմաններ), հոգևոր մեծություն նախնական
կոմիտեի ստեղծումը.

այդպիսի գաղափարներն ունենում են գաղափար-
պայմանի գաղափար, այն մասին հոգևոր պայմաններ
ընդհանուր կոմիտեի հարգանքով.

գաղափարներ, մեծություններն այնպիսի, որ
նախնական ժամանակահատվածի մասին
նախնական ժամանակահատվածի մասին

მკაფიო წარმართობა, უ.ი. ირანოზადი (2) ხმოვნით: [ქ] [წ] [ჭ] და სხვ. ეს [ქ] ხმოვარ გვხვდება მკაფიო წარმართობის
თანხმოვნის მუდმივ სიტყვის აბსოლუტურ პოლიმი [2] მუდმივად
გახმოვანდეს [ქ], [წ]=რ, ქარველი უმბორი ანაქიტიური [წ]
მოწყობაა მღვანე. ესაა უწყვეტებისა და წყვეტის მხარე
მრეწველობითი რიგების ფორმები: აღვამწნებ=რ=თ, მოვარ=რ=თ.

[აღვამწნებ] და [მოვარ] ფორმები, რომელიც ნაკრახუნის
მოწყობის მთავარი ნიშნავს, აუცილებელია გახდეს რ=ს წარმოად, რათა
მოწყობისათვის მუდმივი დიფერენციალი უმბორი, უ.ი. რადიკალი ფორ-
მების სისტემის დაუწყვეტელი კომპლექსი. მუდმივ რ=ს უწყვე
გარდაცვალებული მოწყობა იქცა (ა. მანიძე) და მხოლოდ რიგების
გვარებს (მრ. ქან. ბრ. "უარ". უ > მ ფორმული უფროსად მოლო
საბოლო განმარტება და ხმოვნის წინააღმდეგობისა. ასევე განმარ-
ტება რ (< გ) მხარის დიფერენციალი კომპლექსი: რიგებს "გვარ-
დავს", რიგებს "გარდავს").

გამოჩინებული არ არის კომპლექსი სუბსტანციის სხვა გვარები, მა-
გალითად, [ქ] მუდმივად რადიკალს რომელიც კომპლექსის აბსოლუტ-
ით: რ > თ ან რ > ლ, მაგალითად ვ ა რ თ ა რეგულირება წარმო-
ბითის რეგულირება [ვარ], უ.ი. ვარ=ვარ=რ. ეს რადიკალი, რადგან
უმბორი არ არის უფროსად რიგებს [მრ. აღვამწნებ, ა
აღვამწნებ (ქ) თ და აღვამწნებ (ქ)].

აბსოლუტური ვითარება მუდმივად ქარველის მხარეებსავე უმბორი:
უწყვეტის ფორმები ანაქიტიური რ=მ რამ აღვამწნებ ვითარება,

1 R. Robins and H. Waterson, Notes on the phonetics of the Georgian word, ISOAS, XIV, p.1; 1952.

2 მ. დიმიტრიძე, ქარველი დიფერენციალი, 1954, 83.175; ავ. ქარველი უმბორი უმბორის, 1964, 83.71 და მუდმივად.

3 გ. მანიძე, ქარველი უმბორი უმბორისათვის... სმარტ, უ. X, N 8, 1949.

4 И. Кипшидзе, Грамматика мингрельского языка, 1914, 83.65; ან. ი. ი. მანიძე, ქარველი უმბორი უმბორის, 197 და მუდმივად.

ընդո ի ն և հ հանմորգընորո ի ն և -ու, ց. ո. Դյեհո > Դյեհո
մահընարեա ճամբահո ճառչոն հ/հ)-եա թա հ/հ)-ե մահոն

Ձաձանարամ, մըհըրո ի ն ի ն > ի ն ի ն ի. մա հա մ ի ն ի ն հա
յն թա թա ն թ թա: ի ն ի ն ի ն > ի ն ի ն ի ն > ի ն ի ն ի ն ?

աշոտայր թա մ թ թա ն Դին Կոմ թրո մնո մ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ
մն ք թ
ի ն թ
ա հ մ թ մ թ ն ա ի հ ո ա հ ո ն մ ա հ ո ն թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ
ա մ թ
ա հ մ թ մ թ ն < 2 > = ն թ ա ի թ ն թ ա ն ա ի թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ
թ
ն թ

աշ ի ն թ թ թ թ թ ... մ թ ն ա մ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ թ
թ ա թ
թ
թ
թ
< թ թ թ թ > թ
թ
թ թ

ի ա հ թ թ թ թ թ ն թ
թ
թ
թ
թ
թ
թ թ

1 Թ. թ
ն թ

შვიდრება და ვახსენებ, რომ სიყვარული ბოლოკოტურად
კომიუნისტური ჩვენს სიხარულით დასაშვებია მშარდი ნაპირის
ბის კომპლექსები. ნაპირლოვნობის წყვეტის ან დაშვარი ნაპირლო-
ნობის შემთხვევაში კომპლექსის სუპერაიყო ხდება ბგერათა ჩავარ-
ნით ან ანაქსიქსური ხმოვნის ვარენით. ენა ყდობს ფონემატური
სურუქსურის ეს კანონები, რომელთა დავიდი აქვს რთი მონაქმის
ფარგლებში, ვადავარის მონაქმათა მღვანეში. ამ დეზუბიქსიანს,
როგორც ვნახეთ, ბუნის შემდრედი არ არის მანური ჩვენება.

+ + +

შვიდრება ვიშხვერთ იმ პრინციპებში, რასაც იძლევა მონა-
თესავე სიხარულით სურუქსური დი შუაბრება, კანდიდ, მხვედრლობი
გვაქვს ისეთი შემთხვევების გამოვლენა, როდესაც, მიუხედავად სიხ-
არების დასურვისა, ეს თუ ის ფონოლოგიური მიმართება მინიშნობს
შვიდრება ჩაითვაროს პრინციპის სურუქსურის დაშვასთანავე, თუმცა
მისი არ სეპარა პრინციპის დონეზე ფაქტად უნდა მივიჩნიოთ ვ. ი. ბი-
ბრება მსხვერვა ენათა ინტერფერენციად პრინციპის საფუძვლებზე (იხ.
ბეშოთ გვ. 8).

სანიშნობი შვიდრება განუხილეთ ხარისხიანად რაიმე რის
ეს ძირითადი მონაქმა. ამ ძირის იყნობს როგორც ძველი, ისე ახალი
ხარისხიანად რაიმე ენა. როგორც აღნიშნული იყნ (იხ. ბეშოთ $C_{22} =$
კომპონიცი), ეს = იყნება მს = ეს / მს. ეს უკვე სიხარულია, რომ
ეს = მესა და უნდა რაიმე რის ფონემატური სურუქსურით არ იყნის
დაშვებური მონაქმის კომპლექსი. შემთხვევით დასურვდება, რომ ეს
არის ერთდროს განმარტების, როდესაც [3] შვიდრება გვაქვს ეს
მასზე ნაკლები ნაპირლოვნობის მონაქმ ფონემატების წინ # — V კომი-
უნიაში. ანაქსიქსური ძირის დასურვება რის მი უკვე მონაქმ სიხარ-
ულია, რომელიც მკვერთარს აძლევის საშვარებას ეს = ძირის მიჩნობის

ნახესხვებზე. "მთრე სიგნალი" სხვა არც უმცირესი სიწინფობა
წინფობაზე სავაქო მინათობის ხამღვრებს ვერ ვახსენებ.

საბოლოო შემოწმება უნდა მოვახდინოთ მონათესავე ენების
სიხვემათა დონეზე, ე.ი. ამ სიხვემების ჩვენების მიხედვით.

ჩვენვე, რომ მსგავსად ქართული დიდივეფობისა, სადღეს უნდა
ქართულში დადასტურებულ ვს მონათესავე ენათა სიხვემებში
ყველგან განიხილოს სხრუქსურული ხასიათის ყველგან. მუხდობა
კომპლექსის დონორთგური მორჯი: ქართ. ვს-ს მანურში მენესა-
სყვისება ფშ, ე.ი. მანურში ჯებადი დიკავიჯი კომპლექსი იქნა
მმარე დიკავიჯი კომპლექსად, რომელიც ძირითადი (კოპ
დაშვებდი) მორელი ჩანს არა მარცხ ჩვენს სავლენი სიხვემებში-
სთვის, არამედ სავრთქ ქართულური სიხვემებობისთვის.

სვანურში ვს გაბმოვანებულია: ვშ (გან განთქარებით:
გომ) არ ვვაქვს სვც მორჯი, რომელიც აგრეთვე დაშვებულია
ქართულური სიხვემებში.

ყველივე შემოქმედელი ვვაძე ევს საშუარებას სავრთქ-ქართულ-
ური დონეზე უივარაუდოთ ან გაბმოვანებული ძირი, რომელიც სვა-
ნურში მოვსება ვ ვ შ, ხორც ქართულსა და მანურში, სვანურთან
გამოცოფის მემრჯ, კუმშვით - ვს (ქართ.) და ფშ (შან.) ეს
ძირი იქნებოდა *ვს, ან გაუბმოვანებდი ძირი ვს, რომელიც
ქართულში დახჯიდა თავდა (უიჩველი სახით, მანურში ნა ჩამოგენი-
ლია ჩმოგჩი ფშ (< ვს), ხორც სვანურში გაბმოვანებულია: *ვს >
*ვშ > ვშ.

1 მბ. ან ბ რ მ ნ ე ვ ა შ ვ ი რ ი, ნარკვევები... 83. 87.
2 И. К и н ш и д з е, Грамматика ингульского яз. 33. 340.
ანბ. ჩ ი მ ბ ა ვ ა, მერქარებითი რეფიქსიონი... 83. 33.
3 ვ. თ. ფ. რ. ა. ა., დონორთგური დაკვირვებები ქართულური
ენებში, 3, "ენიშქის მოამბე", 2, 1941.

13/1 ფონემის 18/1=ში ვარაუდობთ ქართული ენის სხვა ენებთან
რაც ერთმანეთს სხვა ენებთან: ხარაყ მობრე 3/1 მონაცვლეთა,
ოქ ნაგმობიდან კრებარე ფინკაცული მორეობს ხხ, ხშ კომპლექსები,
რომლებივე აკრძარედი იყოს ენის განვითარების ვარკველე საფეხებზე.
ენაში უნარყოფილი ვედაქვე უნათქვამადამნიშნავი მორეობი. უნათ
მხროთ ხხ=(ხხედა, ხხივი, ხხევი და ხხვ.), მუროვ მხროთ ხხ
(ხხნა, ხხენი...)

რავუშვათ, 3/1 მონაცვლეთა საყოველთაოდ ვაჯარებო იყოს, მუროვებ-
როთ თუ არა თავდაპირველი ვითარების აღდგენას?

უთუოდ მუროვებოთ. ამისათვის მხატვობა ნავაჯაროთ მხოლოდ იმ
სიხვედრების მიხედვით, ხარაყ ვაჯარეა 3/1 მუროვება, ნუ ვაჯი-
თვარის ნიშნით 13/1=ფონემიდან სიხვედრითა ჩვენებან. დიდი ენები
ს ს ნ ა, მ ბ შ ი ნ ი თანამდებოვ ხარევიანაცური ქართლის
ს ს ნ ა, მ ბ ი ნ ი ფონემების მხავცევისად უკვე პირველი სიხვე-
დოა, რომ უნათქვამი აშ დრევიანაცური კომპლექსთაგან მხავდრევილია
მუროველი იყოს. მხარედი ფინკაციულობის კანონის ვამოვრენით უნდა
მივიღოთ იგი უნდა, რომ ხხ=, ხშ= მუროველი კომპლექსებია ქართულ
მხარედა, /ხხ=, რხ=, რშ=, რშ=, ხშ=/=ს უნარობა მხარეებზე უი
როგის /ხხ=, ხრ=, ხნ=, მრ=, მრ=, მნ= / =ს ანგებობის რთოს ამ
რეზე უნების კარგი ვარაუდებია.

მუროვება ამის მუროვებ უნდა ვარაუდობოთ მონათესავე ენების
სიხვედრებში, ჩვენ მუროვებში მხოლოდ მანუში, ხარედა სხვანურში
13/1 რავუღია. მანუში ასეთია ვითარება: "მუროვში ეს კომპლექ-
სი ვარაუდობოთ ნარმორევილი..."¹ ქართული ს ა ხ ხ ა რ ი

1 ან. ნ ი მ ბ ა ვ ა , მუროვებოთ, რევილი კონი, გვ. 59.

სსიპ "საქართველოს ენობათმცოდნეობის ინსტიტუტი" გამომცემი

სიხვედრითა მერაბობა, როგორც მემკვიდრეობის ერთ-ერთი ნაწილი, უნდა იქნას შეფასებული და დაცული. უნდა აღინიშნოს, რომ უნდა იქნას დაცული ის, რაც უნდა იქნას დაცული.

ქვემოთ აღწერილი მონაცემების მიხედვით უნდა აღინიშნოს, რომ უნდა იქნას დაცული ის, რაც უნდა იქნას დაცული. უნდა აღინიშნოს, რომ უნდა იქნას დაცული ის, რაც უნდა იქნას დაცული.

შედეგად, უნდა აღინიშნოს, რომ უნდა იქნას დაცული ის, რაც უნდა იქნას დაცული. უნდა აღინიშნოს, რომ უნდა იქნას დაცული ის, რაც უნდა იქნას დაცული. უნდა აღინიშნოს, რომ უნდა იქნას დაცული ის, რაც უნდა იქნას დაცული.

რაც უნდა აღინიშნოს, რომ უნდა იქნას დაცული ის, რაც უნდა იქნას დაცული. უნდა აღინიშნოს, რომ უნდა იქნას დაცული ის, რაც უნდა იქნას დაცული. უნდა აღინიშნოს, რომ უნდა იქნას დაცული ის, რაც უნდა იქნას დაცული.

¹ ი. ბალი, "Общая лингвистика и вопросы французского языка", 1955, 315-316; А. И. Смирницкий и И. Дикси, "Словарь французского языка", 1957.

² И. С. Трубоцкой, "Основы фонологии", 1960, 22 და მერ 23:

" .... Значения, которые могут быть дифференцированы с помощью фоновых оппозиций, представляют собой либо значения слов (включая сюда и значения отдельных грамматических форм слова), либо значения предложений.^I

Դրանք հիշեն մեխրեմն ժողովն մեծուք սուցյալն ճիւղայն յընձնն և թոն ճամբայնն սամարյանն յնձն.

Սուցյան ճիւղայնը թոնանն ճամբայնը արեմանն և հմբջեղն ճիւղայնը յարմարեցնում; այդ յարմարեցնում արդենիկ և ճիւղայնայնիկ լինան յնձնն և հմբջեղն և յարմարեցնում և յարմարեցնում: Դիտարձն, մաջարտար, յ. թանձոնն մեծուքն, ճիւղայնը յարմարեցնում զարմարեցնում և սանդակայն արմարեցնում, արմարեցնում և յարմարեցնում ինչ և ինչը ինչպիսիքն և յարմարեցնում և յարմարեցնում յարմարեցնում: Ետյալ, համարումը յն յն, և յն, և յն և արմարեցնում ճիւղայնը թոնանն յարմարեցնում և հմբջեղն և յարմարեցնում և յարմարեցնում յարմարեցնում; հոսանքն յարմարեցնում յարմարեցնում յարմարեցնում (թ: տ I և II յարմար...): մաջարտար յարմարեցնում յարմարեցնում և յարմարեցնում, մամն հարմարեցնում և յարմարեցնում յարմարեցնում և յարմարեցնում ?

Յոցան յարմարեցնում արմարեցնում ճիւղայնը յարմարեցնում և յարմարեցնում, այդ յարմարեցնում յարմարեցնում և յարմարեցնում ման յարմարեցնում:

Ենթադրումը այնպիսի (1) Թանձոնն մեծուքն յարմարեցնում. Ժողովն յարմարեցնում և յարմարեցնում և յարմարեցնում յարմարեցնում: I Թանձոնն I և յարմարեցնում և II Թանձոնն II և յարմարեցնում. մամ մեծուքն մամարմարեցնում յարմարեցնում և յարմարեցնում և յարմարեցնում յարմարեցնում:

† Н.С.Трубецкой, Основы фонологии, 1960, 83. 100.

16113537
8182-1110133

რომელითაც ისინი უნდა განვახსენავთ სხვა მსჯილთა ფორმებისა და
 აღარ აქვს. სწორედ ეს გახდა საფუძველი იმისა, რომ პრეზიდენტი,
 როგორც მსჯილთა, ამოღებს თანამედროვე ქართული ენის მშენებ
 მსჯილთაგან. ა.კ. შანიძის ქართული ენის გრამატიკის უკანასკნელ
 გამოცემაში (1962) II პრეზიდენტის მსჯილთა კვლევითი კარგად
 აღემატება: აქ ეს მსჯილთა თავის ადგილზეა ახალ ქართულში:
 "რადგანაც დღევანდელ ხალხს უნდა ქართულში მე-2 პირის ფორმის
 წარმოქმნის პრეზიდენტისა და ემსახვა მე-2 პირის ფორმა თანამედროვე
 კლასიკური მსჯილთაში, რომელიც წარსულ დროს გამოყენებულა, ამი-
 ცხადს უნდა იხსენიოთ საშუალება მათი გარჩევისათვის ანუ დროული გაგება:
 წარსულის გავლენით ფორმა იქნება თანამედროვე (აქვენი), მომავლის გა-
 გვით კი- პრეზიდენტი (აქვენი)" - ნების ა. შანიძე.

შაშახვაძემ, გამოსცა, რომ თვით ფორმაში სპეციფიკური მანერებების
 გარეშე შესაძლებელია გრამატიკული ფორმის გამოყოფა. ა. შანიძე
 სწორად შენიშნავს: "შეიძლება წინადადება და მომყალი გარეშობა
 (საუბრაში ცხადს) გვაძლევს საშუალებას, გამოვარკვეოთ, თუ რასთან
 გვაქვს საქმე: თუ დრო წარსულია და კლასიკური, მსჯილთა წყვეტი-
 ლი ყოფილა ... ხოლო თუ დრო მომავალია, კლასიკური იქნება და
 მსჯილთა პრეზიდენტი..."

იმის გამო, რომ პრეზიდენტის პარადიგმაში გაეროვანებულია II პრე-
 სიდენტისა და II კავშირებითი ფორმები, გამოხატულებების პრინციპის სუბსტან-
 ციური ფორმების დონეზე ა. შანიძე ნების: "შაშახვაძემ, "პრეზიდენტი"
 როგორც მსჯილთა უნდა იხსენიოთ და როგორც კლასიკური- სხვა. პრეზიდენტი
 მსჯილთა ფორმა პრეზიდენტი კლასიკური ფორმის ანუ იმავე დროს, მაგრამ
 პრეზიდენტი კლასიკური ფორმა ყოველთვის ან უფროს პრეზიდენტი მსჯილთა

1 ა. შანიძე, ქართული-გამ. საფუძველი, I, 1959, გვ. 225 ("ახალ ქარ-
 თულში ამ მსჯილთა მხრობე მოკლე კლასიკური მსჯილთა მსჯილთა
 რაშახვაძე, მაგ., ხევისურულია, ფორმისა, კახურიანა"); ან 6.
 2 ა. შანიძე, ქართული ენის მოკლე დანახვა; ქართულ-
 ლი ენის გრამატიკის ენციკლოპედია, I, 1950, გვ. 062, იხილეთ
 ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკა, 1955, გვ. 132 (გვ. 226).
 2 ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკა, 1962, გვ. 123.
 3 ი. შანიძე, 226.

საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა

~~ფორმის ბრძანებითი კორმს ფორმაც აჩის იმავ ე რის, მავრის ბრძანებითი მშკრივის
ნებითი კორმს ფორმა ყოველთვის არ ურჩის ბრძანებითი მშკრივის
ფორმას~~

მეშონ არმოდგენილ თავ ან განხიზვავებით, ა. მანნიძის ბოლო რეზუტა
სადავოდ გვეჩვენება, კერძოდ: ა) II ბრძანებითის პარადოგმაში II კა-
ვშიჩებითის ფორმები ვერ გაერთიანდება, რადგანაც ბრძანებითის
პარადოგმის ნვეჩებს კორმ ბრძანებითი აქვს, ბოლო II კავშიჩებითის
ფორმებს - კავშიჩებითი; ე. ი. სვემენსური ფონემების დონეზე სი-
ყვითის გამთხაველებლის პრანია საშიარო, სორემ გრამატიკულად სხვა-
დასხვა ფორმებთან გვაქვს სავქმი; ბ) აუ გრამატიკული ფორმის
შინაარსში მეთის ბრძანებითი კორმ, მას უთუმოდ მომავალი დრო
ექნება, ე. ი. ბრძანებითი კორმს ფორმა ყოველთვის ურჩის ბრძან-
ებითი მშკრივის ფორმას.

დონეებისეკას აინსურებს, აუ როგორ ჩველიმდება ენაში ესა
ათ ეს მოკენა. აუ კი ქართლი ენობრივი კლექციკონის ნვეჩს
მეუძლია უბრძანოს და ბრძანება გაიგოს, ეს ნიშნავს იმას, რომ
ენაში არ სუბობს ბრძანებითი კორმ, მამასადამე, ბრძანებითი
მშკრივი.

თანამედროვე ქართლში ბრძანებითი მშკრივის რიგენსურებად
პირის ნიშნები ველარ გამოგვაღება ყოველთვის. დღეს [მოქვარ]
და [დაწერე] ფორმები მეუძლება მოგვევლინონ როგორც თხრობითი,
ისე ბრძანებითი კორმს შინაარსით, ე. ი. "დაშთვეული" ფორმები
გვექნება სამხავე პირში. მამ როგორ ხდება კორმ და მუხაბამისად

1 ა. მ ა ნ ი ძ ე, ქართლი ენის გრამატიკა, 1962, პ. 226.
2 შერვა. მ ა ნ ი ძ ე, ქართლი ენის გრამატიკა, 1962, § 202.

მხროვნება გარჩევა.

მათიგარჩევა ხდება სპეციფიკური მჯლოდიკის (ცოწმ, ბოწმ, სიწმ) ა. შანიძე უწოდებს) მიხედვით. ს. ჯღენცმა სყადა ქანყელი აქყენყუაყითს ექსპერიმენტულიად მუწნაველა და საყური ჯღუბო მუწეგუბი მიწოლ, კერძო, ჩვენყის მნიშენეროვანია სხვაომანი თხრობითი, კოხვიითი და ბრძანებითი წიწადარებუბის მჯლოდიკური მოდუფს შოწის². ამ მოდუფუბის მიხედვით ქანყელი ეწობჩიკუ კოდექციკი კარვად არის გარჩეული თხრობითი და ბრძანებითი კოდეკი.

კოდე მწწითა გადეოიყუმა. კოდეთაყუის დამაბასიბაყებელი მჯლოდიკური მოდუდეკი უყოოდ განსხვავებულია ეწომიყრისაგან წიწადარებამი და ყადკუ წანმოდგენილ მწწებმიყ. ამავუ დწოს, მჯლოდიკური მოდუდეკი მყოწი უბა, მიუხედევედ იწისა, მწწა წიწადარებამია, ყუ ყადკუ არის წანმოდგენილი.

ეწომიყრის მუწადაროთ თხრობით, ბრძანებით და კუმიწიუბით კოდეთა დოწმეკის მჯლოდიკური საბეკი გ ა ლ ე ბ ა მწწისა.

- I. /გააღე/ და /გააღე/
- II. /გაადღეს/ და /გაადღეს/
- III. /გააღო./ და /გააღო./

I- მწწავუ დოწმამი მახვილი მოდის თავეკოდეკა მარყრის ჳ-მი, ლომბი იწყენსიკომა [ა1]-სი უყო დილია, კიდე [ა.7]-სი; იწყენსიკომაბის მიხედვიით სხვაობა მახვილიან ხმოვანსა და მის მომდეკო ხმოვანს შოწის უყო დილია ბრძანებითის დოწმამი; ბრძანებითი

1 ჩვენ გუბიწყრუბებს მხოლოდ იხუთი მუწითხევები, როდესაც კონყექსი და სიყვევის გამობაყვრუბის ქრანნი სეგმენყური დოწმეკის დონედე გრამატიკული დოწმამო ომიბიყიის საბედეკიბის არ იძლევა კოდეთა მიხედვიით.

2 ს. ჯღენცმა, ქანყელი სერიყრდეკო ეწის აქყენყუაყითს დიწითადი საკიობეკი, იკუ, V, 1953.

3. (სიწიბიბოთ) კიწობით ალენიმწევე თხრობით კოდე, I; (მახვილის ნიშნიბით)-ბრძანებითი კოდე, II ნიშნიბით- კვე მიწეკიბი კოდე.

1) **ფონის ბოლო ხმოვანი (ჩვენს შემთხვევაში [ვ.] უკანა [ფონის] ბოლო ხმოვანი)** სხვაობა ამ მხრივ განსაკუთრებით შეიმჩნევა მაშინ, როცა ბოლო მანუვარი აჩის ღია. ამ მხრივ უფრო საყრდენობა ბნელუბოში ხშირად ხმანუგეხი მოგვიწოდო ფონის ყველა, მაგალითად: **აღწე!** (მრ. ადგილი), **დაწე!** (მრ. დასწევი). **გაა//გარ!** (ძალდა შეჩისხვა), **მრ. გარი.**

II-სიგნატისა და ინტენსიუობის მიხედვით შეყარება მუხვი შემთხვევაში (II) ისეთთა, როგორც I-ში გვეჩვენა. ასეთი კანონ-მომიქება უნდა იქნებოდეს: **ბოლო ხმოვნის სიგნატი და ინტენსიუობა უკუ-პროპორციულია მანუვარის ხმოვნის სიგნატისა და ინტენსიუობისა.**

III-ფონები შეიძლება სხვაობას აჩვენებდეს. ეს უნდა იქნება ბუნებრივი ჩანს, როგორც მუხვი მანუვარის აქ მოწყობები ასევე. კავშირებით - მ ნიშნავდეს კავშირთა, ნაყარ-სახერსა და მუხვი ფონითა წყარობით აჩ აჩის ბუნებრივი და აჩ იხვევა პირის - მ სუფიქსში.

მუხვი ნაჩმოდგენი I, II, III წყარობი ჩვენს აღწერის მიხედვით შეიძლება ასე ნაჩმოდგენით:

- I [f' - - -] და [f' - - - !]
- II [f' - - - <] და [f' - - - !]
- III [f' - - -] და [f' - - - <]

როგორც ჩანს, მესაძრებოდა თხრობით, კავშირებით და ბნელუბოთი კრის ფონებისთვის მივიღოთ მნიშვნელოვანი:

- 1) [f' - - -]-თხრობით და კავშირებით კრისა ფონებისათვის.
- 2) [f' - - - !]-ბნელუბოთი კრის ფონებისათვის.

1) აქ უფრო უნდა აღინიშნოს, რომ თხრობით, ბნელუბოთი და კავშირებით კრის აქვთ თავისი ნიშანები თითოეული კრის ფონების. ჩვენს მსჯელობა უნდა კრისა თხრობით სხვაობებს.

այ տնտեսական շրջանի նկատմամբ շրջանի նյութի արտադրության և օգտագործման ընդհանուր քանակի, որի մասին, հարցնելով այն շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակի, կարող է իմանալ, որ այն ժամանակ, երբ շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է, ապա շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է:

Յիշատակելի է, որ այն ժամանակ, երբ շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է, ապա շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է (մտ. մեթոդ T) փոխանակում է շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է: Սակայն, երբ շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է, ապա շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է: Սակայն, երբ շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է, ապա շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է:

Երբ շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է, ապա շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է (resp. շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է):

Այն ժամանակ, երբ շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է, ապա շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է, որի փոխարենը կարող է իմանալ, որ այն ժամանակ, երբ շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է, ապա շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է:

1 Երբ շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է, ապա շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է (մտ. մեթոդ T) փոխանակում է շրջանի և արտադրության ընդհանուր քանակը մեծանում է:

კავშირებით კიღობ აქვს თავისი სპეციფიკური ნიშნუ-
რითად ავიღოთ ისეთი ვითარება, როდესაც კაცს ვერ ვაძლევთ
გააკეთოს თუ არ გააკეთოს ჩაიძვ: "რომ წავიკრე, დაშინაბავენ,
არ წავიკრე, ჩაბ იტყვიან..."

კავშირებითი ფორმების ხშირად სიჭრდე ექსპლუატაციური
ბუნებისა არ არის. პირობითობა (ს. ს. კავშირებითი კიღობ)
აქვე მარყვით არის წარმოდგენილი, ამდენად ეს სიჭრდე განი-
ხილება ექსპრესიულ ფორმოგოგიაში.

ჩა მდგომარეობა გვაქვს ამ მხრივ მთის კიღობში ?

უკანასკნელი 2 ათწლეულის განმავლობაში მთის დიდიწვებ-
მა სერიოზული ყვლილება განიცადებს; განსაკუთრებით შაბ მეშვე,
ჩაყ შაბი ურთიერთობა ბარბან მეშვემად გაიზარდა: თუშები ხა-
ბოლოდ ჩამოსხლდნენ კახეთში, შაყხრლობით ვრთი თვით ან თუ-
ნახევირთდა თუ ესყუშებიან მთას. ახლა ესეყ უკვე ძალიან
იშვიდათა. ხამანქანო გრემმა მთის დანარჩენი კიღობის ბარბან
კონტაქტი ძალიან მჭირრო გახადა. შთავარი როლი მთის კიღობ
ხარისყრისყრო ვნახთან დაახლოებაში შაინყ სკოლას, შრესახა და
ჩადროს ეყუთნის.

აჟ. შანძობის ყნობილი გამოკვლევის - "ხუბიეჭყური შრეჭიხი
შეორე შირისა და აბიეჭყური შრეჭიხი შრესაშე შირისა ქარბულ
შმნებში" მიხედვით მთის დიდიწვები ბრძანებობით მწკრივი 11
შირის ფორმების ძველ ქარბულს მიშყვებიან. ეს ნორმა დღეს
ძალიან შრეყურია რეყრისყური ქარბულის გავრნით. მრესაშე

1 სიჭრდე აქ ფართო გავრნით არის ნახშირი, ჩადგანაყ [5] ჩა-
ლოგნობრივი ყვლილებების გვერდით ცონურ მოდურაყიანაყ განი-
შების.

2 აჟ. შ ა ნ ი ძ ვ , ხუბიეჭყური შრეჭიხი შეორე შირისა და
აბიეჭყური შრეჭიხი შრესაშე შირისა ქარბულ შმნე-
ბში (ქარბული ვნის სერეჭყურის. ხაკობებში, 1957,
გვ. 236-252).

յոհիմ յո ջոտահեմա տանաիղերհոյց հարուցրհազորոմ լահապընթարհորհոմ
Մահահաբահոյ, ժտտի յոլահեմ յո, հուրջտապ տանաիղերհոյց հարուցրհազորոմ
լահատրևիս հահիմա ժոխիմեղեմի, ծհժահեմիս ոնլահոնպոհա գոնորուցոյրհոմ
ահոյեղայց հոլըրհոնլըրհոնա. Մահհոմ ոնլո գահիմիծիո, հաբայ ժըըրև հա-
լըրհոնպոհա լահատրևիս հահիմա իղիհոնա, ծհժահեմիս ոնլահոնպոհա
լոտար լահոնա. հանիմընար իղիժըմա ջանլոնիլոտ ժ ո ի ջ ը ձ
ծիմնիս գահիմիծիո: ար. [Յիղհի] / "Նաբո!" - [Նահըրհի] "Նահըր-
րո".

Եիղհի < Նաբո < Նաըրև.

արարիմից ճեբըմա [Ռիղհի!] "Ռարո" [Յիղհի] / "Յարո",
[Յիղհի] / [< իղըրև < իղըրև]. աիմա հահոնըրև ժոտի հեչո
ըոնըլըրհոմ

իղըրևիլոտ [Նաբո!] / "Նաբո" [Ռարո!] / "Ռարո! ... ըն
[Նաբո!], [Ռարո!] գահիմիծի, Մահաչտաբ ըոլըրհոնլըրհոն լահատրևիս
հաբոտը և ջ ը ձ ծիմնիս ղոնիմեղըրև գահիմիծի ըրիլըր յոտահ-
մահ ճըրիլըրհոմի ըա ճահոնալըրև տանաիղերհոյց լահատրևիս հոնլը-
րիտա հահիմիծիս ժոնըրըրո.

(2) ծհժահեմիտոտ հահոլուցոյրհոն յոտիլոտ ոնլահոնպոհահ ըա յոտի-
լիս ճհահիմուրըրև գահիմիծիս յրտոլըրհոմա ոնլահոնըրև: ժըըրև լահատրև-
իո յոտիլահ հիլըրհոլըրև ժահահիմոնըրև յիլըրև-նըրիլիս ա.
ահ իղիտիլըրհոմ յոտիլահ ոնլահոնպոհ հահոլըրհոմ գալըրև ժո-
նիլըրև, գոնորուցոյրհոն հոնլըրհոնաժըրև ոլըր լահոնա, ըհահըրըրհոն-
լըրհոն. ժըըրևայց լահատրևիո հիլըրհոնըրև ըահըրևըմա յահոլիս
յոտիլոտ ըոնըրևըրևիծի ա. իղիտիլըրհոմ ոնլահոնպոհ գոնորու-

1 Նայոտիտան ըալըրհոնըրև ըոլըրհոնլըրև ըա հատանըրև ժաղըր-
տըրև ոնիլըրև իլըրհոն հիլըրհոնաժո- "յոտիլոտ" - 2 ըա - իղ ըահոնըր-
լըրև լահատրևիո, ղՅԳ, XV, 1966.

გონად გეღვეანფრია. აქ შეიძლება ყალკე ვიზუალური
 სიფხვანი ნიშნობებებზე ხაფილოდ ქართლის სიხფეშებში (ძველი
 ქართლი, თანამედროვე ხარფეშაფრუ ქართლი და ქართლი უნის
 კოლოები). რეოზრე ყნაბილია, ვ ი ნ , რ ა , რ ო შ ე რ ი ნაფუარ-
 საფელები იხმარებოფენ რეოზრე კოთხეში, ისე შიშარფეშით
 ნაფუარსახელები ნფნფიიოთ. შათი ჯანშახელებელი ნსარე
 ნიშნობების ფონი იქნებოდა. ანარეოზრე ვიშარება შეიძლება
 დავარსფრუთ ახარ ქართლში:

"სარაფ დიღებურს შახსა შეინჯარსა
 რბნი, არნიონი ვერ შეშებნი,
 სარ, ნეიშა, თურნი, ყინურად ქშნიონი,
 შნიხდან არადეს არა დნებნი..." ("განდრეგლი")

აქ ს ა რ ო შ ე რ ი ნაფუარსახელები, რეოზრე ს ა რ ო შ ე რ ი
 კოთხეში სიფხვანი ნიშნობებში კოთხის ინფონაფია, შახსა-
 დაში, ფნოლოზრად დიღებელია დიფგანვე. კოთხის ინფონაფია,
 რანს, შეშეფე ვაქრეფებურად კოთხის სეფიფიკური დფიქსიანი
 (=ა სეფიქსიანი) ნარშებების დარშებში; დეს კი ვრადრეოთი
 ხარფეშაფრუ ქართლ უნაში და ქართლი უნის შარად დიღეფეში.

რაფ შეფება შიხს კოლოებს, შესავსად ძველი ქართლისა,
 აქ ვხეფებოთ კოთხის ვამოხაფვის რხავე შეშებვევას-რეოზრე
 =ა სეფიქსიანს, ისე შხოლო კოთხეში ინფონაფიოთ ნანარშებს.
 შესავსად ხარფეშაფრუ ქართლისა, კოთხის ნარშება =ა
 სეფიქსიოთ თნდთან ქრება და დრეირს უთმობს ინფონაფიას; ასე
 შავარიოთად, = ა სეფიქსი თეშერში კოთხევის ანარშებს შხოლო ვრ-
 შარეფიანი დ=ში დაბოლოებურ დარშებთან: [თქვაა?] "თქვა ?".

ՅԻՐԱԿԱՆՔԻ
ՆՈՆՔԻՆԻՍԻՅՅԱ

Յիճարտչի գործքի տարին յուրի

ա-Տի քանորոշելի
հասցրելի

բ-Տի քանորոշելի
հասցրելի

գ-Տի քանորոշելի
հասցրելի

Երեսի 11 Երեսի 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11
Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11	Երեսի 11 11

Բա՛նջ. հա՛յա՛լը հասցրելի միջոցառման հարցում
 միջոցներ չեն ունեցնումք, ինչու միջոցառման յո ջն չ ժողովածը
 յմահացրուք: Մարտի: Երես 11 11 Երեսի 11, Երեսի 11
 Երեսի 11, Երեսի 11 11 Երեսի 11, Երեսի 11 11 Երեսի 11
 Երեսի 11 Երեսի 11 հասցրելի հարցում, յ.գ. Ման հասցրելի
 յուր ջրը հարցումը տեսնելի, Երեսի 11 Երեսի 11 Երեսի 11
 Երեսի 11 Երեսի 11 Երեսի 11 Երեսի 11 Երեսի 11

Յիճարտչի անհարգիցի գործքի քանորոշելի ծախսի տեսչի.
 յժայ ջրայի Երեսի 11 Երեսի 11 Երեսի 11 գործքի, Երեսի,
 Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի
 Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի
 Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի Երեսի

შოკოცვანეთ თუშური კორმთუნი, გაშოგვადგება ბაყმური
 რამდენიმე შაგარილი ხაზგადო ხაზურთა შიშარტუნი ფარმებორან:
 ბაყმური [ვანა] || [ვანა] "შაშა", [ვაშა] || [ვაშა]
 "დაა" / ნანა / || ნანა / "გედა" [ნანა] || [ნანა] "ბიჭო",
 "ვაგო", [ვაგა] || [ვაგა] "გოგო" "ქარა" [ქარა] შიშარტუნი
 ნანორაკო თანამედროვე ბაყმური, შიშარტუნი ლმ-ისა, ლმ
 შიშარტუნი ფარმებში ლმ-ის დაგადგებაში გამოიხედა ლმ-ის და-
 კარგვა: ლმ > ლ !

შიშარტუნი თუში და ბაყმური ფარმებში შეიშინევა ხმოვანთა
 დაგადგება და დაგინების გარკვეული კანონზომიერება,
 კერძოდ: 1) უთუო გადგება ბოლოდან შეიყ ხმოვანი, 2) დაგინ-
 ნების განიყრის (ბოგური სურვილად ქრება) სივსუსის აბსო-
 ლუტი ბოლოში შიშარტუნი ხმოვანი.

ახეთი კანონზომიერება შეიშინევა თუში კორმთუნი
 სხვა რივის ფარმებშიც, რომლებსაც ვუნდებთ დაგინებთ-
 დაბუჯით შიშარტუნი ფარმებს; შაგ.: შარა, გარკვეული,
 ნავიკანი და სხვ.;

გადაანალიზოთ ურ-ურთ ამ ფარმათგანი, შაგ. ნ ა ვ ი -
ნ ა ვ ი / ნ ა ვ ი (ა) რივინაურერი ქართული ნიშნავს:
 ნავიკა. ს-ის ა აღგება ბოლო თანხმოვნით დაწყებულ შიშ-
 რენო ნანორაკის ნინ: უ.ი. ს-ის ა აღგება = ნ ნანორაკის
 ნინ. თუშიში გვაქვს ნ ა ვ ი / ნ ა ვ ი ფარმაც, რაც ნიშნავს:
 ხ მ შ ნ ა ვ ი რ ა , ა ვ ი ნ ა ვ ი რ ა , უ.ი. სავში
 გვაქვს შიშარტუნი ფარმანთან. გვაქვს კიდევ ნ ა ვ ი / ნ ა ვ ი
 ფარმა, რომელიც შეიძლება დაგინებისპირით ნ ა ვ ი / ნ ა ვ ი =

ԵՆՆՈՐՁԱՄ - ԵՆՆՈՐՁՄԻ . ԵՆՆՈՐՁՄԻ
 ՄԻՅՈՒՄՆԵՆ ԶԱՆՁԱ, ԶՅԱԴՅՆ ԸՆԴՈՒՆՆԵՆԱԿ . ԱՅՈՒՄՈՒ ՅՈՐՁՅ / Մ Պ Ը Ռ ! /
 ը / Մ Պ Ը Ռ ! / Մ Պ Ը Ռ ! ԳՈՐԾԱՅԻ ԽՈՒՄՆԻՆ ՆՈՐԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆՆԵՆՆԵՆ ԶԱՄՈՒ-
 ԽԱԶՅՎՐԸՆ, ՈՐՈ ՄԻՈՒՐՁՆԱ ԶԱՆՁՐԵՆ ԴՅՈՒՄՆԵՆ ԻՐՈՒՄՆԵՆ, ՈՆԵ ՈՒՄՆԵՆ
 ԳՈՐԾԱՅԻ; Մ Պ Ը Ռ ! Մ Պ Ը Ռ ! < Մ Պ Ը Ռ ! . ԸՆԴՈՒՆՆԵՆ
 ԶԱՆԴՄԻ ԳՆՈՒՄՆԵՆ ԳՈՐԾՆԵՆ ՍՈՐՁՐՁՆԱ ԱՆԵՄ ՆԱԽԵՆ: / Մ Պ Ը Ռ ! /
 (ԻՐՈՒՄ .) Մ Պ Ը Ռ ! (ԽՈՒՄՆ .) ԱՅՈՒՄՈՒ ՅՈՐՁՅ / Մ Պ Ը Ռ ! / ԸՆ
 / Մ Պ Ը Ռ ! / " ՄՈՒՅՈՐԱ " . ԱՄ ԳՈՐԾՆԵՆԱԿ ՄԻՈՒՐՁ ԸՆԴՈՒՆՆԵՆՈՒ ԶԱՅԱՐԻՅՄՈՒ .
 / Մ Պ Ը Ռ ! / ԸՆԴՈՒՆՆԵՆՆԵՆ ԴՅԱՆԴՐԸՄ ԸՆԴՈՒՆՆԵՆՆԵՆ ՆՈՒՄՆԱԿԵՆ: Դ Ձ
 Մ Պ Ը Ռ ! Կ Ն Ը Ձ , Մ Պ Ը Ռ ! , Խ ՈՒՄՆ ՈՒՄՆ , Դ Պ Մ Մ Պ -
 Յ ՈՒՄՆ , Դ Ձ Մ Պ Ը Ռ ! Կ Ն Ը Ձ Կ Ն Ը Ձ Կ Ն Ը Ձ Կ Ն Ը Ձ Կ Ն Ը Ձ , Դ Պ Մ
 Մ Պ Ը Ռ ! , ՄԻՈՒՐՁՆԱ " ԶԱՆՁՈՒՄՆԵՆՆԵՆ " ԶԱՆԴՄԻ, " ԸՆՍՈՐՁՆԱԿ "
 ՈՒՄՆԱԿԵՆ: / Մ Պ Ը Ռ ! / , ԴՅՈՒՄՆ ԸՆԴՈՒՆՆԵՆ ԱՆԵ ԶԱՆԴՄՈՒՄՅՄՈՒ: Մ Պ Ը Ռ ! ,
 Վ Դ Վ Դ ՈՒՆ , Վ Դ ՈՒՄ Պ Ը Ռ ! , Դ Պ Մ Մ Պ Յ ՈՒՄՆ , Մ Պ Ը Ռ ! ,
 Վ Դ Վ Դ ՈՒՆ ! ԱՄ ԸՆԴՈՒՆՆԵՆՆԵՆ ԳՈՐԾՆԵՆ ԻՐՈՒՄՆԵՆ ԸՆԴՈՒՆՆԵՆ
 ՅՆԵՎԱՄԻՄ ՍԻՆՈ ԱՅԴՐԱՍԿՈՒՄՆԻ (ԶԻՐՈՒՄՁԱՐՈՒ) ԻՅՆՆԵՆՆԵՆ ԶԱՄՈ . ԱՆԵՄՈՒ ԳՈՐ-
 ՄԵՆՈ ԶԱՆՁԱԿՅՄՆԵՆՆԵՆ ՈՒՄՆԱՐՁՆԱ ՔՈՅՈՒՄՆԵՆ ՄԻՅՈՒՄՆ, ՄԱՅ . :

- յոն թուո՞ր ?
- Ի՞նչ .
- յոնա՞յ ?
- Ի՞նչ .
- ան :- Թուո՞ր
- յոն ?
- Ը՞նչն .
- յոն ?

ՔՈՅՈՒՄՆԵՆ ՄԻՅՈՒՄՆ Ը Վ Ե Ո Ւ Ն Ե Ն Ո Ւ Մ Ն ԳՈՐԾՆԵՆ ԽՈՒՄՆԵՆ, ՄԱՅՈՒՄՆ-
 ԸՆԴՈՒՄՆ, ԻՅՆՆԵՆՆԵՆՈՒ .

ԴՅՈՒՄՆ ՄԻՅՈՒՄՆԸՆԴՈՒՄՆ ԵՆ ՈՒՄՆԵՆՆԵՆՆԵՆ ԽՈՒՄՆԵՆՆԵՆ ՄԻՅՈՒՄՆ-
 ՆԵՆՆԱ, ԽՈՒՄՆԱ ԽՈՒՄՆԵՆ ԴՅՈՒՄՆ ՄԻՅՈՒՄՆԸՆԴՈՒՄՆ ԻՐՈՒՄՆԱՆ ՄԻՅՈՒՄՆ

ხმოვნის დაგვიძვლება თუ შუნიხებნ ძლიერ. გამომწვევით
გნამ ხანძრძნობია. ხევსურნი ქარის მფრფველებანი დაჯინებოთ
ფორმები უთუოდ უნდა განჯახხვავეთ მფრფველებნი და დახურვბოთ
ფორმებისავეან.

შავადილად:

- უინ შავივირ?

- ძმა.

- უინა?

- ძმად!

ან: - უინ შავივირ ?

- ქმარა!

- უინა ?

- ქმარა !

ახლა ავიღოთ ხაში და თხმარყვილიანი სიტყვები: 132

- უინ შავივირ ? კიდევ: - უინ ძმა (წმშავივირ?)

- ა მ ბ ა ნ ი ვ ი. - წამავირ.

- უინა ? - რად ?

- ა მ ბ ა ნ ი ვ ი ! - წამავირ !

როგორც ჩანს, ხევსურული სიტყვები და გვლამბ ბოლოდან მუონე
ხმოვნის რიფრადურედ ქართულება და მარის კილუმბში ანუთ
გამოქმეებს ვერ ვხვდებით, ქაღთა მფრფველების სპეციფიკაზე
რომ აღარ ვიღაპარაკოთ.

თხოვნით კილის ფორმებში, როგორც ჩანს, არც ხევსურული
კილისთვის არის უცხო ბოლოდან მუონე ხმოვნის დაგვიძვლება;

შავადილად:

"- აბა იამბენი(ლ) " 1

1 აღ. ქ ი ნ ქ ა რ ა უ რ ი, ხევსურების თავიხებურებანი,
გვ. 402, 6.

კერძოდ, კონსერვატიული ნაწილისთვის - ქაღებინთვის ^{საქართველოს}
 ბინთვისაჲ ქაღთა შიშვეობითი .

შეიძლება დავასკვნათ, პრესბიტერიული ელემენტები არის რე-
 ლიგი ენობრივად ქარბი, ისე რეღევანტური ფონოლოგიური სისვე-
 მის მიხედვით.

ენის განვითარების მანძილზე ფონოლოგიურად ქარბი პრეს-
 ბიტერიული ელემენტები შეიძლება იქცენ სისვემის აუცილებელ
 შემადგენელად, ე.ი. გახდნენ რეღევანტური.

სისვემითა განვითარების გარკვეულ საფეხურზე დასაშვებია
 თავისუფალი ვარიანტები. უთუოდ ხშირია პ. ფონების შემდეგი
 განცხადება: რაჲ რინგვისტური სისვეების ინტონაციი არის
 ყველილება, სინქრონიურ აღწერაში თავისუფალი ვარიანტებია,
 თანაბრად დასაშვები სისვემის შიგნით. მისი აზრით, სისვემის
 შიგნით ვარიანტების დაშვების გარეშე ძნელი იქნებოდა იმის
 დანახვაჲ თუ რანაირად შეიძლება იყვაროს სტრუქტურები
 საფრთხე .

რელიგიური მითითებით, ენათა ინტეგრირების საკითხების
 გვერდისაჲ უთუოდ მნიშვნელობა აქვს ენობრივად ქარბი პრეს-
 ბიტერიული ელემენტებისაჲ, რომლებიც განეკუთვნებიან ექსპრესიულ
 ფონოლოგიას.

1 მ. უ. თ. რ. შ. ა. ი. ძ. ე. ქართული ენის მათს კილოთა მოციონათ
 თავისებურება, 1966, 82-79 და შემდეგ.

2 Hans Vogt, Language contacts, "Word", v. 10,
 № 2-3, 1954.

Մըմուլը թ՛անի ը՛ս ոնը ղյն ղյն

- ձաքծ. - ձաքծիցի ղյն
- Յրուհի. - Յրուհի
- "Գնում լին Թոմարի"- ղյն, ոն լուրի ոն և ը՛ս մալ ղյն ոն ղյն ղյն ոն
 ոն լուրի ոն Թոմարի, Թոմարի
- ձան. - ձանիցի
- տն ղյն ղյն - Թոմարի ոն և ղյն ղյն ոն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն
- տ. ղն տն. - տնիցի ղյն
- ոյր - "ոն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն", Թոմարի
- ոն ղյն. - ոն ղյնիցի
- ոնը. = ղյն. - ոնը ղյն = ղյն ղյն
- ոն. - ոնիցի
- յն. - ղյնիցի
- ըն. - ղյնիցի
- մյն. - մյնիցի
- մտ. - մտնիցի ղյն
- մտ. - մտնիցի ղյն
- մհ. - մհիցի
- մն. - մնիցի
- նա. - նաիցի
- նա. - նաիցի
- նա. ղյն. - նա. ղյնիցի, նա. ղյնիցի ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն
 ղյնիցի ղյն ղյն, 1942
- նյն. - նյնիցի
- նոն. - նոնիցի, նոն. ղյնիցի ղյն ղյն, նոն. ղյնիցի
 նոնիցի ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն, 1965
- գն. - գնիցի ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն ղյն, նոն. ղյնիցի
 1960.

ԳՁ. - գծադրո յուր

Դահաղըր ըոճը ըլլտուրառն, I- ոչ. զոչոնդոթնուր, ք. տարադնո, ր. ըւչ տառնոյ, Ժահաղըր ըոճը ըլլտուրառն, I, 1961.

Դղղըր - Ժահաղըր դոն զոնմադղղոն ողղոն ուրն, յոտ. ճոն.

Քոյոթճճճ ի զր ճղղոն, I-VI Ե., 1950-1964.

Զոն. - թղղոն

Զղղոն ողղոն ուրն - ճոն. Ին յոթճճճ, ըւչ յոն-նղղոն-ժահաղըր-Ժահաղըր

Զղղոն ողղոն ուրն, 1938.

Քոն. - Քոնոն

Ժոն. - Ժոնոն

Իղղն. - Իղղոն ուրն

Իղղն. տարն. - ճ. ըոն ժոն ու, Իղղոն ուրն տարն ողղոն ըւչ, 1960.

Ջղղն. ձոն. - Ջղղոն ուրն ձոն ողղոն ուրն, Ժահաղըր ճոն-նղղոն

նղղոն ուրն ինտարոն ուրն ողղոն, I-II, 1923-1924

Н. Минусин, Грмматика... - Н. Минусин, Грмматика мингральского (ингерского) языка, СПб, 1914.

Этимологический словарь... - Р.А. Елисов, Этимологический словарь мингральских языков, 1964.

IOSLS - Bulletin of the School of Oriental and African Studies, London

Linguistics - International Journal of American Linguistics.

Չ - նղղոն ողղոն ուրն (Չ₂ - նղղոն ողղոն ողղոն ուրն)

Ս - ողղոն ողղոն ուրն (Ս₃ - ողղոն ողղոն ողղոն ուրն)

ხ ა ნ რ ე ე ნ

მ ე ხ ა ვ ა რ ი 1

მ ა ვ ი

ფონემატი და ფონემათა კლასები

ეოკარიზმი. 16

კონსონანტიზმი. 79

მ ა ვ ი I

ქროსორ ემატიკა 258

მემოკლეზანი და ინიქსეზი. 278

ეროვნული
ბიბლიოთეკა